

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia, joiden tekemistä edellyttää terrorismin torjumisesta tehty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, jolla korvataan vuonna 2002 tehty terrorismirikoksia koskeva puitepääätös siihen vuonna 2008 tehtyine muutoksineen.

Terrorismirikoksiin liittyvät tietyt ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikokset säädettäisiin kansainvälisiksi rikoksiksi, oikeushenkilön rangaistusvastuuta myös laajennettaisiin niiden osalta. Kemiallisen aseiden kiellon rikkomista, biologisen aseiden kiellon rikkomista ja ydinräjähdერიkosta koskevia rangaistussäännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi uusilla tekotavoilla.

Rikoslain terrorismirikossäännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi ja muutettaviksi monin tavoin. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä muutettaisiin ensinnäkin niin, että teon olisi oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle. Maan asemesta laissa nykyisin mainitaan valtio. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä muutettaisiin myös niin, että myös törkeän datavahingon, törkeän tietoliikenteen häirinnän ja törkeän tietojärjestelmän häirinnän eräät tekotavat olisi mahdollista katsoa terroristisessa tarkoituksessa tehdyiksi rikoksiksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä näistä rikoksista tuomittaisiin vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään seitsemän vuotta. Lisäksi rangaistavaksi säädettäisiin terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, josta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua, terroristiryhmän johtamista, terroristiryhmän toiminnan edistämistä, koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten, värväystä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamista ja matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevia rangaistussäännöksiä sekä terroristiryhmän määritelmää ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että huomioon tulevat otetuiksi terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevat vakaviin tietoverkkorikoksiin liittyvät muutokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi.

Kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevaa rangaistussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi myös niin, että sen piiriin tulee myös ns. itsekouluttautuminen. Lisäksi kouluttautumisen tarkoituksena voisi olla myös terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekeminen.

Matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi niin, että nykyiset tekijään ja matkustamisen kohteeseen liittyvät rangaistavuuden rajoitukset poistuvat. Tekoon syyllistyisi se, joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä terrorismirikoksen. Tämä tarkoittaisi sitä, että rangaistusvastuun piiriin tulisivat myös sellaiset henkilöt, jotka palaavat tai muuten matkustavat Suomeen terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa.

HE 30/2018 vp

Uudessa rangaistussäännöksessä ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen, josta tuomittaisiin sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Sellaisen edistämisen rahoittaminen tulisi rangaistavaksi terrorismin rahoittamisena.

Esityksessä ehdotetaan pakkokeinolain ja poliisilain telekuuntelua koskeviin säännöksiin muutoksia, joiden myötä mainittua salaista pakkokeinoa tai salaista tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen vakaviin tietoverkkorikoksiin liittyvien tekotapojen ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen selvittämisessä ja estämisessä. Vastaava muutos tehtäisiin rikoksen selvittämisessä käytettävää asuntokuuntelua koskevaan pakkokeinolain säännökseen ja rikoksen paljastamisessa käytettäviä salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan poliisilain säännökseen. Televalvontaa, televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja suunnitelmallista tarkkailua voitaisiin esityksen ehdotusten mukaan käyttää terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisen selvittämisessä ja estämisessä.

Ehdotettavat lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan viimeistään 8 päivänä syyskuuta 2018, jolloin direktiivi on viimeistään pantava täytäntöön.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	3
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö.....	5
2.2 Kansainvälinen kehitys ja EU:n lainsäädäntö.....	6
2.3 Nykytilan arviointi.....	7
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	7
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	10
5 ASIAN VALMISTELU.....	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	16
1 DIREKTIIVIN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN.....	16
2 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	97
2.1 Laki rikoslain muuttamisesta.....	97
1 luku Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta.....	97
11 luku Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan.....	98
34 luku Yleisvaarallisista rikoksista.....	99
34 a luku Terrorismirikoksista.....	99
2.2 Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	107
10 luku Salaiset pakkokeinot.....	107
2.3 Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta.....	107
5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot.....	107
3 VOIMAANTULO.....	108
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	108
4.1 Arvioinnin lähtökohdat.....	108
4.2 Rangaistussäännöksiä koskevat muutokset.....	110
4.3 Salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot.....	114
LAKIEHDOTUKSET.....	117
1. Laki rikoslain muuttamisesta.....	117
2. Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	123
3. Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta.....	126
LIITTEET.....	129
RINNAKKAISTEKSTIT.....	129
1. Laki rikoslain muuttamisesta.....	129
2. Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	138
3. Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta.....	143

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Esityksellä saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan vaatimuksia, jotka johtuvat terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta tehdystä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä (EU) 2017/541 (EUVL, N:o L 88, 31.3.2017, s. 6—21; jäljempänä ”direktiivi”).

Direktiivillä korvattavaa neuvoston puitepäätöstä 2002/475/YOS (EYVL, N:o L 164, 22.6.2002; s. 3—7; jäljempänä ”vuoden 2002 puitepäätös”) on muutettu neuvoston puitepäätöksellä 2008/919/YOS terrorismin torjumisesta tehdyn puitepäätöksen 2002/475/YOS muuttamisesta (EUVL, N:o L 330, 28.11.2008, s. 21—23; jäljempänä ”vuoden 2008 puitepäätös”).

Korvattavassa vuoden 2002 puitepäätöksessä asetetaan velvollisuus säätää rangaistaviksi terrorismirikokset, terroristiryhmään liittyvät terrorismirikokset ja terroritoimintaan liittyvät rikokset sekä yllytys ja avunanto niihin ja niistä joidenkin yritys (1—4 artikla). Lisäksi puitepäätöksessä on määräyksiä seuraamuksista (5 artikla), rangaistusta lieventävistä erityisistä olosuhteista (6 artikla), oikeushenkilöiden vastuusta (7 artikla), oikeushenkilöihin kohdistuvista seuraamuksista (8 artikla), tuomiovallasta ja syytteenpanosta (9 artikla) sekä uhrien suojelusta ja auttamisesta (10 artikla).

Vuoden 2008 puitepäätöksen 1 artiklassa Euroopan unionin jäsenvaltiot veloitettiin säätämään rangaistaviksi julkinen yllytys terrorismirikokseen, terroristien värväys ja terroristien kouluttaminen.

Vuoden 2002 puitepäätökseen ja sitä muuttaneeseen vuoden 2008 puitepäätökseen verrattuna jäsenvaltiot veloitetaan direktiivillä säätämään rangaistaviksi eräitä uusia rikoksia. Näitä ovat terrorismiin liittyvän koulutuksen vastaanottaminen (8 artikla), matkustaminen terrorismitarkoituksessa mukaan lukien sellaisen matkustamisen järjestäminen ja muu edistäminen (9 ja 10 artikla) sekä terrorismin rahoittaminen (11 artikla). Vuoden 2002 puitepäätös veloitaa kriminalisoimaan ainoastaan terroristiryhmän toiminnan rahoittamisen. Terrorismirikoksia koskevassa 3 artiklassa laajennetaan niiden rikosten piiriä, jotka on terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä katsottava terrorismirikoksiksi. Direktiivin 13 artiklassa säännellään muiden direktiivin kattamien rikosten suhdetta terrorismirikokseen niin, että niiden rangaistavuuden välttämättömäksi edellytykseksi ei saa asettaa sitä, että terrorismirikos tosiasiallisesti tehdään, niiden osalta ei ole myöskään välttämätöntä todeta yhteyttä tiettyyn toiseen direktiivissä säädettyyn rikokseen. Direktiivin mukaiset rikokset on säädettävä rangaistaviksi vain tahallisina.

Uusien rangaistavaksi säädettävien rikosten lisäksi direktiivissä on vuoden 2002 puitepäätökseen verrattuna uutta sääntelyä esimerkiksi terrorismirikosten tutkinnassa käytettävissä olevista tutkintakeinoista (20 artiklan 1 kohta), terrorismirikoksen tekemiseen julkisesti yllyttävän internetin sisällön vastaisista toimista (21 artikla) ja jäsenvaltioiden välisestä tietojenvaihdosta koskien terrorismirikosten estämistä, paljastamista, tutkintaa ja syyttämistä (22 artikla). Direktiivin 24—26 artiklassa ovat vuoden 2002 puitepäätöstä laajemmat ja yksityiskohtaisemmat määräykset terrorismin uhrien suojelusta, auttamisesta ja oikeuksista.

Direktiivin 28 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 8 päivänä syyskuuta 2018. Niiden on viipymättä ilmoitettava tästä komissiolle.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Terrorismirikokset säädetään rangaistaviksi rikoslain (39/1889) 34 a luvussa. Niihin kuuluvat terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset (1 §), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (2 §), terroristiryhmän johtaminen (3 §), terroristiryhmän toiminnan edistäminen (4 §), koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §), kouluttaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 b §), värväys terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §), terrorismin rahoittaminen (5 §), terroristiryhmän rahoittaminen (5 a §) ja matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (5 b). Luvussa rangaistaviksi säädetty rikokset ovat rangaistavia vain tahallisesti tehtyinä.

Terrorismirikoksille ominainen terroristinen tarkoitus ja terroristiryhmä määritellään rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 ja 2 momentissa. Luvun 8 §:n 1 momentin mukaan luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat säännökset ovat rikoslain 9 luvussa.

Rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan terrorismirikokset ovat kansainvälisiä rikoksia. Momentin mukaan Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta Suomen ulkopuolella tehtyyn rikoslain 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen. Tämä tarkoittaa sitä, että luvussa rangaistaviksi säädetty terrorismirikokset kuuluvat Suomen lainkäyttövaltaan riippumatta tekopaikasta, sen lainsäädännöstä tai tekijästä.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota erääseen terminologiseen eroon rikoslain 34 a luvun ja direktiivin välillä. Luvun otsikon mukaisesti terrorismirikoksilla tarkoitetaan kaikkia siinä luvussa rangaistaviksi säädettyjä rikoksia. Direktiivissä terrorismirikokset ("terrorist offences") ovat 3 artiklan mukaisia terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia, joiden tekemistä muut direktiivin mukaiset rikokset edistävät. Näin ollen direktiivin mukaiset terrorismirikokset vastaavat rikoslain 34 a luvun terrorismirikoksista luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädettyjä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia.

Direktiivin 12 artiklassa tarkoitettuja muita terroritoimintaan liittyviä ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikoksia ovat rikoslain 31 luvun 1—4 §:ssä sekä 33 luvun 1 ja 2 §:ssä rangaistaviksi säädetty rikokset (ryöstö, törkeä ryöstö, kiristys, törkeä kiristys, väärennys ja törkeä väärennys). Rikoslain 33 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädetty lievä väärennys ei ole tässä yhteydessä merkityksellinen, koska direktiivin mukaisen terrorismirikoksen tekemiseksi tehtävää väärennystä ei voida käytännössä pitää pykälässä tarkoitettulla tavalla kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

Rikoslain 34 a luvun terrorismirikoksia koskevat rangaistussäännökset perustuvat pääosin kansainvälisiin velvoitteisiin. Terrorismin rahoittaminen säädettiin rangaistavaksi vuonna 2002 Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen (SopS 74/2002, jäljempänä "YK:n yleissopimus") voimaansaattamisen yhteydessä. Myös Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373(2001) terrorismin ja sen rahoituksen vastaisista toimista edellytti terrorismin rahoittamisen säätämistä rangaistavaksi. Mainittua rikosta koskevat säännökset otettiin tuolloin rikoslain 34 luvun 9 b §:ään.

Vuoden 2002 puitepäätös johti siihen, että vuonna 2003 rikoslakiin lisättiin terrorismirikoksia koskeva 34 a luku (rikoslain muuttamisesta annettu laki 17/2003). Sen 5 §:ään otettiin erilltö osin muutettuna aikaisemmin säädetty terrorismin rahoittamista koskevat säännökset. Sen li-

säksi rikoslain 34 a luvussa olivat sen alkuperäisessä muodossa rangaistussäännökset terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä rikoksista (1 §), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta (2 §), terroristiryhmän johtamisesta (3 §) ja terroristiryhmän toiminnan edistämisestä (4 §)

Suomen liittyminen vuonna 2005 tehtyyn Euroopan neuvostossa valmisteltuun eurooppalaiseen yleissopimukseen terrorismin ehkäisemisestä (SopS 49/2008, jäljempänä ”EN:n yleissopimus”) edellytti useita lainsäädäntömuutoksia (rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 1370/2007). Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohtaan lisättiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten joukkoon rikoslain 17 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty julkinen kehottaminen rikokseen ja lukuun lisättiin erilliset koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §) ja värväystä terrorismirikoksen tekemiseen (4 b §) koskevat rangaistussäännökset. Aikaisemmin terroristiryhmän toiminnan edistämistä koskeva rikoslain 34 a luvun 4 § osittain kattoi kouluttamisen ja värväämisen.

EN:n yleissopimukseen liittymisen yhteydessä terroristiryhmän toiminnan edistämisen (rikoslain 34 a luvun 4 §) rangaistavuutta laajennettiin niin, että se ei enää edellytä terrorismirikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemistä. Tämä koskee myös koulutuksen antamista ja värväämistä. Lisäksi viimeksi mainittujen rikosten rangaistavuus saatettiin koskemaan myös yksittäisen terroristin kouluttamista ja värväämistä.

Vuoden 2008 puitepäätöksen eräs tarkoitus oli yhdenmukaistaa Euroopan unionin lainsäädäntö kriminalisointivelvoitteiden osalta EN:n yleissopimuksen kanssa. Joitakin sanonnallisia eroja lukuun ottamatta puitepäätöksen kriminalisointivelvoitteet pitkälti vastaavatkin yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteita. Kun Suomi oli jo toteuttanut yleissopimuksen edellyttämät lainsäädäntömuutokset, puitepäätöksen täytäntöönpano ei johtanut lainsäädäntömuutoksiin.

Vuoden 2015 alussa rikoslain 34 a lukua muutettiin niin, että kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten säädettiin rangaistavaksi (4 b §), värväys terrorismirikoksen tekemiseen siirrettiin 4 c §:ään, terrorismin rahoittamista koskeva 5 § laajennettiin koskemaan kaikkien muiden terrorismirikosten rahoittamista ja terroristiryhmän rahoittaminen säädettiin rangaistavaksi uudessa 5 a §:ssä (rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 1068/2014). Kouluttautumisen säätäminen rangaistavaksi ei perustunut kansainvälisiin velvoitteisiin. Näin oli pitkälti myös terrorismin rahoittamista koskevien lainsäädäntömuutosten osalta.

Joulukuun 2016 alussa tuli voimaan rikoslain 34 a luvun 5 b, jossa säädetään rangaistavaksi matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 919/2016). Samalla luvun 5 §:ää muutettiin, että kyseisen matkustamisen rahoittaminen on rangaistavaa terrorismin rahoittamisena. Muutosten taustalla oli Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2178(2014) terrorismiin syyllistyvistä vierastaistelijoin.

Terrorismirikosten selvittämisessä käytettävistä salaisista pakkokeinoista säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa ja terrorismirikosten paljastamisesta ja estämisestä käytettävistä salaisista tiedonhankintakeinoista säädetään poliisilain (872/2011) 5 luvussa. Mainittuja lukuja on täydennetty ja muuten muutettu terrorismirikoksia koskevien rangaistussäännösten säätämisen ja muuttamisen yhteydessä.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja EU:n lainsäädäntö

Edellisessä jaksossa on jo käsitelty Suomen rikoslainsäädäntöön vaikuttaneita kansainvälisiä velvoitteita. Niiden lisäksi on syytä todeta, että Euroopan neuvoston ulkoministerit hyväksyi-

vät 19 päivänä toukokuuta 2015 lisäpöytäkirjan (CETS 217) kymmenen vuotta aikaisemmin tehtyyn EN:n yleissopimukseen. Suomi on allekirjoittanut lisäpöytäkirjan 18 päivänä toukokuuta 2016, mutta ei ole vielä liittynyt siihen. Lisäpöytäkirjassa veloitetaan päätöslauselmaa perustana käyttäen säättämään rangaistaviksi matkustaminen ulkomaille terroristisessa tarkoituksessa (4 artikla) ja matkustamisen rahoittaminen (5 artikla) sekä matkustamisen järjestäminen tai muu edistäminen (6 artikla). Lisäpöytäkirjassa on lisäksi eräitä muita kriminalisointeja ja tietojenvaihtoa koskevia artikloita.

Kansainvälisten veloitteiden täytäntöönpanossa muiden valtioiden rangaistussäännöksistä saatavilla tiedoilla ei ole samanlaista vertailuarvoa kuin arvioitaessa lainsäädännön muutostarvetta puhtaasti kansallisista lähtökohdista, jolloin voidaan ottaa mallia muissa valtioissa yleisistä tai muuten onnistuneiksi osoittautuneista lainsäädäntöratkaisuista. Direktiivi edellyttää jäsenvaltioissa lainsäädäntömuutoksia, joiden lopullinen sisältö selviää vasta tämän esityksen valmistelun kanssa samaan aikaan muissa jäsenvaltioissa käynnissä olevan täytäntöönpanon päättyessä.

Kansainvälisen vertailun hyödynnettävyyttä terrorismirikosten osalta heikentää myös havainto, jonka mukaan terrorismirikoksia koskeville eri valtioiden säännöksille on ominaista se, että sääntelytekniikat vaihtelevat yksityiskohtaisten ja yleisluonteisemmin kirjoitettujen säännösten välillä. Eroja on myös sen suhteen, missä määrin esimerkiksi valmistelurikoksia ja osallisuutta koskevat säännökset kattavat terrorismirikoksia. Lisäksi Suomesta poiketen merkitykselliset rangaistussäännökset voivat olla hajautettuina useissa eri laeissa, jotka voivat lisäksi koskea muitakin vakavia rikoksia kuin terrorismirikoksia. Tällainen tilanne on esimerkiksi Ruotsissa. Jos valmistelutoimia ei ole kansallisissa lainsäädännöissä tarkemmin yksilöity, niiden kattavuus voi olla hyvinkin mittava.

Ulkomaiden lainsäädäntöä on kuvattu laajasti terrorismityöryhmän mietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 1/2013, s. 26—34). Päivitettyjä tietoja eräiden Suomen kannalta merkityksellisten vertailuvaltioiden (Ruotsi, Norja, Tanska ja Saksa) terrorismirikoksia koskevasta lainsäädännöstä on hallituksen esityksessä HE 93/2016 vp (s. 10—14). Ruotsissa direktiivin edellyttämien lainsäädäntömuutosten tarpeen arviointi ja muutosten valmistelu ovat osa laajempaa terrorismirikoksia koskevaa tarkastelua, josta on julkaistu mietintö syyskuussa 2017 (SOU 2017:72).

2.3 Nykytilan arviointi

Suomen lainsäädäntö jo varsin hyvin vastaa direktiivin vaatimuksia. Direktiivin edellyttämät keskeisimmät lainsäädäntömuutokset liittyvät rikoslainsäädännön täydentämiseen. Nykytilan varsinainen arviointi suoritetaan jäljempänä artiklakohtaisesti yksityiskohtaisissa perusteluissa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksellä saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, pakkokeinolain 10 lukua ja poliisilain 5 lukua.

Kansainvälisiä rikoksia koskevaa rikoslain 1 luvun 7 §:n momenttia ehdotetaan täydennettäväksi niin, että Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyihin tiettyihin terrorismirikoksiin liittyviin ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikoksiin. Niiden osalta rikoslain 34 a luvun 8 §:n 2 momenttia muuttamalla myös laajennettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Nämä muutokset koskisivat rikoslain 34 a luvun 1 tai

1 a §:ssä taikka 2 §:n 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyä ryöstöä, törkeää ryöstöä, kiristystä ja törkeää kiristystä sekä mainitun luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä, 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyä väärennystä ja törkeää väärennystä.

Kemiallisen aseiden kiellon rikkomista koskevaan rikoslain 11 luvun 8 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka toimittaa 1 momentissa tarkoitettua kemiallisen aseiden tai harjoittaa tutkimustoimintaa sellaisen aseiden tuottamista varten. Tutkimustoimintaa koskeva täydennys tehtäisiin myös biologisen aseiden kiellon rikkomista koskevaan rikoslain 11 luvun 9 §:ään biologisen aseiden valmistamisen tai tuottamisen osalta. Ydinräjähdeterikosta koskevaa rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momenttia täydennettäisiin niin, että rangaistaviksi tulevat myös ydinräjähteen hankkiminen, kuljettaminen, toimittaminen ja kehittäminen sekä tutkimustoiminnan harjoittaminen ydinräjähteen valmistamista varten.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevaa rikoslain 34 a luvun 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin niin, että teon olisi oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle. Maan asemesta laissa nykyisin mainitaan valtio. Pykälän 1 momentin muutettu 4 kohta kattaisi rikoslain 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua törkeää datavahingonteon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitettua törkeää tietoliikenteen häirinnän ja 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 ja 5 kohdassa tarkoitettua törkeää tietojärjestelmän häirinnän. Näiden rikosten tekemisestä terroristisessa tarkoituksessa tuomittaisiin vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään seitsemän vuotta. Tämän muutoksen myötä rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin nykyiset 4—7 kohta siirtyisivät 5—8 kohdaksi.

Rikoslain 34 a luvun uudessa 1 a §:ssä säädettäisiin rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Uuden rangaistussäännöksen mukaan se, joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, valmistaa, hankkii, kuljettaa, toimittaa tai kehittää ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/2009) 1 artiklan 4 kappaleen b kohdassa tarkoitettua laitteen, pitää sellaista laitetta hallussaan tai harjoittaa tutkimustoimintaa sellaisen laitteen valmistamista varten, olisi tuomittava terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksäksi vuodeksi. Yritys olisi rangaistava.

Lukuisia rikoslain 34 a luvun säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi niin, että niissä otetaan huomioon terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevat vakaviin tietoverkkorikoksiin liittyvät muutokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi. Tämä koskisi terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua (2 §), terroristiryhmän johtamista (3 §:n 1 momentti), terroristiryhmän toiminnan edistämistä (4 §:n 1 momentti), koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §), kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 b §), värväystä terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §), terrorismin rahoittamista (5 §:n 2 momentti) ja matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten (5 b §:n 1 momentti) sekä terroristiryhmän määritelmää (6 §:n 2 momentti) ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta (8 §:n 2 momentti).

Kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevaa rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että rangaistavaksi tulee myös ns. itsekouluttautuminen. Tämä toteutettaisiin niin, että pykälästä poistetaan ilmaisu kouluttautumisesta ”4 a §:ssä tarkoitettulla tavalla”. Ilmaisulla osoitetaan, että kouluttautumisen tulee voimassa olevan säännöksen mukaan tapahtua toisen henkilön eli koulutuksen antajan ohjauksessa. Lisäksi rikoslain 34 a lu-

vun 4 b §:ää ehdotetaan täydennettäväksi niin, että kouluttautumisen tarkoituksena voi olla myös kyseisen luvun 2 §:ssä rangaistavaksi säädetyn terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekeminen.

Matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten (jäljempänä ”matkustamisrikos”) koskevaa rikoslain 34 a luvun 5 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siitä poistetaan nykyiset teki-jää ja matkustamisen kohdetta koskevat rangaistavuuden rajaukset. Pykälän 1 momentin mukaan sen muuttamisen jälkeen kyseisestä rikoksesta tuomittaisiin se, joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä rikoslain 34 a luvun 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitetun rikoksen. Tämä tarkoittaisi sitä, että tämän säännöksen nojalla rangaistaisiin myös niitä henkilöitä, jotka matkustavat Suomeen tehdäkseen täällä terrorismirikoksen.

Rikoslain 34 a luvun uuden 5 c §:n 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen (jäljempänä ”matkustamisrikoksen edistämiskokous”). Mainittuun rikokseen syyllistyisi se, joka edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista. Rangaistukseksi tuomittaisiin sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Terrorismin rahoittamista koskevan rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momenttia muutettaisiin niin, että terrorismin rahoittamisena olisi rangaistavaa myös uudessa 5 c §:ssä tarkoitetun rikoksen rahoittaminen.

Telekuuntelua koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 11 kohdassa otetaan huomioon vakavia tietoverkkorikoksia koskevat rikoslain 34 a luvun 1 §:n muutokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun uudessa 1 a §:ssä. Kohdan mukaan sen muuttamisen jälkeen telekuuntelua voitaisiin käyttää muiden rikosten ohessa rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen tutkinnassa. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi asuntokuuntelua koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n 9 kohtaan. Telekuuntelua koskevan muutoksen vaikutukset ulottuisivat pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentissa ja 27 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi myös telekuuntelun sijasta tapahtuvaan tietojen hankkimiseen ja peite-toimintaan.

Televalvontaa koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että televalvontaa voitaisiin käyttää matkustamisrikoksen edistämiskokouksen tutkinnassa. Muutoksen vaikutukset ulottuisivat pakkokeinolain 10 luvun 8 §:ssä ja 10 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi myös sijaintitietojen hankkimiseen ja tukiasematietojen hankkimiseen.

Televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momenttia ja suunnitelmallista tarkkailua koskevaa 12 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettaviksi niin, että sellaista televalvontaa ja suunnitelmallista tarkkailua voitaisiin käyttää matkustamisrikoksen edistämiskokouksen tutkinnassa.

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttiin, 6 §:n 2 momenttiin, 7 §:n 1 momenttiin ja 12 §:n 3 momenttiin tehtäväksi ehdotettuja muutoksia vastaavat muutokset ehdotetaan rikosten estämistä koskevien toimivaltuuksien osalta tehtäviksi poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momenttiin (telekuuntelu), 8 §:n 2 momenttiin (televalvonta), 9 §:ään (televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella) ja 13 §:n 3 momenttiin (suunnitelmallinen tarkkailu) sekä rikoksen paljastamista koskevien toimivaltuuksien osalta poliisilain 5 luvun 3 §:ään.

4 Esityksen vaikutukset

Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla lainsäädäntö muutettaisiin vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Terrorismirikoksiin liittyvän rikoslainsäädännön lähentäminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä saattaa jossakin määrin edesauttaa jäsenvaltioiden ja myös Suomen viranomaisen mahdollisuuksia estää ja selvittää sellaisia terrorismirikoksia, joiden osalta tarvitaan rajat ylittävää yhteistyötä. Tähän liittyen direktiivin 22 artikla velvoittaa jäsenvaltioita tehokkaaseen tietojenvaihtoon ja toimintaan saatujen tietojen johdosta.

Terrorismirikokset ja erityisesti henkeen ja terveyteen kohdistuvat terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ovat vakavia koko yhteiskuntaan vaikutuksensa ulottavia rikoksia. Nyt ehdotettavilla rangaistavan käyttäytymisen alaa laajentavilla lainsäädäntömuutoksilla ehkäistään terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä säätämällä rangaistaviksi niiden tekemistä edistäviä tekoja. Tätä tavoitetta edistäisivät myös pakkokeinolain 10 lukuun ja poliisilain 5 lukuun ehdotettavat muutokset.

Terrorismirikokset ovat kaikilla rikosprosessin tasoilla (esitutkinta- ja syyttäväviranomaiset sekä tuomioistuimet) pääsääntöisesti runsaasti aikaa ja työtä vaativia vaikeasti selvitettäviä rikoksia. Kysymys ei ole myöskään pelkästään pääasioina käsiteltävistä rikosasioista, vaan huomioon on myös otettava rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä käytettäviä pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat asiat. Kustannuksia voi aiheutua myös teleyritysten velvollisuudesta avustaa telekuuntelun ja televalvonnan toteuttamisessa. Työmäärää ja asian käsittelyyn kuluvaan aikaan lisäävää vaikutusta on terrorismirikosten kansainvälisillä kytkennöillä, jotka edellyttävät rikosten selvittämisessä keskinäisen oikeusavun ja muun kansainvälisen yhteistyön käyttämistä. Kansainvälisistä liittynöistä aiheutuu myös käännös- ja tulkkauspalveluiden tarvetta. Myös terrorismirikosten estäminen edellyttää riittäviä voimavaroja. Toisaalta jo nykyisen laajan terrorismirikoksia koskevan rangaistussääntelyn mukaisia tekoja on jouduttu toistaiseksi käsittelemään vain vähän esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä.

Esityksen lainsäädäntöehdotuksista ei ole suoraan johdettavissa taloudellisia vaikutuksia niin, että viranomaisille voisi osoittaa aiheutuvan direktiivin täytäntöönpanosta euromäärinä ilmeviä lisäkustannuksia. Uudet rangaistavat teot ja tekotavat koskisivat toimintaa, jonka tämähetkisestä esiintymisestä rankaisemattomana ei ole tietoa sikäli kuin sitä nykyisin edes esiintyy. Minkäänlaista luotettavaa arviota ei voida esittää siitä, missä määrin uusia rangaistavaksi säädettyjä tekoja sekä pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevia asioita tulee mahdollisesti käsiteltäviksi. Olettaa kuitenkin voi, että uusia tai muutettuja rangaistussäännöksiä koskevia soveltamistilanteita sekä niihin liittyviä pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevia asioita ei tule paljon. Toisaalta jo nykyisiä terrorismirikoksia koskevia säännöksiä on vähitellen ryhdytty soveltamaan, joten tilanne voi myös nyt rangaistaviksi ehdotettujen tekojen osalta muuttua. Viranomaisvoimavarojen riittävyyden seuranta ja aiheen ilmetessä toimenpiteet niiden riittävyyden turvaamiseksi ovatkin tarpeen. Samalla on seurattava telekuuntelu- ja televalvontatoimivaltuuksia koskien mahdollisia vaikutuksia teleyrityksiin.

Vähäisiä taloudellisia vaikutuksia saattaa aiheutua myös ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta. Käsitys vaikutusten vähäisyydestä kuitenkin perustuu nyt ehdotettavien rangaistavan käyttäytymisen alaa laajentavien lainsäädäntömuutosten luonteeseen. Jos uusia tai muutettuja säännöksiä sovelletaan, rangaistusasteikkojen perusteella teoista tuomitaan valtaosin sakkoa tai ehdollista vankeutta. Tämä koskee rikosten rangaistusasteikkojen perusteella esimerkiksi muutoksia, joita ehdotetaan tehtäviksi kouluttautumista terrorismirikosten tekemistä varten, terrorismin rahoittamista ja matkustamisrikosta koskeviin säännöksiin, sekä uutta rangaistussäännöstä matkustamisrikoksen edistämisrikoksesta.

Uusia viranomaisia ei ehdoteta perustettaviksi. Viranomaisten keskinäisiin suhteisiin esityksellä ei ole vaikutuksia. Tämä koskee niin niiden keskinäisiä tehtäviä kuin toimivaltasuhteitaakin. Sama koskee viranomaisten menettelytapoja. Tarvittavassa määrin on huolehdittava kysymyksessä oleviin terrorismirikoksiin liittyviä säännöksiä soveltavien virkamiesten, erityisesti esitutkintavirkamiesten, syyttäjien ja tuomareiden kouluttamisesta säännösten soveltamiseen.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 5 päivänä toukokuuta 2017 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä luovutti mietintönsä 8 päivänä marraskuuta 2017 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2017).

Oikeusministeriö pyysi työryhmän mietinnöstä lausunnon 40 viranomaiselta, yhteisöltä ja henkilöltä. Lausunnon niistä ja heistä antoivat liikenne- ja viestintäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö, valtiovarainministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, Tulli, Säteilyturvakeskus, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Vantaan kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto, Suomen tuomari-liitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Punainen Risti, Rikosuhripäivystys, Suomen Mielenterveysseura, professori Sakari Melander ja professori Martin Scheinin. Lisäksi lausunnon antoivat yhteisessä lausunnossa Rikosuhripäivystyksen ja Suomen Mielenterveysseuran kanssa Ensi- ja turvakotien liitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Lausunnoista on julkaistu tiivistelmä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 4/2018).

Kymmenen lausunnonantajaa totesivat, että niillä ei ole lausuttavaa tai huomautettavaa tai että ne tukevat esitettyjä lainmuutoksia (valtioneuvoston oikeuskansleri, Valtakunnansyyttäjänvirasto, keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, Tulli, Säteilyturvakeskus, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Turun hovioikeus, Vantaan kärjäoikeus ja Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto). Useissa lausunnoissa mietintöä pidettiin yleisesti ottaen hyvin, kattavasti, huolellisesti tai perusteellisesti valmisteltuna (valtiovarainministeriö, Poliisihallitus, suojelupoliisi, Suomen tuomari-liitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto ry ja professori Melander), vaikka yksityiskohdista olisikin ollut huomautettavaa.

Eräissä lausunnoissa on kiinnitetty huomiota ihmisoikeuksia ja humanitaarista oikeutta koskeviin näkökohtiin mukaan lukien rajanveto terrorismirikosten ja muiden rikosten välillä (ulkoministeriö, Suomen Punainen Risti ja professori Scheinin), minkä vuoksi 23 artiklaan liittyviin yksityiskohtaisiin perusteluihin on tehty täsmennyksiä ja täydennyksiä. Rangaistussäännösten täsmällisyyttä edellyttävän laillisuusperiaatteen ovat nostaneet erityisesti esiin Suomen Asianajajaliitto ja Suomen Lakimiesliitto ry. Siihen on kiinnittänyt huomiota myös professori Melander, joka lisäksi toteaa täytäntöön pantavan direktiivin entisestään laajentavan rikoslain 34 a luvussa tarkoitetun rangaistavan käyttäytymisen alaa ja loitontavan sitä oikeushyviä konkreettisesti loukkaavista teoista, mitä ei voida pitää toivottavana sääntelyn ennakoitavuuden ja selkeyden näkökulmasta.

Lukuisat mietinnön lainsäädäntöehdotukset olivat sellaisia, että vain harvat lausunnonantajat lausuiivat niistä, ja jos lausuiivat, niillä ei ollut huomautettavaa, taikka ne kannattivat tai pitivät perusteltuina mietinnössä ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia. Tämä koskee rikoslain säännöksistä 1 luvun 7 §:n 3 momenttia, 11 luvun 8 §:n 2 momenttia ja 9 §:n 2 momenttia, 34 luvun 6 §:n 1 momenttia sekä 34 a luvun 4 §:n 1 momenttia, 5 b §:n 1 momenttia ja 8 §:n 2 momenttia.

tia. Lausuntokierroksen jälkeisessä jatkovalmistelussa katsottiin aiheelliseksi sääntelyn selkeyteen liittyvistä syistä muuttaa rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momenttia koskevaa ehdotusta niin, että säännöksessä ei tiettyjen ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikosten osalta viitattaisi muutettavaksi ehdotettavaan 34 a luvun 8 §:n 2 momenttiin, vaan kyseiset rikokset tässäkin tapauksessa yksilöitäisiin viimeksi mainitussa momentissa tehtäväksi ehdotetulla tavalla.

Jatkovalmistelussa päädyttiin siihen, että terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaa rangaistussäännöstä ei sisällytetä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevaan rikoslain 34 a luvun 1 §:ään, vaan radiologista asetta koskeva rikos säädetään rangaistavaksi luvun uudessa 1 a §:ssä. Mainittua rikosta koskeva sääntely ei ole lainsäädäntöteknisesti rinnastettavissa 1 §:n 1 ja 2 momentin sääntelyyn. Tästä muutoksesta seurasi tarve täydentää lukuisia rikoslain 34 a luvun säännöksiä niin, että 1 a §:n mukainen rikos tulee otetuksi huomioon. Tämä koskee terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua (2 §), terroristiryhmän johtamista (3 §:n 1 momentti), terroristiryhmän toiminnan edistämistä (4 §:n 1 momentti), koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §), kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 b §), värväystä terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §), terrorismin rahoittamista (5 §:n 2 momentti), matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten (5 b §:n 1 momentti), terroristiryhmän määritelmää (6 §:n 2 momentti) ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta (8 §:n 2 momentti).

Työryhmän mietinnössä ehdotettiin terroristiryhmän johtamista koskevan rikoslain 34 a luvun 3 §:n muuttamista niin, että siinä säädetään rangaistavaksi myös sellaisen terroristiryhmän johtaminen, joka ei ole vielä tehnyt terroristisessa tarkoituksessa tehtyä rikosta mutta joka toimii sellaisen tehdäkseen. Professori Melander totesi, että muutosehdotus ei ole omiaan lisäämään terrorismirikoksia koskevan sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta, vaan on omiaan pikemmin monimutkaistamaan jo valmiiksi monimutkaista ja vaikeaselkoista sääntelyä. Jatkovalmistelussa arvioitiin direktiivin velvoitteiden toteuttamisen kannalta riittäväksi se, että rikoslain 34 a luvun 3 §:n 1 momentissa jo säädetään rangaistavaksi sellaisen ryhmän johtaminen, jonka toiminnassa on tehty mainitun luvun 2 §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu. Viimeksi mainitussa pykälässä kuvataan tarkkarajaisesti ja riittävän kattavasti merkitykselliset terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä edistävät valmistelutoimet. Tämän vuoksi tässä esityksessä ei ehdoteta 3 §:n muuttamista mietinnössä ehdotetulla tavalla. Toisaalta tämä lainsäädäntöratkaisu edellytti muutosta, jonka mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tulee kattaa myös ne tilanteet, joissa valmistelu tapahtuu 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen rikosten tekemiseksi.

Eduskunnan oikeusasiamies totesi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin osalta, että momentin alussa käytettäväksi ehdotettu ”maa” ei ole oikeudellisena käsitteenä samalla tavalla vakiintunut kuin nyt käytetty ”valtio”. Suomen Asianajajaliitto ei pitänyt tietoverkkorikoksia koskien perusteltuna uuden poikkeuksellisen seitsemän vuoden enimmäisvankeusrangaistuksen säätämistä, vaan enimmäisrangaistukseksi tulisi säätää kuusi vuotta vankeutta. Professori Scheinin suhtautui kriittisesti uuden tietoverkkorikoksia koskevan kohdan lisäämiseen. Lisäksi hän katsoi, että ”vakavan haitan” vaatimus tulisi laajentaa koskemaan pykälän 2 momentissa rangaistavaksi säädettyä terroristisessa tarkoituksessa tehtyä murhaa, ja ehdotti, että kysymyksessä olevaan pykälään lisätään uusi momentti, jossa tehtäisiin eroa toisaalta terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten ja toisaalta kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa tarkoitettujen aseellisten joukkojen toimien välillä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen huomautuksesta huolimatta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alussa tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sana ”valtiolle” sanaksi ”maalle”. Tältä osin 3 artiklaan liittyviä yksityiskohtaisia perusteluja on täydennetty. Direktiivi selkeästi edellyttää, että tietyt tietoverkkorikokset lisätään terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikos-

ten joukkoon, mikä toteutettaisiin momentin 4 kohdassa. Tätä puoltaa sekin, että kysymyksessä olevat rikokset ovat laajamittaisia, erityisen tuntuva haittaa tai taloudellista vahinkoa aiheuttavia taikka yhteiskunnan tärkeän toiminnon vaarantavia rikoksia. Tietoverkkorikoksia koskevan seitsemän vuoden enimmäisvankeusrangaistuksen osalta viitataan 3 artiklan 1 kohdan i alakohtaan liittyviin yksityiskohtaisiin perusteluihin. Mitä tulee Scheininin näkemykseen murhaa koskevan sääntelyn muuttamisesta, sääntely perustuu siltä osin jo vuoden 2002 puitepääatoksen täytäntöönpanossa tehtyyn lainsäädäntöratkaisuun. Murhaa koskien direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a—e alakohtaan liittyviä yksityiskohtaisia perusteluja on täydennetty verrattuna niihin, jotka olivat mietinnössä. Mitä tulee Scheininin ehdotukseen uuden momentin lisäämisestä rikoslain 34 a luvun 1 §:ään, terrorismirikosten ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden suhdetta on tarkennettu ja täsmennetty 23 artiklaan liittyvissä yksityiskohtaisissa perusteluissa. Niissä todetun mukaisesti terrorismirikosten ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rajanvedon selventäminen ei edellytä lainsäädäntöä.

Eräissä lausunnoissa kiinnitettiin huomiota mietinnössä ehdotettuun rikoslain 34 a luvun 4 b §:n muutokseen, jonka perusteella rangaistavaksi tulisi myös ns. itsekouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten. Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan jatkovalmistelussa on syytä pohtia tekoon johtaneiden rinnakkaisten motivaatiotekijöiden merkitystä. Suomen tuomariliitto ry katsoi, että mietinnön perusteluissa oleva viittaus siihen, että rikoksessa tarkoitettu kouluttautuminen voisi tapahtua varusmiespalveluksessa saatavan koulutuksen kautta, on hyvin vaikeasti hyväksyttävissä. Suomen Asianajajaliitto totesi pitävänsä erittäin ongelmallisena terrorismirikosten määrittelyn laajentumista myös kansallisessa rikoslaissa kattamaan käytännössä hyvin moninaisen, täysin normaalin ja jopa kansalaisten velvollisuuksiin (esimerkiksi asevelvollisuus) kuuluvan inhimillisen toiminnan. Professori Melander katsoi, että ehdotetussa pykälässä ei lainkaan lueteltaisi niitä kouluttautumisen tapoja, jotka voivat tulla rangaistavaksi itseopiskeluna. Hänen mukaansa ehdotettu säännös ei täytä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksia. Suomen Asianajajaliitto ja professori Melander ovat katsooneet, että kysymyksen tulisi olla siinä määrin intensiivisestä ja lähellä itse terrorismirikosta olevasta itseopiskelusta, että käsillä on esimerkiksi konkreettinen vaara terrorismirikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä.

Lausuntopalautteen jälkeen tapahtuneessa jatkovalmistelussa on arvioitu sitä, edellyttäkö laillisuusperiaate ehdotetun tunnusmerkistön täsmenämistä ja rangaistavuuden rajaamista konkreettista vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin sekä onko syytä arvioida toisin tilanteita, joissa kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemiseen tapahtuu sinällään laillisen toiminnan yhteydessä. Jatkovalmistelussa on edelleen päädytty siihen, että rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää muutettaisiin ainoastaan siten, että siitä poistetaan ilmaisu ”4 a §:ssä tarkoitettulla tavalla”, joka nykyisin osoittaa kouluttautumisen tapahtumista toisen henkilön ohjauksessa. Nykyisessä säännöksessä ei säädetä siitä, millä tavoin kouluttautumisen on tapahduttava toisen ohjauksessa, vaan ainoastaan kuvataan sitä, mihin kouluttautumisen on kohdistuttava. Sekä toisen ohjauksessa että muuten tapahtuva kouluttautuminen voivat yhtä merkityksellisellä tavalla edistää terrorismirikoksen tekemistä, eikä nykyinen säännös edellytä konkreettista vaaraa terrorismirikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä. Jos aiheutuu konkreettinen vaara terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemisestä, kysymyksessä on jo nykyisin erikseen rangaistava terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen yritys. Rangaistavan kouluttautumisen ulkopuolelle ei voida sulkea laillisia keinoja käyttäen tapahtuvaa kouluttautumista tai osana laillista toimintaa tapahtuvaa kouluttautumista, koska käytännössä kouluttautuminen tapahtuu sellaisia keinoja käyttäen tai sellaisessa toiminnassa lähtien jo tavanomaisesta erilaisia tietolähteitä hyödyntävästä kouluttaumisesta. Terrorismirikoksille ominaisesti toiminnan tarkoituksen toteuttamiseen tulee kuitenkin liittymään ongelmia.

Eräissä lausunnoissa on rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momenttiin liittyen katsottu, että terrorismin rahoittamista koskevaa säännöstä tulisi muuttaa niin, että vähimmäisrangaistukseksi säädetään sakkorangaistus (Vaasan hovioikeus ja Suomen tuomariliitto ry). Kuten direktiivin 11 artiklaan liittyvistä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, terrorismin rahoittamisen rangaistusasteikkoa on jo pohdittu useissa aikaisemmissa lainvalmisteluhankkeissa. Asteikon muutostarpeita ei ole ollut aihetta arvioida tässä yhteydessä toisin.

Mietinnössä ehdotetun rikoslain 34 a luvun uuden 5 c §:n osalta eräissä lausunnoissa (Suomen Asianajajaliitto ja professori Melander) on katsottu, jos uuden rangaistussäännöksen säätäminen katsotaan välttämättömäksi, että matkustamisrikoksen edistämisrikokselta tulisi edellyttää, että se edistää konkreettisen matkustamisrikoksen tekemistä ja aiheuttaa konkreettisen vaaran sen tekemisestä. Huomioon on otettava se, että direktiivin 13 artiklan perusteella matkustamisrikoksen edistämisrikokselta ei voida edellyttää yhteyttä tiettyyn matkustamisrikokseen. Konkreettinen vaara matkustamisrikoksen tekemisestä on vasta siinä vaiheessa, kun edistettävän matkustamisrikoksen tekeminen on jo edennyt rangaistavaan yritykseen. Uuden pykälän soveltamisalan rajaamiseksi ja sen tulkinnan ohjaamiseksi riittävänä voidaan pitää sitä, mitä pykälän perusteluissa tässä esityksessä todetaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja Vaasan hovioikeuden lausunnoissa on epäilty, että rikoslaisissa rangaistaviksi säädetty väärennyksirikokset eivät täysin kata direktiivin 12 artiklan kriminalisointivelvoitetta. Kuten täydennetyistä artiklaan liittyvistä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, direktiivi tältä osin tarjoaa kansallista harkinnanvaraa. Jatkovalmistelussa ei ole myöskään ilmennyt aihetta tarkemmin tarkastella direktiivin 16 artiklaa, johon eduskunnan oikeusasiamies myös on kiinnittänyt huomiota lausunnoissaan.

Suomen Asianajajaliitto ja professori Scheinin ovat esittäneet harkittavaksi, että jatkovalmistelussa kumotaan terroristisen tarkoituksen määritelmää koskevasta rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentista sen 3 ja 4 kohta. Momentti on säädetty vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä. Vastaavaa sääntelyä edellyttää myös direktiivin 3 artiklan 2 kohta. Kohtien kumoamista ei ole sen vuoksi tässä yhteydessä harkittu.

Pakkokeinolain 10 lukuun ja poliisilain 5 lukuun mietinnössä ehdotettuja muutoksia pidettiin ongelmallisina vain televalvontaa (pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentti ja poliisilain 5 luvun 8 §:n 2 momentti) koskien. Professori Melander kiinnitti huomiota siihen, että televalvonnan perusterikoksen enimmäisrangaistus on pääsäännön mukaan vähintään neljä vuotta vankeutta ja että terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen on varsin etäällä varsinaisen terrorismirikoksen tekemisestä. Tässä esityksessä kuitenkin edelleen ehdotetaan matkustamisrikoksen edistämisrikoksen lisäämistä mainittuihin säännöksiin televalvonnan perusterikokseksi. Tätä perustellaan yksityiskohtaisissa perusteluissa 20 artiklan yhteydessä sekä perustuslakiin ja säätämisyjärjestykseen liittyen jaksossa 4.3.

Jatkovalmistelussa on telekuuntelua ja asuntokuuntelua koskevien säännösten osalta muutoksia edellyttänyt se, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta säädettäisiin rikoslain 34 a luvun uudessa 1 a §:ssä eikä mainittua rikosta koskeva sääntely sisältyisi terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevaan 1 §:ään. Lisäksi esityksessä ehdotetaan sellaisia muutoksia poliisilain 5 luvun 3 §:ään (salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi), joita edellyttää vakavia tietoverkkorikoksia koskevan kohdan lisääminen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin ja uuden 1 a §:n säätäminen.

Suomen tuomariliitto ry on lausunnoissaan todennut, että mietinnöstä puuttuu kokonaan ehdotusten muiden kuin lainsäädännöllisten vaikutusten tarkastelu. Esityksen vaikutukset on arvi-

HE 30/2018 vp

oitu mietintöön pohjautuen sillä tavoin kuin esityksen valmisteluvaiheessa on ollut mahdollista. Esityksen vaikutuksia koskevaa jaksoa on jonkin verran täydennetty.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Direktiivin sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artikla. *Kohde.* Artiklan mukaan direktiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt, jotka koskevat rikosten määritelmiä ja seuraamuksia terrorismirikosten, terroristiryhmään liittyvien rikosten ja terroritoimintaan liittyvien rikosten alalla, sekä toimenpiteitä terrorismin uhrien suojelemiseksi, tukemiseksi ja auttamiseksi. Artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

2 artikla. *Määritelmät.* Artiklan 1 alakohdassa määritellään ”varat”, joilla tarkoitetaan kaikenlaista aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta niiden hankintatavasta riippumatta sekä kaikenlaisia oikeudellisia asiakirjoja ja välineitä, mukaan luettuina sähköiset tai digitaaliset asiakirjat ja välineet, jotka todistavat tällaiseen varallisuuteen liittyvän omistusoikeuden tai edun, mukaan luettuina mutta ei kuitenkaan yksinomaan pankkiluotot, matkasekit, pankkisekit, maksumääräykset, osakkeet, arvopaperit, joukkovelkakirjat, asetteet ja remboursit. Varojen määritelmää ei ole vuoden 2002 puitepäättöksessä.

Artikla ei edellytä varoja koskevan määritelmän ottamista sellaisenaan lainsäädäntöön. Määritelmä on merkityksellinen 11 artiklan kannalta. Siinä veloitetaan säätämään rangaistavaksi terrorismin rahoittaminen.

Rikoslain 34 a luvun 5 §:n mukaan terrorismin rahoittamisena on rangaistavaa tietyin edellytyksin tapahtuva varojen antaminen tai kerääminen. Varojen käsite sisältyy myös terroristiryhmän rahoittamista koskevaan luvun 5 a §:ään.

Terrorismin rahoittaminen säädettiin rangaistavaksi Suomen liittyessä YK:n yleissopimukseen. Sen 1 artiklan 1 kappaleessa on varojen määritelmä, jonka mukaan ”varat” tarkoittavat kaikenlaista aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta sen hankintatavasta riippumatta, sekä kaikenlaisia oikeudellisia asiakirjoja, mukaan luettuina sähköiset tai digitaaliset asiakirjat, jotka todistavat tällaiseen varallisuuteen liittyvän omistusoikeuden tai edun, mukaan luettuna, ei kuitenkaan yksinomaan pankkiluotot, matkashekit, pankkisekit, maksumääräykset, osakkeet, takuut, velkakirjat, asetteet ja remboursit.

Terrorismin rahoittamisen rangaistavaksi säätämisen yhteydessä lakiin ei otettu varojen määritelmää. Tätä perusteltiin sillä, että ilmaisu ”varat” on nyky-yhteiskunnassa siinä määrin vakiintunut, että määritelmää ei tarvita (HE 43/2002 vp, s. 29/I). Perustelujen mukaan lähtökohdista voidaan yleissopimuksen 1 artiklan mukaisesti pitää sitä, että varoilla tarkoitetaan kaikenlaista omaisuutta, jolla on taloudellista arvoa. Kun otetaan huomioon rikoslain 34 a luvun 5 §:n perustelut sekä se, että yleissopimuksen ja direktiivin määritelmät ovat laajoja ja myös esimerkkiluetteloiltaan samansuuntaisia, direktiivin varojen määritelmä ei edellytä muutoksia terrorismin rahoittamisrikoksia koskeviin säännöksiin.

Artiklan 2 alakohdassa on ”oikeushenkilön” määritelmä. Sen mukaan oikeushenkilöllä tarkoitetaan yhteisöä, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan lain nojalla, lukuun ottamatta valtioita tai julkisia elimiä niiden käyttäessä julkista valtaa sekä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä. Artikla ei edellytä myöskään tämän määritelmän ottamista sellaisenaan lainsäädäntöön, mutta se on merkityksellinen 17 artiklan (oikeushenkilöiden vastuu) ja 18 artiklan (oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset) kannalta. Oikeushenkilö mainitaan myös tuomiovaltaa ja syytteen esittämistä koskevan 19 artiklan 1 kohdan d alakohdassa.

Oikeushenkilönkään määritelmää ei ole vuoden 2002 puitepäätöksessä, vaikka se direktiivin tavoin sisältää oikeushenkilöä koskevia määräyksiä. Puitepäätöksen jälkeen määritelmä on tämän sisältöisenä otettu lukuisiin Euroopan unionin rikosoikeudellisiin säädöksiin. Määritelmän perusteella oikeushenkilön käsite määräytyy kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Määritelmän mukaan valtio ja muut vastaavat julkiset elimet jäävät oikeushenkilön käsitteen ulkopuolelle. Tämä noudattaa myös sitä rajausta, jota rikoslain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan noudatetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun suhteen. Mainitun säännöksen mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia rikoslain 9 luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen. Alakohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 3 *alakohdassa* on kaksi määritelmää. Niistä ensimmäisen mukaan ”terroristiryhmällä” tarkoitetaan rakenteeltaan jäsentynyttä, tietyn ajaksi perustettua, useamman kuin kahden henkilön yhteenliittymää, joka toimii yhdessä terrorismirikosten tekemiseksi. Kohdan mukaan ”rakenteeltaan jäsentynyt ryhmä” on yhteenliittymä, joka ei ole muodostunut sattumalta rikoksen tekemiseksi välittömästi ja jonka jäsenillä ei ole välttämättä muodollisesti määriteltyjä tehtäviä, jonka kokoonpano ei välttämättä pysy jatkuvasti samana tai jonka rakenne ei ole välttämättä pitkälle kehitetty.

Sanatarkasti samanlaiset ”terroristiryhmän” ja ”rakenteeltaan jäsentyneen ryhmän” määritelmät sisältyvät vuoden 2002 puitepäätöksen 2 artiklan 1 kohtaan. Puitepäätöksen kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvun 6 §:n 2 momenttiin otettiin terroristiryhmän määritelmä. Sen mukaan terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan järjestynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 §:ssä tarkoitettuja rikoksia eli terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia. Kuten momentista ilmenee, tarpeelliseksi ei katsottu säännöksessä tarkemmin todeta siitä, mitä ”rakenteeltaan jäsentyneellä” tarkoitetaan. Sitä käsitellään momentin perusteluissa (HE 188/2002 vp, s. 61/II ja 62/I). Tämän alakohdan mukainen terroristiryhmän määritelmä ja 3 artikla terrorismirikoksista edellyttävät, että rikoslain 34 a luvun 6 §:n 2 momentin terroristiryhmän määritelmää täydennetään niin, että ryhmän tarkoituksena voi olla myös mainitun luvun uudessa 1 a §:ssä rangaistavaksi säädettyjen terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen tekeminen.

3 artikla. Terrorismirikokset. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että terrorismirikoksiksi määritellään kohdan alakohdissa mainitut kansallisessa lainsäädännössä rikoksiksi määritellyt tahalliset teot, jotka luonteensa tai asiayhteytensä vuoksi voivat aiheuttaa vakavaa haittaa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, silloin kun ne tehdään jossakin 2 kohdassa luetelluista tarkoituksista. Artiklan 2 kohdan mukaan tarkoitukset, joihin 1 kohdassa viitataan, ovat a) pelotella vakavasti väestöä; b) pakottaa aiheuttomasti viranomaiset tai kansainvälinen järjestö johonkin tekoon tai pidättymään jostakin teosta; c) horjuttaa vakavasti jonkin maan tai kansainvälisen järjestön poliittisia, perustuslaillisia, taloudellisia tai yhteiskunnallisia perusrakenteita tai tuhota ne. Direktiivin muiden rangaistavia tekoja koskevien määräysten tavoin 1 kohta edellyttää vain tahallisten tekojen säätämistä rangaistaviksi.

Artiklan 1 kohdassa mainitaan seuraavat rikokset:

- a) ihmishenkeen kohdistuvat hyökkäykset, jotka voivat aiheuttaa kuoleman;
- b) henkilön ruumiillista koskemattomuutta loukkaavat hyökkäykset;
- c) ihmisryöstö tai panttivangin ottaminen;

- d) teot, jotka aiheuttavat hallinnollisille tai julkisille laitoksille, liikennejärjestelmille, infrastruktuureille tietojärjestelmät mukaan luettuina, mannerjalustalla sijaitsevalle kiinteälle laualle, julkisille paikoille tai yksityiselle omaisuudelle suuria tuhoja, jotka voivat saattaa vaaraan ihmishenkiä tai aiheuttaa huomattavia taloudellisia menetyksiä;
- e) ilma-alusten, alusten tai muiden joukkoliikenne- tai tavarankuljetusvälineiden haltuunotto;
- f) räjähteiden tai aseiden, myös kemiallisten, biologisten tai radiologisten aseiden tai ydinaseiden valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus, toimitus tai käyttö sekä kemiallisia, biologisia tai radiologisia aseita tai ydinaseita koskeva tutkimus ja kehittäminen;
- g) vaarallisten aineiden vapauttaminen taikka tulipalojen, tulvien tai räjähdysten aiheuttaminen siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan;
- h) veden tai sähkövoiman jakelun tai muun perusluonnonvaran toimittamisen häirintä tai keskeytys siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan;
- i) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/40/EU 4 artiklassa tarkoitettu laitton järjestelmän häirintä tapauksissa, joissa sovelletaan kyseisen direktiivin 9 artiklan 3 kohtaa tai 4 kohdan b tai c alakohtaa, ja kyseisen direktiivin 5 artiklassa tarkoitettu laitton datan vahingoittaminen tapauksissa, joissa sovelletaan kyseisen direktiivin 9 artiklan 4 kohdan c alakohdtaa;
- j) jonkin a—i alakohdassa luetellun teon tekemisellä uhkaaminen.

Vuoden 2002 puitepäätöksessä pitkälti vastaava rikosten luettelo on 1 artiklan 1 kohdassa. Puitepäätöksen kansallisessa täytäntöönpanossa säädettiin rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa rangaistaviksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset. Pykälään on sen säätämisen jälkeen tehty vähäisiä muista kuin puitepäätöksen täytäntöönpanosta aiheutuneita muutoksia.

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta rangaistaan sitä, joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, tekee

- 1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua törkeän julkisrauhan rikkomisen tai 44 luvun 10 §:ssä tarkoitettua ydinenergian käyttörikkoksen,
- 2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähdერიkoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai 17 luvun 1 §:ssä tarkoitettua julkisen kehottamisen rikokseen,
- 3) törkeän varkauden tai törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuhotyön, liikennetuhotyön, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingonteon, törkeän ampuma-aserikoksen tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen,
- 4) kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen tai tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitulla tavalla,

5) törkeän pahoinpitelyn, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdetöiden tai kaappauksen,

6) surman tai

7) tapon.

Rikosten jakaminen kohtiin rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa aiheutuu kohdissa säädettyistä erilaisista rangaistusasteikoista. Pykälän 2 momentissa mainitaan erikseen terroristisessa tarkoituksessa tehty murha.

Artiklan 1 kohdan rikosluettelo poikkeaa vuoden 2002 puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdasta kolmen alakohdan osalta. Puitepäätökseen verrattuna f alakohta on täydennetty, i alakohta on muutettu koskemaan tietoverkkorikoksia ja puitepäätöksen i alakohta on myös i alakohdan kattavana siirretty j alakohdaksi. Puitepäätöksen kansallisen täytäntöönpanon vuoksi rikoslain 34 a luvun 1 § lähtökohtaisesti vastaa muiden alakohtien osalta direktiivin vaatimuksia. Nekin alakohdat on aihetta lyhyesti käydä läpi täytäntöönpanossa merkityksellisten rikosten toteamiseksi.

Vahingon aiheutuminen valtiolle

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alun mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen rangaistavuuden edellytys on se, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle. Niin vuoden 2002 puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan kuin direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan vakavaa vahinkoa tulee aiheutua maalle (englanniksi ”country”). Puitepäätöksen ja direktiivin käänöksissä käytetään tässä yhteydessä ”maata”.

Kun puitepäätöstä pantiin täytäntöön, tuolloin todettiin ehdotetun rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alun olevan puitepäätöksen mukainen. Ehdotetun kirjoitustavan katsottiin puitepäätöstä paremmin vastaavan Suomen rikoslaissa noudatettua kirjoitustapaa. (HE 188/2002 vp, s. 33/I).

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alussa ”maan” asemesta oleva ”valtio” saattaa johtaa lopputuloksiin, joissa rangaistavan käyttäytymisen ala supistuu aiheuttomasti, kun otetaan huomioon direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa ja rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentissa olevat terroristisen tarkoituksen määritelmät ja niiden ilmentämä terrorismirikollisuuden luonne. Määritelmien perusteella terroristisessa tarkoituksessa tehty teko voi kohdistua valtioon taikka sen rakenteisiin tai viranomaisiin. Mutta toisaalta määritelmien mukaan tekijällä on terroristinen tarkoitus myös silloin, kun hänen tarkoituksenaan on aiheuttaa vakavaa pelkoa väestössä. Sitä voidaan myös pitää käytännössä merkittävänä terroristisen tarkoituksen ilmenemismuotona ja terroristisessa tarkoituksessa tehdystä teosta aiheutuvana vahinkona, jonka tulemisesta asianmukaisesti katetuksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa on huolehdittava. Terrorismin ei voida tarkastella pelkästään valtioon tai kansainväliseen järjestöön kohdistuvana rikoksena, vaan se on aihetta nähdä laajemmin yhteiskuntaan kohdistuvana rikollisuutena.

Sinällään oikeudellisena käsitteenä ”maa” on ”valtiota” epäselvempi. Montevideossa vuonna 1933 tehdyn valtioiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan sopimuksen 1 artiklan mukaan valtion tunnusmerkkejä ovat pysyvä väestö, rajattu alue, hallitus ja kyky solmia suhteita muiden valtioiden kanssa. Vastaavia määrittäviä tekijöitä ei ole osoitettavissa ”maalle”. Tätä ei voida kuitenkaan pitää ongelmana, koska nyt ei ole tarkoitusta määrittää sitä, miten ”maa” väestöllisesti, alueellisesti tai hallinnollisesti määrittyy, eikä ”maan” käsitteellä olisi seuraavassa

todetun mukaisesti merkitystä arvioitaessa sitä, onko teko omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle.

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alkua on siis aihetta muuttaa niin, että terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen on oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle. Tämän täsmennyksen tarkoituksena olisi korostaa sitä, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta mahdollisesti aiheutuva vahinko on rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentissa säädetyn terroristisen tarkoituksen mukaisesti sitä, että aiheutetaan vakavaa pelkoa väestön keskuudessa (momentin 1 kohta), pakotetaan oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin (momentin 2 kohta) taikka oikeudettomasti kumotaan jonkin valtion valtiosääntö tai muutetaan sitä tai horjutetaan vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheutetaan erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille (momentin 3 kohta). Tällainen tavoiteltu seuraus olisi siis toteutuessaan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alussa tarkoitettua jollekin maalle aiheutuvaa vahinkoa.

Artiklan 1 kohdan a—e alakohta

Artiklan 1 kohdan *a alakohdan* mukaisia ihmishenkeen kohdistuvia hyökkäyksiä, jotka voivat aiheuttaa kuoleman, ovat rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 6 kohdassa mainittu surma (rikoslain 21 luvun 3 §) ja 7 kohdassa mainittu tappo (rikoslain 21 luvun 1 §) sekä pykälän 2 momentissa mainittu murha (rikoslain 21 luvun 2 §). Puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä katsottiin (HE 188/2002 vp, s. 34/I), että myös pelkkä hengen tai terveyden vaarantaminen on otettava huomioon. Tämän vuoksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitaan tahallinen vaaran aiheuttaminen (rikoslain 21 luvun 13 §), 3 kohdassa mainitaan terveyden vaarantaminen (rikoslain 34 luvun 4 §) ja 5 kohdassa mainitaan törkeä terveyden vaarantaminen (rikoslain 34 luvun 5 §).

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 2 momentin mukaan murha kuuluu pykälän soveltamisalaan, jos kyseinen rikos on tehty terroristisessa tarkoituksessa. Murhaa ei koske pykälän 1 momentin vaatimus siitä, että teon on oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle. Tätä on perusteltu lain esitöissä (HE 188/2002 vp, s. 43/II) sillä, että murhan rangaistusasteikkoa ei muutettu vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä. Murhasta tuomitaan joka tapauksessa aina elinkautinen vankeusrangaistus. Tämä teon rangaistavuuteen liittyvä perustelu ei poista sitä tosiasiaa, että puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan ja direktiivin 3 artiklan 1 kohdan perusteella vakavan vahingon vaatimus koskee kaikkia ihmishenkeen kohdistuvia hyökkäyksiä, murha mukaan lukien. Toisaalta direktiivi puitepäätöksen tavoin mahdollistaa sen, että murha kansallisessa täytäntöönpanossa katsotaan terroristisessa tarkoituksessa tehdyksi murhaksi pelkästään sillä perusteella, että rikos on tehty terroristisessa tarkoituksessa. Tällaisen lainsäädäntöratkaisun puolesta puhuu se, että murha on törkein ja vakavin henkeen kohdistuvista rikoksista ja aina elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtavana muutenkin poikkeaa rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa mainituista rikoksista. On edelleen löydettävissä perusteita sille, että murhaa käsitellään rangaistavuuden edellytysten suhteen toisella tavalla kuin 1 momentissa mainittuja rikoksia.

Artiklan 1 kohdan *b alakohta* koskee henkilön ruumiillista koskemattomuutta loukkaavia hyökkäyksiä. Kun puitepäätöstä pantiin täytäntöön, lähdettiin vastaavan alakohdan osalta siitä, että se koskee henkilön ruumiillista koskemattomuutta loukkaavia törkeitä rikoksia (HE 188/2002 vp, s. 41/I), minkä vuoksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainitaan törkeä pahoinpitely (rikoslain 21 luvun 6 §). Edellä *a* alakohdan yhteydessä mainituissa lain esitöissä viitataan myös tätä alakohtaa vastaavan alakohdan osalta tahalliseen vaaran aiheuttamiseen, terveyden vaarantamiseen ja törkeään terveyden vaarantamiseen.

Artiklan 1 kohdan *c alakohdassa* mainitaan ihmisryöstö ja panttivangin ottaminen. Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan terroristisessa tarkoituksessa voidaan tehdä törkeä ihmiskauppa (rikoslain 25 luvun 3 a §) ja panttivangin ottaminen (rikoslain 25 luvun 4 §). Alun perin rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittiin ihmisryöstö ja panttivangin ottaminen, mutta vuonna 2004 rikoslain 25 lukua muutettiin niin, että ihmisryöstöä koskevat rangaistussäännökset korvattiin törkeää ihmiskauppaa koskevilla rangaistussäännöksillä (rikoslain muuttamisesta annettu laki 650/2004). Vastaava rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan muutos tuli voimaan vuoden 2006 alussa (rikoslain muuttamisesta annettu laki 1161/2005).

Artiklan 1 kohdan *d alakohtaan* liittyy se, että vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanossa rikoslain 34 a luvun 1 §:n momentin 3 kohtaan otettiin tuhotyö (rikoslain 34 luvun 1 §), liikennetuhotyö (rikoslain 34 luvun 2 §), terveyden vaarantaminen ja törkeä vahingonteko (rikoslain 35 luvun 2 §) sekä 5 kohtaan otettiin törkeä tuhotyö (rikoslain 34 luvun 3 §) ja törkeä terveyden vaarantaminen. Alakohdan kannalta merkityksellinen on myös rikoslakiin vuonna 2015 lisätty (rikoslain muuttamisesta annettu laki 368/2015) törkeää datavahingontekoa koskeva 35 luvun 3 b §. Koska i alakohta suoraan edellyttää törkeän datavahingontekon lisäämistä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten joukkoon, kyseistä rikosta käsitellään jäljempänä mainitun alakohdan yhteydessä.

Artiklan 1 kohdan *e alakohta* koskee ilma-alusten, alusten tai muiden joukkoliikenne- tai tavarankuljetusvälineiden haltuunottoa. Vuoden 2002 puitepäätöksen vastaavan alakohdan täytäntöönpanon perusteella rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitaan törkeä varkaus (rikoslain 28 luvun 2 §) ja törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus (rikoslain 28 luvun 9 b §), jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, ja 5 kohdassa mainitaan kaappaus (rikoslain 34 luvun 11 §).

Artiklan 1 kohdan f alakohta

Alakohta on ensimmäinen vuoden 2002 puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan alakohdista poikkeava alakohta. Direktiivin alakohdassa mainitaan räjähteiden tai aseiden, myös kemiallisten, biologisten tai radiologisten aseiden tai ydinaseiden valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus, toimitus tai käyttö sekä kemiallisia, biologisia tai radiologisia aseita tai ydinaseita koskeva tutkimus ja kehittäminen.

Artiklan 1 kohdan f alakohtaa osittain vastaavan puitepäätöksen alakohdan asettamia vaatimuksia vastaten rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitaan tahallinen räjähdერიkos (rikoslain 44 luvun 11 §) ja vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkominen (rikoslain 41 luvun 4 §), 3 kohdassa mainitaan törkeä ampuma-aserikos (rikoslain 41 luvun 2 §) ja puolustustarvikkeiden maastavientirikos (rikoslain 46 luvun 11 §), 4 kohdassa mainitaan kemiallisen aseiden kiellon rikkominen (rikoslain 11 luvun 8 §) ja biologisen aseiden kiellon rikkominen (rikoslain 11 luvun 9 §) sekä 5 kohdassa mainitaan ydinräjähdერიkos (rikoslain 34 luvun 6 §).

Kemialliset aseet ja biologiset aseet

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä katsottiin, että kemiallisen aseiden kiellon rikkomista ja biologisen aseiden kiellon rikkomista koskevat rangaistussäännökset eivät täysin kata kyseisiin aseisiin kohdistuvaa tutkimusta (HE 188/2002 vp, s. 39/II ja 40/I). Tutkimuksen säätämistä rangaistavaksi eivät edellytä rangaistussäännösten taustalla olevat kansainväliset sopimukset. Toisaalta todettiin, että tutkimukseen voidaan soveltaa rikoslain 34 a luvun 2 §:n 3 kohtaa terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta. Kohdan

mukaan rangaistavaa on se, että henkilö tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

Artiklan 1 kohdan f alakohta vastaa vuoden 2002 vuoden puitepäätöksen vastaavaa alakohtaa siinä, että kumpikaan ei edellytä sitä, että alakohdassa mainitun rikoksen tekeminen tiettyssä terroristisessa tarkoituksessa rangaistaan nimenomaan terroristisessa tarkoituksessa tehtynä rikoksena. Huomattava on kuitenkin se, että puitepäätöksen 4 artiklan 2 kohta direktiivin 14 artiklan 3 kohdan tavoin edellyttää, että muun f alakohtaan mukaisen teon kuin hallussapidon yrityksen tulee olla rangaistava. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun yritys ei ole rangaistava toisin kuin terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen. Voidaan myös kysyä, sisältääkö rikoslain 34 a luvun 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettu hankkiminen tutkimuksen. Lisäksi tutkimustoimintaa harjoittavan tarkoituksena ei ole välttämättä itse tehdä terroristisessa tarkoituksessa tehtyä rikosta, mitä valmistelurikosta koskevan pykälän alku edellyttää (”tehdäkseen”). Tämän vuoksi voidaan katsoa, että direktiivissä asetettu velvollisuus säätää rangaistavaksi kemiallisiin ja biologisiin aseisiin liittyvä tutkimustoiminta ei tule riittävästi katettua valmistelurikosta koskevan rangaistussäännöksen kautta.

Rikoslain 11 luvun 8 §:n mukaan kemiallisen aseiden kiellon rikkomiseen syyllistyy se, joka kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 19/1997) vastaisesti

- 1) muuten kuin 5—7 §:ssä tarkoitetulla tavalla käyttää kemiallista asetusta,
- 2) kehittää, tuottaa, muutoin hankkii, varastoi, pitää hallussaan tai kuljettaa kemiallisen aseiden taikka
- 3) osallistuu sotilaalliseen valmistelun kemiallisen aseiden käyttämiseksi.

Rikoslain 11 luvun 9 §:n mukaan biologisen aseiden kiellon rikkomiseen syyllistyy se, joka

- 1) muuten kuin 5—7 §:ssä tarkoitetulla tavalla käyttää biologista asetusta tai toksiiniasetusta,
- 2) laittomasti valmistaa, kuljettaa tai toimittaa biologisen aseiden tai toksiiniaseiden tai
- 3) bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoinnin kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 15/1975) vastaisesti kehittää, tuottaa, muutoin hankkii, varastoi tai pitää hallussaan biologisia aseita tai toksiiniaseita taikka aseita, laitteita tai välineitä biologisen aseiden tai toksiiniaseiden levittämiseksi.

Kemiallisen aseiden kiellon rikkomista ja biologisen aseiden kiellon rikkomista koskevat rangaistussäännökset sisältävät tekoapoina myös aseiden kehittämisen ja tuottamisen. Rikoslain 11 luvun 8 ja 9 §:n sanamuodosta ja lain esitöistä (HE 188/2002 vp, s. 26/I) on kuitenkin pääteltävissä, että kehittäminen ja tuottaminen ovat aseiden hankintatapoja ja tuottaminen rinnastettavissa aseiden valmistamiseen. Näin ollen tutkimus tekoapoina ei sisälly mainittuihin säännöksiin. Myös nyt kysymyksessä olevassa alakohdassa mainitaan tutkimuksen lisäksi erikseen kehittäminen.

Jotta alakohdassa asetetut kriminalisointivelvoitteet täyttyvät kemiallisten aseiden ja biologisten aseiden osalta, rikoslain 11 luvun 8 ja 9 §:ään on tarpeen lisätä tekoapoina tutkimustoiminnan harjoittaminen kemiallisen aseiden tuottamista varten (8 §) sekä biologisen aseiden val-

mistamista tai tuottamista varten (9 §). Ero näiden täydennysten välillä johtuu siitä, että ensiksi mainitussa pykälässä ei erikseen mainita valmistamista. Kemiallisen aseiden kieltoa koskevassa rikoslain 11 luvun 8 §:ssä ei myöskään mainita alakohdassa mainittua toimitusta. Tämä tekotapa on sen vuoksi lisättävä pykälään. Pykälän rakenne ja sisältö huomioon ottaen, niissä olevien kansainvälisiin sopimuksiin kohdistuvien viittausten vuoksi, täydentäminen voidaan parhaiten toteuttaa lisäämällä pykälään uusi momentti.

Täydentävän sääntelyn sijoittaminen rikoslain 11 luvun 8 ja 9 §:ään tarkoittaisi sitä, että tutkimustoiminnan harjoittaminen aseiden valmistamista tai tuottamista varten ja kemiallisen aseiden toimitus tulisivat rangaistaviksi myös silloin, kun ne tehdään muussa kuin terroristisessa tarkoituksessa. Tätä voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, koska kemiallisiin ja biologisiin aseisiin liittyvää rikollisuutta voidaan pitää yleisesti ottaen vakavana ilman terroristista tarkoitustakin. Aseiden valmistamisen tai tuottamisen kannalta tutkimustoiminnalla voi olla aivan olennainen merkitys. Se voi olla kemiallisen tai biologisen aseiden käyttöä edistävänä tekona tärkeämpi kuin useat muut pykälissä nyt mainitut teot (esimerkiksi varastoiminen ja hallussapito). Itsenäistä merkitystä tutkimustoiminnalla on vain niissä tapauksissa, joissa sen harjoittaja ei samalla valmistaa tai tuota asetta, koska niissä tilanteissa tutkimuksen voi katsoa olevan osa valmistamista tai tuottamista. Vakavuudeltaan ja paheksuttavuudeltaan aseiden valmistamista tai tuottamista koskeva tutkimustoiminta rinnastuu pykälissä jo mainittuihin tekoihin. Samat näkökohdat koskevat myös kemiallisen aseiden toimitusta. Näitä tekoja varten ei tarvitse ei tarvitse säätää omaa rangaistusasteikkoa, vaan pykälissä jo oleva asteikko (vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta) soveltuu myös tutkimustoiminnan harjoittamiseen.

Radiologiset aseet

Alakohta poikkeaa vuoden 2002 puitepäätöksen vastaavasta alakohdasta niin, että alakohta koskee myös radiologisten aseiden valmistusta, hallussapitoa, hankintaa, kuljetusta, toimitusta ja käyttöä sekä niitä koskevaa tutkimusta ja kehittämistä.

Radiologiseksi aseeksi voidaan yleisesti ottaen katsoa laite, joka on suunniteltu levittämään radioaktiivista ainetta ympäristöön sekä sitä kautta saastuttamaan ympäristöä ja aiheuttamaan vahinkoa ja vaaraa ihmisten hengelle ja terveydelle. Radiologinen ase poikkeaa ydinaseesta siinä, että ensiksi mainitussa ei ole riittävästi materiaalia kriittisen massan saavuttamiseen, ketjureaktioon ja ydinräjähdykseen.

Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista on löydettävissä radiologisia aseita koskeva tarkempi määritelmä, jota voidaan hyödyntää tässä yhteydessä. Ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen 1 artiklan 4 kappaleen b kohdan mukaan ”laitteella” tarkoitetaan radioaktiivisen aineen hajotuslaitetta tai säteilylaitetta, joka voi radiologisten ominaisuuksiensa vuoksi aiheuttaa kuoleman, vakavan ruumiinvamman tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle tai ympäristölle.

Säteilylailla (592/1991) on sen 1 §:n 1 momentin mukaan tarkoitus estää ja rajoittaa säteilystä aiheutuvia terveydellisiä ja muita haittavaikutuksia. Säteilylain 60 §:n 1 momentin mukaan rangaistus säteilyn käyttämisestä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä. Viitatuissa pykälissä säädetään rangaistaviksi terveyden vaarantaminen, törkeä terveyden vaarantaminen, yleisvaaran tuottaminen ja törkeä yleisvaaran tuottaminen. Säteilylain 60 §:n 2 momentin mukaan rangaistus vastoin säteilylakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä. Viitatuissa pykälissä säädetään rangaistaviksi ympäristön turmeleminen, törkeä ympäristön turmeleminen, ympäristörikkomus ja

tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen. Säteilylain 60 §:n 3 momentin mukaan rangaistus radioaktiivisen aineen tai säteilylaitteen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Säteilylain 60 §:n 1 ja 2 momentissa mainituista rikoksista rikoslain terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevassa rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa mainitaan terveyden vaarantaminen (3 kohta), tahallinen törkeä ympäristön turmeleminen, joka on tehty rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla (4 kohta), ja törkeä terveyden vaarantaminen (5 kohta). Viitatussa törkeää ympäristön turmelemista koskevassa kohdassa säädetään rangaistavaksi sellainen ympäristön turmeleminen, jossa tekijä saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti.

Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaan törkeästä ympäristön turmelemisesta on muuten kysymys, jos ympäristön turmelemisessa 1) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Rikoksen katsominen törkeäksi edellyttää lisäksi, että se on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Puitepäätöksen täytäntöönpanossa katsottiin (HE 44/2002 vp, s. 40/II ja 41/I), että ottaen huomioon ympäristön turmelemisen törkeäksi tekevät seikat, puitepäätöksessä tarkoitettuja ympäristöön kohdistuvia tekoja on pidettävä törkeänä ympäristön turmelemisena. Tämä näkökohta pätee myös direktiivissä tarkoitettuihin radiologisen aseiden käyttämistilanteisiin, joissa korostuvat vahingon tai sen vaaran suuruus sekä etenkin tekojen erityinen suunnitelmallisuus.

Ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen laitteen määritelmässä mainitaan myös huomattavan vahingon aiheuttaminen omaisuudelle. Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan törkeä vahingonteko voidaan tehdä terroristisessa tarkoituksessa. Jos radiologisen laitteen käyttämisestä aiheutuu sellaista vahinkoa, sellaisen teon voi katsoa tulevan katetuksi mainitun kohdan kautta.

Säteilylain 60 §:n 3 momentissa viitatussa varomattomasta käsittelystä tuomitaan rikoslain 44 luvun 12 §:n 3 kohdan mukaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta lain tai lain nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka muuten varomattomalla tavalla käyttää, käsittelee tai säilyttää radioaktiivista ainetta tai säteilylaitetta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka että siitä on vaaraa toisen omaisuudelle, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Rikoslain 44 luvun 12 §:ssä ”käsittelyllä” tarkoitetaan aktiivisia toimia tai menettelytapoja, jotka kohdistuvat radioaktiivisiin aineisiin tai säteilylaitteisiin (HE 17/2001 vp, s. 51/II). Rikoslain 44 luvun 12 §:n 3 kohdassa asetetaan sellainen vaaran aiheuttamista koskeva rangaistavuuden edellytys, jota direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohdassa ei ole.

Suomen liittyessä ydinterrorismin torjumisesta tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen rikoslain 44 lukuun lisättiin uusi 12 a § radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksesta. Tämä johtui siitä, että sopimuksen 2 artiklan 1 kappale velvoittaa säätämään rangaistaviksi radioaktiivista ainetta tai laitetta koskevat käyttämis- tai hallussapitoteot, joiden tarkoituksena on aiheuttaa kuolema tai vakava ruumiinvamma taikka omaisuudelle tai ympäristölle huomattavaa vahinkoa. Käyttämisen osalta rangaistavuuden piiriin tuli saattaa myös teot, joiden tarkoituksena on pakottaa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, kansainvälinen järjestö tai valtio suorittamaan toimenpide tai pidättäytymään toimenpiteestä. Käyttämisen osalta kappaleen rikok-

silla on siis selvä yhteys terrorismirikoksiin noin ilmaistun rajatun terroristisen tarkoituksen perusteella.

Rikoslain 44 luvun 12 a §:n mukaan se, joka pitää hallussaan radioaktiivista ainetta ilman, että siitä peräisin olevan säteilyn käyttötarkoitus täyttää säteilylain 16 §:n 2 momentissa säädetty turvallisuusluvan edellytykset, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslain 44 luvun 13 §:ssä säädetään rangaistavaksi vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Säännöksen mukaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (719/1994) tai sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti lähettää, antaa lastiksi, laivaa, kuljettaa, ajaa, kuormaa, lastaa, purkaa, käsittelee, pitää matkatavarana tai tilapäisesti säilyttää vaarallista ainetta siten, että menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka siitä on vaaraa toisen omaisuudelle, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan vaarallisella aineella tarkoitetaan siinä laissa muun ohessa ainetta, joka säteilyvaarallisuutensa vuoksi saattaa aiheuttaa vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle.

Alakohdan radiologisten aseiden käyttöä koskevat kriminalisointivelvoitteet tulevat täytetyiksi sillä, että terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan rikoslain 34 a luvun 1 momentin 3—5 kohdassa mainitaan terveyden vaarantaminen, 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla tehty törkeä ympäristön turmeleminen ja törkeä terveyden vaarantaminen. Radiologisen aseiden (laitteen) määritelmään liittyen merkityksellinen on myös rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittu törkeä vahingonteko. Alakohta kattaa kuitenkin käyttämisen lisäksi radiologisten aseiden valmistuksen, hallussapidon, hankinnan, kuljetuksen ja toimituksen sekä niitä koskevan tutkimuksen ja kehittämisen.

Alakohta ei edellytä sitä, että teko säädetään rangaistavaksi nimenomaan terroristisessa tarkoituksessa tehtynä rikoksena. Tämän vuoksi merkitystä voisi myös olla terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskevalla rikoslain 34 a luvun 2 §:n 2 kohdalla. Sen mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta rangaistaan sitä, joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tarkoitettua rikoksen valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden, ampuma-aseiden taikka vaarallisen esineen tai aineen. Lain esitöiden mukaan vaarallisilla esineillä ja aineilla tarkoitetaan mitä tahansa esinettä tai ainetta, josta voi olla yleistä vaaraa (HE 188/2002 vp, s. 45/II). Aine voi olla vaarallinen esimerkiksi myrkyllisyytensä, syövyttävyytensä tai muun sellaisen ominaisuuden takia. Näin ollen myös radiologiset aseet menevät tämän kohdan piiriin.

Rikoslain 34 a luvun 2 §:n 2 kohta rajaa ulkopuolelle kyseisen luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa rangaistaviksi säädetty terroristisessa tarkoituksessa tehdyt teot. Rajaus ei ole radiologisten aseiden ja niissä käytettävien radioaktiivisten aineiden kannalta merkityksellinen, kun terveyden vaarantaminen, törkeä terveyden vaarantaminen ja tietyllä tavalla tehty törkeä ympäristön turmeleminen mainitaan momentin muissa kohdissa. Lisäksi tässä esityksessä 2 §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu voidaan tehdä myös 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua rikoksen tekemiseksi.

Rikoslain 34 a luvun 2 §:n 2 kohta kuitenkin sanamuotonsa mukaisesti koskee tilanteita, joissa valmistelurikokseen syyllistyvän on tarkoitus itse tehdä rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu rikos. Tätä ilmentää pykälän alussa oleva ilmaisu ”tehdäkseen”. Alakohta ei mahdollista tällaista rangaistavuuden edellytystä. Lisäksi 14 artiklan 3 kohdan perusteella yrityksen on oltava hallussapitoa lukuun ottamatta rangaistavaa. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu ei täytä tätäkään vaatimusta. Edellä käsitelty pykälän 3 kohta ei koske radioaktiivista ainetta sisältäviä aseita.

Radiologisia aseita koskevien tekojen osalta on neljä vaihtoehtoista etenemistapaa. Ensimmäinen niistä on radioaktiivisia aineita ja säteilylaitteita koskevien rangaistussäännösten muuttaminen niihin uusia tekoja lisäämällä ja muutettavaksi ehdotettaviin rangaistussäännöksiin viittaaminen terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa. Toisen vaihtoehdon mukaan säädetään uusi radiologisia aseita koskeva rangaistussäännös, joka kattaa alakohdan mukaiset teot ja jonka rikosnimikkeeseen viitataan kyseisessä momentissa. Kolmas vaihtoehto on täydentää terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskevaa rikoslain 34 a luvun 2 §:ää. Neljäs vaihtoehto on säätää erikseen rangaistaviksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyt radiologisia aseita koskevat rikokset.

Radioaktiivisia aineita ja säteilylaitteita koskevien rangaistussäännösten muuttamista ei voida pitää tarkoituksenmukaisena etenemistapana. Pelkästään alakohdassa mainittujen puuttuvien tekojen lisääminen säteilyaineita koskeviin rangaistussäännöksiin tai johonkin niistä ei ilmeisesti sellaisenaan riittäisi. Tulkinnanvaraista on myös se, missä määrin täydentämistä on tehtävä, kun esimerkiksi rikoslain 44 luvun 12 §:ssä mainitun ”käsittelyn” kattavuus jää hallituksen esityksen perustelulausumasta huolimatta jossakin määrin epäselväksi. Säteilyaineita koskevat rangaistussäännökset muodostavat kokonaisuuden, jonka tausta on säteilylainsäädännössä laajemmin ja jonka muutostarpeita ei ole mahdollista tässä yhteydessä kokonaisvaltaisesti arvioida. Säännöksissä on lisäksi sellaisia tunnusmerkistekijöitä, joita vastaavia ei alakohtaan sisälly ja joiden perusteella teon esimerkiksi on oltava omiaan aiheuttamaan vaaraa.

Mitä tulee uuden radiologisia aseita koskevan rangaistussäännöksen säätämiseen, vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä säädettiin rangaistavaksi biologisen aseiden kiellon rikkominen. Tuolloin viitattiin erityisesti bakteriologisten (biologisten) ja toksiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoinnin kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 14—15/1975) 4 artiklaan. Merkitystä oli myös tukehduttavien, myrkyllisten tai muiden samankaltaisten kaasujen sekä bakteriologisten keinojen käytön kieltoa sodassa koskevalla pöytäkirjalla (SopS 23/1929).

Lain esitöissä tuolloin todettiin (s. 24/II), että puitepäätökseen liittyvän neuvoston lausuman mukaan puitepäätös ei velvoita jäsenvaltioita kriminalisoimaan kysymyksessä olevassa alakohdassa tarkoitettua toimintaa, ellei sitä ole harjoitettu terroristisella tarkoituksella. Näin ollen tuolloin katsottiin mahdollista olevan biologisten aseiden osalta, että kriminalisoidaan ainoastaan terroristisessa tarkoituksessa toteutettu tutkimus ja kehittäminen, valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus, toimitus ja käyttö ilman erillisen rangaistussäännöksen säätämistä.

Hallituksen esityksen mukaan tilanne olisi kuitenkin ollut lainsäädäntöteknisesti epätydyttävä, jos tietty teko olisi rangaistava ainoastaan terroristisessa tarkoituksessa tehtynä. Tällainen ratkaisu ei esityksen mukaan olisi sopusoinnussa ehdotetun terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan pykälän muotoilun kanssa, koska siinä viitataan jo olemassa oleviin rikossäännöksiin. Hallituksen esityksessä todettiin lisäksi, että biologisiin aseisiin liittyvää rikollisuutta voidaan yleisesti pitää vakavana ja että ehdotuksella pyritään myös vaarallisiin aseisiin liittyvän rangaistavan käyttäytymisen alan aukkojen poistamiseen.

Biologisen aseiden kiellon rikkomisen rangaistavaksi säätämisen yhteydessä todetut näkökohdat ovat merkityksellisiä myös direktiivin täytäntöönpanossa. Toisaalta ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen radiologia aseita koskevat velvoitteet ovat selkeästi tulleet täytetyiksi, kun rikoslain 44 luvun 12 a §:ssä säädettiin rangaistavaksi radiologisen aineen hallussapito tietyissä tapauksissa. Täysin uuden rangaistussäännöksen säätämisen kanssa vastaan tulevat samat ongelmat kuin radioaktiivisia aineita koskevien jo olemassa olevien rangaistussäännösten muuttamisen kanssa. Tässä yhteydessä ei voida tehdä säteilylainsäädäntöön liittyvien rangaistussäännösten kokonaistarkastelua, jossa tehdään säännöksiin muutoksia ilman taustalla olevan säteilylainsäädännön huomioon ottamista.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskevan rikoslain 34 a luvun 2 §:n muuttamista niin, että siinä säädettäisiin radioaktiivisia aineita koskevista poikkeuksista, ei myöskään voida pitää johdonmukaisena lainsäädäntöratkaisuna. Poikkeusten tulisi koskea paitsi sitä, että tekijältä ei saa edellyttää tarkoitusta tehdä luvun 1 §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos ja että yritys olisi säädettävä rangaistavaksi, myös tekotapojen täydentämistä. Pykälän 2 kohdassa ei ole alakohdan mukaisia tutkimukseen ja kehittämiseen liittyviä tekotapoja.

Toimivimmalta lainsäädäntöratkaisulta vaikuttaakin se, että säädetään uudessa säännöksessä rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Näin voidaan toteuttaa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset tekotapojen yksityiskohtaisesta kuvaamisesta. Alakohdan voi myös katsoa mahdollistavan tällaisen lainsäädäntöratkaisun. Direktiivi ei edellytä, että radiologisia aseita koskeva velvoite täytetään niin, että rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin sisällytetään radioaktiivisten aineiden käsittelyn kannalta merkitykselliset edellä todetut rikokset. Huomioon on kylläkin otettava se, että direktiivin 15 artiklan 2 kohta edellyttää, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta on voitava määrätä vankeusrangaistus, joka on ankarampi kuin kansallisessa lainsäädännössä on säädetty vastaavista rikoksista, joihin ei sellaista tarkoitusta liity. Tämä vaatimus toteutuu teolle jäljempänä ehdotettavan rangaistusasteikon myötä, kun sitä verrataan edellä todettuihin radioaktiiviseen aineeseen tai säteilylaitteeseen liittyvien rikosten rangaistusasteikkoihin.

Koska aikaisemmin todetuilla tavoilla rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentti jo kattaa radioaktiivisen aineen käyttämisen, uuden radiologisia aseita koskevan rangaistussäännöksen tulisi kattaa vain muut alakohdassa mainitut teot. Niitä ovat valmistaminen, hallussapito, hankkiminen, kuljetus, toimittaminen, kehittäminen ja tutkimustoiminnan harjoittaminen. Kuten kemiallisten aseiden ja biologisten aseiden kohdalla, tutkimustoimintaa tulisi harjoittaa radiologisen aseiden valmistamista varten.

Koska terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos säädettäisiin rangaistavaksi niin, että rangaistavaksi ei säädetä jo nykyisin rangaistavaksi säädettyjen rikosten tekemistä terroristisessa tarkoituksessa, radiologista asetta koskevaa säännöstä ei ole perusteltua sisällyttää terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevaan rikoslain 34 a luvun 1 §:ään. Radiologisia aseita koskeva teko voidaankin säätää rangaistavaksi luvun uudessa 1 a §:ssä.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten ja direktiivin 3 artiklassa tarkoitettujen terrorismirikosten hajauttamisesta kahteen pykälään seuraisi ensinnäkin tarve täydentää viittauksella 1 a §:ään niitä rikoslain 34 a luvun säännöksiä, joissa viitataan ainoastaan 1 §:ään. Tämä koskee terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua (2 §), terroristiryhmän johtamista (3 §:n 1 momentti), terroristiryhmän toiminnan edistämistä (4 §:n 1 momentti), koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §), kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 b §), värväystä terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §), terrorismin ra-

hoittamista (5 §:n 2 momentti), matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten (5 b §:n 1 momentti), terroristiryhmän määritelmää (6 §:n 2 momentti) ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta (8 §:n 2 momentti). Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen erikseen rangaistavaksi omassa rangaistussäännöksessä edellyttää myös täydentämistä pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin telekuuntelusta (3 §) ja asuntokuuntelusta (17 §) sekä poliisilain 5 luvun säännöksiin salaisesta tiedonhankinnasta rikoksen paljastamiseksi (3 §) ja telekuuntelusta (5 §).

Kun arvioidaan sitä, mikä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen rangaistusasteikon tulisi olla, huomioon voidaan ottaa rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä säädettyt rangaistusasteikot. Radiologisen aseiden käytöstä rangaistaisiin aikaisemmin todetun mukaisesti terveyden vaarantamista koskevan 1 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla (asteikko on neljä kuukautta—kuusi vuotta vankeutta), törkeää ympäristön turmelemista koskevan 1 momentin 4 kohdan nojalla (asteikko on neljä kuukautta—kahdeksan vuotta vankeutta) tai törkeää terveyden vaarantamista koskevan 1 momentin 5 kohdan nojalla (asteikko on kaksi vuotta—kaksitoista vuotta vankeutta). Siltä osin kuin radiologisen aseiden käyttö voisi aiheuttaa vahinkoa omaisuudelle, merkityksellinen on törkeään vahingontekoon liittyen pykälän 1 momentin 3 kohta ja siinä oleva rangaistusasteikko.

Toisaalta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta ja biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi 1 momentin 4 kohdan nojalla. Radiologisia aseita koskevilla teoilla voidaan säteilyä ympäristöön päästämällä aiheuttaa laajamittaista ja vakavaa vahinkoa ja vaaraa. Toisaalta laajaa rangaistusasteikkoa puoltaa se, että teot voivat vakavuudeltaan poiketa toisistaan merkittävästikin. Kun otetaan lisäksi huomioon se, että radiologisen aseiden käyttöä voidaan lähtökohtaisesti pitää aseeseen liittyvistä teoista vakavimpana ja että törkeään terveyden vaarantamiseen liittyvä rangaistusasteikko voi sen vuoksi olla muita radiologiseen aseeseen liittyviä tekoja ankarampi, viimeksi mainitun kohdan mukaista rangaistusasteikkoa voidaan pitää sopivimpana näille muille teoille. Terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta voitaisiin näin ollen tuomita vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kahdeksan vuotta.

Ydinaseet

Alakohta poikkeaa vuoden 2002 puitepäätöksestä myös niin, että sen piiriin kuuluu ydinaseita koskeva tutkimus ja kehittäminen. Vastaavassa puitepäätöksen alakohdassa jo mainitaan atomiseiden valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus, toimitus ja käyttö.

Vuoden 2002 puitepäätökseen jo sisältyneiden ydinasetta koskevien tekojen osalta lain esitöissä todetaan (HE 188/2002 vp, s. 42/I), että niiltä osin kysymys on ydinräjähderyöstä. Mainittu teko säädetään rangaistavaksi rikoslain 34 luvun 6 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan se, joka tuo Suomeen taikka valmistaa taikka räjäyttää ydinräjähteiden tai pitää sellaista hallussaan, on tuomittava ydinräjähderyöstä vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Pykälän 2 momentin mukaan ydinräjähderyöstä tuomitaan myös se, joka räjäyttää ydinräjähteiden Etelämantereen alueella.

Kun rikoslain 34 luvun 6 §:n 1 momentissa mainittuja tekoja verrataan artiklan 1 kohdan f alakohdassa mainittuihin, voidaan todeta, että momentti ei sisällä hankintaa, kuljetusta, toimitusta, tutkimusta ja kehittämistä. Tämän vuoksi on tarpeen arvioida, tulevatko nämä tekoavat katetuiksi muiden rangaistussäännösten kautta.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskeva rikoslain 34 a luvun 2 § sisältää räjähteitä (2 kohta) ja ydinräjähteitä (3 kohta) koskevia tekotapoja. Lain esitöiden perusteella (HE 188/2002 vp, s. 44/II ja 45/I) on mahdollista, että räjähteellä 2 §:n 2 kohdassa on tarkoitus kattaa myös ydinräjähteisiin liittyviä tekoja. Aikaisemmin todetun mukaisesti 2 §:n 3 kohdan teot eivät kata alakohdassa tarkoitettua tutkimusta. Kun lisäksi otetaan huomioon se, että rikoslain 34 a luvun 2 § edellyttää, että teon tekee se, jonka tarkoituksena on tehdä terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, ja että terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun yritys ei ole rangaistava, kysymyksessä olevat ydinaseita koskevat teot eivät tule katetuiksi rikoslain 34 a luvun 2 §:llä.

Rikoslain 44 luvun 11 §:ssä säädetään rangaistavaksi räjähdერიkos, joka on tahallisesti ja terroristisessa tarkoituksena tehtynä rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos. Ensiksi mainitun pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan rangaistavaa on tiettyjen edellytysten vallitessa tapahtuva räjähteiden valmistus, maahan tuonti, käyttö, siirtäminen, saattaminen markkinoille, luovuttaminen, hallussa pitäminen, varastointi, säilyttäminen tai hävittäminen. Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan esitöistä (HE 188/2002 vp, s. 34 ja 35) ei ilmene, että kohdalla olisi tarkoitus kattaa ydinräjähteisiin liittyviä tekoja. Myöskään rikoslain 44 luvun 11 §:n perusteluista (HE 17/2001 vp, s. 49—51) ei ilmene, että sen pykälän 2 kohdan piiriin kuuluisivat sellaiset räjähteet. On huomattava, että räjähdერიkuksesta tuomitaan sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta, joten teko vakaavuudeltaankin poikkeaa olennaisesti ydinräjähdერიkuksesta.

Todetun vuoksi on aihetta täydentää ydinräjähdერიkosta koskevaa rikoslain 34 luvun 6 §:n 1 momenttia niin, että se sisältää kaikki alakohdan ydinräjähteisiin liittyvät teot. Myös tässä tapauksessa seurauksena olisi, että teot tulisivat rangaistaviksi myös muissa tapauksissa kuin terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä. Tämä on kuitenkin perusteltua ydinaseisiin liittyvän rikollisuuden vakavan luonteen vuoksi, minkä vuoksi on erityistä aihetta huolehtia rangaistus-säännöksen kattavuudesta. On myös vaikea nähdä syytä siihen, että ydinräjähdერიkosta lievempi räjähdერიkos on säädetty kattavammin rangaistavaksi. Ydinräjähteitä koskevien tekojen erityisen vaarallisuuden vuoksi rikoslain 34 luvun 6 §:ssä säädettyä rangaistusasteikkoa (vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta), ei voida pitää liian ankarana uusien pykälän 1 momenttiin otettavien tekojen osalta. Rangaistusasteikko myös laajuudeltaan mahdollistaa tekojen eritasoisen vakavuuden riittävän huomioon ottamisen.

Artiklan 1 kohdan g ja h alakohta

Artiklan 1 kohdan g alakohta koskee vaarallisten aineiden vapauttamista sekä tulipalojen, tulvien ja räjähdysten aiheuttamista siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan. Kohdan h alakohta edellyttää, että terrorismirikokseksi määritellään terroristisessa tarkoituksessa tehtyt veden tai sähkövoiman jakelun tai muun perusluonnonvaran toimittamisen häirintä tai keskeytys siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan.

Vuoden 2002 puitepäätöksen vastaavien alakohtien täytäntöönpanon yhteydessä todetun (HE 188/2002 vp, s. 36/II ja 37/II) perusteella alakohtia vastaavia rikoksia ovat Suomen rikoslain mukaan tuhotyö, törkeä tuhotyö, törkeä vahingonteko, terveyden vaarantaminen, törkeä terveyden vaarantaminen ja törkeä ympäristön turmeleminen. Nämä rikokset mainitaan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3—5 kohdassa niin, että törkeän ympäristön turmelemisen osalta edellytetään tahallisuutta ja että perustellusti sen tekotavoista tulee kysymykseen vain rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu. Alakohdat eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan 1 kohdan i alakohta

Vuoden 2002 puitepäätökseen verrattuna alakohtaa on muutettu niin, että se koskee eräitä vakavia tietoverkkorikoksia. Alakohdan mukaan terrorismirikoksiksi on määriteltävä terroristisessa tarkoituksessa tehdyt Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/40/EU 4 artiklassa tarkoitettu laitton järjestelmän häirintä tapauksissa, joissa sovelletaan kyseisen direktiivin 9 artiklan 3 kohtaa tai 4 kohdan b tai c alakohtaa, ja kyseisen direktiivin 5 artiklassa tarkoitettu laitton datan vahingoittaminen tapauksissa, joissa sovelletaan kyseisen direktiivin 9 artiklan 4 kohdan c alakohtaa.

Alakohdassa viitatus tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/40/EU (jäljempänä ”tietoverkkorikodirektiivi”) 9 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 4 ja 5 artiklassa tarkoitetuista rikoksista säädetään vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kolme vuotta, kun ne on tehty tahallisesti ja kun on vaikutettu merkittävään määrään tietojärjestelmiä käyttämällä 7 artiklassa tarkoitettua välinettä, joka on suunniteltu tai muutettu ensisijaisesti tätä tarkoitusta varten. Tietoverkkorikodirektiivin 9 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 4 ja 5 artiklassa tarkoitetuista rikoksista säädetään vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään viisi vuotta, kun ne aiheuttavat vakavaa vahinkoa (b alakohta) tai ne kohdistuvat elintärkeään infrastruktuuriin kuuluvaan tietojärjestelmään (c alakohta).

Tietoverkkorikodirektiivin rikosoikeudelliset velvoitteet on saatettu Suomessa voimaan 4 päivänä syyskuuta 2015 voimaan tulleella rikoslain muuttamisesta annetulla lailla (368/2015). Kuten direktiivin täytäntöönpanoa koskevasta hallituksen esityksestä ilmenee (HE 232/2014 vp, s. 13/II ja 14/I), mainitun direktiivin 4 artiklaa vastaavia tekoja ovat rikoslain 38 luvun 5 §:ssä rangaistavaksi säädetty tietoliikenteen häirintä ja 7 a §:ssä rangaistavaksi säädetty tietojärjestelmän häirintä.

Rikoslain 38 luvun 5 §:n mukaan se, joka puuttumalla postiliikenteessä taikka tele- tai radioviestinnässä käytettävän laitteen toimintaan, lähettämällä ilkeälaatuisessa tarkoituksessa radiolaitteella tai televerkossa häiritseviä viestejä tai muulla vastaavalla tavalla oikeudettomasti estää tai häiritsee postiliikennettä taikka tele- tai radioviestintää, on tuomittava tietoliikenteen häirinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rikoslain 38 luvun 7 a §:n mukaan se, joka aiheuttaakseen toiselle haittaa tai taloudellista vahinkoa dataa syöttämällä, siirtämällä, vahingoittamalla, muuttamalla tai poistamalla taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti estää tietojärjestelmän toiminnan tai aiheuttaa sille vakavaa häiriötä, on tuomittava tietojärjestelmän häirinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tietoverkkorikodirektiivin 9 artiklan 3 kohdan vuoksi törkeää tietoliikenteen häirintää koskevaa rikoslain 38 luvun 6 §:n 1 momenttia ja törkeää tietojärjestelmän häirintää koskevaa rikoslain 38 luvun 7 b §:n 1 momenttia muutettiin lisäämällä niihin 3 kohta tapauksista, joissa rikos tehdään osana toimintaa, jossa on vaikutettu merkittävään määrään tietojärjestelmiä käyttäen 34 luvun 9 a §:n 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua laitetta, tietokoneohjelmaa tai ohjelmakäskeyjen sarjaa taikka b alakohdassa tarkoitettua salasanaa, pääsykoodia tai muuta vastaavaa tietoa.

Tietoverkkorikodirektiivin 9 artiklan 4 kohdan b alakohdan vuoksi törkeää tietoliikenteen häirintää koskevan rikoslain 38 luvun 6 §:n 1 momenttiin lisättiin 5 kohta, jonka mukaan teon

voi tehdä törkeäksi se, että rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva haittaa tai taloudellista vahinkoa. Vastaavaa muutosta ei tarvinnut tehdä törkeää tietojärjestelmän häirintää koskevaan rikoslain 38 luvun 7 b §:ään, koska sen 1 momentin 1 kohdan mukaan teon voi tehdä törkeäksi aiheutettu erityisen tuntuva haitta tai taloudellinen vahinko.

Tietoverkkorikosdirektiivin 9 artiklan 4 kohdan c alakohdan vuoksi törkeää tietoliikenteen häirintää koskevan rikoslain 38 luvun 6 §:n 1 momenttiin lisättiin 6 kohta, jonka mukaan teon voi tehdä törkeäksi se, että rikos kohdistuu laitteeseen, tietojärjestelmään tai viestintään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi energiahuollon, yleisen terveydenhuollon, maanpuolustuksen, oikeudenhoidon taikka muun näihin rinnastettavan yhteiskunnan tärkeän toiminnon. Saman alakohdan vuoksi törkeää tietojärjestelmän häirintää koskevaan rikoslain 38 luvun 7 b §:n 1 momenttiin lisättiin 5 kohta, jonka mukaan teon voi tehdä törkeäksi se, että rikos kohdistuu tietojärjestelmään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi energiahuollon, yleisen terveydenhuollon, maanpuolustuksen, oikeudenhoidon taikka muun näihin rinnastettavan yhteiskunnan tärkeän toiminnon. Törkeästä tietoliikenteen häirinnästä ja törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Tietoverkkorikosdirektiivin 5 artiklan vuoksi direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä säädettiin rangaistaviksi rikoslain 35 luvussa datavahingonteko (3 a §), törkeä datavahingonteko (3 b §) ja lievä datavahingonteko (3 c §). Datavahingonteosta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi se, joka toista vahingoittaakseen oikeudettomasti hävittää, turmelee, kätkee, vahingoittaa, muuttaa, saattaa käyttökelvottomaksi tai salaa tietovälineelle tallennetun tiedon tai muun tallennuksen taikka tietojärjestelmässä olevan datan.

Tietoverkkorikosdirektiivin 9 artiklan 4 kohdan c alakohdan vuoksi törkeää datavahingontekoa koskevan rikoslain 35 luvun 3 b §:n 1 momenttiin otettiin 4 kohta, jonka mukaan teon voi tehdä törkeäksi se, että rikos kohdistuu tietojärjestelmään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi energiahuollon, yleisen terveydenhuollon, maanpuolustuksen, oikeudenhoidon taikka muun näihin rinnastettavan yhteiskunnan tärkeän toiminnon. Törkeästä datavahingonteosta tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Alakohta edellyttää, että rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin lisätään rikoslain 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 ja 6 kohdassa tarkoitettu törkeä tietoliikenteen häirintä, rikoslain 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 ja 5 kohdassa tarkoitettu törkeä tietojärjestelmän häirintä sekä rikoslain 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu törkeä datavahingonteko.

Direktiivin 15 artiklan 2 kohta edellyttää, että kysymyksessä olevista rikoksista voidaan määrätä ankarampi rangaistus kuin kansallisessa lainsäädännössä säädetty rangaistus vastaavista rikoksista, joihin ei liity terroristista tarkoitusta. Tämä tarkoittaa, että terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä törkeästä tietoliikenteen häirinnästä, törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä ja törkeästä datavahingonteosta säädettyjen enimmäisvankeusrangaistuksen on ylitettävä viisi vuotta.

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohta koskee tekoja, joista ilman terroristista tarkoitusta tehtyinä tuomitaan enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Kohdan mukaan rangaistukseksi tuomitaan vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta. Momentin 4 kohdassa puolestaan mainitaan kemiallisen aseiden kiellon rikkominen, biologisen aseiden kiellon rikkominen ja törkeä ympäristön turmeleminen, joista ilman terroristista tarkoitusta tehtyinä tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Viimeksi mainitun kohdan mukaan rangaistukseksi tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kahdeksan vuotta.

Kysymyksessä olevien tietoverkkorikosten viiden vuoden enimmäisrangaistus on poikkeuksellinen eikä vastaa rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohdassa mainittujen rikosten enimmäisrangaistusta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kysymyksessä olevista vakavista tietoverkkorikoksista terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä tuomittaisiin vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään seitsemän vuotta. Kyseisiä rikoksia koskeva kohta sijoitettaisiin momenttiin 3 kohdan jälkeen, jolloin momentin nykyiset 4—7 kohta siirtyisivät 5—8 kohdaksi.

Artiklan 1 kohdan j alakohta

Alakohta koskee jonkin a—i alakohdassa luetellun teon tekemisellä uhkaamista. Vuoden 2002 puitepäätöksessä vastaava alakohta on 1 artiklan 1 kohdan i alakohdassa. Tiettyjä tietoverkkorikoksia koskevan i alakohdan ottaminen mukaan direktiiviin on johtanut alakohdan kirjaintunnuksen muuttumiseen. Samalla kohdan sisältö on muuttunut niin, että se kattaa myös nuo tietyt tietoverkkorikokset.

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan i alakohdan velvoite toteutettiin säätämällä rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa rangaistavaksi se, että tehdään terroristisessa tarkoituksessa laitton uhkaus (rikoslain 25 luvun 7 §) tai perätön vaarailmoitus (rikoslain 34 luvun 10 §). Lisäksi todettiin, että uhkaus voi olla jonkin muun rikoksen tekotapa, jolloin uhkausta arvioidaan asianomaisen rikoksen tunnusmerkistön mukaan. Tältä osin viitattiin siihen, että esimerkiksi liikennetuhotyön ja kaappauksen yksi tekotapa on väkivallan teolla uhkaaminen. (HE 188/2002 vp, s. 33).

Rikoslain 25 luvun 7 §:n mukaan laittomaan uhkaukseen syyllistyy se, joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa.

Rikoslain 34 luvun 10 §:n mukaan perättömään vaarailmoitukseen syyllistyy se, joka tekee pommista, tulipalosta, merihädästä, suuronnettomuudesta tai muusta vastaavasta hädästä tai vaarasta perättömän ilmoituksen, joka on omiaan aiheuttamaan pelastus- tai turvallisuustoitimen taikka pakokauhua.

Vaikka direktiivin mukaisten terrorismirikosten piiri on jonkin verran laajempi kuin puitepäätöksen mukaisten rikosten, puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä tehtyä arviota voidaan pitää edelleen paikkansa pitävänä. Laittoman uhkauksen osalta on huomattava, että sen tekotapojen piiri on kohtuullisen avoin (”muulla tavoin uhkaa”) ja että teon seurauksena voi olla myös omaisuuden vaarantuminen. ”Omaisuus” on puolestaan kattavuudeltaan hyvin laaja käsite. Myös perättömän vaarailmoituksen kohteena oleva tapahtuma on suhteellisen avoimesti määritelty (”muusta vastaavasta ... vaarasta”). Perättömän vaarailmoituksen seurauksista pakokauhun mahdollinen aiheutuminen on ominaista nimenomaan terrorismirikoksille. Alakohdan ei voi katsoa edellyttävän lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 2 kohta

Artiklan 2 kohdan mukaan tarkoitukset, joihin 1 kohdassa viitataan, ovat a) pelotella vakavasti väestöä; b) pakottaa oikeudettomasti viranomaiset tai kansainvälinen järjestö johonkin teokseen tai pidättymään jostakin teosta; c) horjuttaa vakavasti jonkin maan tai kansainvälisen järjestön poliittisia perustuslaillisia, taloudellisia tai yhteiskunnallisia perusrakenteita tai tuhota ne.

Terroristista tarkoitusta koskeva kohta vastaa sanatarkasti vuoden 2002 direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa olevaa. Puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momenttiin otettiin terroristisen tarkoituksen määritelmä. Sen mukaan rikosentekijällä on terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on 1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa; 2) pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin; 3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtionaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; tai 4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille. Määritelmän muuttamiseen ei ole ilmennyt aiheita.

4 artikla. *Terroristiryhmään liittyvät rikokset.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavat teot ovat rikosoikeudellisesti rangaistavia tekoja, kun ne on tehty tahallisesti:

a) terroristiryhmän johtaminen;

b) terroristiryhmän toimintaan osallistuminen mukaan lukien tietojen tai aineellisten välineiden antaminen sille tai sen toiminnan rahoittaminen jollakin tavalla tietoisena siitä, että osallistuminen edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa.

Artikla vastaa sanatarkasti vuoden 2002 puitepäätöksen 2 artiklan 2 kohtaa. Puitepäätöksen kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvun 3 §:ssä säädettiin rangaistavaksi terroristiryhmän johtaminen ja 4 §:ssä terroristiryhmän toiminnan edistäminen. Lisäksi lain esitöistä (HE 188/2002 vp, s. 43/II ja 44/I) ilmenee, että puitepäätöksen 2 artikla oli vaikuttamassa siihen, että luvun 2 §:ssä säädetään rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, jonka säätämistä erillisenä rikoksena rangaistavaksi puitepäätös ja direktiivi eivät edellytä.

Terroristiryhmän johtaminen

Rikoslain 34 a luvun 3 §:n 1 momentin mukaan terroristiryhmän johtamisesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi on tuomittava se, joka johtaa terroristiryhmää, jonka toiminnassa on tehty 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos. Rikoslain 34 a luvun 3 §:n 2 momentin mukaan se, joka johtaa terroristiryhmää, jonka toiminnassa on tehty vain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu rikos, on tuomittava terroristiryhmän johtamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Pykälän 3 momentissa todetaan, että se, joka tuomitaan terroristiryhmän johtamisesta, on tuomittava myös tekemästään tai hänen johdoltaan terroristiryhmän toiminnassa tehdystä 1 §:ssä tarkoitettua rikoksesta tai sellaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä taikka 2 §:ssä tarkoitettua rikoksesta.

Rikoslain 34 a luvun 3 §:n sisältö ja rakenne liittyvät vuoden 2002 puitepäätöksen seuraamuksia koskevan 5 artiklan 3 kohtaan. Sitä sanallisesti osittain vastaava kohta on direktiivin 15 artiklan 3 kohdassa. Direktiivin kohdan ensimmäinen virke vastaa puitepäätöksen kohdan ensimmäistä virkettä. Sen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 4 artiklassa luetelluista rikoksista voidaan langettaa vapausrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään 15 vuotta 4 artiklan a alakohdassa tarkoitettujen rikosten osalta ja vähintään kahdeksan vuotta 4 artiklan b alakohdassa lueteltujen rikosten osalta. Direktiivin kohdan toisessa virkkeessä todetaan, että jos 3 artiklan 1 kohdan j alakohdassa tarkoi-

tetun terrorismirikoksen on tehnyt 4 artiklan a alakohdassa tarkoitettu terroristiryhmän johtaja, enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kahdeksan vuotta. Viimeksi mainittu alakohta koskee jollakin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa luetellun teon tekemisellä uhkaamista. Puitepäätöksen vastaavan virkkeen mukaan, jos 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu rikos koskee ainoastaan 1 artiklan 1 kohdan i alakohdassa tarkoitettua tekoa, enimmäisrangaistus on vähintään kahdeksan vuotta. Kohtien jälkimmäiset virkkeet poikkeavat toisistaan siinä, että direktiivin kohdassa mainitaan rikoksen tekijänä terroristiryhmän johtaja.

Terroristiryhmän johtamista koskevien säännösten muuttamistarpeita arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon direktiivin 13 artikla, jonka mukaan, jotta 4 artiklassa tarkoitettu rikos olisi rangaistava, ei ole välttämätöntä, että terrorismirikos tosiasiallisesti tehdään. Vastaavaa määrystä ei ole vuoden 2002 puitepäätöksessä. ”Terrorismirikoksella” (”terrorist offence”) tarkoitetaan tässäkin yhteydessä direktiivin 3 artiklassa tarkoitettuja rikoksia, joita vastaavat rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä (terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset) rangaistaviksi säädetty rikokset ja tämän esityksen mukaisessa luvun uudessa 1 a §:ssä (terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos) rangaistavaksi säädetty rikos.

Kun vuoden 2002 puitepäätös pantiin Suomessa täytäntöön, katsottiin olevan perusteltua ja mahdollista edellyttää terroristiryhmän johtamisen rangaistavuudelta sitä, että ryhmän toiminnassa myös tehdään terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos. Tätä perusteltiin (HE 188/2002 vp, s. 46/II) ensinnäkin sillä, että käytännössä ei voida ajatella, että joku henkilö tuomittaisiin terroristiryhmän johtamisesta silloinkin, kun ryhmä ei vielä ole tehnyt mitään rikoksia. Johtaminen käsitteenä tuntuu edellyttävän, että ryhmällä on ollut jotain toimintaa, joka osoittaa sen olevan juuri terroristiryhmä. Hallituksen esityksen mukaan tämä ilmeni epäsuorasti puitepäätöksestäkin. Lievempi rangaistusasteikko, kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus, oli siinä varattu niitä tilanteita varten, joissa terroristiryhmän johtaminen koskee ainoastaan uhkausta, eli tilannetta, jossa on tehty vähäisin 1 artiklan 1 kohdan rikosluettelon mukaisista rikoksista. Jos puitepäätöksessä olisi haluttu velvoittaa rankaisemaan johtamisesta silloinkin, kun ei ole tehty edes uhkausta, tämä olisi puitepäätöksessä otettu huomioon määrämällä tällöin noudatettavasta lievemmästä rangaistusasteikosta.

Toisaalta terroristiryhmän johtamisen rangaistavuus ulotettiin vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä myös niihin tapauksiin, joissa ryhmän toiminnassa tehty rikos on rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukainen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu. Mainitun säännöksen mukaan rangaistavaa on se, että tekijä tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua rikoksen 1) sopii toisen kanssa tai laatii suunnitelman sellaisen rikoksen tekemisestä, 2) valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseensa taikka toksiiniaseensa, ampumaseensa taikka vaarallisen esineen tai aineen tai 3) hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseensa taikka toksiiniaseensa valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

Vuoden 2002 puitepäätöksen 5 artiklan 3 kohdan ja yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevien rikoslain 7 luvun säännösten perusteella rikoslain 34 a luvun 3 §:n säätämisen yhteydessä päädyttiin pykälän 1 ja 2 momentissa säädettyihin kahdentoista ja kuuden vuoden enimmäisrangaistuksiin. Niillä päästiin puitepäätöksen edellyttämiin ja päästään direktiivin edellyttämiin enimmäisrangaistuksiin rikoslain 7 luvun 1 ja 2 §:n säännökset huomioon ottaen.

Direktiivin kohdan toisessa virkkeessä mainitaan erikseen tekijänä terroristiryhmän johtaja. Jo puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä on lähdetty siitä, että enimmäisrangaistusvaatimukset kattavat tilanteet, joissa terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos tehdään ryhmän toi-

minnassa riippumatta tekijästä. Terroristiryhmän johtajan voi katsoa vastaavan ryhmän toiminnasta. Toisaalta luonteva lähtökohta ei ole myöskään se, että ryhmän johtaja itse tekee ryhmän toiminnassa tehtävät rikokset. Näin ollen on perusteltua edelleen lähteä siitä, että pykälässä säädetyt enimmäisrangaistukset koskevat tilanteita, joissa rikos on tehty ryhmän toiminnassa tekijästä riippumatta.

Direktiivin 13 artiklasta kuitenkin seuraa, että rangaistavaksi on säädettävä myös sellaisen terroristiryhmän johtaminen, jonka toiminnassa ei ole vielä tehty terrorismirikosta eli rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädettyä tekoa tai tässä esityksessä ehdotettavassa uudessa 1 a §:ssä rangaistavaksi säädettyä tekoa. Tämä onkin perusteltua, vaikka vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanossa omaksutut terroristiryhmän johtamista koskevat lainsäädäntöratkaisut osittain perustuivat vastakkaiseen näkemykseen. Erityisesti niiden taustalla kuitenkin olivat edellä käsitellyt enimmäisrangaistuksia koskevat vaatimukset. Terroristiryhmän johtamista voidaan ryhmän määritelmänkin perusteella sellaisenaan pitää erittäin vaarallisena, vakavana ja paheksuttavana tekona.

Huomioon on kuitenkin otettava se, että rikoslain 34 a luvun 3 §:n 1 momentissa säädetään jo rangaistavaksi sellaisen ryhmän johtaminen, jonka toiminnassa on tehty terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu. Tuolloin ei ole vielä tehty terroristisessa tarkoituksessa tehtyä rikosta tai tämän esityksen mukaista terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaa rikosta, mutta ainakin joku ryhmässä toimii tai on toiminut tehdäkseen sellaisen rikoksen. Rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä kuvataan kattavasti ja rikosoikeudellinen laillisuusperiaate huomioon ottaen tarkkarajaisesti ne valmistelutoimet, joilla on merkitystä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tai terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen tekemisen kannalta. Direktiivin 13 artiklan velvoitteiden täyttämisen kannalta riittävää onkin, että rikoslain 34 a luvun 3 §:n 1 momentissa viitataan 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Direktiivin 2 artiklan 3 alakohdan määritelmän mukaan terroristiryhmä toimii tehdäkseen terrorismirikoksia, joita ovat kaikki rikoslain 34 a luvun 1 §:n mukaiset rikokset ja myös tässä esityksessä ehdotettavan uuden 1 a §:n mukaiset rikokset. Tämä on otettava huomioon arvioitaessa sitä, onko nykyinen sääntely riittävä terroristiryhmän johtamisen rangaistavuuden kannalta. Rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluna ei ole rangaistavaa se, että tekijä toimii tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen. Direktiivin velvoitteiden täyttämiseksi tämä raja on aiheellista poistaa. Sitä muutosta voidaan pitää perusteltuna senkin vuoksi, että rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa rangaistavaksi säädetyt rikokset ovat vakavia rikoksia, joista tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kolme vuotta, ja joiden tekemiseksi myös terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua voidaan tehdä (esimerkiksi 2 §:n 1 kohdan mukainen sopiminen tai suunnitelman laatiminen). Jo edellä on todettu tarve muuttaa terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskevaa säännöstä niin, että siinä viitataan myös terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaan uuteen 1 a §:ään.

Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentissa säädettiin rangaistavaksi terroristiryhmän toiminnan edistäminen, jolla nimikkeestä huolimatta toteutettiin puitepäätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdan velvoite säätää rangaistavaksi terroristiryhmän toimintaan osallistuminen. Erityisesti rangaistussäännösten tarkkarajaisuutta edellyttävän rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vuoksi pykälässä säädetään rangaistavasta toiminnasta huomattavasti yksityiskohtaisemmin kuin puitepäätöksen kohdassa ja

sitä vastaavassa direktiivin kohdassa. Suomen liittyessä EN:n yleissopimukseen momenttia muutettiin niin, että siinä alun perin olleet koulutuksen antamista ja värväystä koskevat teko-tavat erotettiin omiin pykäliin. Samalla mainittujen tekojen rangaistavuus laajennettiin koske-maan myös yksittäisen henkilön värväämistä ja kouluttamista.

Vuoden 2002 puitepäätöksen 5 artiklan 3 kohdan tavoin direktiivin 15 artiklan 3 kohta edellyt-tää, että terroristiryhmän toimintaan osallistumisen enimmäisrangaistuksen on oltava vähin-tään kahdeksan vuotta vankeutta.

Terroristiryhmän toiminnan edistämistä tuomitaan rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vähintään neljän ja enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistukseen se, joka edis-tääkseen terroristiryhmän 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, 1) varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla, 2) hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä, 3) hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää, luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellai-sen tiedon, 4) hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai 5) tekee 32 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettun teon (rahanpesu tai törkeä rahanpesu). Momenttia ei sovelleta, jos teko on rangaistava rikoslain 34 a luvun 1 tai 2 §:n mukaan taikka jos siitä säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus.

Vuoden 2002 puitepäätöksen alakohdassa ja direktiivin alakohdassa mainitaan myös terroristi-ryhmän toiminnan rahoittaminen. Puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvun 5 §:ään otettiin säännökset terrorismin rahoittamisesta. Tuolloin todettiin, että terroristi-ryhmän toimintaan osallistumisen erityistapauksena pidettävästä terrorismin rahoittamisesta säädetäisiin mainitussa pykälässä (HE 188/2002 vp, s. 51/II), jonka mukaan tuomitaan vähin-tään neljän kuukauden ja enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus. Vuonna 2015 rikos-lain 34 a luvun 5 §:ää on täydennetty niin, että terrorismin rahoittamisena rangaistavaa on kaikkien muiden terrorismirikosten rahoittaminen. Tämä koskee siis myös luvun 4 §:ssä ran-gaistavaksi säädetyn terroristiryhmän toiminnan edistämisen rahoittamista.

Samaan aikaan rikoslain 34 a luvun 5 §:n täydentämisen kanssa säädettiin erikseen rangaista-vaksi terroristiryhmän rahoittaminen luvun uudessa 5 a §:ssä. Uusi rangaistussäännös ei perus-telujensa mukaan kuitenkaan liittynyt vuoden 2002 puitepäätöksen velvoitteiden toteuttami-seen. Koska kysymys ei ole tältä osin myöskään terroristisen rikoksen rahoittamisesta, ran-gaistusasteikko säädettiin 5 §:ssä olevaa lievemmäksi (sakko — kolme vuotta vankeutta). (HE 18/2014, s. 20/II ja 21)

Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen osalta huomioon on otettava se, että terroristiryh-män johtamisen ja terroristiryhmän toiminnan edistämisen lisäksi muitakin rikoslain 34 a lu-vun rikoksia voidaan tehdä terroristiryhmän toiminnassa. Rangaistussäännökset kirjoitusta-pansa vuoksi soveltuvat niin yksin kuin ryhmän puolesta toimivien henkilöiden tekoihin. Tä-mä koskee terrorismin rahoittamisen lisäksi esimerkiksi terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua (2 §), koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §) ja värväystä terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §). Värväystä koskevassa pykälässä lisäksi eräinä tekoapoina nimenomaan mainitaan terroristiryhmän perustaminen tai organisoiminen taikka väen värvääminen terroristiryhmään tai sen yrittäminen. Näistä teoista on säädetty di-rectiivin 15 artiklan 3 kohdan edellyttämä kahdeksan vuoden enimmäisvankeusrangaistus.

Artiklan b alakohta tai direktiivi muutenkaan ei edellytä terroristiryhmään tai -järjestöön taikka muuhun sellaiseen organisaatioon kuulumisen säätämistä sellaisenaan rangaistavaksi. Sel-laista velvoitetta ei ole muissakaan kansainvälisissä terrorismirikoksia koskevissa asiakirjois-sa. Tällaisen tekotavan osalta herää ensinnäkin kysymys siitä, mitä ”kuulumisella” tarkoitetaan ja miten se osoitetaan. Kysymyksessä olevat organisaatiot eivät pidä rekistereitä tai luet-teloita toimintaansa osallistuvista henkilöistä tai anna toimintaan osallistuville organisaatioon kuulumista osoittavia asiakirjoja, joista kuulumisen olisi muodollisesti pääteltävissä. ”Kuulu-mista” on mahdollista tulkita jopa niin, että sen piiriin kuuluvat esimerkiksi oleskelu ja ajan viettäminen terroristiryhmään kuuluvien henkilöiden kanssa ilman, että millään tavalla osallis-tutaan heidän rikolliseen toimintaansa.

Terroristiorganisaatioon kuulumisen osalta on huomattava se, että rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rangaistavaksi säädetyltä teolta täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Pe-rustuslakivaliokunta on lukuisissa terrorismirikoksia koskevissa lausunnoissaan (esimerkiksi PeVL 26/2014 vp, 37/2016 vp ja 56/2016 vp) kiinnittänyt erityistä huomiota kyseiseen peri-aatteeseen, joka edellyttää rikoksen tunnusmerkistön ilmaisemista laissa riittävällä täsmälli-syydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on kohtuudella ennakoitavissa, onko toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Laillisuusperiaatteen voi katsoa myös edellyttävän, että rangaistava toiminta tai laiminlyönti ilmenee ulkonaisesti havaittavalla tavalla. Perustuslakiva-liokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että terrorismirikosten rangaistavuutta ulote-taan huomattavan etäälle varsinaisesta terrorismirikoksesta ilman, että minkäänlaista vaaraa terrorismirikoksen toteutumisesta olisi käsillä (PeVL 56/2016 vp, s. 8). Perustuslakivaliokun-nan esiin nostamat näkökohdat korostuvat tilanteissa, joissa kansainväliset velvoitteet eivät edellytä jonkin toiminnan rangaistavaksi säätämistä.

Kuulumista terroristiorganisaatioon ilmentävät tarkkarajaisella ja todennettavissa olevalla ta-valla sen toiminnassa tehdyt terrorismirikokset, joiden piiri on laaja, jotka voivat olla hyvinkin etäisessä yhteydessä terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen ja joilla laajasti säädetään rangaistaviksi sellaisen rikoksen tekemistä edistävät merkitykselliset teot. Ne kattavat terroris-tiryhmän johtamisen ja terroristiryhmän toiminnan edistämisen lisäksi myös terroristiorgani-saation puitteissa tehdyn terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun, koulu-tuksen antamisen terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisen terrorismirikoksen te-kemistä varten, värväyksen terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisen, terroris-tiryhmän rahoittamisen ja matkustamisrikoksen. Myös tässä esityksessä rangaistavaksi ehdo-tettu uusi terrorismirikos eli matkustamisrikoksen edistämisrikos voitaisiin käytännössä tehdä terroristiorganisaation toiminnan puitteissa varsinkin sen takia, että sillä nimenomaisesti tun-nusmerkistönsä mukaisesti edistetään toisen tekemää rikosta.

Tarvetta ja mahdollisuuksia säätää rangaistavaksi terroristiryhmään kuulumisen arvioitiin vuonna 2015 valmisteltaessa lisäpöytäkirjaa EN:n yleissopimukseen. Paljolti edellä todettujen rikosoikeudellisen sääntelyn tarkkarajaisuuteen liittyvien ongelmien vuoksi lisäpöytäkirjaan ei neuvottelujen lopputuloksena tullut velvoitetta säätää rangaistavaksi terroristiryhmään kuulu-minen. Lisäpöytäkirjan 2 artikla velvoittaa säätämään rangaistavaksi osallistumisen yhteenliit-tymään tai ryhmään terroristisessa tarkoituksessa. Suomen liittyminen lisäpöytäkirjaan edel-lyttää, että Suomen lainsäädäntö täyttää lisäpöytäkirjan vaatimukset. Liittymistä valmisteltaes-sa tarkasteluun tulee myös se, onko Suomen lainsäädäntö mainitun artiklan edellyttämällä ta-solla.

Artiklan b alakohta edellyttää terroristiryhmän määritelmää koskeva 2 artiklan 3 alakohta ja terrorismirikoksia koskeva 3 artikla lisäksi huomioon ottaen rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 mo-mentin täydentämistä niin, että terroristiryhmän toiminnan edistäminen voi tapahtua myös eh-dotettavassa uudessa 1 a §:ssä tarkoitettuna rikollisen toiminnan edistämiseksi. Lisäksi edellä on

3 artiklan yhteydessä todettu, että rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin alussa oleva ”valtiolle” olisi aiheellista muuttaa muotoon ”maalle”. Tästä seuraisi tarve tehdä vastaava muutos luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohtaan, joka koskee tietoja, joiden tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle tai kansainväliselle järjestölle.

5 artikla. *Julkinen yllytys terrorismirikokseen.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että viestien levittäminen yleisölle tai niiden muu yleisön saataville asettaminen millä tahansa keinoin, verkossa tai muualla kuin verkossa, tarkoituksena yllyttää jonkin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa luetellun rikoksen tekemiseen, jos kyseisellä toiminnalla joko suoraan tai välillisesti, muun muassa terroritekoja ihannoimalla, puhutaan terrorismirikosten tekemisen puolesta ja siten aiheutetaan yhden tai useamman terrorismirikoksen vaara, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

EN:n yleissopimuksen velvoitteita Euroopan unionin alueella toteuttaneella vuoden 2008 puitepäätöksen 1 artiklalla jo on muutettu vuoden 2002 puitepäätöksen 3 artiklaa siten, että jäsenvaltiot on velvoitettu säättämään rangaistavaksi julkinen yllytys terrorismirikokseen. Vuoden 2008 puitepäätöksessä julkinen yllytys on kuitenkin kuvattu jonkin verran yleisluonteisemmin kuin nyt kysymyksessä olevassa direktiivin artiklassa. Puitepäätöksen mukaan julkisella yllytyksellä terrorismirikokseen tarkoitetaan sellaista viestin levittämistä yleisölle tai muuta yleiseen tietoisuuteen saattamista, jonka tarkoituksena on yllyttää jonkin 1 artiklan 1 kohdan a—h alakohdassa luetellun rikoksen tekemiseen, mikäli tällainen menettely aiheuttaa yhden tai useamman terrorismirikoksen tekemisen vaaran, riippumatta siitä, sisältääkö se nimenomaista tällaisten rikosten puolesta puhumista.

Olellaisin ero vuoden 2008 puitepäätöksen sääntelyyn on siinä, että direktiivissä terrorismirikokset on 3 artiklan 1 kohdassa laajennettu kattamaan myös eräät vakavimmat tietoverkkorikokset (i alakohta) ja ne tulevat viittauksella tässä artiklassa julkisen yllytyksen piiriin. Artiklan 3 yhteydessä todetun mukaisesti terrorismirikosten piiriä on erällä tavoin muutenkin muutettu vuoden 2002 puitepäätökseen verrattuna. Muuten myös direktiivin johdantokappale 10 huomioon ottaen ei ole pääteltävissä, että puitepäätöksen ja direktiivin julkisen yllytyksen terrorismirikokseen poikkeaisivat asiallisesti mainittavasti toisistaan. Direktiivin artiklassa kuvataan puitepäätöstä tarkemmin viestien levittämistä tai saataville asettamista. Toiminnan vaikuttamistavan jakaminen suoraan tai välillisesti tapahtuvaan vastaa asiallisesti sitä, että vuoden 2008 puitepäätöksen määräys ei edellyttänyt nimenomaista terrorismirikoksen puolesta puhumista.

EN:n yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappale edellytti myöhempää vuoden 2008 puitepäätöstä sanotusti vastaten sitä, että julkinen yllytys terrorismirikokseen säädetään rangaistavaksi. Yleissopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä katsottiin, että kyseinen sopimusmääräys ei edellytä Suomen lainsäädännön muuttamista, kun rikoslain 17 luvun 1 §:ssä jo säädetään rangaistavaksi julkinen kehottaminen rikokseen. Mainittu rangaistussäännös voi koskea kehottamista mihin tahansa rikokseen, myös rikoslain 34 a luvussa tarkoitettuihin terrorismirikoksiin. Liitännäisrikoksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 1 kappaleen c kohdan katsottiin kuitenkin edellyttävän sitä, että julkinen kehottaminen rikokseen lisätään rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten joukkoon (HE 81/2007 vp, s. 10/I). Vuoden 2008 puitepäätöksen yhteydessä lainsäädäntöä ei tarvinnut enää tältä osin muuttaa.

Rikoslain 17 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan julkiseen kehottamiseen rikokseen syyllistyy se, joka joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai julkisesti väkijoukossa taikka yleisesti tietoon saatetussa kirjoituksessa tai muussa esityksessä kehottaa tai houkuttelee rikoksen tekemiseen siten,

että kehoitus tai houkuttelu 1) aiheuttaa vaaran, että sellainen rikos tai rangaistava yritys tehdään, tai 2) muuten selvästi vaarantaa yleistä järjestystä tai turvallisuutta. Julkisesta kehottamisesta rikokseen tuomitaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan se, joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, tekee 17 luvun 1 §:ssä tarkoitetun julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Kun otetaan huomioon se, että artikla ei edellytä julkisen yllytyksen terrorismirikokseen säättämistä rangaistavaksi nimenomaan terrorismirikoksena, tässäkin tapauksessa on katsottavissa, että jo rikoslain 17 luvun 1 §:n 1 momentti täyttää artiklan asettamat velvoitteet. Toisaalta rikosta voidaan pitää tavanomaista paheksuttavampana ja vakavampana silloin, kun se tehdään terroristisessa tarkoituksessa. Se puolestaan puoltaa julkisen kehottamisen rikokseen mainitsemista rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä. Joka tapauksessa artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

6 artikla. *Terroristien värväys.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että toisen henkilön taivuttaminen tekemään jokin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa tai 4 artiklassa lueteltu rikos tai edistämään sellaisen tekemistä, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

EN:n yleissopimuksen velvoitteita Euroopan unionin alueella toteuttaneella vuoden 2008 puitepäätöksen 1 artiklalla jo on muutettu vuoden 2002 puitepäätöksen 3 artiklaa siten, että jäsenvaltiot on velvoitettu säättämään rangaistavaksi terroristien värväys. Vuoden 2008 puitepäätöksen mukaan terroristien värväyksellä tarkoitetaan toisen henkilön taivuttamista tekemään jokin 1 artiklan 1 kohdan a—h alakohdassa tai 2 artiklan 2 kohdassa lueteltu rikos.

Ensimmäinen ero vuoden 2008 puitepäätöksen sääntelyyn on siinä, että direktiivissä terrorismirikokset on 3 artiklan 1 kohdassa laajennettu kattamaan myös eräät vakavimmat tietoverkkorikokset (i alakohta) ja myös ne tulevat viittauksella tässä artiklassa tarkoitetun terroristien värväyksen piiriin. Artiklan 3 yhteydessä todetun mukaisesti terrorismirikosten piiriä on mainitussa artiklassa erällä tavoin muutenkin laajennettu vuoden 2002 puitepäätöksen verrattuna. Toinen ero puitepäätökseen sääntelyyn verrattuna on siinä, että direktiivin artikla velvoittaa säättämään rangaistavaksi myös sellaisen värväämisen, jolla edistetään terrorismirikoksia tai terroristiryhmään liittyviä rikoksia.

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä värväys terroristiryhmään liittyvänä toimintana sisällytettiin rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 1 kohtaan, jonka mukaan rangaistavaa oli värvätä tai yrittää värvätä väkeä terrorismiryhmää varten. EN:n yleissopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä värväämistä koskeva teko erotettiin laajennettuna itsenäiseen rikostunnusmerkistöön rikoslain 34 a luvun 4 b §:ssä. Tuolloin värväysrikoksena rangaistavaksi tuli myös yksittäisen henkilön taivuttaminen tekemään terrorismirikos. Sittemmin sääntely on muiden 34 a luvun muutosten yhteydessä vuoden 2015 alussa siirtynyt luvun 4 c §:ään. Vuoden 2008 puitepäätöksen ei katsottu edellyttävän myöskään värväysrikoksen osalta lainsäädäntömuutoksia, kun otettiin huomioon EN:n yleissopimuksen yhteydessä toteutetut muutokset.

Rikoslain 34 a luvun 4 c §:n mukaan värväykseen terrorismirikoksen tekemiseen syyllistyy se, joka edistääkseen 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, perustaa tai organisoii terroristiryhmän taikka värvää tai yrittää värvätä väkeä terroristiryhmään tai muuten tekemään mainituissa pykälissä tarkoitetun terrorismiri-

koksen. Pykälää ei sovelleta, jos teko on rikoslain 34 a luvun 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka jos siitä säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. Värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi. Pykälässä mainittu 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan edistäminen pitää sisällään myös sellaisen edistämisen, jonka tarkoituksena on johtaa viitatuissa pykälissä tarkoitetun rikoksen tekemiseen. ”Edistämisellä” ilmaistaan rikoslain 34 a luvun 4 c §:ssä rangaistavuuden alarajaa.

Rikoslain 34 a luvun 4 c §:ssä nykyisin olevalla rangaistussäännöksellä on siis toteutettu EN:n yleissopimuksen kriminalisointivelvoite. Sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan värväyksellä terrorismiin tarkoitetaan toisen henkilön taivuttamista tekemään terrorismirikos tai osallistumaan terrorismirikoksen tekoon taikka liittymään yhteenliittymään tai ryhmään tarkoituksella myötävaikuttaa (englanniksi ”contribute”) siihen, että kyseinen yhteenliittymä tai ryhmä tekee yhden tai useamman terrorismirikoksen. Direktiivistä tai tulkintaa ohjaavista johdantokappaleista ei ilmene, mitä ”edistämisellä” artiklassa tarkoitetaan. Artiklan englanninkielisessä versiossa joka tapauksessa käytetään samaa ilmaisua ”contribute” kuin käytetään EN:n yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa.

Vaikka sopimuksen kappale on muotoiltu jossakin määrin artiklaa laveammaksi, niiden kuvailmassa värväämistötoiminnassa ei ole havaittavissa merkityksellistä eroa. Molemmissa on kysymys terrorismirikoksen (rikoslain 34 a luvun terminologian mukaisesti terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen) tekemiseen taikka sen edistämiseen liittyvästä toiminnasta, joka voi tapahtua myös terroristiryhmän puitteissa (ryhmän johtaminen tai toimintaan osallistuminen).

Rikoslain 34 a luvun 4 c §:n sääntelyä voidaan jopa pitää joiltakin osin artiklan edellyttämää laajempänä, koska siinä mainitaan edistettävänä rikoksena myös luvun 2 §:n mukainen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, jonka säätämistä rangaistavaksi erillisenä rikoksena direktiivi ei edellytä. On toisaalta myös ajateltavissa, että 2 §:ssä tarkoitetulla terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelulla edistetään 1 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemistä. Rangaistussäännöksen tällainen ulottuvuus katsottiin aiheelliseksi EN:n yleissopimukseen liittymisen yhteydessä. Artiklan täytäntöönpanon kannalta riittävää on, että kysymys on direktiivin 3 artiklan mukaisen terrorismirikoksen eli rikoslain 34 a luvun 1 §:n mukaisen terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemisen edistämisestä artiklassa kuvulla tavalla.

Artikla edellyttää rikoslain 34 a luvun 4 c §:n täydentämistä niin, että siinä viitataan myös 1 a §:ssä tarkoitettuun rikolliseen toimintaan. Tämän muutoksen tarve aiheutuu siitä, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta säädettäisiin erikseen viimeksi mainitussa pykälässä.

7 artikla. *Terrorismiin liittyvän koulutuksen antaminen.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ohjeiden antaminen räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistusta tai käyttöä tai muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden käyttöä varten tarkoituksena tehdä jokin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa lueteltu rikos tai edistää sen tekemistä tietoisena siitä, että opetettuja taitoja aiotaan käyttää kyseiseen tarkoitukseen, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

EN:n yleissopimuksen velvoitteita Euroopan unionin alueella toteuttaneella vuoden 2008 puitepäätöksen 1 artiklalla jo on muutettu vuoden 2002 puitepäätöksen 3 artiklaa siten, että jäsenvaltiot on velvoitettu säätämään rangaistavaksi terroristien kouluttaminen. Vuoden 2008 puitepäätöksen mukaan sillä tarkoitetaan ohjeiden antamista räjähteiden, ampuma-aseiden tai

muiden aseiden taikka haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä siinä tarkoituksessa, että tehdään jokin 1 artiklan 1 kohdan a—h alakohdassa lueteltu rikos, ja tietoisena siitä, että opetettuja taitoja aiotaan käyttää tähän tarkoitukseen.

Artikla poikkeaa 6 artiklan mukaisesti kahdella tavalla vuoden 2008 puitepäätöksen sääntelystä. Direktiivissä terrorismirikokset on 3 artiklan 1 kohdassa laajennettu kattamaan myös eräät vakavimmat tietoverkkorikokset (i alakohta) ja myös ne tulevat tässä artiklassa viittauksella terrorismiin liittyvän koulutuksen antamisen piiriin. Artiklan 3 yhteydessä todetun mukaisesti terrorismirikosten piiriä on mainitussa artiklassa erällä tavoin muutenkin laajennettu vuoden 2002 puitepäätökseen verrattuna. Toinen ero puitepäätökseen verrattuna on siinä, että edellisen artiklan tavoin tässä artiklassa mainitaan rikoksen tekemisen tarkoituksena terrorismirikoksen tekemisen lisäksi sen tekemisen edistäminen.

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä koulutuksen antaminen terroristiryhmään liittyvänä toimintana sisällytettiin rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohtaan, jonka mukaan rangaistavaa oli toimeenpanna, yrittää toimeenpanna tai antaa terroristiryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten. EN:n yleissopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä koulutuksen antamista koskeva teko erotettiin laajennettuna itsenäiseen rikostunnusmerkistöön rikoslain 34 a luvun 4 a §:ssä. Tuolloin koulutuksen antamisrikoksena rangaistavaksi tuli myös yksittäisen henkilön kouluttaminen. Vuoden 2008 puitepäätöksen ei katsottu edellyttävän myöskään koulutuksen antamista koskevan rikoksen osalta lainsäädäntömuutoksia, kun otettiin huomioon EN:n yleissopimuksen yhteydessä toteutetut muutokset.

Rikoslain 34 a luvun 4 a §:n mukaan koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten syyllistyy se, joka edistääkseen 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muulla vastaavalla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta. Pykälää ei sovelleta, jos teko on 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka jos siitä säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. Koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Myös tähän artiklaan liittyvät samanlaiset myötävaikuttamiseen (yleissopimus) ja edistämiseen (direktiivi) liittyvät näkökohdat kuin edellisen artiklan kohdalla. Rikoslain 34 a luvun 4 a § tunnusmerkistöltään vastaa artiklan vaatimuksia. Jo EN:n yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa mainittujen muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden toteuttamisen asemesta pykälässä käytetään ilmaisua ”muulla vastaavalla tavalla”, jonka on siis sopimukseen liittymisen yhteydessä katsottu kattavan tällaiset menetelmät tai tekniikat. Myös tässä pykälässä mainittu 1 tai 2 §:ssä tarkoitettujen rikollisen toiminnan edistäminen pitää sisällään myös sellaisen edistämisen, joka johtaa 1 tai 2 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekemiseen. Edellisen artiklan tavoin myös tässä tapauksessa kansallista säännöstä voidaan pitää artiklan edellyttämää laajempana, koska siinä mainitaan edistettävänä rikoksena myös rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukainen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu.

Artikla edellyttää rikoslain 34 a luvun 4 a §:n täydentämistä niin, että siinä viitataan myös 1 a §:ssä tarkoitettuun rikolliseen toimintaan. Tämän muutoksen tarve aiheutuu siitä, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta säädetäisiin erikseen viimeksi mainitussa pykälässä.

8 artikla. *Terrorismiin liittyvän koulutuksen vastaanottaminen.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ohjeiden vastaanottaminen räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistusta tai käyttöä tai muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden käyttöä varten tarkoituksena tehdä jokin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa lueteltu rikos tai edistää sen tekemistä, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

Artiklaan liittyvästä direktiivin johdantokappaleesta 11 ilmenee, että artikla koskee myös ns. itseopiskelua. Kappaleessa artiklalla todetaan vastattavan erityisesti uhkiin, joita aiheuttavat aktiivisesti terrorismirikoksiin valmistautuvat henkilöt, mukaan lukien viime kädessä yksin toimivat henkilöt. Terrorismikoulutuksen vastaanottamiseen kuuluu tietojen, asiakirjojen tai käytännön taitojen hankkiminen. Johdantokappaleen mukaan myös itseopiskelu, mukaan lukien internetin kautta tai muuhun opetusaineistoon tutustumalla tapahtuva, olisi katsottava kouluttautumisiksi terrorismiin, jos se on aktiivisen toiminnan seurausta ja tehdään tarkoituksena terrorismirikoksen tekeminen tai sen edistäminen.

Vuoden 2015 alussa tuli voimaan rikoslain 34 a luvun 4 b § kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten. Säännöksen mukaan mainitusta rikoksesta tuomitaan se, joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen kouluttautuu 4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muiden näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä, jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava. Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten säädettiin rangaistavaksi ilman teon rangaistavaksi säätämistä edellyttävää kansainvälistä velvoitetta.

Rikoslain 34 a luvun 4 b §:n perusteluissa (HE 18/2014 vp, s. 27/I) korostetaan sitä, että kouluttautumisrikoksessa tulee olla kysymys kouluttautumisesta 4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla. Ilmaisuun ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla” sisältyy se, että henkilö kouluttautuu koulutuksen antajan ohjauksessa. Perustelujen mukaan esimerkiksi pelkkä itseopiskelu internetissä jonkun sinne asettamia tietoja ja ohjeita hyödyntäen sekä muiden tietolähteiden avulla ei olisi kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten.

Artiklan mukaan koulutuksen vastaanottamisen tarkoituksena tulee olla tehdä jokin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa lueteltu rikos tai edistää sen tekemistä. Rikoslain 34 a luvun 4 b §:n mukaan teon tarkoituksena on tehdä 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu rikos. Koska kysymys on tekijän tarkoituksesta tehdä itse terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, teon tarkoitus on muotoiltu eri tavalla kuin koulutuksen antamista tai värväystä koskevissa pykälissä, joissa yleisemmin puhutaan rikollisen toiminnan edistämisestä.

Terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä rikoksista jäävät rikoslain 34 a luvun 4 b §:ssä olevan viittauksen ulkopuolelle siis 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitut laiton uhkaus, perätön vaarailmoitus, 24 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu törkeä julkisrauhan rikkominen ja 44 luvun 10 §:ssä tarkoitettu ydinenergian käyttörikos. Kun kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten säädettiin rangaistavaksi kansallisen harkinnanvaran puitteissa, tähän ratkaisuun päädyttiin sillä perusteella, että luontevan mallin tarjosi terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskeva rikoslain 34 a luvun 2 § (HE 18/2014 vp, s. 15). Kohdassa mainituista rikoksista aikaisempaan puitepäätökseen (1 artiklan 1 kohdan i alakohta) ja direktiiviin (3 artiklan 1 kohdan j alakohta) liittyviä ovat laiton uhkaus ja perätön vaarailmoitus. Muut kohdassa mainitut rikokset on lisätty siihen EN:n yleissopimukseen liittymisen yhteydessä. Koska artiklassa oleva viittaus ei ulotu 3 artiklan 1 kohdan j alakohtaan, rikoslain 34 a luvun 4 b §:ssä voidaan edelleenkin jättää 1 §:n 1 momentin 1 kohta viittauksen ulkopuolelle.

Artiklassa mainitaan siis teon tarkoituksena myös terrorismirikoksen tekemisen edistäminen. Tästä seuraa, että koulutuksen ottamista koskeva rangaistussäännös ei voi koskea pelkästään terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä. Sääntelyn täydentäminen voitaisiin ensinnäkin toteuttaa niin, että tekijän tarkoituksiksi lisättäisiin rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekemisen edistäminen.

Toisaalta tarvittava täydennys olisi tehtävissä niin, että kouluttautumisen tarkoituksena voi olla myös rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekeminen. Pykälän mukaan kyseiseen valmistelurikokseen syyllistyy se, joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettujen rikosten 1) sopii toisen kanssa tai laatii suunnitelman sellaisen rikoksen tekemisestä, 2) valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseensa taikka toksiiniaseen, ampuma-aseensa taikka vaarallisen esineen tai aineen tai 3) hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseensa taikka toksiiniaseensa valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

Koulutuksen antamista koskevan rikoslain 34 a luvun 4 a §:n mukaan koulutuksen antamisen tarkoituksena voi olla myös 2 §:ssä tarkoitettujen rikollisen toiminnan edistäminen. Tämä viittaus on tullut pykälään EN:n yleissopimukseen liittymisen yhteydessä koulutuksen antamista koskevassa yleissopimuksen artiklassa käytetyn ilmauksen ”contributing” takia. Mainitun sanan voi katsoa kattavan ”edistämisen” tai ainakin olennaisesti vastaavan sitä. Tukea valmistelurikoksen merkityksellisyydelle on saatavissa siitä, että sitä koskevaan 2 §:ään viitataan useissa rikoslain 34 a luvun säännöksissä 1 §:n ohella. Tältä osin kysymys on myös johdonmukaisuudesta, kun rangaistavaa koulutusta voidaan kuitenkin antaa 2 §:ssä tarkoitettujen rikollisen toiminnan edistämiseen. Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten on myös jo nykyisin lähellä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua, koska rikoslain 34 a luvun 4 b §:n mukaan tekijää ei tuomita kouluttautumisrikoksesta, jos teko on rangaistava 2 §:n mukaan. Kouluttautumista voidaan myös tehdä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua varten (esimerkiksi suunnitelmaa varten tarvittavien tietojen hankkiminen).

Jos rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää täydennettäisiin niin, että siinä todetaan kouluttautumisen tarkoituksena myös 2 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekeminen, täydennyksellä ei olisi sinällään suurta käytännön merkitystä. Näin sen vuoksi, että rikoslain 34 a luvun 2 § kattaa myös suunnitelman tekemisen. Tekijää ei rikoslain 4 b §:n mukaan tuomita erikseen kouluttautumisesta, jos teko on rangaistava jo 2 §:n nojalla, ja kouluttautumisvaihe näissä tapauksissa saattaa jo ilmentää terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä koskevaa suunnitelmaa. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelulla myös edistetään terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä, koska tekijän tarkoituksena tulee olla terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekeminen. Koska ”edistämistä” ei direktiivissä määritellä, sen ulottuvuus jää kansalliseen harkintaan. Rikoslain 34 a luvun 2 §:ää voidaan erityisesti sen 1 kohdassa olevien tekoapojen vuoksi pitää kattavana. Perusteltuna voidaan siis pitää sitä, että artiklan velvoitteen toteuttamiseksi rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää täydennetään niin, että kouluttautumisen tarkoituksena voi olla myös 2 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekeminen.

Rikoslain 34 a luvun 4 b § poikkeaa artiklasta myös siinä, että pykälässä erityisiin menetelmiin ja tekniikoihin on liitetty määre ”näihin merkitykseltään rinnastuvien”. Tämä lisäys säännökseen otettiin aikanaan perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 26/2014 vp, s. 3) johdosta sääntelyn täsmällisyysvaatimukseen liittyvistä syistä. Vaikka direktiivissä ei tällaista edellytystä rangaistavuudelle asetetakaan, tämän eroavuuden ei voi katsoa edellyttävän lain-säädännön muuttamista. Perusteltua on katsoa, että direktiivinkään tarkoituksena ei ole säätää rangaistavaksi minkä tahansa erityisten menetelmien tai tekniikoiden käyttöä varten tapahtuva

koulutuksen ottaminen. Merkityksellisten menetelmien ja tekniikoiden on oltava sellaisia, että niiden avulla voidaan tehdä terrorismirikoksia tai edistää niiden tekemistä. Tällöin ne käytännössä ovat myös muihin artiklassa mainittuihin koulutuksen saamistapoihin merkitykseltään rinnastuvia.

Koska artikla kattaa myös itseopiskelun, rikoslain 34 a luvun 4 b §:stä on poistettava ilmaisu ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”, joka ilmentää koulutuksen ottamista toiselta henkilöltä. Tämän lisäksi on arvioitava se, onko rikoksen tunnusmerkistö pelkästään tällä muutoksella riittävän tarkkarajainen itsekouluttautumistilanteita silmällä pitäen. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (PeVL 29/2001 vp, s. 3/II ja PeVL 26/2002 vp, s. 2/I). Direktiivin 23 artiklaan liittyvässä johdantokappaleessa 35 korostetaan laillisuusperiaatteen ohella rikosoikeudellisen täsmällisyyden, selkeyden ja ennakoitavuuden vaatimusta.

Rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää voitaisiin täsmentää niin, että siinä kuvataan kouluttamistapoja joillakin esimerkeillä. Tyhjentävään tekoapojen luetteloon ei ole mahdollista päästä eikä kouluttamistapojen muuttuessa myöskään aiheellista pyrkiä. Koulutuksen ottamisen tapojen tarkempaa kuvausta ei ole katsottu nykyisinkään aiheelliseksi, vaikka pykälän perusteluista ilmenevällä tavalla koulutusta voidaan toiselta henkilöltäkin ottaa monilla tavoin. Itseopiskelulle tyypilliset tiedonhankkimistavat, erityisesti internetin käyttö, ovat varsin hyvin tiedossa. Ei ole myöskään aihetta päätyä lainsäädäntöratkaisuihin, joilla merkityksellisiä kouluttamistapoja sulkeutuu pois. Itsekouluttautumistilanteissa korostuu tapaukseen liittyvien seikkojen kokonaisarvioinnin merkitys, mutta se on enemmänkin kouluttautumisen tarkoituksen toteennäyttämistä koskeva kysymys. Näytön arvioinnin lisäksi ongelmaksi saattaa käytännössä muodostua tapausten saaminen paljastetuiksi, mutta siihenkään ei voida vaikuttaa rangaistussäännökseen tehtävillä täsmennyksillä. Kun teon tarkoituksena tulee olla terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekeminen, rangaistussäännöksessä ei ole myöskään tarpeen erikseen todeta sitä, että aineiston kerääminen laillisiin tarkoituksiin ei ole pykälässä tarkoitettua kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten, mitä painotetaan artiklaan liittyvässä johdantokappaleessa 11. Todettujen seikkojen perusteella itsekouluttautumisen ulottuvuutta voidaan tarkentaa sitä koskevan pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa. Riittävä lainsäädäntömuutos on se, että rikoslain 34 a luvun 4 b §:stä poistetaan sanat ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”.

Artikla edellyttää rikoslain 34 a luvun 4 b §:n muuttamista myös niin, että siinä viitataan 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa ja 1 a §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin. Näitä muutoksia edellyttävät vakavia tietoverkkorikoksia koskevan kohdan lisääminen 1 §:n 1 momenttiin ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevan uuden pykälän säätäminen.

9 artikla. *Matkustaminen terrorismitarkoituksessa.* Artiklassa jäsenvaltiot velvoitetaan säätämään matkustaminen terrorismitarkoituksessa rangaistavaksi siten, että 1 kohdan mukaan rangaistavaa tulee olla matkustaminen muuhun kuin kyseiseen jäsenvaltioon ja 2 kohdan mukaan matkustaminen kyseiseen jäsenvaltioon tai siihen tulevan suorittamat terrorismirikoksen valmistelutoimet.

Artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että matkustaminen johonkin muuhun maahan kuin kyseiseen jäsenvaltioon tarkoituksena tehdä 3 artiklassa tarkoitettu terrorismirikos tai edistää sen tekemistä, osallistua terroristiryhmän toimintaan tietoisena siitä, että osallistuminen edistää tällaisen ryhmän 4 artiklassa tarkoitettua rikollista toimintaa, tai antaa tai vastaanottaa 7 ja 8 artiklassa tarkoitettua

terrorismiin liittyvää koulutusta, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

Artiklan 2 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavat teot ovat rikosoikeudellisesti rangaistavia tekoja, kun ne on tehty tahallisesti:

a) matkustaminen kyseiseen jäsenvaltioon tarkoituksena tehdä 3 artiklassa tarkoitettu terrorismirikos tai edistää sen tekemistä, osallistua terroristiryhmän toimintaan tietoisena siitä, että osallistuminen edistää tällaisen ryhmän 4 artiklassa tarkoitettua rikollista toimintaa, tai antaa tai vastaanottaa 7 tai 8 artiklassa tarkoitettua terrorismiin liittyvää koulutusta; tai

b) kyseiseen valtioon tulevan henkilön suorittamat valmistelutoimet tarkoituksena tehdä 3 artiklassa tarkoitettu terrorismirikos tai edistää sen tekemistä.

Matkustamisrikos säädetään rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan mainitusta rikoksesta tuomitaan sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen Suomen kansalainen tai häneen 1 luvun 6 §:n 3 momentin nojalla rinnastettava henkilö taikka Suomen alueelta matkustava henkilö, joka matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen hän ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu, tehdäkseen siellä tämän luvun 1—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitettun rikoksen. Rangaistusta matkustamisrikoksesta ei tuomita, jos teko on rangaistava jonkin mainitun pykälän mukaan. Tämä tarkoittaa käytännössä tilanteita, joissa matkustaja on ehtinyt tekemään matkustamisen tarkoituksena olleen terrorismirikoksen matkustamisen kohteena olevassa valtiossa. Rikoslain 1 luvun 6 §:n 3 momentissa säädetään Suomen rikoslain soveltamisesta eräin edellytyksin Suomessa pysyvästi asuviin henkilöihin ja muiden Pohjoismaiden kansalaisiin.

Rikoslain 34 a luvun 5 b §:n säätämisen taustalla oli Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2178(2014). Päätöslauselmasta tulevat myös pääosin tekijöitä ja matkan kohteita koskevat rangaistavuuden rajaukset. Artiklan päätöslauselmaa laajemmin sisällön taustalla on vierastaistelijoiden aiheuttaman uhan vakavuus ja erityisesti se, että matkustaminen unionin alueelle terrorismitarkoituksessa on kasvava turvallisuusuhka (johdanto-kappale 12).

Rikoslain 34 a luvun 5 b § säädettiin koskemaan matkustamista kaikkien terrorismirikosten tekemistä varten, vaikka päätöslauselman katsottiin vähimmillään edellyttävän sitä, että matkustamisen tulee tapahtua tarkoituksessa tehdä terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten tai kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten (rikoslain 34 a luvun 1, 2, 4 a ja 4 b §). Tätä perusteltiin (HE 93/2016 vp, s. 23 ja 24) muun ohessa sillä, että ei voida katsoa, että rikoslain 34 a luvun 3, 4, 4 c, 5 ja 5 a §:ssä rangaistaviksi säädetty teot olisivat lähtökohtaisesti vähemmän merkityksellisiä kuin 2, 4 a ja 4 b §:ssä rangaistaviksi säädetty teot suhteessa siihen, millä tavoin ne edistävät 1 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekemistä. Lisäksi perustelujen mukaan rikoslain 34 a luvun 3, 4, 4 c, 5 ja 5 a §:ssä rangaistaviksi säädettyistä terrorismirikoksista useimmat ovat rangaistusasteikkojensa perusteella yleisesti arvioituina myös vakavampia kuin 2, 4 a ja 4 b §:ssä rangaistaviksi säädetty terrorismirikokset. Nämä rikoslain 34 a luvun 5 b §:n säätämisen yhteydessä esitetyt näkökohdat ovat edelleen merkityksellisiä. Huomioon on lisäksi artiklan 1 kohdan ja 2 kohdan a alakohdan osalta otettava se, että ne velvoittavat säätämään rangaistavaksi myös matkustamisen tarkoituksessa edistää 3 artiklassa tarkoitettun terrorismirikoksen tekemistä. Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä edistäviä rikoksia ovat valmistelu- ja koulutusrikosten lisäksi muut rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädetty teot lukuun ottamatta matkustamisrikoksen edis-

tämisrikosta, josta ehdotetaan jäljempänä todetun mukaisesti säädettäväksi luvun uudessa 5 c §:ssä ja jolla nimenomaisesti edistettäisiin itse matkustamisrikosta.

Rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädettyt terrorismirikokset ovat rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan kansainvälisiä rikoksia, joihin sovelletaan Suomen lakia tekopaikan laista riippumatta. Tämä tarkoittaa siitä, että terrorismirikokset kuuluvat Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan ja sitä kautta Suomen lainkäyttövaltaan riippumatta siitä, missä rikos on tehty, kuka rikoksen on tehnyt ja onko rikos rangaistava tekovaltiossa. Tähän terrorismirikosten osalta omaksuttuun lähtökohtaan sopii se, että matkustaminen terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa on rangaistavaa tekijästä ja matkan kohteesta riippumatta.

Artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaiseen vaihtoehtoon liittyy se, että rikoslain 34 a luvun 5 b §:n valmistelun yhteydessä katsottiin, että rikoslain 34 a luvun säännökset ja merkityksellisiä valmistelurikoksia koskevat säännökset (rikoslain 21 luvun 6 a §, 25 luvun 4 a § ja 34 luvun 9 §) eivät kata päätöslauselman velvoitteita. Sinällään alakohdan muotoilu on päätöslauselmasta poikkeava, kun se ei velvoita säätämään rangaistavaksi matkustamista tietyssä tarkoituksessa vaan tietyssä tarkoituksessa tehtävät valmistelutoimet. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskeva rikoslain 34 a luvun 2 § kattaa laajasti erilaisia valmistelutoimia, mukaan lukien toisen kanssa sopimisen ja suunnitelman laatimisen.

Artiklan 2 kohdan b alakohdan mukainen velvoite ei kuitenkaan toteudu pelkästään sillä, että terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu on rangaistava rikoslain 34 a luvun 2 §:n nojalla. Mainittu pykälä koskee vain terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä. Voidaan ajatella, että muiden rikoslain 34 a luvun säännösten mukaiset teot ovat b kohdassa tarkoitettuja edistämistoimia, mutta tätä direktiivin määräyksellä ei oletettavasti haeta, koska näiden muiden rikosten tulee olla jäsenvaltion alueella tehtyinä rangaistavia jo niiden muiden artikloiden perusteella, jotka edellyttävät rikosten säätämistä rangaistavaksi.

Kun valitaan artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan välillä, on aihetta kiinnittää huomiota lisäksi kansallisiin näkökohtiin. Suomen kannalta merkittävemmän ja konkreettisemmän uhkan muodostaa se, että joku henkilö matkustaa tänne tehdäkseen terrorismirikokseen kuin että joku matkustaa täältä ulkomaille terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa. Tämä huomioon ottaen johdonmukaista ei ole, että matkustaminen Suomesta ulkomaille terrorismirikoksen tekemistä varten olisi rangaistavaa mutta matkustaminen sellaisen rikoksen tekemistä varten Suomeen ei olisi. On lisäksi huomattava, että artiklan 2 kohdan a alakohdan vaihtoehtoon valitsemisesta ei seuraa päällekkäisyyttä suhteessa valmistelurikokseen. Jos henkilö matkustaa terrorismirikoksen tekemistä varten Suomeen ja tekee täällä rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukaisen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun, rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä omaksutun sääntelymallin mukaan häntä ei rangaistaisi matkustamisrikoksesta vaan ainoastaan matkustamisen tuloksena tehdystä valmistelurikoksesta.

Artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisen vaihtoehtoon osalta huomioon on otettava perustuslain 9 §:n 3 momentti, jonka mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Direktiivin ja lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin käsitellään lähemmin suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristöstä koskevassa jaksossa. Jo tässä yhteydessä on kuitenkin todettava, että direktiiviehdotusta koskevasta perustuslakivaliokunnan lausunnosta on pääteltävissä (PeVL 56/2016 vp, s. 7 ja 8), että matkustamisrikoksen tunnusmerkistön laajentamista niin, että se kattaa myös Suomen kansalaisen paluun Suomeen terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa, ei ole pidettävä perustuslain vastaisena.

Artiklat asettamat velvoitteet ovat parhaiten toteutettavissa niin, että rikoslain 34 a luvun 5 b §:n 1 momentista poistetaan tekijää ja matkan kohdetta koskevat rangaistavuuden rajauk-

set. Lisäksi säännöstä on useiden muiden rikoslain 34 a luvun säännösten tavoin täydennettävä niin, että matkustamisen tarkoituksena voi olla myös luvun uudessa 1 a §:ssä tarkoitetun rikoksen tekeminen.

10 artikla. *Terrorismitarkoituksessa tapahtuvan matkustamisen järjestäminen tai sen edistäminen muulla tavoin.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaikenlainen järjestäminen tai edistäminen, jolla avustetaan henkilöä matkustamaan 9 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetussa terrorismitarkoituksessa tietoisena siitä, että annettu apu on kyseistä tarkoitusta varten, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

Myös Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2178(2014) 6 ponsikappaleen c kohta edellyttää matkustamisrikoksen järjestämisen tai muun edistämisen sääntämistä rangaistavaksi. Tämän ei päätöslauselman velvoitteiden toteuttamisen yhteydessä katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia, koska rikoslain 5 luvun 6 §:ssä jo säädetään rangaistavaksi avunanto (HE 93/2016 vp, s. 29 ja 30).

Rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaan avunannosta rangaistaan sitä, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Avunantovastuu edellyttää sitä, että pääteko eli tässä tapauksessa matkustamisrikos, on vähintäänkin edennyt rangaistavan yrityksen asteelle. Päätöslauselmaan liittyvien lainsäädäntömuutosten tekemisen yhteydessä nimenomaan todettiin, että jos matkustamisrikoksen edistämisen tulisi olla rangaistavaa riippumatta siitä, tehdäänkö matkustamisrikos tai sen rangaistava yritys, oltaisiin liian pitkälle menevässä kriminalisoinnissa. Kuten edellisessä hallituksen esityksessä myös todetaan, rikoslain 5 luvun 6 §:n nojalla jo sen sanamuodon (”tai muilla tavoin”) mukaan rangaistavaksi voivat tulla moninaiset rikoksen tekemistä edistävät toimet. Tässä tapauksessa kysymykseen voi tulla etenkin matkajärjestelyjen tekeminen kuten esimerkiksi matkalippujen hankkiminen ja matkustusreitit suunnitteleminen.

Direktiivin kohdalla kansallinen harkinnanvara on kuitenkin kapeampi kuin päätöslauselman velvoitteiden toteuttamisessa. Artiklaa on nimittäin arvioitava yhdessä eräiden muiden artikloiden kanssa. Terrorismin rahoitusta koskevan 11 artiklan 1 kohta edellyttää, että myös 10 artiklassa tarkoitetun rikoksen rahoittamisen tulee olla rangaistavaa. Suhdetta terrorismitarkoituksien koskevan 13 artiklan mukaan myös 10 artiklassa tarkoitettujen rikosten osalta ei ole välttämättä todeta yhteyttä tiettyyn toiseen tässä direktiivissä säädettyyn rikokseen. Viimeksi mainittu tarkoittaa sitä, että matkustamisrikoksen edistämisen rangaistavuudelta ei saa edellyttää sitä, että matkustamisrikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Toisaalta on myös huomattava, että direktiivin 13 artiklasta huolimatta käytännössä on oltava jonkinlainen osoitettavissa ja myös näytettävissä oleva yhteys odotettavissa olevaan matkustamisrikokseen nähden. Tämä on kuitenkin pikemminkin rangaistussäännöksen käytännön toimivuuteen kuin sen sisältöön vaikuttava näkökohta.

Direktiivin 11 artiklan 1 kohta ei edellytä, että sen mukainen rahoittaminen on rangaistavaa nimenomaan terrorismin rahoittamisena. Muissa kuin terrorismin rahoittamistilanteissa rikoksen rahoittaminen on luontevaa katsoa avunannoksi. Jos matkustamisrikoksen edistäminen katsottaisiin edelleen avunannoksi, tämä tarkoittaisi sitä, että 11 artiklan 1 kohdan velvoitteen täyttämiseksi olisi säädettävä rangaistavaksi joko avunanto sellaiseen avunantoon taikka sitten sellaisen avunannon rahoittaminen joko terrorismin rahoittamisena tai erillisenä rahoittamisrikoksena. Jos edistäminen säilyisi avunantona, direktiivin 13 artiklan vuoksi täytyisi säätää, että tässä tapauksessa avunannolta ei edellytetä, että päärikos eli matkustamisrikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Rikoslain 5 luvussa säädetyt osallisuutta koskevat säännökset ovat Suomen rikosoikeuden yleisten oppien keskeisiä säännöksiä, joiden tavanomaisesta poikkeavasta soveltamisesta tai poikkeuksellisesta ulottuvuudesta ei ole erikseen säädetty minkään rikosten kohdalla. Kyseisten säännösten yleisestä merkityksestä ja keskeisestä asemasta lähtevästä lähtökohdasta ei ole syytä luopua sillä tavalla, että rikoslain 5 lukuun tai 34 a lukuun otettaisiin matkustamisrikoksen avunantoa koskevia erityissäännöksiä. Kun otetaan huomioon 11 artiklan 1 kohta ja 13 artikla, matkustamisen edistämisrikokseen liittyvät direktiivin velvoitteet ovat parhaiten toteutettavissa Suomen rikosoikeusjärjestelmään sopivalla tavalla niin, että matkustamisrikoksen edistämisteosta säädetään itsenäinen rikos.

Matkustamisrikoksen edistämisrikoksen tarkoituksena olisi edistää rikoslain 34 a luvun 5 b §:n 1 momentissa tarkoitettua matkustamisrikoksen tekemistä. Tässä yhteydessä merkitystä ei ole mainitun pykälän 2 momentissa rangaistavaksi säädetyllä rikoksen yrityksellä, koska kenenkään tarkoituksena ei käytännössä ole edistää jonkin rikoksen yrityksen tekemistä. Sellaista rangaistavuuden ulottuvuutta ei direktiivi myöskään edellytä. Koska kysymys on avunantoon rinnastettavasta toiminnasta, tunnusmerkistössä voidaan hyödyntää rikoslain 5 luvun 6 §:ssä säädettyä avunannon tekotapojen kuvausta. Vaikka 13 artiklan mukaan ei saa edellyttää yhteyttä tiettyyn toiseen direktiivissä säädettyyn rikokseen, nyt kysymyksessä olevan artiklan sanamuodon mukaan matkustamisen järjestämisellä tai muulla edistämisellä annetaan apua henkilölle. Tämän vuoksi edistämisrikoksen tunnusmerkistössä voidaan ja on myös aihetta rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyvistä syistä mainita myös rikoslain 5 luvun 6 §:ssä mainittu ”toista”. Rikoksen tunnusmerkistössä ei kuitenkaan tarvitsisi todeta sitä, että yhteyttä tiettyyn matkustamisrikokseen ei edellytetä, vaan kysymystä voidaan käsitellä uuden rangaistussäännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Selvyyden vuoksi uudessa rangaistussäännöksessä olisi aihetta todeta, että näissä tapauksissa ei sovelleta avunantoa koskevaa rikoslain 5 luvun 6 §:ää.

Rangaistusasteikkoja arvioitaessa ja uudesta rangaistusasteikosta säädettäessä ratkaisevaa on kysymyksessä olevan rikoksen ajateltavissa olevien ilmenemismuotojen osoittama teon paheksuttavuus, vahingollisuus ja vaarallisuus sekä tekotyyppin ilmentämä tekijän syyllisyys. Puhutaan rikoksen rangaistusarvosta. Rangaistusasteikon tulee olla riittävän laaja vakavuudeltaan eriasteisten tekojen kattamiseksi. Rangaistusjärjestelmän tulee kokonaisuudessaan täyttää suhteellisuuden vaatimukset (esimerkiksi PeVL 26/2014 vp, s. 2/II), mihin liittyen rangaistusasteikko tulee mahdollisuuksien mukaan suhteuttaa muiden vastaavien rikosten rangaistusasteikkoihin.

Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä vakiintuneilla rangaistusasteikoilla lainsäätävä ohjaa lainkäyttäjää niin, että oikeuskäytäntö muodostuu mahdollisimman yhtenäiseksi. Vakiintuneesti käytetyistä rangaistusasteikoista poikkeaville asteikoille on oltava erityiset perusteet. Toisaalta juuri terrorismirikosten osalta on katsottu olevan aihetta poiketa yleisimmin käytetyistä rangaistusasteikoista. Varsinkin viimeisimpien terrorismirikoksia koskevien rangaistussäännösten säätämisen yhteydessä on kiinnitetty huomiota siihen, että terrorismirikosten rangaistusasteikoiden tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus.

Rikoslain 34 a luvun 5 b §:n mukaan matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tuomitaan sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä tuomitaan avunantajana. Viimeksi mainitun pykälän 2 momentin mukaan määrättäessä rangaistusta 1 momentin nojalla tekijälle saa tuomita enintään kolme neljännessä rikoksesta säädetyn vankeusrangaistuksen enimmäismäärästä. Tämä tarkoittaa sitä, että johdonmukaisuussyistä edistämisrikoksen enimmäisrangaistus voisi olla enintään puolitoista vuotta vankeutta. Mainittu poikkeuksellinen enimmäisrangaistus on säädetty vain eräille omaisuusrikoksille

(esimerkiksi rikoslain 28 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty varkaus). Edistämisrikoksen osalta on lisäksi otettava huomioon se, että se saattaa hyvinkin etäisesti olla edistämässä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä.

Rangaistusasteikon osalta huomioon on myös otettava 15 artiklan 1 kohta, joka edellyttää, että myös 10 artiklassa tarkoitettu rikoksesta säädetään tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat rangaistukset, joista voi seurata rikoksentehtävän luovuttaminen. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) 4 §:n mukaan edellytyksenä on teko, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Samanlainen rikoksen enimmäisrangaistusta koskeva vaatimus on rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 2 §:n 1 momentissa sidottuna pyynnön esittäneen valtion lainsäädäntöön (luovuttaminen kaksoisrangaistavuuden täytyessä). Tietyistä teoista on luovutettava viimeksi mainitun lain 3 §:n 1 ja 2 momentin mukaan kaksoisrangaistavuutta tutkimatta, jos pyynnön esittäneen valtion laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolmen vuoden vapausrangaistus ja jos teko on esimerkiksi terrorismi. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 2 §:n mukaan luovuttamiseen suostutaan, jos pyynnön perusteena olevasta teosta pyynnön esittäneen Pohjoismaan mukaan voidaan tuomita vapausrangaistus. Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ei siis yleensä edellytä erityisen vakavaa rikosta. Kun lisäksi otetaan huomioon Suomessa yleisimmin käytetyt rangaistusasteikot, parhaiten perusteltavissa on sellainen rangaistusasteikko, jonka mukaan matkustamisrikoksen edistämisrikoksesta voitaisiin määrätä sakkoo tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistus.

Todettujen seikkojen perusteella rikoslain 34 a lukuun tulisi lisätä uusi 5 c §, jossa säädetään rangaistavaksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. Pykälän 1 momentin mukaan mainitusta teosta tuomittaisiin sakkoon tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen se, joka edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista. Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että edellä 1 momentissa tarkoitettuun tekoon ei sovelleta 5 luvun 6 §:n säännöksiä avunannosta.

11 artikla. *Terrorismin rahoitus.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että varojen antaminen tai kerääminen millä tahansa keinoin joko suoraan tai välillisesti siinä tarkoituksessa, että niitä käytetään, tai tietäen, että ne aiotaan käyttää kokonaan tai osittain jonkin 3—10 artiklassa tarkoitettua rikoksen tekemiseen tai sellaisen rikoksen tekemisen edistämiseen, on rikosoikeudellisesti rangaistava teko, kun se on tehty tahallisesti.

Terrorismin rahoittaminen säädetään rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun 5 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan mainittuun rikokseen syyllistyy se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan tiettyjä momentissa mainittuja rikoksia. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistavaa on se, että tekijä suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1—4, 4 a—4 c tai 5 b §:ssä tarkoitettua rikosta.

Terrorismin rahoittaminen säädettiin Suomessa rangaistavaksi valmisteltaessa liittymistä YK:n yleissopimukseen. Alun perin rikoslain 34 luvun 9 b §:ssä olevat säännökset siirrettiin rikoslain 34 a luvun säätämisen yhteydessä sen 5 §:ään. Noihin säännöksiin kuuluu pykälän 1 momentti, jossa YK:n yleissopimuksen mukaisesti sen liitteessä mainittuihin sopimuksiin ja pöytäkirjoihin perustuen säädetään terrorismin rahoituksena rangaistavaksi tiettyjen rikosten rahoittaminen.

YK:n yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen mukaan terrorismin rahoittamiseen syyllistyy henkilö, joka suoraan tai välillisesti, ja laittomasti ja tahallisesti antaa tai kerää varoja millä tahansa keinoin, ja tarkoittaa ne käytettäväksi tai on tietoinen siitä, että ne käytetään kokonaan tai osittain tiettyjä tekoja varten. Rikoslain 34 a luvun 5 §:n sääntämistä huomioita ottaen sen 1 momentissa oleva ”suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittamiseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan” vastaa kappaleessa kuvattuja tekotapoja. Kappaleen ja rikoslain säännöksen tietyt sanalliset eroavuudet johtuvat siitä, että rikoslain 34 a luvun 5 §:n alku on kirjoitettu ytimekkäämmin ja noudattaen suomalaisten rangaistussäännösten kirjoittamisessa noudatettavia periaatteita (HE 18/2014 vp, s. 16/II).

Kun verrataan artiklan 1 kohtaa ja YK:n yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaletta, voidaan todeta, että ne rahoittamisen kohteina olevia rikoksia lukuun ottamatta vastaavat toisiaan. Näin ollen tältä osin rikoslain 34 a luvun 5 §:n 1 ja 2 momentissa oleva sääntely vastaa kohdassa olevaa sääntelyä.

Artiklan 1 kohta edellyttää, että rangaistavaa tulee olla 3—10 artiklassa tarkoitetun rikoksen tekemisen tai sen edistämisen rahoittaminen. Vuoden 2015 alussa muutetun ja sittemmin matkustamisrikoksen sääntämisen yhteydessä uudelleen muutetun rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentin mukaan terrorismin rahoittamisena rangaistaan muiden terrorismirikosten rahoittaminen. Tämä koskee 1 §:ssä tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen (vastaa 3 ja 5 artiklan mukaisia rikoksia), 2 §:ssä tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun, 3 ja 4 §:ssä tarkoitetun terroristiryhmän johtamisen ja terroristiryhmän toiminnan edistämisen (vastaavat 4 artiklan mukaisia rikoksia), 4 a §:ssä tarkoitetun terrorismirikoksen tekemistä varten annettavan koulutuksen (vastaa 7 artiklan mukaista rikosta), 4 b §:ssä tarkoitetun terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan koulutautumisen (vastaa 8 artiklan mukaista rikosta), 4 c §:ssä tarkoitetun terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan värväyksen (vastaa 6 artiklan mukaista rikosta) ja 5 b §:ssä tarkoitetun terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen (vastaa 9 artiklan mukaista rikosta) rahoittamista.

Edellä todetun mukaisesti direktiivin 10 artiklasta, artiklan 1 kohdasta ja 13 artiklasta johtuvat velvoitteet on parasta toteuttaa niin, että rikoslain 34 a luvun uudessa 5 c §:ssä säädetään rangaistavaksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. Kohta edellyttää että 10 artiklassa tarkoitetun rikoksen rahoittaminen on rangaistavaa.

Rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentin viimeisimmän muuttamisen yhteydessä korostettiin sitä, että kun puhutaan terrorismin rahoittamisesta, luontevaa on tarkastella rahoittamista nimenomaan muiden terrorismirikosten tekemisen rahoittamisena (HE 93/2016 vp, s. 28). Samassa yhteydessä todettiin, että rahoittamisella joka tapauksessa vähintäänkin välillisesti edistetään terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä. Tämä koskisi myös 10 artiklan mukaista matkustamisrikoksen edistämistä. Jossakin tapauksessa edistämistä rahoittaminen saattaa olla jopa läheisemmin edistämässä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä kuin muiden terrorismirikosten rahoittaminen. Näin saattaa olla esimerkiksi silloin, kun henkilö antaa toiselle rahaa matkalipun hankkimiseksi ja viimeksi mainittu antaa matkalipun kolmannelle, joka matkustaa ulkomaille tehdäkseen siellä terrori-iskun. Vertailukohdaksi voidaan asettaa nykyisen lainsäädännön mukainen tilanne, jossa terrorismin rahoittamisena on rangaistavaa se, että rahoitetaan matkustamisrikoksen tekijää, joka matkustaa ulkomaille antaakseen siellä koulutusta terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, jonka tarkoituksena on terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekeminen.

Edellä 10 artiklan yhteydessä todetun mukaisesti matkustamisrikoksen edistämistä rangaistusasteikon ehdotetaan ulottuvan sakosta yhden vuoden vankeusrangaistukseen. Rikoslain 34 a luvun 5 §:n mukaan terrorismin rahoittamisesta tuomitaan vähintään neljän kuukauden ja

enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus. Rahoittamisrikoksesta voitaisiin siis tuomita jopa merkittävästi ankarampi rangaistus kuin rahoitettavasta edistämisrikoksesta.

Rangaistusasteikkojen mainitunlainen piirre sisältyy jo nykyiseen rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momenttiin. Tämä on myös tiedostettu luvun säännöksiin liittyvissä aikaisemmissa lainvalmisteluhankkeissa. Terrorismin rahoittamista koskevien säännösten perustelujen (HE 43/2002 vp, s. 29/I ja HE 188/2002 vp, s. 57/I) mukaan rahoittamisrikoksen rangaistavuus on suhteutettava siihen, kuinka vakavaa terrorismirikosta rahoitetaan. Lievien tekemuotojen osalta voidaan soveltaa rikoslaissa säädettyjä mahdollisuuksia tuomita asteikko alittaen tai jättää rangaistukseen tuomitsematta.

Kysymystä rahoittamisrikoksen ja rahoitettavan rikoksen rangaistusasteikkojen suhteesta käsiteltiin perusteellisesti siinä yhteydessä, kun rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentti laajennettiin kattamaan kaikkien terrorismirikosten rahoittaminen (HE 18/2014 vp, s. 30 ja 31/I). Perusteluissa todetaan ensinnäkin, että rahoitettavasta rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus muodostaa yleensä rikoksen rahoittamisesta tuomittavan rangaistuksen ylärajan. Mitä tulee rangaistuksen mittaamiseen ja valittavaan rangaistukseen, perusteluissa myös tuodaan esiin rikoslain 6 luvun säännöksiin perustuva mahdollisuus tuomita sakkoa silloinkin, kun se ei ole rangaistusasteikon mukaan mahdollista, ja mahdollisuus jättää rangaistus tuomitsematta. Rahoittamisteon rangaistusarvo ja systemaattiset syyt saattavat edellyttää tällaista lopputulosta. Rangaistuksen tuomitsematta jättämisen osalta todetaan se, että terrorismin rahoittamisen tunnusmerkistö ei edellytä annettavilta tai kerättäviltä varoilta mitään vähimmäismäärää. Esimerkiksi matkakulujen kohdalla varojen määrä voi olla hyvinkin vähäiseksi luonnehdittava.

Terrorismin rahoittamisen rangaistavuuden suhdetta rahoitettavien terrorismirikosten rangaistavuuteen on jo siis käsitelty useassa aikaisemmassa lainvalmisteluhankkeessa. Asiaa ei ole tässäkin yhteydessä syytä arvioida toisin, minkä vuoksi ei ehdoteta tehtäväksi lainsäädäntömuutoksia, joiden perusteella terrorismin rahoittamisesta voitaisiin tuomita nykyistä vähimmäisrangaistusta (neljä kuukautta vankeutta) lievempiä rangaistuksia. Myös vähäisellä rahamäärällä voidaan olennaisesti edistää hyvin vakavan terrorismirikoksen tekemistä. Terrorismin rahoittamisen rangaistusasteikon toimivuutta on aihetta seurata mainitusta rikoksesta tulevaisuudessa mahdollisesti tuomittavien rangaistusten perusteella. Toistaiseksi terrorismin rahoittamisesta ei ole tuomittu lopulliseksi jääneitä rangaistuksia.

Artiklan 1 kohdan johdosta perusteltua on rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentin täydentäminen niin, että terrorismin rahoittamisena rangaistavaa olisi myös rikoslain 34 a luvun uuden 5 c §:n mukaisen matkustamisrikoksen edistämisrikoksen rahoittaminen. Lisäksi momenttia täytyy täydentää niin, että rangaistavuuden piiriin tulee myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen rahoittaminen.

Artiklan 1 kohdan mukaan myös 3—10 artiklassa tarkoitettujen rikosten tekemisen edistämisen rahoittamisen tulee olla rangaistavaa. Kuten edellä 6 artiklan yhteydessä todetaan, direktiivistä tai sen tulkintaa ohjaavista johdantokappaleista ei ilmene, mitä edistämisellä tarkoitetaan. Sama koskee vastaavasti muitakin artikloita, joissa tekotapana todetaan toisen rikoksen tekemisen edistäminen. Edistämisen sisältö jää näin ollen kansalliseen harkintaan. Edellä 10 artiklan yhteydessä on todettu, että rikoslain 5 luvun 6 §:n näkökulmasta toisen rikoksen tekemisen edistäminen on nähtävissä avunannoksi. Artiklan 1 kohta ei kuitenkaan edellytä avunannon rahoittamisen säätämistä rangaistavaksi, koska velvollisuudesta säätää avunanto rangaistavaksi on oma määräyksensä 14 artiklan 3 kohdassa eikä nyt viitatuissa artikloissa.

Perusoikeuksia ja -vapauksia koskevaan 23 artiklaan liittyvän johdantokappaleen 35 mukaan direktiivissä kunnioitetaan muun ohessa rikosoikeudellista täsmällisyyttä, selkeyttä ja enna-

koitavuutta koskevaa vaatimusta. Erityisesti ennakoitavuuteen liittyy se, että tekojen rangaistavuutta ei voi ulottaa kuinka pitkälle tahansa. Artiklan 1 kohta on mahdollista tulkita niin, että edistämisedellä siinä tarkoitetaan eräissä direktiivin rikoskohtaisissa artikloissa tekotapana mainittua toisen rikoksen tekemisen edistämistä ja muuta liityntää toisen rikoksen tekemiseen. Useimmiten toisena rikoksena mainitaan 3 artiklassa tarkoitettu terrorismirikos, mutta muina rikoksina mainitaan myös 4, 7, ja 9 artiklan mukaisia tekoja.

On myös huomattava, että rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentin mukaan terrorismin rahoittamisena on rangaistavaa luvun 2 §:ssä rangaistavaksi säädetyn terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun rahoittaminen. Rahoittamisen rangaistavuus on jo siis ulotettu sellaiseen rikoslain 34 a luvun 1 §:n mukaisen terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä edistävään rikokseen, jonka säätämistä rangaistavaksi itsenäisenä rikoksena direktiivi ei edellytä. Kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen artiklan 1 kohta on mahdollista ja myös perusteltua tulkita niin, että siinä mainittu edistäminen ei edellytä sitä, että rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentissa laajennetaan niiden rikosten tai tekojen piiriä, joiden rahoittaminen katsotaan terrorismin rahoittamiseksi, muihin rikoksiin kuin luvun uuden 1 a §:n mukaiseen terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn radiologista asetta koskevaan rikokseen ja luvun uuden 5 c §:n mukaiseen matkustamisrikoksen edistämisrikokseen.

Artiklan 2 kohdassa todetaan, että kun tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu terrorismin rahoitus koskee 3, 4 tai 9 artiklassa säädettyjä rikoksia, ei ole välttämätöntä, että varat tosiasiaa käytetään kokonaan tai osittain näiden rikosten tekemiseen tai niiden tekemisen edistämiseen eikä myöskään edellytetä, että rikoksen tekijä tietää, mihin tiettyyn rikokseen tai tiettyihin rikoksiin varat aiotaan käyttää.

Artiklan 2 kohta kattaa siis vain osan direktiivin mukaisista rikoksista eli terrorismirikokset, terroristiryhmään liittyvät rikokset ja matkustamisen terroristitarkoituksessa. Suomessa kohdan mukaiset vaatimukset koskevat kaikkia terrorismirikoksia. Rahoittamisrikos ei edellytä, että varat on tosiasiallisesti käytetty terrorismirikoksen tekemiseen, mikä korostaa terrorismin rahoittamisen luonnetta valmistelun tyyppisenä, moitittavuudeltaan itsenäisenä tekona (HE 18/2014 vp, s. 6/I). Samassa hallituksen esityksessä todetaan rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentin perusteluissa (s. 29/II), että rahoitettavan terrorismirikoksen ei tarvitsisi olla yksityiskohtaisesti yksilöity esimerkiksi tekoajan tai -paikan suhteen. Artiklan 2 kohta ei edellytä lain-säädäntömuutoksia.

12 artikla. *Muut terroritoimintaan liittyvät rikokset.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavia tahallisia tekoja pidetään terroritoimintaan liittyvinä rikoksina:

- a) ryöstö jonkin 3 artiklassa luetellun rikoksen tekemiseksi;
- b) kiristys jonkin 3 artiklassa luetellun rikoksen tekemiseksi;
- c) väärien hallintoasiakirjojen laatiminen tai käyttäminen jonkin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa, 4 artiklan b alakohdassa tai 9 artiklassa luetellun rikoksen tekemiseksi.

Vuoden 2002 puitepäätöksen 3 artikla, jonka sisältöä vastaava sääntely siirrettiin vuoden 2008 puitepäätöksellä mainitun artiklan 2 kohtaan, oli pitkälti saman sisältöinen. Artiklan puitepäätöksiä laajempi kattavuus tulee siitä, että direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa terrorismirikosten piiri on aikaisemmin todetuina tavoin laajentunut vuoden 2002 puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohtaan verrattuna. Tähän liittyy esimerkiksi se, että 3 artiklan 1 kohdan i alakohdan mukaan terrorismirikoksia ovat myös eräät vakavimmat tietoverkkorikokset terroristisessa tarkoi-

tuksessa tehtyinä. Aikaisempaan verrattuna uutta on myös viittaus matkustamisrikosta koskevaan 9 artiklaan, koska puitepäätökset eivät velvoittaneet säätämään sellaista rikosta rangaistavaksi. Terroristiryhmän toimintaan osallistumista koskevaan rikokseen (direktiivin 4 artiklan b alakohta) kohdistuva viittaus oli jo puitepäätöksissä.

Aikaisemman puitepäätöksen tapaan direktiivikään ei edellytä, että artiklan mukaiset rikokset säädetään rangaistaviksi terrorismirikoksina rikoslain 34 a luvussa. Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanossa todettiin (HE 188/2002 vp, s. 7/II), että Suomen oikeuden mukaan kysymyksessä olevat teot ovat rangaistavia ryöstöä, törkeää ryöstöä, kiristystä ja törkeää kiristystä koskevien rikoslain 31 luvun 1—4 §:n mukaan taikka väärennystä tai törkeää väärennystä koskevien 33 luvun 1 ja 2 §:n mukaan. Tätä rikosten piiriä voidaan edelleenkin pitää kattavana ja riittävänä.

Väärien hallintoasiakirjojen osalta on huomattava, että direktiivi puitepäätösten tavoin jättää avoimeksi ja siis jäsenvaltioiden harkintaan sen, mitä ”väärällä” tarkoitetaan. Näin ollen siltä osin väärennysrikoksia koskevia säännöksiä voidaan pitää riittävänä. Artiklan c alakohdan osalta on huomattava, että sen mukainen teko ei voi käytännössä olla rikoslain 33 luvun 3 §:ssä tarkoitettu lievä väärennys. Terrorismirikoksen tekemiseksi tehtävää väärennysrikosta ei voida missään olosuhteissa pitää mainitun pykälän edellyttämällä tavalla kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

Artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

13 artikla. *Suhde terrorismirikoksiin.* Artiklassa todetaan, että jotta 4 artiklassa tai III osastossa tarkoitettu rikos olisi rangaistava, ei ole välttämätöntä, että terrorismirikos tosiasiallisesti tehdään. Lisäksi artiklan mukaan 5—10 artiklassa ja 12 artiklassa tarkoitettujen rikosten osalta ei ole myöskään välttämätöntä todeta yhteyttä tiettyyn toiseen tässä direktiivissä säädettyyn rikokseen.

Artiklan ensimmäisen virkkeen mukaisia direktiivin 4 artiklassa ja III osastossa tarkoitettuja rikoksia ovat rikoslain 34 a luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädetty terroristiryhmän johtaminen (4 artiklan a alakohta), rikoslain 34 a luvun 4 §:ssä rangaistavaksi säädetty terroristiryhmän toiminnan edistäminen (4 artiklan b alakohta), rikoslain 17 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty julkinen kehottaminen rikokseen (5 artikla), rikoslain 34 a luvun 4 c §:ssä rangaistavaksi säädetty värväys terrorismirikoksen tekemiseen (6 artikla), rikoslain 34 a luvun 4 a §:ssä rangaistavaksi säädetty koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (7 artikla), rikoslain 34 a luvun 4 b §:ssä rangaistavaksi säädetty kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten (8 artikla), osittain rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä rangaistavaksi säädetty matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (9 artikla), rikoslain 34 a luvun 5 §:ssä rangaistavaksi säädetty terrorismin rahoittaminen (11 artikla) sekä rikoslain 31 luvun 1—4 §:ssä ja 33 luvun 1 ja 2 §:ssä rangaistaviksi säädetty ryöstö, törkeä ryöstö, kiristys, törkeä kiristys, väärennys ja törkeä väärennys.

Kuten 4 artiklan yhteydessä on todettu, rikoslain 34 a luvun 3 §:ssä säädetään jo rangaistavaksi terroristiryhmän johtaminen tilanteissa, joissa ryhmän toiminnassa on tehty luvun 2 §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu. Tämän takia 13 artikla ei edellytä terroristiryhmän johtamista koskevien säännösten muuttamista.

Direktiivin 9 artiklan vuoksi rikoslain 34 a luvun 5 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että rangaistavaa on matkustaminen toiseen valtioon tarkoituksessa tehdä siellä rikoslain 34 a luvun 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitettu rikos. Muutetun sisältöisenäkään matkus-

tamisrikosta koskeva rangaistussäännös ei asettaisi rangaistavuuden edellytykseksi sitä, että terrorismirikos tehdään.

Direktiivin 10 artiklan vuoksi rikoslain 34 a lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 c §, jonka 1 momentin mukaan rangaistavaa matkustamisrikoksen edistämisrikoksena olisi se, että tekijä edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista. Myöskään tämä rangaistussäännös ei asettaisi rangaistavuuden edellytykseksi sitä, että terrorismirikos tehdään.

Rikoslain 34 a luvun 4 §:n, rikoslain 17 luvun 1 §:n, rikoslain 34 a luvun 4 a—4 c ja 5 §:n sekä rikoslain 31 luvun 1—4 §:n ja 33 luvun 1 ja 2 §:n mukaisten tekojen rangaistavuus ei edellytä sitä, että terrorismirikos tosiasiallisesti tehdään.

Mitä tulee artiklan jälkimmäiseen virkkeeseen, siinä viitattuihin artikloihin liittyvät rikoslain säännökset (rikoslain 17 luvun 1 §, rikoslain 34 a luvun 4 a—4 c, rikoslain 34 a luvun 5 b § muutettuna, rikoslain 34 a luvun uusi 5 c § sekä rikoslain 31 luvun 1—4 ja 33 luvun 1 ja 2 §) eivät edellytä välttämätöntä yhteyttä tiettyyn toiseen direktiivin mukaiseen rikokseen. Tämä tulkinta on suoraan johdettavissa säännösten sanamuodoista. Tulkintaa tukevat myös rangaistussäännösten perustelut. Esimerkiksi kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevan rikoslain 34 a luvun 4 b §:n perusteluista (HE 18/2014 vp, s. 27/I) ilmenee, että terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen ei tarvitse olla kouluttautumisvaiheessa yksityiskohdiltaan yksilöity esimerkiksi tekoajan taikka teon kohteena olevan henkilön tai paikan osalta taikka muiden vastaavien seikkojen osalta. Vastaavanlainen lausuma on lain esitöissä myös matkustamisrikosta koskevan rikoslain 34 a luvun 5 b §:n osalta (HE 93/2016 vp, s. 36). Edellä on jo 10 artiklan yhteydessä todettu rikoslain 34 a lukuun ehdotettavan uuden 5 c §:n osalta, että edistettävän matkustamisrikoksen ei tarvitsisi olla yksityiskohtaisesti yksilöity. Nämä perustelulausumat koskevat vastaavalla tavalla myös muita rikoslain 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyjä tekoja.

Artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

14 artikla. *Avunanto, yllytys ja yritys.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että avunanto 3—8, 11 ja 12 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin on rangaistavaa.

Artiklan 1 kohdassa viitattujen artikloiden mukaiset rikoslain 34 a luvun 1, 3, 4, 4 a—4 c ja 5 §:ssä sekä 31 luvun 1—4 ja 33 luvun 1 ja 2 §:ssä tarkoitetut rikokset ovat rangaistavia vain tahallisina. Sama koskisi lukuun ehdotettavan uuden 1 a §:n mukaista rikosta. Rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaan rangaistavaa on avunantona se, että tekijä ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Avunantajan vastuu kattaa kohdan edellyttämällä tavalla siinä viitatus rikokset.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että yllytys 3—12 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin on rangaistavaa.

Artiklan 2 kohta kattaa 1 kohdasta poiketen myös 9 ja 10 artiklassa tarkoitetut rikokset, jotka säädettäisiin rangaistaviksi tahallisina rikoksina rikoslain 34 a luvun 5 b ja 5 c §:ssä. Rikoslain 5 luvun 5 §:n mukaan yllytyksenä on rangaistavaa se, että tekijä tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Yllyttäjän vastuu kattaa kohdan edellyttämällä tavalla siinä viitatus rikokset.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3, 6 ja 7 artiklassa, 9 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan a alakohdassa sekä 11 ja 12 artiklassa tarkoitettujen rikosten yritys on rangaistavaa lukuun ottamatta 3 artiklan 1 kohdan f alakohdassa tarkoitettua hallussapitoa ja 3 artiklan 1 kohdan j alakohdassa tarkoitettua rikosta.

Rikoslain 5 luvun 1 §:n mukaan rikoksen yrityksestä rangaistaan vain, jos yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi.

Artiklan 3 kohdassa mainittuun 3 artiklaan liittyy se, että kaikkien terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten yritys on säädetty rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 3 momentissa. Kohta edellyttää sitä, että luvun uudessa 1 a §:ssä rangaistavaksi säädetty terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen yritys säädetään rangaistavaksi.

Artiklan 3 kohdassa mainittuun 6 artiklaan (terroristien värväys) liittyy se, että värväystä terrorismirikoksen tekemiseen koskevassa rikoslain 34 a luvun 4 c §:ssä yritys värvätä väkeä terroristiryhmään tai muuten tekemään terrorismirikos rinnastetaan täytettyyn rikokseen. Artiklan 3 kohta mahdollistaa sen. Tilanne on vastaava 3 kohdassa viitatussa 7 artiklan (terrorismin liittyvän koulutuksen antaminen) kanssa. Koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevassa rikoslain 34 a luvun 4 a §:ssä yritys toimeenpanna koulutusta rinnastetaan täytettyyn tekoon.

Artiklan 3 kohdassa mainitaan myös 9 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettut rikokset. Viitatussa kohdan ja alakohdan vuoksi rikoslain 34 a luvun 5 b §:n 1 momenttia muutettaisiin niin, että matkustaminen toiseen valtioon terrorismirikoksen tekemistä varten kattaisi kaikki matkustamistilanteet. Tämä tarkoittaisi myös Suomeen terroristisessa tarkoituksessa matkustavien saattamista rangaistusvastuun piiriin. Nykyisin pykälässä säädetään rangaistavaksi se, että Suomen kansalainen tai häneen rikoslain 1 luvun 6 §:n 3 momentin nojalla rinnastettava henkilö taikka joku Suomen alueelta matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen hän ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu tehdäkseen siellä terrorismirikoksen. Rikoslain 34 a luvun 5 b §:n 2 momentin mukaan matkustamisrikoksen yritys on rangaistava, mikä perustuu Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 2178(2014).

Artiklan 3 kohdan vuoksi yrityksen rangaistavuus täytyy ulottaa kattamaan kaikki matkustamisrikokset, mikä toteutuu jättämällä 2 momentti muuttamattomaksi. Suomeen suuntautuvien matkustamisrikosten osalta tämä myös on perusteltua yritysteosta nimenomaan Suomelle aiheutuvan vaaran vuoksi.

Artiklan 3 kohdassa viitattuun 11 artiklaan liittyy se, että rikoslain 34 a luvun 5 §:n 3 momentin mukaan terrorismin rahoittamisen yritys on rangaistavaa. Mitä tulee 12 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, ryöstön ja törkeän ryöstön (rikoslain 31 luvun 1 §:n 2 momentti ja 2 §:n 2 momentti), kiristyksen ja törkeän kiristyksen (rikoslain 31 luvun 3 §:n 2 momentti ja 4 §:n 2 momentti) sekä väärennyksen ja törkeän väärennyksen (rikoslain 33 luvun 1 §:n 2 momentti ja 2 §:n 2 momentti) yritykset ovat rangaistavia.

Artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia, mutta 3 kohta on edellä todetun mukaisesti otettava huomioon terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen sääntelyssä.

15 artikla. *Luonnollisille henkilöille määrättävät rangaistukset.* Artiklan 1 kohdassa todetaan vuoden 2002 puitepäättöksen 5 artiklan 1 kohtaa vastaavasti, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitetuista ri-

koksista säädetään tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat rikosoikeudelliset rangaistukset, joista voi seurata rikosentekijän luovuttaminen. Direktiivin kattamien rikosten muuttumisen johdosta artiklaviittaukset ovat luonnollisesti muuttuneet.

Rikoslain 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyjen rikosten rangaistusasteikkoja ja rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen edellytyksiä on jo käsitelty edellä. Kohdassa viitattujen artikloiden perusteella merkityksellisiä ovat myös eräät muut kuin aikaisemman artiklan yhteydessä mainitut rangaistusasteikot.

Rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetystä terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta voidaan tuomita rikoksen vakavuustasoon suhteutettuja rangaistuksia niin, että pykälän 1 momentissa säädetään seitsemän rangaistusasteikkoa. Niistä lievimmän mukaan vankeutta tuomitaan vähintään neljä kuukautta ja enintään kolme vuotta ja ankarimman mukaan vankeutta tuomitaan vähintään kahdeksan vuotta tai elinkausi. Kun momentin uuteen kohtaan ehdotetaan lisättäväksi vakavimmat terroristisessa tarkoituksessa tehdyt tietoverkkorikokset (asteikko ulottuu neljän kuukauden vankeusrangaistuksesta seitsemän vuoden vankeusrangaistukseen), rangaistusasteikkoja momentissa tulee olemaan kahdeksan. Rikoslain 34 a luvun uuden 1 a §:n mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Artiklan 1 kohdassa viitattujen artikloiden perusteella merkityksellisiä ovat lisäksi rikoslain 17 luvun 1 §:ssä, rikoslain 34 a lukuun ehdotetussa uudessa 5 c §:ssä, rikoslain 31 luvun 1—4 §:ssä sekä rikoslain 33 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetty rangaistusasteikot. Pykälästä ensimmäisen mukaan julkisesta kehottamisesta rikokseen tuomitaan sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Mainittu rikos säädetään myös rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehtynä rikoksena rikoslain 34 a luvun 1 momentin 2 kohdassa (vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta). Uudessa pykälässä rangaistavaksi ehdotettavan matkustamisrikoksen edistämisrikoksen rangaistusasteikko ulottuisi sakosta enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen. Tätä asteikkoa on perusteltu edellä 10 artiklan yhteydessä. Mitä tulee 12 artiklaan liittyviin rikoksiin, ryöstöstä tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta, törkeästä ryöstöstä vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta, kiristyksistä sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta, törkeästä kiristyksestä vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta, väärennyksestä sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ja törkeästä väärennyksestä vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Artiklan 1 kohdassa mainitaan myös avunantoa, yllytystä ja yritystä koskeva 14 artikla. Rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos rikos on jäänyt yritykseen tai tekijä tuomitaan avunantajana rikokseen soveltaen, mitä 5 luvun 6 §:ssä säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan määrättäessä rangaistusta 1 momentin nojalla tekijälle saa tuomita enintään kolme neljännessä rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärän. Rikoslain 5 luvun 5 §:n mukaan yllyttäjä tuomitaan yllytyksestä rikokseen kuten tekijä.

Direktiivissä tarkoitetuista rikoksista voidaan tuomita rangaistuksia, jotka on rangaistusasteikkojen säättämisen vaiheissa suhteutettu muiden rikosten rangaistusasteikkoihin. Artiklan 1 kohdassa todettua oikeasuhteisuuden vaatimusta toteuttaa myös se, että rangaistusasteikot ovat laajoja mahdollistaen erilaisten tekoapojen asianmukaisen huomioon ottamisen. Rikoksen rangaistusarvon sitä edellyttäessä asteikot sallivat hyvinkin ankarien rangaistusten tuomitsemisen, mikä puolestaan toteuttaa kohdassa ilmaistua tehokkuuden ja varoittavuuden vaatimus-

ta. Rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten mukaan yritys ja avunanto eivät tuo merkittävää alennusta niistä tuomittavaan rangaistukseen. Yllyttäjä puolestaan tuomitaan tekijän tavoin.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklassa tarkoitetuista terrorismirikoksista ja 14 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, sikäli kuin nämä liittyvät terrorismirikoksiin, voidaan langettaa vapausrangaistus, joka on ankarampi kuin kansallisessa lainsäädännössä säädetty rangaistus vastaavista rikoksista, joihin ei liity 3 artiklassa edellytettyä erityistarkoitusta, paitsi siinä tapauksessa, että säädetty rangaistus on jo kansallisen lainsäädännön mukainen enimmäisrangaistus.

Artiklan 2 kohta vastaa vuoden 2002 puitepäätöksen 5 artiklan 2 kohtaa. Viimeksi mainitun kohdan asettamat vaatimukset otettiin huomioon säädettäessä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan rikoslain 34 a luvun 1 §:n rangaistusasteikot. Ne ovat ankarampia kuin pykälässä mainittujen rikosten rangaistusasteikot ovat lukuun ottamatta murhaa, josta ilman terroristista tarkoitusta tehtynäkin tuomitaan vankeuteen elinkaudeksi. Tässä esityksessä pykälän 1 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä mainitaan tietyt vakavat tietoverkkorikokset. Kohdan mukaan enimmäisrangaistus olisi seitsemän vuotta vankeutta, joka ylittää teosta ilman terroristista tarkoitusta tuomittavan viiden vuoden enimmäisrangaistuksen. Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen rangaistusasteikko (vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kahdeksan vuotta) olisi merkittävästi ankarampi kuin mitä asteikot ovat radiologisiin aineisiin ja säteilylaitteisiin liittyvissä rangaistussäännöksissä.

Artiklan 2 kohdassa viitataan myös avunannon, yllytyksen ja yrityksen rangaistavuutta koskevaan 14 artiklaan. Edellä todettujen rikoslain 5 luvun 5 §:n ja 6 luvun 8 §:n säännösten mukaan näistä osallisuuden muodoista voidaan määrätä sitä ankarampi rangaistus mitä ankarampi rangaistus voidaan määrätä avunannon, yllytyksen tai yrityksen kohteena olevasta teosta. Näin ollen rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä mainittuja rikoksia koskevasta avunannosta, yllytyksestä tai yrityksestä voidaan tuomita ankarampi rangaistus kuin avunannosta, yllytyksestä tai yrityksestä voidaan tuomita sellaisessa tilanteessa, jossa pykälässä mainittu rikos on tehty ilman terroristista tarkoitusta.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 4 artiklassa luetelluista rikoksista voidaan langettaa vapausrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään 15 vuotta 4 artiklan a alakohdassa tarkoitettujen rikosten osalta ja vähintään kahdeksan vuotta 4 artiklan b alakohdassa lueteltujen rikosten osalta. Jos 3 artiklan 1 kohdan j alakohdassa tarkoitettuna terrorismirikoksena on tehnyt 4 artiklan a alakohdassa tarkoitettu terroristiryhmän johtaja, enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kahdeksan vuotta.

Artiklan 3 kohtaa on jo käsitelty edellä 4 artiklan yhteydessä. Erityisesti kohdan toisen virkkeen sanamuotoon perustuen on jo vastaavaa vuoden 2002 puitepäätöksen 5 artiklan 3 kohtaa tulkittu niin, että kohdassa mainitut enimmäisrangaistukset koskevat tilanteita, joissa terrorismirikos on tehty terroristiryhmän toiminnassa.

Artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jos 6 tai 7 artiklassa tarkoitettu rikos kohdistuu lapseen, se voidaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä.

Kohtaan liittyy direktiivin johdantokappale 19, jonka mukaan, jos terroristien värväys tai koulutus kohdistuu lapseen, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tuomarit voivat ottaa tämän

seikan huomioon tuomitessaan rikoksentekejiä, vaikka heillä ei olekaan velvollisuutta määrätä ankarampaa seuraamusta. Johdantokappaleen mukaan tuomari voi arvioida tätä seikkaa yhdessä kyseessä olevan tapauksen muiden tosiseikkojen kanssa. Vastaavaa kohtaa ei ole vuoden 2002 puitepäätöksessä.

Artiklan 4 kohta ei edellytä, että rangaistuksen määräämisestä sen tarkoittamassa tapauksessa säädettäisiin erikseen. Kohdan asettama vaatimus voidaan täyttää yleisemmin muotoilluilla rangaistuksen määräämistä koskevilla säännöksillä. Keskeinen on rikoslain 6 luvun 4 §:ssä ilmaistu yleisperiaate. Pykälän mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Tätä periaatetta noudatetaan rikoslain 6 luvun 3 §:n 2 ja 3 momentin mukaan niin rangaistuslajin valinnassa kuin rangaistuksen mittaamisestakin, ja se mahdollistaa sen, että tuomari tapauksen kokonaisarviointissa voi ottaa huomioon rikoksen kohdistumisen lapseen. Lisäksi sovellettavaksi voivat tulla muutkin rikoslain 6 luvun säännökset, esimerkiksi koventamisperusteita (5 §) tai valintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä koskevat (9 §).

16 artikla. *Lieventävät asiahaarat.* Artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa tarvittavia toimenpiteitä varmistaakseen, että 15 artiklassa tarkoitettuja rangaistuksia voidaan alentaa, jos rikoksen tekijä:

- a) sanoutuu irti terroritoiminnasta; ja
- b) antaa hallinto- tai oikeusviranomaisille tietoja, joita nämä eivät olisi voineet muutoin saada ja joiden avulla nämä voivat:
 - i) estää rikoksen vaikutukset tai lieventää niitä;
 - ii) tunnistaa tai tuoda oikeuden eteen muut rikoksentekejiä;
 - iii) löytää todisteita; tai
 - iv) estää uusia 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitettuja rikoksia.

Artikla vastaa vuoden 2002 puitepäätöksen 6 artiklaa. Artikla ei ole velvoittava, vaan jäsenvaltio voi niin halutessaan toteuttaa siinä todettuja toimenpiteitä. Puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä lainsäädäntömuutoksia ei tehty. Tarvetta niihin ei ole havaittu myöskään nyt direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä.

Rikollisesta toiminnasta irtisanoutuminen rangaistuksen lieventämiseen vaikuttavana seikkana on suomalaiselle oikeusjärjestykselle vieras. Syytä on muidenkin artiklassa mainittujen asiahaarojen osalta korostaa sitä, että poikkeuksellisia lievempään rangaistukseen johtavia säännöksiä ei ole perusteltua säätää vain jotakin rikostyyppiä varten. Artiklassa tarkoitettujen lievempään rangaistukseen johtavien perusteiden koskettavat seuraamusjärjestelmän ydintä. Rangaistuksen määräämistä koskevat sääntelytarpeet on kokonaisvaltaisesti arvioitu rikosoikeuden yleisten oppien uudistamisen yhteydessä (HE 44/2002 vp ja rikoslain muuttamisesta annettu laki 515/2003).

Yleisen kaikkia rikoksia ja siis myös terrorismirikoksia koskevan rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukaan rangaistuksen lieventämisperuste on tekijän pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia. Mainitussa kohdassa säädetään lisäksi lieventämisperusteeksi pyrkimys oman rikoksen selvittämiseen. Oman rikoksen tunnustaminen voi johtaa esitutinnan rajoitta-

miseen esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:n nojalla, syyttämättä jättämiseen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 8 §:n 2 momentin nojalla tai tunnustamisoikeudenkäyntiin viimeksi mainitun lain 5 b luvun mukaisesti. Oman rikoksen selvittäminen tai sen tunnustaminen eivät kuitenkaan varsinaisesti kuulu artiklassa mainittujen tapausten piiriin.

Rikosoikeuden yleisten oppien uudistamisen yhteydessä tarkastelun kohteena oli myös ns. kruununtodistajajärjestelmä, jossa lievennyksen tuomioonsa voi hankkia auttamalla viranomaisia selvittämään myös muiden tekemiä rikoksia (HE 44/2002 vp, s. 182). Järjestelmä saattaa antaa mahdollisuuden jopa välttyä kokonaan rikossyytteiltä, mikäli tekijä suostuu todistamaan rikoskumppaneitaan vastaan. Kruununtodistajajärjestelmään liittyy kuitenkin yleisten oppien uudistamisen yhteydessä todetun mukaisesti ongelmia, joiden vuoksi siihen on syytä suhtautua varauksin. Lievennyksiä lupaamalla saadun tiedon luotettavuus on usein kyseenalainen. Tämä ongelma on olennaisesti vähäisempi, milloin tiedot koskevat tekijän omia tekemisiä. Lain esitöiden mukaan kruununtodistajajärjestelmä myös ruokkii ilmiantomoraalia, joka kertoo, että omat rikokset saa anteeksi, jos voi osoittaa muiden tehneen vielä pahempia rikoksia.

17 artikla. *Oikeushenkilöiden vastuu.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, kun rikoksen on oikeushenkilön hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimielimen jäsenenä toimien henkilö, jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu johonkin seuraavista:

- a) valtaan edustaa oikeushenkilöä;
- b) valtuuksiin tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta;
- c) valtuuksiin harjoittaa valvontaa oikeushenkilössä.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on lisäksi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt ohjaus- tai valvontatehtävänsä siten, että oikeushenkilön alaisuudessa toimiva henkilö on voinut tehdä 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitettun rikoksen oikeushenkilön hyväksi.

Artiklan 3 kohdassa todetaan, että mitä tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään oikeushenkilöiden vastuusta, ei estä rikosoikeudellisia menettelyjä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka syyllistyvät tai yllyttävät 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitettuun rikokseen tai avustavat siinä.

Artikla vastaa vuoden 2002 puitepäätöksen 7 artiklaa lukuun ottamatta muuttuneita artiklaviitauksia. Puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä arvioitiin perusteellisesti rikoslain 9 luvussa olevien oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevien säännösten suhdetta puitepäätöksen 7 artiklan 1 ja 2 kohtaan (HE 188/2002 vp, s. 63—65). Puitepäätös ei tältä osin edellyttänyt rikoslain 9 luvun säännösten muuttamista puitepäätöksen ja rikoslain säännösten eräistä sanonnallisista eroista huolimatta. Arvioinnissa merkityksellisiä olivat rikoslain 9 luvun 2 §:n 1 momentin ja 3 §:n 1 momentin säännökset. Lisäksi tuossa yhteydessä viitattiin rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevaan hallituksen esitykseen (HE 44/2002 vp), jossa ehdotettiin rikoslain 5 lukuun säännöstä oikeushenkilön puolesta toimimisesta.

Rikoslain 9 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimieliimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi.

Rikoslain 9 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, jos sen tekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja hän kuuluu oikeushenkilön johtoon tai on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön taikka on toiminut oikeushenkilön edustajalta saamansa toimeksiannon perusteella.

Suomen rikoslainsäädännössä ei nimenomaisesti säädetä artiklan 3 kohdan mukaisesti oikeushenkilön ja rikokseen syyllistyneen luonnollisen henkilön erillisestä rikosoikeudellisesta vastuusta. Vastuiden erillisuus on selvää ilman nimenomaista säännöstäkin. Lisäksi se ilmenee välillisesti eräistä säännöksistä. Rikoslain 5 luvun 8 §:ssä säädetään eräiden henkilöiden tuomitsemisesta rangaistukseen oikeushenkilön toiminnassa tehdystä rikoksesta siitä huolimatta, etteivät he täytä rikoksen tunnusmerkistössä tekijälle asetettuja erityisehtoja, jos oikeushenkilö täyttää nuo ehdot. Oikeushenkilön ja sen toiminnassa rikokseen syyllistyneiden rangaistusvastuun erillisyyttä osoittaa myös rikoslain 9 luvun 2 §:n 2 momentti, jonka mukaan yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikoksenteikijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen.

Siltä osin kuin kysymys on oikeushenkilön rangaistusvastuun synnyttävistä tekijöistä, artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. Viitattujen artikloiden mukaisten rikosten kuulumista oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin käsitellään seuraavan artiklan yhteydessä, koska sen 1 kohta edellyttää tehokkaiden, oikeasuhteisten ja varoittavien sakkojen määräämistä oikeushenkilölle.

18 artikla. *Oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 17 artiklan mukaisesti vastuussa olevaksi todetulle oikeushenkilölle voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluvat rikosoikeudelliset tai muut sakot ja joihin voi kuulua myös muita seuraamuksia, erityisesti:

- a) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettäviin etuuksiin tai tukiin;
- b) väliaikainen tai pysyvä kielto harjoittaa liiketoimintaa;
- c) tuomioistuimen valvontaan asettaminen;
- d) tuomioistuimen purkamismääräys;
- e) rikoksen tekemiseen käytettyjen tilojen sulkeminen väliaikaisesti tai pysyvästi.

Artikla vastaa vuoden 2002 puitepäätöksen 8 artiklaa lukuun ottamatta sitä, että 17 artiklaan kohdistuvan viittauksen kautta laajenee niiden rikosten joukko, jotka on saatettava oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin. Artiklaa vastaavia käytetään muutenkin yleisesti rikosoikeuden alan kansainvälisissä asiakirjoissa. Artiklan velvoitteet ovat täytettävissä sillä, että 17 artiklan mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan kaikkiin direktiivin mukaisiin rikoksiin eli 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin siltä osin kuin oikeushenkilön rangaistusvastuu ei niitä jo kata.

Rikoslain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakoon, jos se on rikoslaissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Pykälän 2 momentissa todetaan direktiivin 2 artiklan ”oikeushenkilön” määritelmää vastaavasti, että rikoslain 9 luvun säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

Rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan yhteisösakko tuomitaan vähintään 850 ja enintään 850 000 euron suuruisena. Luvun 6 §:ssä säädetään yhteisösakon mittaamisperusteista. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan oikeushenkilön 2 §:ssä tarkoitetun laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan laiminlyönnin ja johdon osuuden merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon tehdyn rikoksen laji ja vakavuus, rikollisen toiminnan laajuus, tekijän asema oikeushenkilön toimitelmissä, se, osoittaako oikeushenkilön velvollisuuksien rikkominen piittaamattomuutta lain säännöksistä tai viranomaisten määräyksistä, sekä muualla laissa säädettyt rangaistuksen mittaamisperusteet. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan taloudellista asemaa arvioitaessa otetaan huomioon oikeushenkilön koko, vakavaraisuus, toiminnan taloudellinen tulos sekä muut oikeushenkilön talouden arvioimiseen olennaisesti vaikuttavat seikat.

Rikoslain 34 a luvun 8 §:n 1 momentin mukaan luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Näin ollen kaikki luvussa rangaistaviksi säädettyt terrorismirikokset kuuluvat oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Koska Suomessa ei ole muita oikeushenkilölle määrättäviä sakkoja kuin yhteisösakko, artikla edellyttää, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan kaikkiin direktiivin mukaisiin rikoksiin. Tämä tarkoittaa ensinnäkin sitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta täytyy voida soveltaa kaikkiin rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädettyihin tekoihin. Tähän lopputulokseen päästään jättämällä rikoslain 34 a luvun 8 §:n 1 momentti muuttamattomaksi. Tästä lainsäädäntöratkaisusta seuraa, että oikeushenkilön rangaistusvastuu tulee kattamaan uusia tekoja luvun muuttamisen kautta. Näin ollen huomioon tulee otetuksi oikeushenkilön vastuun toteuttaminen direktiivin 3—11 artiklassa tarkoitettujen rikosten osalta.

Direktiivin 12 artiklassa tarkoitettuja rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjä rikoksia ovat aikaisemmin todetun mukaisesti ryöstö, törkeä ryöstö, kiristys, törkeä kiristys, väärennys ja törkeä väärennys. Mainitusta artiklasta seuraa, että rangaistavaa tulee olla ryöstörikoksen tekeminen jonkin 3 artiklassa luetellun rikoksen tekemiseksi, kiristysrikoksen tekeminen jonkin 3 artiklassa luetellun rikoksen tekemiseksi sekä väärennyksen tai törkeän väärennyksen tekeminen jonkin 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa, 4 artiklan b alakohdassa tai 9 artiklassa luetellun rikoksen tekemiseksi. Direktiivin 3 artiklassa tarkoitettuja rikoksia ovat rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä rangaistaviksi säädetty terroristisessa tarkoituksessa tehty rikokset ja uudessa 1 a §:ssä rangaistavaksi säädetty terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, 3 artiklan 1 kohdan a—i alakohdassa tarkoitettuja rikoksia ovat tässä esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset huomioon ottaen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa ja 2 momentissa sekä uudessa 1 a §:ssä tarkoitettut rikokset, 4 artiklan b alakohdassa tarkoitettu rikos on rikoslain 34 a luvun 4 §:ssä rangaistavaksi säädetty terroristiryhmän toiminnan edistäminen ja 9 artiklassa tarkoitettu rikos on tässä esityksessä ehdotettavat lainsäädäntömuutokset huomioon ottaen rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä rangaistavaksi säädetty matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten.

Näin ollen tämä ja edellinen artikla edellyttävät, että oikeushenkilön rangaistusvastuu kattaa ryöstön, törkeän ryöstön, kiristyksen ja törkeän kiristyksen, kun ne on tehty rikoslain 34 a luvun 1 tai 1 a §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi, sekä väärennyksen ja törkeän väärennyk-

sen, kun ne on tehty rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa taikka 1 a, 4 tai 5 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi.

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvun 8 §:n 2 momenttiin otetun säännöksen mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädettyä sovelletaan myös rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä tai 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa, 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa taikka 4 tai 5 §:ssä mainitun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen tai törkeään väärennykseen.

Rikoslain 34 a luvun 8 §:n 2 momentin mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuu ulottuu siis eräiltä osin laajemmalle kuin tämä ja edellinen artikla edellyttävät. Rikoslain 34 a luvun 8 §:n 2 momentti on lisäksi sisällöltään virheellinen, koska luvun 2 §:ssä on vain yksi säännös, minä vuoksi 1 momenttia ei tule sen yhteydessä todeta.

Todetun johdosta rikoslain 34 a luvun 8 §:n 2 momenttia tulisi muuttaa niin, että sen muutetun sisällön mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädettyä sovelletaan myös 1 tai 1 a §:ssä tai 2 §:n 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä tai 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

Koska 17 artiklassa viitataan myös 14 artiklaan, oikeushenkilön rangaistusvastuun tulee koskea myös viimeksi mainitussa artiklassa tarkoitettuja avunanto-, yllytys- ja yritysrikoksia. Vastaava sääntely oli jo vuoden 2002 puitepäätöksessä (4 ja 7 artikla), jonka ei tältä osin katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia. Rikoslain 9 luvun 2 §:n perusteluista (HE 95/1993 vp, s. 31/1) ilmenee, että osallisuudella pykälän 1 momentissa tarkoitetaan osallisuutta laajassa merkityksessä ja että tavanomaiseen tapaan osallisia ovat tekijäkumppanien lisäksi yllyttäjät ja avunantajat. Terrorismirikosten yritysten rangaistavuus puolestaan perustuu niitä koskeviin rikoslain 34 a luvussa oleviin säännöksiin, joten ne ovat luvun 8 §:n 1 momentin mukaisesti luvussa mainittuja rikoksia.

Artiklan alakohdissa mainittuja seuraamuksia direktiivi ei edellytä otettavaksi käyttöön. Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä oikeushenkilön vastuu toteutettiin sääntämällä terrorismirikoksiin liittyvästä oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Alakohdissa mainitaan useita Suomen oikeusjärjestelmälle vieraita rikosoikeudellisia seuraamuksia, joiden mahdollinen käyttöön ottaminen edellyttää kokonaisvaltaista tiettyyn rikoslajiin sitomatonta tarkastelua.

19 artikla. *Tuomiovalta ja syytteenpano.* Artiklan 1 kohdassa velvoitetaan jäsenvaltiot vuoden 2002 puitepäätöksen 9 artiklan 1 kohtaa vastaavasti ulottamaan tuomiovaltansa terrorismirikoksiin tiettyjen kiinnekohtien (esimerkiksi rikos tehty kokonaan tai osittain jäsenvaltion alueella taikka rikosentekijä on sen kansalainen tai hän asuu siellä) perusteella. Kohta kattaa kaikki direktiivin mukaiset rikokset eli 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitettut rikokset, mistä aiheutuu soveltamisalan laajentuminen verrattuna puitepäätöksen kohtaan, joka kattaa vain puitepäätöksen mukaiset rikokset.

Vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädetty rikokset säädettiin kansainvälisiksi rikoksiksi, mitä puitepäätös ei edellyttänyt eikä direktiivi edellytä. Rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta Suomen ulkopuolella tehtyyn 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen eli terrorismirikokseen. Tämä tarkoittaa sitä, että luvussa rangaistaviksi säädetty terrorismiri-

kokset kuuluvat Suomen lainkäyttövaltaan riippumatta tekopaikasta, tekijästä tai tekopaikan lainsäädännöstä.

Terrorismirikosten säätämistä kansainvälisiksi rikoksiksi perusteltiin muun ohessa sillä, että useat rikoslain ehdotettuun 34 a luvun 1 §:ään sisältyvät teot jo ovat kansainvälisiä rikoksia, koska niiden säätäminen rangaistavaksi on perustunut Suomea velvoittavaan kansainväliseen sopimukseen (HE 188/2002 vp, s. 22/I). Lisäksi todettiin se, että terrorismirikokset ovat luonteeltaan vakavia sekä mahdollisesti rajat ylittävää ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Nämä näkökohdat ovat edelleenkin merkityksellisiä myös terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia edistävien muiden terrorismirikosten kohdalla. Tämän vuoksi perusteltua on, että kansainvälisiä rikoksia olisivat myös direktiivin mukaiset uudet rikoslain 34 a lukuun sisällytettävät rikokset. Tähän lopputulokseen päästäisiin jättämällä rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin muuttamattomaksi.

Rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin mahdollisia muuttamistarpeita arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon se, että artiklan 1 kohta koskee myös 12 artiklan mukaisia ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikoksia, joita ei tiettyihin terrorismirikoksiin liittyvinä säädetä rangaistaviksi terrorismirikoksina rikoslain 34 a luvussa. Rikokset sinällään mainitaan luvun 8 §:n 2 momentissa oikeushenkilön rangaistusvastuun perustavina rikoksina. Siitä huolimatta on mahdollista katsoa, että ne eivät ole rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin mukaisia 34 a luvussa tarkoitettuja rikoksia eivätkä näin ollen kansainvälisiä rikoksia, varsinkin kun puitepäätöksen täytäntöönpanoon liittyvät lain esityöt (HE 188/2002 vp) eivät sitä tue. Koska artiklan 1 kohta ei edellytä näidenkään tiettyjen terrorismirikosten tekemistä edistävien rikosten säätämistä kansainvälisiksi rikoksiksi, on katsottava, kuuluvatko kohdassa mainitut perusteet rikoslain 1 luvussa säädettyjen Suomen rikosoikeuden soveltamisalaperusteiden joukkoon.

Artiklan 1 kohdan a alakohdassa mainitaan rikos, joka on tehty kokonaan tai osittain jäsenvaltion alueella. Rikoslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Momentti on tulkittavissa niin, että se kattaa myös Suomessa osittain tehdyt rikokset.

Artiklan 1 kohdan b alakohdassa mainitaan rikos, joka on tehty jäsenvaltion lipun alla purjehtivalla aluksella tai siinä rekisteröidyssä ilma-aluksessa. Rikoslain 1 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia, jos rikos on tehty

1) aluksen ollessa aavalla merellä tai millekään valtiolle kuulumattomalla alueella taikka ilma-aluksen ollessa tällaisella alueella tai sen yläpuolella taikka

2) aluksen ollessa vieraan valtion alueella taikka ilma-aluksen ollessa tällaisella alueella tai sen yläpuolella ja rikoksen on tehnyt aluksen päällikkö tai sen miehistön jäsen taikka sen matkustaja tai matkalla muutoin mukana oleva henkilö.

Rikoslain 1 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan Suomen lakia sovelletaan myös suomalaisen aluksen tai ilma-aluksen päällikön tai sen miehistön jäsenen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen, jos tekijä teollaan on rikkonut hänelle aluksen päällikkönä tai miehistön jäsenenä lain mukaan kuuluvaa erityistä velvollisuutta.

Rikoslain 1 luvun 2 § on suppeampi kuin artiklan 1 kohdan b alakohta, koska pykälä asettaa rajoituksia aluksella tai ilma-aluksella tehtyjen rikosten kuulumiselle Suomen lain soveltamisalaan.

Artiklan 1 kohdan c alakohta koskee rikoksia, joiden tekijä on jäsenvaltion kansalainen tai hän asuu siellä. Rikoslain 1 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä on, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Rikoslain 1 luvun 6 §:n 3 momentissa Suomen kansalaiseen rinnastetaan esimerkiksi Suomessa pysyvästi asuvat henkilöt. Rikoslain 1 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan, milloin rikos on tehty vieraan valtion alueella, Suomen lain soveltaminen voidaan perustaa 6 §:ään vain, jos rikos myös tekopaikan lain mukaan on rangaistava ja siitä olisi voitu tuomita rangaistus myös tämän vieraan valtion tuomioistuimissa. Rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään poikkeuksia kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta, mutta niiden piiriin eivät kuulu direktiivin 12 artiklassa tarkoitettut rikokset, minkä vuoksi rikoslain 1 luvun säännökset eivät täytä 1 kohdan c alakohdan vaatimuksia.

Artiklan 1 kohdan d alakohta koskee rikoksia, jotka on tehty jäsenvaltion alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön lukuun. Rikoslain 1 luvun 5 ja 9 §:ssä on oikeushenkilöä koskevia säännöksiä, jotka eivät kuitenkaan liity kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin.

Artiklan 1 kohdan e alakohta koskee rikoksia, jotka on tehty kyseisen jäsenvaltion instituutiota tai väestöä vastaan taikka kyseisessä jäsenvaltiossa sijaitsevaa unionin toimielintä, elintä tai laitosta vastaan. Kohtaan soveltuu osittain rikoslain 1 luvun 3 § Suomeen kohdistuneesta rikoksesta ja 5 § suomalaisen kohdistuneesta rikoksesta. Alakohdan soveltamisala on kuitenkin laajempi. Lisäksi rikoslain 1 luvun 5 §:ää koskee saman luvun 11 §:n mukainen kaksoisrangaistavuuden vaatimus.

Todetun perusteella artiklan 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa 12 artiklan mukaiset ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikokset kuuluvat rikoslain 1 luvun säännösten perusteella vain rajoitettusti Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan. Tarvittavat lainsäädäntömuutokset ovat toteutavissa kahdella tavalla. Niistä ensimmäisen mukaan rikoslain 1 luvun säännöksiä muutettaisiin niin, että nämä rikokset tulevat artiklan 1 kohdan edellyttämällä tavalla Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan. Toisen vaihtoehdon mukaan rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momenttia muutetaan niin, että se kattaa myös 12 artiklassa tarkoitettut teot.

Vaihtoehdoista ehdotetaan valittavaksi jälkimmäinen. Pistemäisten tiettyjä rikoksia koskevien muutosten tekemistä rikoslain 1 luvun yleisiksi tarkoitettuihin kaikkia rikoksia koskeviin säännöksiin ei voida pitää perusteltuna. Myös 12 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin pätevät pitkälti ne perusteet, joita esitettiin vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä sille, että rikoslain 34 a luvussa tarkoitettut rikokset säädettiin kansainvälisiksi rikoksiksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia ja muita 12 artiklan c alakohdassa mainittuja rikoksia edistäessään nämäkin rikokset ovat vakavia ja ne voivat olla osa rajat ylittävää järjestäytyneen rikollisuuden puitteissa tapahtuvaa kokonaisuutta. Lainsäädäntömuutos voidaan toteuttaa niin, että rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momenttiin tehdään lisäys, joka vastaa rikoslain 34 a luvun 8 §:n 2 momentin sisältöä sen muutetussa muodossa. Viimeksi mainittuun momenttiin ehdotettavia muutoksia ja niiden taustaa on edellä selostettu 18 artiklaan liittyvissä perusteluissa. Samalla rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentti voidaan säännöksen sisällön selkeyden edistämiseksi jakaa kohtiin.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi laajentaa tuomiovaltaansa 7 artiklassa tarkoitettuun terrorismiin liittyvän koulutuksen antamiseen tilanteissa, joissa tämän artiklan 1 kohtaa ei sovelleta mutta rikoksen tekijä antaa tällaista koulutusta sen kansalaisille tai siellä asuville henkilöille. Jäsenvaltion on ilmoitettava tästä komissiolle.

Kaikki rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädettyt terrorismirikokset ovat ja tulevat edellä todetun artiklan 1 kohtaan liittyvän muutoksen jälkeenkin olemaan rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin nojalla kansainvälisiä rikoksia. Tämä koskee myös rikoslain 34 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettua koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten riippumatta teon kohteena olevasta henkilöstä. Suomen on direktiivin täytäntöönpanosta ilmoittaessaan samalla ilmoitettava komissiolle, että sen tuomiovaltaan kuuluvat myös artiklan 2 kohdassa tarkoitettut tapaukset.

Artiklan 3 kohdassa säännellään vuoden 2002 puitepäättökseen 9 artiklan 2 kohtaa vastaavasti tuomiovaltakysymysten ratkaisemisesta tilanteissa, joissa useampi jäsenvaltio voi perustellusti ryhtyä syytetoimiin. Näissä tapauksissa asianomaisten jäsenvaltioiden on toimittava yhteistyössä päättääkseen, minkä niistä on ryhdyttävä syytetoimiin rikoksentekejiä vastaan, pyrkien keskittämään syytetoimet mahdollisuuksien mukaan yhteen jäsenvaltioon. Kohta poikkeaa puitepäättökseen vastaavasta kohdasta siinä, että sen viimeisen virkkeen mukaan jäsenvaltiot voivat pyytää Eurojustia helpottamaan oikeusviranomaisten välistä yhteistyötä ja näiden toiminnan koordinoitua. Puitepäättökseen viitattiin tältä osin yleisemmin Euroopan unionissa perustettuihin elimiin tai järjestelmiin. Kohta velvoittaa ottamaan toimivaltakysymystä ratkaistaessa huomioon tietyt liittymäkohdat (esimerkiksi kyseessä on jäsenvaltio, jonka alueella rikos on tehty taikka jonka kansalainen tekijä on tai jossa hän asuu).

Artiklan 3 kohta ohjaa useiden vastaavien kansainvälisissä sopimuksissa olevien lausekkeiden tavoin menettelyä toimivaltaristiriitojen ratkaisemistilanteissa. Puitepäättökseen täytäntöönpanon tavoin kohta ei tässäkään yhteydessä edellytä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä tai lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 4 kohta vastaa muuttuneita artiklaviittauksia lukuun ottamatta vuoden 2002 puitepäättökseen 9 artiklan 3 kohtaa. Uuden kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen tuomiovaltansa myös 3—12 ja 14 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin kieltäytyessään luovuttamasta tällaisesta rikoksesta epäiltyä tai tuomittua henkilöä toiseen jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan.

Artiklan 4 kohta sisältää lukuisissa kansainvälisissä instrumenteissa yleisen ”luovuta tai tuomitse” -periaatteen (aut dedere aut judicare). Suomen lainsäädäntö mahdollistaa laajasti rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen nyt kysymyksessä olevien rikosten takia. Kuten edellä on jo 10 artiklan yhteydessä todettu, Suomen lainsäädännön mukaan useissa tapauksissa rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen on mahdollista, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Tarkemmin luovuttamisen edellytyksistä ja ehdoista säädetään rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 2—7 §:ssä, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 2—10 §:ssä sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain 2—12 §:ssä. Näiden lakien taustalla olevien kansainvälisten velvoitteiden lisäksi Suomella on kahdenkeskisiä luovuttamissopimuksia. Kun otetaan huomioon se, että edellä 1 kohdassa todetun mukaisesti Suomen tuomiovalta tulisi kattamaan kaikki direktiivissä tarkoitettut rikokset ja vielä se, että kysymyksessä olevien rikosten vakavuuden vuoksi esitutkintaviranomaisten, syyttäväviranomaisten ja tuomioistuinten osalta eivät käytännössä täyty toimenpiteistä luopumisen edellytykset, kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan 5 kohta vastaa muuttuneita artiklaviittauksia lukuun ottamatta vuoden 2002 puitepäättökseen 9 artiklan 4 kohtaa. Uuden kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että sen tuomiovaltaan kuuluvat myös tapaukset, joissa 4 ja 14 artiklassa tarkoitettu rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella riippumatta siitä, missä terroristiryhmä sijaitsee tai missä se

harjoittaa rikollista toimintaa. Kysymyksessä olevat rikokset ovat rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin nojalla kansainvälisiä rikoksia ja tulisivat olemaan edelleen sellaisia edellä 1 kohdan yhteydessä käsitellyistä momentin muutoksesta huolimatta. Näin ollen rikoksen tekopaikalla taikka terroristiryhmän sijaintipaikalla tai rikollisen toiminnan harjoittamispaikalla ei ole merkitystä. Kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan 6 kohdassa todetaan vuoden 2002 puitepäätöksen 9 artiklan 5 kohtaa vastaavasti, että tämä artikla ei estä käyttämästä rikosoikeudellista tuomiovaltaa, joka perustuu jäsenvaltion kansalliseen lainsäädäntöön. Tämä koskee lähinnä tilanteita, joissa jäsenvaltion lainsäädäntö mahdollistaa laajemman tuomiovallan käytön kuin mihin direktiivi edellyttää. Näin on esimerkiksi Suomessa terrorismirikosten kansainvälisiksi rikoksiksi säätämisen kautta. Tämäkään kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

20 artikla. *Tutkintakeinot ja menetetyksi tuomitseminen.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3—12 artiklassa tarkoitettuja rikoksia tutkivilla tai niistä syytteesen panevilla henkilöillä, yksiköillä tai muilla tahoilla on käytettävissä tehokkaat tutkintakeinot, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten tutkinnassa käytettävät keinot.

Artiklan 1 kohtaa vastaavaa kohtaa ei ole vuoden 2002 puitepäätöksessä. Kohtaa koskevasta direktiivin johdantokappaleesta 21 ilmenee, että tällaisten keinojen käytön olisi kansallisen lainsäädännön mukaisesti oltava kohdennettua, ja siinä olisi otettava huomioon suhteellisuusperiaate sekä tutkinnan kohteena olevien rikosten luonne ja vakavuus. Johdantokappaleen lisäksi huomioon on otettava myös 23 artiklan 1 kohta, jonka mukaan direktiivi ei aiheuta muutoksia velvoitteeseen kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa vahvistettuja perusoikeuksia ja oikeudellisia periaatteita. Viimeksi mainittuun kohtaan liittyvän direktiivin johdantokappaleen 35 mukaan merkityksellinen on muun ohessa oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioitukseen. Huomioon on jälkimmäisen johdantokappaleen mukaan otettava muutenkin kansainvälisen oikeuden mukaiset ihmisoikeusvelvoitteet.

Rikoksen selvittämiseksi käytettävistä pakkokeinoista säädetään pakkokeinolaissa. Sen mukaan pakkokeinon käytön yhtenä edellytyksenä on yleensä se, että selvittävänä on tietty rikos (niin sanottu peruserikos). Tuolloin mahdollisuus käyttää pakkokeinoa rikoksen selvittämisessä määräytyy rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen perusteella tai sillä perusteella, että rikos erikseen mainitaan rikosnimikkeeltään keinokohtaisessa säännöksessä. Joidenkin pakkokeinojen (esimerkiksi takavarikko) käytön edellytyksenä ei ole kuitenkaan se, että selvittävänä on tietyn vakavuustason tai tietyn niminen rikos, vaan keino voi tulla käytettäväksi kaikkien rikosten selvittämisessä.

Pakkokeinolainsäädännön muuttamista harkittaessa huomioon on otettava pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä ilmaistu suhteellisuusperiaate. Säännöksessä todetaan, että pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Suhteellisuusperiaatteessa mainittu pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen liittyy siihen, että pakkokeinoilla puututaan perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin, joista tässä yhteydessä keskeisimpiä ovat perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvatut henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus, 9 §:n 1 momentissa turvattu liikkumisvapaus ja 10 §:ssä turvattu yksityiselämän suoja. Viimeksi mainitun pykälän 1 momentin mukaan turvattuja ovat jokaisen yksityiselämä ja kotirauha ja 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen

viestin salaisuus. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä sekä välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Pakkokeinoimivaltuuksista säädettyä huomioon on otettava perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM 25/1994 vp, s. 5):

- Perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin.
- Rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä.
- Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttävissä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima.
- Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta.
- Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoitusten taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.
- Perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä.
- Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Terrorismirikosten kohdalla painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen liittyy se, että perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan terrorismissa on kysymys yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta hyvin vakavasti vaarantavasta rikollisuudesta, jonka estämiselle ja keskeyttämiselle on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttävät ja erittäin painavat perusteet. Toiminnan poikkeuksellisen vakavalle luonteelle on annettava merkitystä arvioitaessa sitä vastaan käytettävien keinojen oikeasuhtaisuutta (PeVL 56/2016 vp, s. 6 ja siinä yhteydessä viitatus aikaisemmat kannanotot).

Perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä rajoituksen välttämättömyyteen liittyy se, että pakkokeinon käyttökelpoisuus, hyödyllisyys tai tarpeellisuus jonkin rikoksen selvittämisessä ei yksinään ratkaise sitä, voidaanko pakkokeinon käyttö sallia rikoksen selvittämisessä. Toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkkä havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp, s. 6/II). Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp, s. 4/II).

Tämän esityksen mukaan rangaistusasteikoltaan lievin direktiivin mukainen rikos olisi rikoslain 34 a luvun uudessa 5 c §:ssä rangaistavaksi säädettävä matkustamisrikoksen edistämisrikos. Siitä tuomittaisiin sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Jo mainittu rangaistusasteikko mahdollistaa pakkokeinolain 2 luvun (kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen), 4 luvun (kiinniottamiseen, pidättämiseen ja vangitsemiseen liittyvä yhteydenpidon rajoittaminen), 5 luvun (matkustuskielto), 7 luvun (takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen), 8 luvun (kotietsintä, paikanetsintä, laite-etsintä, henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus) ja 9 luvun

(henkilötuntemerkkien ottaminen ja DNA-tunnisteiden määrittäminen) mukaisten pakkokeinojen käyttämisen rikoksen selvittämisessä.

Artiklan 1 kohdassa kiinnitetään huomiota järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten tutkinnassa käytettäviin keinoihin. Sellaisiksi voidaan katsoa pakkokeinolain 10 luvun mukaiset salaiset pakkokeinot. Niitä voidaan suhteellisuusperiaatteen asettamissa rajoissa laajalti käyttää terrorismirikosten selvittämisessä:

1) Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaan *telekuuntelua* voidaan käyttää terrorismirikosten selvittämisessä lukuun ottamatta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia. Jos kysymyksessä on kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittaminen tai matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, telekuuntelun käyttäminen edellyttää, että teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

2) Pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan *tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta* voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin telekuuntelua.

3) Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan *televalvontaa* voidaan käyttää terrorismirikosten selvittämisessä lukuun ottamatta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia. Niistä direktiivin alaan kuuluvat aikaisemmin todetun mukaisesti terroristisessa tarkoituksessa tehdyt laitton uhkaus ja perätön vaarailmoitus. Niiden osalta on huomattava, että pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan televalvontaa voidaan käyttää selvittäessä teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetty enimmäisrangaistus on kolme vuotta vankeutta.

4) Pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan *televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella* voidaan käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä.

5) Pakkokeinolain 10 luvun 8 §:n mukaan *sijaintietojen hankkimista epäillyn tavoittamiseksi* voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin televalvontaa.

6) Pakkokeinolain 10 luvun 10 §:n mukaan *tukiasematietojen hankkimista* voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin televalvontaa.

7) Pakkokeinolain 10 luvun 12 §:n 3 momentin mukaan *suunnitelmallista tarkkailua* voidaan käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä.

8) Pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan *peiteltyä tiedonhankintaa* voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin telekuuntelua.

9) Pakkokeinolain 10 luvun 16 §:n 3 momentin mukaan *teknistä kuuntelua* voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin telekuuntelua.

10) Pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n mukaan *asuntokuuntelua* voidaan käyttää terrorismirikosten selvittämisessä lukuun ottamatta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia, kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamista ja matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten.

11) Pakkokeinolain 10 luvun 19 §:n 3 momentin mukaan *teknistä katselua* voidaan käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä. Jos kysymyksessä on rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaaman paikan tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneen tekninen katselu, teknistä katselua voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin teknistä kuuntelua ja telekuuntelua.

12) Pakkokeinolain 10 luvun 21 §:n 2 momentin mukaan *teknistä seuranta*a voidaan käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä. Jos kysymyksessä on *henkilön tekninen seuranta*, pakkokeinoa voidaan pykälän 3 momentin mukaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin teknistä kuuntelua ja telekuuntelua.

13) Pakkokeinolain 10 luvun 23 §:n 2 momentin mukaan *teknistä laitetarkkailua* voidaan käyttää samojen rikosten selvittämisessä kuin teknistä kuuntelua ja telekuuntelua.

14) Pakkokeinolain 10 luvun 25 §:n 1 momentin mukaan *teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista* voidaan käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä.

15) Pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 2 momentin mukaan *peitetoimintaa* voidaan käyttää samojen terrorismirikosten selvittämisessä kuin telekuuntelua. Pykälän 3 momentin perusteella peitetoimintaa voidaan tietoverkossa käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä.

16) Pakkokeinolain 10 luvun 34 §:n 2 momentin mukaan *valeostoa* voidaan käyttää kaikkien terrorismirikosten selvittämisessä.

17) Pakkokeinolain 10 luvun 41 §:n 2 momentin mukaan *valvottua läpilaskua* voidaan käyttää terrorismirikosten selvittämisessä lukuun ottamatta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua, kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamista ja matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten.

Terrorismirikosten selvittämisessä käytettävissä olevat salaiset pakkokeinot ovat muodostuneet todetun mukaisiksi uusien terrorismirikosten rangaistavaksi säätämisen yhteydessä ja nykyisen pakkokeinolain vuonna 2011 tapahtuneen säätämisen yhteydessä. Pakkokeinolainsäädäntöä koskevan laajan perustuslakivaliokunnan käytännön ja valiokunnan yksittäistapauksellisten kannanottojen perusteella huomiota on lainsäädäntövaiheessa kiinnitetty toisaalta kysymyksessä olevan pakkokeinon tarpeellisuuteen terrorismirikosten selvittämisessä ja painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen terrorismirikosten ollessa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti vaarantavia rikoksia, toisaalta suhteellisuusperiaatteen mukaisesti pakkokeinon ja rikoksen vakavuuden väliseen suhteeseen sekä pakkokeinon käytöllä tapahtuvaan perusoikeuksiin puuttumiseen. Kun lainsäädännöllistä tilannetta arvioidaan nyt rangaistaviksi säädettyjen terrorismirikosten osalta, tilanteen voi katsoa vastaavan direktiivin vaatimuksia, kun artiklan 1 kohdan lisäksi otetaan huomioon 23 artikla sekä tähän artiklaan liittyvä johdantokappale 21 ja artiklaan 23 artiklaan liittyvä johdantokappale 35.

Rikoslain 34 a luvun muuttamisesta aiheutuu kuitenkin muutostarpeita myös pakkokeinolain 10 luvun osalta. Telekuuntelua koskevassa luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohdassa mainitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten osalta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu rikos. Tässä esityksessä rikoslain 34 a luvun 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 1 momenttiin lisättäisiin vakavia tietoverkkorikoksia koskeva kohta. Lisäksi lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a § koskien terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaa rikosta. Koska uuden kohdan ja uuden pykälän mukaiset rikokset selkeästi täyttävät telekuunteluun oikeuttaville rikoksille asetettavat vaati-

mukset, pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 11 kohdassa mainitaan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos ja terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Samanlainen lainsäädännön muutostarve liittyy asuntokuuntelua koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n 9 kohtaan.

Direktiivin 10 artiklan johdosta ehdotetaan rikoslain 34 a luvun uudessa 5 c §:ssä säädettäväksi rangaistavaksi matkustamisrikoksen edistämisrikos. Rikoksesta tuomittaisiin sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Pelkästään rangaistusasteikon perusteella sen selvittämisessä voitaisiin käyttää pakkokeinolain 10 luvun mukaisista salaisista pakkokeinoista teknistä katselua lukuun ottamatta rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn kohdistuvaa teknistä katselua (19 §:n 3 momentti), muuta teknistä seurantaakin kuin henkilön teknistä seuranta (21 §:n 2 momentti) ja telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista (25 §:n 1 momentti).

Matkustamisrikoksen edistämisrikos olisi enimmäisrangaistuksensa perusteella selvästi lievempi rikoslain 34 a luvussa rangaistavaksi säädetyistä terrorismirikoksista. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen tämä merkittävästi rajaa mahdollisuuksia laajentaa pakkokeinojen käyttöä sellaisiin pakkokeinoihin, joiden kohdalla rangaistusasteikko ei sitä mahdollista. Lukuissa luvun säännöksissä salaisten pakkokeinojen käytön lähtökohtana on, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Edellä todetun mukaisesti eräiden terrorismirikosten kohdalla pakkokeinon käyttö on säädetty mahdolliseksi sillä edellytyksellä, että teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Tällaista lisäedellytystä ei voida kuitenkaan pitää käyttökelpoisena silloin, kun rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vain yksi vuosi vankeutta. Tämän rangaistusasteikon rikoksista vain harvoin tuomitaan vankeutta. Kun pakkokeinon käytöstä yleensä päätetään esitutkinnan alkuvaiheessa, tuolloin ei ole riittävän luotettavasti arvioitavissa se, seuraisiko näin kapean rangaistusasteikon omaavasta rikoksesta kuitenkaan kysymyksessä olevassa yksittäistapauksessa vankeutta.

Kun matkustamisen edistäminen liittyy toisen henkilön toimintaan ja kun terrorismirikollisuudessa on tyypillisesti kysymys useiden henkilöiden yhteistoiminnasta, merkitystä on terrorismirikoksista epäiltyjen välisen viestinnän seuraamisella. Televalvonnalla saadaan viestien tunnistamistietojen hankkimisen kautta tietoa henkilöiden välisestä yhteydenpidosta. Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan televalvontakin pääsääntöisesti edellyttää rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Kuitenkin mainitussa momentissa säädetään mahdolliseksi käyttää televalvontaa lievimpien terrorismirikosten selvittämisessä ilman vaatimusta, jonka mukaan teon vakavuuden tulisi edellyttää vankeusrangaistusta. Lisäksi momentin mukaan televalvontaa voidaan käyttää esimerkiksi selvittäessä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistunutta luvaton käyttöä (enimmäisrangaistus yksi vuosi vankeutta), seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä (enimmäisrangaistus kuusi kuukautta vankeutta) ja lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin (enimmäisrangaistus yksi vuosi vankeutta). Mainitut näkökohdat huomioon ottaen ehdotetaan, että terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen lisätään pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momenttiin televalvonnan peruserikosten joukkoon. Tästä lainsäädäntöratkaisuista samalla seuraisi, että mainittu rikos tulisi epäillyn tavoittamiseksi tapahtuvan sijaintitietojen hankkimisen ja tukiasematietojen hankkimisen peruserikokseksi, koska pakkokeinolain 10 luvun 8 §:ssä ja 10 §:n 2 momentissa viitataan 6 §:n 2 momenttiin.

Pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan televalvontaa telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella voidaan lähtökohtaisesti käyttää lievemmissä rikoksissa kuin edellisen pykälän mukaista televalvontaa. Momentin 1 kohdan mukaan suostumusperusteinen

televalvonta tulee kysymykseen, kun on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Lisäksi momentissa mahdollistetaan suostumusperusteinen televalvonta eräiden lievempien rikosten kohdalla. Vaikka televalvonnan voidaan olettaa olevan hyödyllistä nimenomaan matkustamisrikokseen syyllistyneen tai syyllistyvän ja mainittua rikosta edistäneen välisen viestinnän osalta, ei ole syytä poissulkea sitä, että merkityksellisessä viestinnässä voi olla mukana muukin henkilö kuin rikoksesta epäilty. Tämän vuoksi ehdotetaan myös pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momentin muuttamista niin, että televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella voidaan käyttää myös silloin, kun on syytä epäillä rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä tarkoitettua terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä.

Pakkokeinolain 10 luvun 12 §:n 2 momentin mukaan suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan rikoksesta epäiltyyn kohdistuvaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua. Pykälän 1 momentin mukaan tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailussa voidaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä käyttää näköhavaintojen tekemiseen tai tallentamiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta. Suunnitelmallista tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Suunnitelmallisen tarkkailun sisältöä ja toteuttamista selvitetään tarkemmin pakkokeinolain 10 luvun 12 §:n esitöissä (HE 222/2010 vp, s. 325). Suunnitelmallisella tarkkailulla seurataan kohdehenkilön elämää pyrkimättä kanssakäymiseen häneen kanssaan. Tarkkailun keskeisenä sisältönä on sen seuraaminen, mitä henkilö tekee ja keitä hän tapaa. Suunnitelmallinen tarkkailu on merkityksellinen rikoksesta epäillyn yksityisyyden suojan kannalta. Suojaan puuttumista ei voida kuitenkaan pitää huomattavana, mitä ilmentää suunnitelmallisen tarkkailun mahdollistaminen sellaisten rikosten tutkinnassa, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Suunnitelmallinen tarkkailu luonteensa perusteella soveltuu sellaisten rikosten selvittämiseen, joissa merkitystä on henkilöiden välisellä yhteydenpidolla. Kun matkustamisrikoksen edistämiseksi kysymys olisi nimenomaan toisen henkilön matkustamisen edistämisestä, suunnitelmallisella tarkkailulla voidaan televalvonnan tavoin saada tietoa matkustamisrikoksesta koskevasta tekokokonaisuudesta. Tämän vuoksi olisi perusteltua lisätä terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen pakkokeinolain 10 luvun 12 §:n 3 momenttiin niiden rikosten joukkoon, joiden selvittämisessä suunnitelmallista tarkkailua voidaan käyttää. Nyt momentissa mainitaan niiden rikosten lisäksi, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, varkaus ja kätkemisrikos.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että myös 12 artiklassa tarkoitettujen rikosten osalta on käytettävissä tehokkaat tutkintakeinot. Näitä rikoksia ovat ryöstö, törkeä ryöstö, kiristys, törkeä kiristys, väärennys ja törkeä väärennys. Direktiivi vastaa vuoden 2002 puitepäätöstä siinä, että näitä rikoksia ei tarvitse terroristiseen toimintaan liittyvinäkään säätää terrorismirikoksiksi, vaan yleiset kaikkia ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikoksia koskevat rangaistussäännökset ovat riittäviä. Näin ollen kysymys on niiden tutkinnassa käytettävistä keinoista.

Direktiivin 12 artiklan mukaisissa rikoksissa on terrorismirikosten tapaan vakavuudeltaan eritasoisia rikoksia. Törkeästä ryöstöstä säädetty ankarin rangaistus on kymmenen vuotta vankeutta, ryöstöstä säädetty ankarin rangaistus on kuusi vuotta vankeutta, törkeästä kiristyksestä ja törkeästä väärennyksestä säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta sekä kiristyksestä ja väärennyksestä säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Direktiivin 12 artiklan mukaisista rikoksista säädettyt enimmäisrangaistukset tarkoittavat sitä, että pakkokeinolain 2, 4, 5 ja 7—9 luvussa tarkoitettut pakkokeinot ovat käytettävissä näiden rikosten selvittämisessä. Sama koskee pitkälti myös pakkokeinolain 10 luvun mukaisia salai-

sia pakkokeinoja. Poikkeuksen viimeksi mainitusta muodostavat lähinnä kiristys ja väärennys, joiden tutkinnassa erityisesti suhteellisuusperiaatteen vuoksi salaisia pakkokeinoja voidaan käyttää rajoitetusti, mutta kuitenkin useita keinoja kattavasti (televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella, suunnitelmallinen tarkkailu, tekninen katselu lukuun ottamatta kotirauhan suojaamaan paikkaan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen kohdistuvaa teknistä katselua, tekninen seuranta lukuun ottamatta henkilön teknistä seuranta, teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, tietoverkossa tapahtuva peite-toiminta ja valeosto). Pakkokeinolainsäädäntöä säädettyäessä on arvioitu se, mitä salaisia pakkokeinoja on mahdollista ja tarpeellista käyttää ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikosten tutkinnassa. Artiklan 1 kohdan ei voi katsoa näiden rikosten osalta edellyttävän lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 1 kohta edellyttää, että käytössä on oltava tehokkaat tutkintakeinot. Tämän voi tulkita tarkoittavan pakkokeinolaissa säädettyjä rikoksen selvittämisessä käytettäviä pakkokeinoja. Poliisilain (872/2011) 5 luvussa säädetään rikoksen paljastamiseen ja estämiseen käytettävistä salaisista tiedonhankintakeinoista. Luvun 1 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään siitä, mitä estämisellä ja paljastamisella tarkoitetaan. Rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuva vahinkoa tai vaaraa. Rikoksen paljastamisella puolestaan tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Poliisilain 5 luvun sääntely vastaa rikosten estämisessä käytettävien tiedonhankintakeinojen osalta mahdollisimman pitkälle pakkokeinolain 10 luvun sääntelyä. Tämä koskee myös sitä, minkä rikosten kohdalla mitään tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää. Tästä yhdenmukaisuudesta on tässäkin yhteydessä aihetta pitää kiinni, varsinkin terrorismirikosten vaarallinen luonne ja siihen liittyvä rikosten estämistarve huomioon ottaen. Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöalan laajentamista harkittaessa on merkityksellinen perustuslakivaliokunnan käytäntö, jonka mukaan rikoksen tutkinta käsittää myös sellaiset toimenpiteet, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi edennyt vielä toteutuneen teon asteelle (esimerkiksi PeVL 49/2014 vp, s. 3/I). Eräät poliisilain 5 luvun mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot voivat olla tarpeellisia matkustamisrikoksen edistämisrikoksen (rikoslain 34 lukuun ehdotettava 5 c §) estämisessä. Tämän vuoksi poliisilain 5 lukuun ehdotetaan tehtäväksi pakkokeinolain 10 lukuun ehdotettavia muutoksia vastaavat seuraavat matkustamisrikoksen edistämisrikosta koskevat muutokset:

- Mainittu rikos lisätään 8 §:n 2 momenttiin niiden rikosten joukkoon, joiden estämisessä voidaan käyttää televalvontaa.
- Mainittu rikos lisätään 9 §:ään niiden rikosten joukkoon, joiden estämisessä voidaan käyttää suostumusperusteista televalvontaa.
- Mainittu rikos lisätään 13 §:n 3 momenttiin niiden rikosten joukkoon, joiden estämisessä voidaan käyttää suunnitelmallista tarkkailua.

Lisäksi telekuuntelua koskevaa poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momenttia on aiheellista muuttaa niin, että sen 7 kohdassa mainitaan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos ja muutetussa 8 kohdassa terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Vastaava muutos katsot-

tiin edellä aiheelliseksi tehdä telekuuntelua koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttiin. Nämä muutokset liittyisivät siihen, että rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin lisätäisiin uusi vakavia tietoverkkorikoksia koskeva kohta ja että uudessa 1 a §:ssä säädettäisiin rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos.

Poliisilain 5 luvun 3 §:n mukaan siinä luvussa käytettyjä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää vain erittäin rajoitetusti rikosten paljastamisessa. Rikosten piiriin kuuluvat myös terrorismirikokset, mutta lievimpien rikosten osalta edellytyksenä on, että rikoksen vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta (kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittaminen ja matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten). Kuten edellä todettiin, rikoslain 34 a luvun uudessa 5 c §:ssä rangaistavaksi ehdotettava matkustamisrikoksen edistämisrikos olisi enimmäisrangaistuksensa perusteella selvästi lievin luvussa rangaistavaksi säädettyistä terrorismirikoksista. Tämän rangaistusasteikon rikoksista vain harvoin tuomitaan vankeutta ja tiedonhankintakeinon käytöstä päätettäessä ei ole riittävän luotettavasti arvioitavissa se, seuraako rikoksesta konkreettisesti tapauksessa lopulta vankeutta. Tämän vuoksi matkustamisrikoksen edistämisrikosta ei ehdoteta lisättäväksi poliisilain 5 luvun 3 §:ään. Sen sijaan pykälään on aiheellista tehdä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen osalta vastaavat muutokset, joita ehdotetaan tehtäväksi telekuuntelua (pakkokeinolain 10 luvun 3 § ja poliisilain 5 luvun 5 §) ja asuntokuuntelua (pakkokeinolain 10 luvun 17 §) koskeviin säännöksiin.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden toimivaltaiset viranomaiset tarvittaessa jäädyttävät tai tuomitsevat menetyksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/42/EU mukaisesti rikoshyödyn, joka on saatu tässä direktiivissä tarkoitettujen rikosten tekemisestä tai niiden tekemisen edistämisestä, ja rikosentekovälineet, joita on käytetty tai jotka on tarkoitettu käytettäväksi sitä varten.

Artiklan 2 kohdassa viitatus direktiivin edellyttämät lainsäädäntömuutokset ovat tulleet voimaan syyskuun 2016 alussa. Direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä muutettiin menettämisseuraamuksia koskevaa rikoslain 10 lukua sekä vakuustakavarikkoa, takavarikoimista ja asia-irjan jäljentämistä koskevia pakkokeinolain 6 ja 7 lukua (rikoslain 10 luvun muuttamisesta annettu laki 356/2016 sekä pakkokeinolain 6 ja 7 luvun muuttamisesta annettu laki 357/2016). Kohdassa viitatus direktiivin mukaiset jäädyttämis- ja menettämistoimenpiteet ovat Suomessa mahdollisia myös terrorismirikosten kohdalla. Kohdassa tarkoitettu viranomaisten toimenpiteiden varmistaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. Viranomaisten on kansallisesti sovellettavien säännösten edellyttämällä tavalla huolehdittava rikoshyötyyn ja rikosentekovälineisiin puuttumisesta.

21 artikla. *Toimenpiteet julkisesti yllättävän sisällön torjumiseksi internetissä.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 5 artiklassa tarkoitettu, niiden alueella ylläpidetty terrorismirikoksen tekemiseen julkisesti yllättävä verkkosisältö poistetaan ripeästi. Jäsenvaltioiden on saman kohdan mukaan myös pyrittävä vaikuttamaan siihen, että niiden alueen ulkopuolella ylläpidetty mainitunlainen sisältö poistetaan.

Artiklan 2 kohdassa todetaan, että jos 1 kohdassa tarkoitettun sisällön poistaminen sen lähteellä ei ole mahdollista, jäsenvaltiot voivat toteuttaa toimenpiteitä tällaiseen sisältöön pääsyn estämiseksi niiden alueella olevilta internetin käyttäjiltä.

Palveluntarjoajien asemaa täsmennetään direktiivin johdantokappaleessa 23. Siinä todetaan, että tämän direktiivin mukaisesti toteutettava julkisesti terrorismirikokseen yllättävän sisällön

poistaminen, tai jos se ei ole mahdollista, tällaiseen sisältöön pääsyn estäminen, ei saisi vaikuttaa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2000/31/EY vahvistettuihin sääntöihin. Erityisesti palveluntarjoajille ei saisi johdantokappaleen mukaan asettaa yleistä velvoitetta valvoa siirtämäänsä tai varastoimiaan tietoja taikka pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita. Lisäksi tietojen säilyttämistä tarjoavia palveluntarjoajia ei saisi saattaa vastuuseen, jos niillä ei ole tosiasiallista tietoa laittomasta toiminnasta tai laittomista tiedoista ja jos ne eivät ole tietoisia niistä tosiasioista tai olosuhteista, joiden perusteella toiminnan tai tietojen laittomuus on ilmeistä. Johdantokappaleessa viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2000/31/EY tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista oikeudellisista näkökohdista (EYVL, N:o L 178, 17.7.2000, s. 1—16). Johdantokappaleesta 23 ilmenee, että artiklan 1 ja 2 kohta eivät edellytä palveluntarjoajilta aktiivisia ja oma-aloitteisia toimia verkkosisällön poistamiseksi tai siihen pääsyn estämiseksi.

Artiklan 1 ja 2 kohta vastaavat 25 artiklan 1 kohtaa ja 2 kohdan ensimmäistä virkettä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2011/92/EU lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta (EUVL, N:o L 335, 17.12.2011, s. 1—14; seuraavassa ”aikaisempi direktiivi”) sillä erolla, että kyseisessä virkkeessä ei ole verkkosisältöön pääsyn estämistä sidottu siihen, että sisällön poistaminen sen lähteellä ei ole mahdollista. Aikaisemman direktiivin johdantokappaleesta 47 kuitenkin ilmenee, että pääsyn estäminen on tarkoitettu tilanteisiin, joissa lapsipornografian sisällön poistaminen on mahdotonta. Aikaisemman direktiivin 25 artikla ei edellyttänyt lainsäädäntömuutoksia. Kansallisen tilanteen arvioinnissa otettiin mainitun artiklan 2 kohdan osalta huomioon lapsipornografian levittämisen estotoimista annettu laki (1068/2006), jonka mukaisilla toimenpiteillä voidaan estää pääsy ulkomailla ylläpidettäville internet-sivustoille.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 18 §:ssä säädetään verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksestä. Verkkoviestillä tarkoitetaan lain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan radioaaltojen, sähköisen viestintäverkon tai muun vastaavan teknisen järjestelyn avulla yleisön saataville toimitettua tietoa, mielipidettä tai muuta viestiä. Ensiksi mainitun pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien voi syyttäjän, tutkinnanjohtajan tai asianomistajan hakemuksesta määrätä julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan taikka lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän keskeyttämään julkaistun verkkoviestin jakelun, jos viestin sisällön perusteella on ilmeistä, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi. Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisenä.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 §:n 1 momentissa todettu toimenpide on siis verkkoviestin jakelun keskeyttäminen. Sääntelyä täydentää lain 22 §, jonka 3 momentin mukaan tuomioistuimien voi määrätä sisällöltään lainvastaiseksi todetun verkkoviestin poistettavaksi yleisön saatavilta ja hävitettäväksi. Asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä menettämisvaatimuksen käsittelystä säädetään. Tämä viittaus tarkoittaa sitä, että sovellettaviksi tulevat esimerkiksi rikoslain 10 luvun 9 §:n 3 momentin säännökset menettämisvaatimuksen esittämisestä. Lain esitöiden (HE 54/2002 vp, s. 87/II) mukaan tuomioistuimien voi antaa verkkoviestin poistamis- ja hävittämismääräyksen käsitellessään verkkoviestin jakelun keskeyttämistä koskevaa asiaa. Koska 18 §:n 1 momentin mukaan verkkoviestin jakelun keskeyttämistä koskeva hakemus on käsiteltävä kiireellisenä, kiireellisyys ulottuu myös samassa yhteydessä käsiteltävään verkkoviestin poistamista ja hävittämistä koskevaan asiaan.

Edellä on jo 5 artiklan yhteydessä arvioitu se, mitkä rangaistaviksi säädetty rikokset ovat siinä artiklassa tarkoitettua julkista yllytystä terrorismirikokseen. Jo rikoslain 17 luvun 1 §:n 1 momentissa rangaistavaksi säädetty julkinen kehottaminen rikokseen täyttää artiklan velvoitteet.

Kyseinen rikos mainitaan lisäksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa, joten terroristisessa tarkoituksessa tehtynä se voi olla myös terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos. Näitä rikoksia koskien voidaan antaa verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräys sekä verkkoviestin poistamis- ja hävittämismääräys. Artiklan 1 kohdan ensimmäinen virke jäsenvaltion alueella ylläpidetyn verkkosisällön poistamisesta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia, koska Suomen lainsäädäntö jo mahdollistaa sellaisen poistamisen.

Mitä tulee artiklan 1 kohdan toiseen virkkeeseen, joka koskee pyrkimistä vaikuttamaan verkkosisällön poistamiseen jäsenvaltion alueen ulkopuolella, toimintavaihtoehtoina ovat viranomaisyhteistyössä toteutettava tietojen poistaminen oikeusapumenettelyn puitteissa tai suora rajat ylittävä yhteydenpito palveluntarjoajiin, jolloin materiaalin poistaminen tapahtuu vapaaehtoiselta pohjalta.

Toimittaessa oikeusapumenettelyn kautta toimenpiteen täytäntöön paneminen toisessa valtiossa edellyttää sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 §:n mukaista tuomioistuimen päätöstä ja oikeusapupyynnön toiselle valtiolle. Haasteena voi olla menettelyn hitaus ja se, että verkkosisällön osalta eri valtioiden tulkinta sisällön lainvastaisuudesta ja suhteesta sananvapauteen voi vaihdella. Lisäksi ne palveluntarjoajat, joihin sisällön poistamista koskeva vaatimus kohdistettaisiin, eivät useinkaan ole direktiivin soveltamisalan vaikutuspiirissä.

Käytännössä tehokas ja tarkoituksenmukainen keino onkin viranomaisen ja palveluntarjoajan välillä tapahtuva yhteydenpito. Direktiivin 5 artiklassa tarkoitetun verkkosisällön osalta toimintamallina voi olla sekä suora yhteydenpito verkkopalvelun ylläpitäjään että toimiminen Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastoon (Europol) perustetun nimenomaisen yksikön (EU Internet Referral Unit eli EU IRU) kautta. Jäsenvaltiot voivat lähettää pyynnön verkkosisällön poistamiseksi tähän yksikköön. Yksikkö on yhteydessä palveluntarjoajaan, joka arvioi pyynnön kohteena olevan materiaalin ja mahdollisesti poistaa lainvastaiseksi toteamansa materiaalin omien käytösääntöjensä mukaisesti vapaaehtoisuus pohjalta. Artiklan 1 kohdassa tarkoitettua vaikuttamaan pyrkimistä voidaan toteuttaa ilman lainsäädäntömuutoksia. Direktiivikään ei edellytä lailla säätämistä.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa estämistoimenpiteitä, joten kohta ei edellytä jäsenvaltioilta lainsäädännöllisiä tai muita toimenpiteitä pääsyn estämiseksi. Vaikka kohdassa estämistoimenpiteiden toteuttaminen on sidottu siihen, että verkkosisällön poistaminen ei ole mahdollista, tätä ei ole aihetta tulkita siten, että edellytyksen olisi sisällyttävä myös jäsenvaltion lainsäädäntöön sikäli kuin sellaista pääsyn estämistoimenpiteistä on. Lainvastaisen verkkosisällön poistamista tai siihen pyrkimistä on joka tapauksessa pidettävä ensisijaisena toimenpiteenä, koska tällainen aineisto on aihetta saada pois yleisön ulottuvilta.

Artiklan 2 kohdan kannalta merkityksellinen on sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014; laki on nimeltään tietoyhteiskuntakaari kesäkuun 2018 alkuun asti) 185 §, jossa säädetään tiedon saannin estoa koskevasta määräyksestä. Pykälän 1 momentin mukaan käräjäoikeus voi syyttäjän tai tutkinnanjohtajan hakemuksesta tai sen hakemuksesta, jonka oikeutta asia koskee, määrätä 184 §:ssä tarkoitetun tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan sakon uhalla estämään tallentamansa tiedon saannin, jos tieto on ilmeisesti sellainen, että sen sisällön pitäminen yleisön saatavilla tai sen välittäminen on säädetty rangaistavaksi. Viittaus 184 §:ään tarkoittaa sitä, että kysymys on tilanteista, joissa tietoyhteiskunnan palvelu käsittää palvelun vastaanottajan (sisällön tuottaja) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä. Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 185 §:n 1 momentin nojalla voidaan estää pääsy Suomeen sijoittautuneiden palvelun tarjoajien sivustoille direktiivin 5 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Mitä tulee pääsyn estämiseen ulkomailla ylläpidettävään verkkosisältöön, lainsäädäntöä on siltä osin vain lapsipornografian levittämisen estotoimiin liittyen. Niistä annetun lain 4 §:n mukaan poliisi voi laatia, ylläpitää ja päivittää luetteloa lapsipornografiasivustoista. Käytännössä siitä huolehtii keskusrikospoliisi, joka säännöllisesti toimittaa päivitetyn estolistan teleyrityksille. Estämistoimenpiteiden katsottiin aikanaan edellyttävän lainsäädäntöä sen vuoksi, että lainsäädännöllisesti epäselvää oli, voiko poliisi luovuttaa laatimansa listan lapsipornomateriaalia sisältävistä sivustoista teleyrityksille (HE 99/2006 vp, s. 7/II). Tämän tyyppiin toimenpiteisiin liittyy muutenkin esimerkiksi perustuslain 12 §:n 1 momentissa säädettyyn sananvapauteen ja 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan liittyvistä syistä sellaisia näkökohtia, jotka edellyttävät toiminnasta säätämistä lailla.

Direktiivi ei edellytä lainsäädännöllisiä tai muitakaan toimenpiteitä pääsyn estämiseksi sellaiseen ulkomailla ylläpidettävään verkkosisältöön, joka julkisesti yllyttää terrorismirikosten tekemiseen. Kysymys pääsyn estämisestä tällaiseen sisältöön on sinällään merkityksellinen ja tärkeä. Tässä yhteydessä ei voida kuitenkaan arvioida sitä, miten pääsyn estämiseen voitaisiin lainsäädännöllisesti päästä, ja valmistella siihen liittyvää sääntelyä. Tälle asettaa rajat jo direktiivin tavanomaista lyhyempi täytäntöönpano-aika. Tällaiseen lainsäädäntöön ei voida suoraan ottaa mallia lapsipornografian levittämisen estotoimista annetusta laista tai muuttaa sitä koskemaan myös terrorismirikosten tekemiseen yllyttävää verkkosisältöä ilman mainitun lain toimivuuden kattavaa arviointia. Pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei ole tehtävissä lain voimassaolon alkuvuosina laaditusta vaikutusarvioinnista (liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 18/2010). On myös mahdollista kysyä, onko tarkoituksenmukaista ja hyödyllistä laatia piste-mäisesti lainsäädäntöä pääsyn estämisestä tietynlaiseen lainvastaiseen aineistoon, kun sivustoilla olevien sisältöjen kautta voidaan syyllistyä muihinkin rikoksiin kuin lapsipornografian levittämiseen tai julkiseen kehottamiseen rikokseen. Sinällään nämä rikokset voivat olla yleiseltä merkitykseltään eri asemassa kuin esimerkiksi kunnianloukkaurikokset tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, mutta tämän tyyppiset lainsäädäntötarpeet tulisi joka tapauksessa arvioida kokonaisvaltaisesti.

Artiklan 3 kohdan mukaan toimenpiteet, joissa on kyse sisällön poistamisesta ja sisältöön pääsyn estämisestä, on toteutettava avoimia menettelyjä noudattaen ja siten, että riittävien suoja-toimien avulla varmistetaan samalla erityisesti se, että kyseisissä toimenpiteissä rajoitetaan siihen, mikä on välttämätöntä ja oikeasuhteista, ja että käyttäjille ilmoitetaan kyseisten toimenpiteiden syistä. Sisällön poistamiseen tai sisältöön pääsyn estämiseen liittyviin suoja-toimiin on kuuluttava myös muutoksenhakuoikeus.

Verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksen osalta sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 §:n 1 momentissa säädetään, että ennen määräyksen antamista tuomioistuimen on varattava sille, jolle määräystä on haettu annettavaksi, ja verkkoviestin lähettäjälle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei asian kiireellisyys välttämättä muuta vaadi. Pykälän 4 momentin mukaan sillä, jolle on annettu määräys keskeyttää verkkoviestin pitäminen yleisön saatavilla, samoin kuin verkkoviestin lähettäjällä on oikeus hakea keskeyttämismääräyksen kumoamista siinä tuomioistuimessa, jossa määräys on annettu. Tuomioistuimen päätökseen kumoamisasiassa saadaan hakea muutosta.

Edellä todetun mukaisesti verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräystä koskevan asian yhteydessä voidaan vaatia verkkoviestin poistamista yleisön saatavilta ja sen hävittämistä. Koska asian käsittelyssä noudatetaan sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 22 §:n 3 momentin mukaan soveltuvin osin, mitä menettämisaatimuksen käsittelystä säädetään, tuomioistuimen päätökseen myös verkkoviestin poistamisesta yleisön saatavilta ja sen hävittämisestä voidaan hakea muutosta.

Artiklan 3 kohdassa todettuun välttämättömyyteen ja oikeasuhteisuuteen liittyy se, että verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräystä koskevan sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 §:n perustelujen (HE 54/2002 vp, s. 78/II; esityksessä 19 §) mukaan ”verkkoviesti” on ymmärrettävä sanan suppeimmassa merkityksessä. Keskeyttämismääräys on rajoitettava koskemaan vain verkkoviestin sitä osaa, johon määräys on sen tavoitteiden saavuttamiseksi teknisesti välttämätöntä kohdistaa. Määräystä ei siten ilman muuta voida kohdistaa esimerkiksi kokonaiseen verkkojulkaisuun. Nämä samat näkökohdat koskevat myös verkkoviestin poistamista yleisön saatavilta ja sen hävittämistä.

Mitä tulee tiedon saannin estoa koskevaan määräykseen, sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 185 §:n 1 momentin mukaan sitä koskevaa hakemusta ei voida hyväksyä varaamatta palvelun tarjoajalle ja sisällön tuottajalle tilaisuutta tulla kuulluksi, paitsi jos kuulemista ei voida toimittaa niin nopeasti kuin asian kiireellisyys välttämättä vaatii. Pykälän 4 momentin mukaan tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalla ja sisällön tuottajalla on oikeus hakea määräyksen kumoamista siinä kärkeäoikeudessa, jossa määräys on annettu. Myös tässä tapauksessa tuomioistuimen päätökseen kumoamisasiassa saadaan hakea muutosta.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetussa laissa tai sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, että käyttäjille on artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla ilmoitettava toimenpiteiden syistä. Direktiivi ei edellytä, että ilmoittamisesta säädetään laissa. Kohdan perusteella ilmoittamisesta on kuitenkin huolehdittava niissä tapauksissa, joissa se teknisesti on mahdollista. Kun otetaan huomioon muikin edellä todettu, artiklan 3 kohtakaan ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

22 artikla. *Päätöksen 2005/671/YOS muuttaminen.* Artiklalla muutetaan terrorismirikoksia koskevasta tiedonvaihdosta ja yhteistyöstä tehtyä neuvoston päätöstä (EUVL, N:o L 253, 29.9.2005, s. 22—24), jonka 2 artikla sisältää säännökset terrorismirikoksia koskevien tietojen toimittamisesta Eurojustille, Europolille ja jäsenvaltioille sekä 3 ja 4 artikla sisältävät säännökset yhteisistä tutkintaryhmistä, oikeusapupyynnöistä ja tuomioistuimen päätösten täytäntöönpanosta.

Neuvoston päätös 2005/671/YOS tuli voimaan 30 päivänä syyskuuta 2005. Jäsenvaltioiden oli 6 artiklan mukaan toteutettava tarvittavat toimenpiteet päätöksen säännösten noudattamiseksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2006. Päätöksen täytäntöönpano ei edellyttänyt Suomessa lainsäädäntömuutoksia. Sittenmin on kylläkin säädetty Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain (742/2010) 9 §:ssä rikosasian käsittelystä vastaavan viranomaisen velvollisuudesta toimittaa kansalliselle jäsenelle neuvoston päätöksen 2 artiklassa tarkoitetut tiedot. Nyt ei ole kuitenkaan kysymys Eurojustille toimitettavista tiedoista, joiden toimittamista mainittu pykälä edistää.

Artiklalla muutetaan ensinnäkin neuvoston päätöksen 1 artiklan a alakohtaa niin, että viittaus vuoden 2002 puitepäätöksen 1—3 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin korvataan viittauksella direktiivissä tarkoitettuihin rikoksiin.

Artiklan muut muutokset liittyvät jäsenvaltioiden välistä tietojenvaihtoa koskevaan neuvoston päätöksen 2 artiklan 6 kohtaan. Direktiivillä muutetun kohdan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sen toimivaltaisten viranomaisten terrorismirikoksia koskevien rikosoikeudellisten menettelyjen puitteissa keräämät tiedot ovat joko pyynnöstä tai oma-aloitteisesti mahdollisimman pian toisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten saatavilla, jos tietoja voitaisiin käyttää direktiivissä tarkoitettujen terrorismirikosten ehkäisemisessä, paljastamisessa, tutkinnassa tai niitä koskevassa syytteenpanossa ky-

seisessä jäsenvaltiossa kansallisen lainsäädännön ja asiaa koskevien kansainvälisten oikeudellisten välineiden mukaisesti.

Lisäksi artiklalla lisätään neuvoston päätöksen 2 artiklaan uudet 7 ja 8 kohta. Niistä ensimmäisen mukaan 6 kohtaa ei sovelleta, jos tietojen jakaminen vaarantaisi meneillään olevan tutkinnan tai henkilön turvallisuuden tai jos se olisi kyseisen jäsenvaltion keskeisten turvallisuusetujen vastaista. Jälkimmäisen uuden kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden toimivaltaiset viranomaiset saataaan 6 kohdassa tarkoitetut tiedot toteuttavat hyvissä ajoin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti tarpeelliset toimenpiteet.

Alkuperäisenä neuvoston päätöksen 2 artiklan 6 kohta velvoitti kunkin jäsenvaltion toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaikki asiaankuuluvat tiedot voidaan, ottaen huomioon tarpeen olla vaarantamatta meneillään olevaa tutkintaa, mahdollisimman pian saattaa muiden asianosaisten jäsenvaltioiden viranomaisten saataville kansallisen lainsäädännön ja asianmukaisten kansainvälisten oikeudellisten välineiden mukaisesti, silloin kun terrorismirikoksia koskeva tutkinta on meneillään tai sellainen saatetaan aloittaa taikka kun syytetoimet ovat käynnissä.

Direktiivin johdantokappaleissa 24—26 selostetaan lähemmin muutosten sisältöä ja tavoitteita. Niiden mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tietoja vaihdetaan tehokkaasti ja oikea-aikaisesti kansallisen lainsäädännön ja unionin voimassa olevan oikeudellisen kehyksen mukaisesti. Kansallisten viranomaisten olisi tietojenvaihtoa harkitessaan otettava huomioon terrorismirikosten aiheuttamat vakavat uhat. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että niiden toimivaltaisten viranomaisten, esimerkiksi lainvalvontaviranomaisten, syyttäjien tai tutkintatuomarien, rikosoikeudellisissa menettelyissä keräämät tiedot ovat sellaisen toisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten saatavilla, jonka osalta ne pitävät näitä tietoja merkityksellisinä. Tällaisiin merkityksellisiin tietoihin olisi sisällytettävä tapauksen mukaan vähintään Europolille tai Eurojustille päätöksen 2005/671/YOS mukaisesti siirretyt tiedot. Näistä tiedoista ovat tarkemmat säännökset neuvoston päätöksen 2 artiklan 4 ja 5 kohdassa. Johdantokappaleiden mukaan on noudatettava Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2016/680 vahvistettuja unionin tietosuojasääntöjä. Viitatuista johdantokappaleista viimeisen mukaan rikosoikeudelliset menettelyt kattavat menettelyjen kaikki vaiheet siitä hetkestä, kun henkilöä epäillään tai syytetään rikoksesta, kunnes on lopullisesti ratkaistu kysymys siitä, tekikö kyseinen henkilö asianomaisen rikoksen, ja tästä päätöksestä on tullut lopullinen.

Artiklalla neuvoston päätökseen tehdyillä muutoksilla siis pyritään edistämään tehokasta ja nopeata tietojenvaihtoja jäsenvaltioiden välillä jo olemassa olevan kansallisen lainsäädännön ja Euroopan unionin lainsäädännöllisen viitekehyksen puitteissa sekä veloitetaan jäsenvaltio tarpeellisiin toimenpiteisiin sen saatua toiselta jäsenvaltiolta terrorismirikosta koskevat tiedot. Kysymys ei ole siis näiltä osin lainsäädännön muuttamistarpeiden arvioinnista, vaan sen edellyttämisestä, että jäsenvaltiolla on toimivat mekanismit toisaalta tietojen toimittamiseksi ja toisaalta saatujen tietojen johdosta toimimiseksi.

Myös neuvoston päätökseen lisättävää 2 artiklan uutta 7 kohtaa voi tulkita niin, että laissa ei tarvitse säätää tietojen toiselle jäsenvaltiolle toimittamisen esteeksi sitä, että tietojen jakaminen vaarantaisi tutkinnan tai henkilön turvallisuuden tai olisi jäsenvaltion keskeisten turvallisuusetujen vastaista. Mainittu kohta oikeuttaa jäsenvaltion olemaan toimittamatta tietoja tällaisissa tapauksissa. Uuden 7 kohdan kannalta lainsäädännöllisesti merkityksellinen on Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annettu laki

(26/2009). Lain 7 §:ssä ovat tietojen ja tiedustelutietojen luovuttamisesta kieltäytymistä koskevat säännökset, jotka koskevat myös 2 artiklan uudessa 7 kohdassa mainittuja olosuhteita. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen on kieltäydyttävä tietojen luovuttamisesta, jos tietojen luovuttaminen saattaa vaarantaa Suomen turvallisuutta. Pykälän 2 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan tietojen luovuttamisesta voidaan kieltäytyä, jos pyynnön täyttäminen saattaa haitata rikosten estämistä tai selvittämistä Suomessa taikka pyynnön täyttäminen saattaa vaarantaa henkilöiden turvallisuuden. Laki ei koske pelkästään tietojen luovuttamista pyynnöstä, vaan oma-aloitteista tietojen ja tiedustelutietojen luovuttamista koskevan 6 §:n mukaan toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen on luovutettava tietoja toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle myös oma-aloitteisesti, jos luovuttamisen voidaan olettaa edistävän rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä. Viitatus momentin 2 kohdassa mainitaan terrorismi.

Suomessa kansainvälisen poliisiyhteistyön tiedonvaihdon nopeus ja tehokkuus on varmistettu ympärivuorokautisesti sillä tavalla kuin direktiivillä tehdyt muutokset edellyttävät. Terrorismin torjuntaan liittyvää tietojenvaihtoa hoitaa keskusrikospoliisin viestiliikennekeskus ja myös suojelupoliisi.

Poliisihallituksen määräyksen mukaisesti keskusrikospoliisi on kansainvälisen rikospoliisiyhteistyön kansallinen keskus Suomessa ja sinne on sijoitettu Interpolin (National Central Bureau, NCB), Europolin (Europol National Unit, ENU) ja Schengen-poliisiyhteistyön (SIRENE bureau) kansalliset keskuskeskukset. SIRENE -toimisto on sijoitettu keskusrikospoliisin viestiliikennekeskukseen ja se on Euroopan komission täytäntöönpanopäätöksen velvoittamalla tavalla toiminnassa ympärivuorokautisesti. Viestiliikennekeskuksen henkilöstöllä on käyttöoikeudet kaikkien kolmen tiedonvaihtoverkoston tieto- ja viestintäjärjestelmiin, ja keskus on ilmoitettu kaikkien edellä mainittujen verkostojen jäsenvaltioille ja EU-virastoille ympärivuorokautiseksi, keskitetyksi tietojenvaihdon yhteyspisteeksi (Single Point of Contact).

Suomessa viranomaistoiminnassa kertyvä, muille jäsenmaille direktiivissä välitettäväksi säädetty tieto on nopeasti ja tehokkaasti toimitettavissa keskusrikospoliisin välityksellä. Tiedon välittäminen voidaan tehdä tallentamalla se kansainvälisiin tietojärjestelmiin ja välittämällä se yhdelle tai useammalle jäsenmaalle Europolin tai Interpolin viestinvälitysjärjestelmillä ympärivuorokautisesti. Suojelupoliisi vaihtaa tietojään omia järjestelmiään hyödyntäen, mutta voi tarvittaessa tai halutessaan tukeutua keskusrikospoliisin viestintäpalveluihin.

Tiedonvaihto viestiliikennekeskuksesta kansallisille toimijoille ja toimijoilta toteutetaan pääosin suoraan alueellisesti tai sitten muuten kyseisessä tilanteessa toimivaltaiselle viranomaiselle tai toimivaltaisille viranomaisille. Terrorismiin liittyvissä asioissa tiedot toimitetaan aina myös suojelupoliisille. Kiireellisiä toimia vaativissa tilanteissa kansainvälinen tieto välitetään viestiliikennekeskuksesta välittömästi suoraan poliisiin, tilanteesta riippuen myös Rajavartiolaitoksen johto- ja tilannekeskuksiin, ja toimenpiteet toteutetaan viranomaisten normaalien johtamis- ja varautumisjärjestelmien puitteissa uhkan vakavuusarvion mukaisesti.

Viestiliikennekeskuksen kanssa samoissa tiloissa toimii valtakunnallisen PTR -tiedustelu- ja analyysikeskuksen tilanpäivystys. Viestiliikennekeskus ja PTR -tilanpäivystys muodostavat yhdessä keskusrikospoliisin tilannekeskuksen, jonka tehtäviin kuuluu tehokas rikos- ja rikostiedustelutiedon välittäminen.

23 artikla. *Perusoikeudet ja -vapaudet.* Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivi ei aiheuta muutoksia velvoitteeseen kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa vahvis-

tettuja perusoikeuksia ja oikeudellisia peruseriaatteita. Kohta asiallisesti vastaa vuoden 2002 puitepäätöksen 1 artiklan 2 kohtaa, jonka mukaan puitepäätöksellä ei muuteta velvollisuutta kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa taattuja perusoikeuksia ja oikeusvaltion periaatteita.

Artiklan 1 kohtaa selitetään ja täsmennetään useissa direktiivin johdantokappaleissa. Huomiioon otettavia perusoikeuksia ja -vapauksia (esimerkiksi oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, sananvapaus ja tiedonvälityksen vapaus sekä oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioitukseen) ja periaatteita (esimerkiksi rikoksista määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuden periaate kattaen rikosoikeudellista täsmällisyyttä, selkeyttä ja ennakoitavuutta koskevan vaatimuksen) käsitellään johdantokappaleessa 35. Sen mukaan direktiivissä kunnioitetaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa tunnustettuja periaatteita ja otetaan huomioon erityisesti perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet, myös sen II, III, V ja VI osastoon sisältyvät periaatteet. Merkityksellinen ei johdantokappaleen 35 mukaan ole vain Euroopan unionin oikeus, vaan kappaleessa viitataan myös ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen (Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus; SopS 19/1990), kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimuksen (SopS 8/1976) ja muihin kansainvälisen oikeuden mukaisiin ihmisoikeuksiin liittyviin velvoitteisiin. Direktiivi ei vaikuta unionin oikeuden mukaisiin jäsenvaltioiden velvoitteisiin, jotka koskevat epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden prosessuaalisia oikeuksia rikosoikeudellisissa menettelyissä (johdantokappale 36).

Direktiivin johdantokappaleen 37 mukaan direktiivi ei saisi johtaa jäsenvaltioilla kansainvälisen oikeuden, myös kansainvälisen humanitaarisen oikeuden, nojalla olevien oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuiden muuttumiseen. Johdantokappaleen toisessa virkkeessä todetaan, että tällä direktiivillä ei säädellä sellaisia kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa määriteltyjä aseellisten joukkojen toimia aseellisen selkkauksen aikana, joihin sovelletaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta, eikä valtion puolustusvoimien toimia silloin kun ne suorittavat virallisia tehtäviään, sikäli kuin niihin sovelletaan kansainvälisen oikeuden muita sääntöjä.

Kansainvälinen humanitaarinen oikeus sääntelee sotaa käyvien osapuolten toimia ja tulee sovellettavaksi aseellisen selkkauksen tilanteissa. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaan aseellisissa selkkauksissa tahalliset siviileihin tai siviilikohteisiin kohdistuvat väkivallanteot luokitellaan sotarikoksiksi. Johdantokappaleen 37 voi todeta tarkoittavan sitä, että direktiiviä ei sovelleta aseellisen selkkauksen yhteydessä tehtyihin tekoihin, joihin humanitaarinen oikeus soveltuu ja jotka ovat sen mukaan laillisia. Johdantokappaleen mukaiset direktiivin soveltamisalaa ja terrorismirikosten ulottuvuutta koskevat rajaukset eivät tee lailliseksi muita muuten laittomiksi määriteltyjä tekoja eivätkä estä niistä syyttämistä.

Humanitaaristen velvoitteiden sitomien valtioiden harkintaan pitkälti jää se, minkä rikosnimikkeiden nojalla syytetään teoista, jotka ovat humanitaarisen oikeuden mukaan laittomia ja jotka kohdistuvat siviiliväestöön. Rikosten tunnusmerkistöihin liittyy väistämättä rajanveto-ongelmia. Tämä ei koske pelkästään terrorismirikoksia ja sotarikoksia, vaan myös terrorismirikoksia ja muita vakavia rikoksia, joita voidaan tehdä terroristisessa tarkoituksessa. Terrorismirikoksen erottaa muista sitä muistuttavista rikoksista nimenomaan rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentin määritelmässä säädetty terroristinen tarkoitus, joka liittyy suoraan (terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos) tai välillisesti (muut rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädetty rikokset) kaikkiin terrorismirikoksiin. Toisaalta kansainvälinen humanitaarinen oikeus on otettava huomioon myös arvioitaessa terroristisen tarkoituksen olemassaoloa. Tekijällä ei ole esimerkiksi rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua terroristista tarkoitusta, jos kysymys on kansainvälisiä sodan oikeussääntöjä kunnioittavasta toiminnasta.

Johdantokappaleen 37 merkitystä on siis syytä erityisesti korostaa, vaikka kappale ei sinänsä ilmennä uutta katsantokantaa suhteessa siinä esiin nostettuihin kysymyksiin. Johdantokappaleen pitkälti asiallisesti vastaavat säännökset ovat jo EN:n yleissopimuksen 26 artiklan 4 ja 5 kappaleessa.

Johdantokappaleen 38 mukaan puolueettomien, kansainvälisessä oikeudessa, mukaan lukien kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa, tunnustettujen humanitaarisen avun järjestöjen toimittama humanitaarinen apu ei kuulu direktiivin soveltamisalaan, kun otetaan huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Myös tämän johdantokappaleen osalta on syytä korostaa sitä, että terrorismirikoksiin liittyy terroristista toimintaa edistävä terroristinen tarkoitus, joka oleellisesti eroaa humanitaarisen avustustoiminnan tarkoituksesta. Johdantokappaleen tarkoituksena voi katsoa olevan sen edistäminen, että humanitaaristen avustujajärjestöjen toimintaa ei perusteettomasti estetä tai vaikeuteta. Näillä näkökohdilla voi olla merkitystä erityisesti arvioitaessa sitä, onko joku syyllistynyt matkustamisrikokseen tai terrorismin rahoittamiseen.

Vielä artiklan 1 kohtaan liittyvän johdantokappaleen 39 mukaan direktiivin nojalla toteutetut rikosoikeudelliset toimenpiteet on pantava täytäntöön oikeassa suhteessa rikokseen ja siihen liittyviin olosuhteisiin. Täytäntöönpanossa on suljettava pois kaikenlainen mielivalta, rasismi ja syrjintä.

Artiklan 1 kohta ei sellaisenaan edellytä lainsäädäntömuutoksia. Kohta ja siihen liittyvät johdantokappaleet ohjaavat lainsäätäjää ja lainsoveltajaa. Tämä on tarvittavassa määrin otettava huomioon lainsäädäntötarpeiden arvioinnin, lainsäädännön sisällön ja säännösten tulkintaa ohjaavien perustelujen osalta. Direktiivin vaikutuksia perusoikeuksiin ja -vapauksiin myös seurataan. Direktiivin 29 artiklan 2 kohdan mukaan komission Euroopan parlamentille ja neuvostolle antaman kertomuksen tulee kattaa myös sellaiset vaikutukset, mukaan lukien syrjimättömyys ja oikeusvaltioperiaate.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat vahvistaa lehdistönvapautta ja muiden tiedotusvälineiden vapautta koskevien peruseriaatteiden vaatimat ja kyseisten peruseriaatteiden mukaiset edellytykset, joilla säännellään lehdistön tai muiden tiedotusvälineiden oikeuksia ja vastuuta sekä menettelyyn liittyviä takeita, jos tällaiset edellytykset koskevat vastuun määräytymistä tai rajaamista.

Artiklan 2 kohta jossakin määrin sääntelee samoja kysymyksiä kuin vuoden 2008 puitepäätöksen 2 artikla. Sen mukaan puitepäätös ei velvoita jäsenvaltioita toteuttamaan toimenpiteitä, jotka ovat ristiriidassa sananvapautta, erityisesti lehdistönvapautta ja muiden tiedotusvälineiden sananvapautta koskevien peruseriaatteiden kanssa sellaisina kuin ne ilmenevät valtiosääntöperinteistä, taikka säännöistä, jotka koskevat lehdistön tai muiden tiedotusvälineiden oikeuksia ja vastuuta sekä niille annettuja menettelyyn liittyviä takeita silloin, kun nämä säännöt liittyvät vastuun määräytymiseen tai rajaamiseen.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat vahvistaa siinä tarkoitettuja edellytyksiä, joten artikla ei velvoita lainsäädäntömuutosten tai muiden toimenpiteiden tekemiseen. Direktiivin täytäntöönpanovaiheessa ei ole ilmennyt seikkoja, joiden perusteella olisi tarvetta vahvistaa edellytyksiä, joilla säännellään lehdistön tai muiden tiedotusvälineiden toimintaa. Vaikka kohta ei puitepäätöksen artiklan kanssa samalla tavalla korosta tiedotusvälineiden sananvapauden merkitystä ja kunnioittamista, se on sinällään vaikeaselkoisesti kirjatusta sisällöstäkin huolimatta kohdan perimmäinen tarkoitus.

24 artikla. *Terrorismin uhrien tukeminen ja auttaminen.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvien rikosten tutkinta tai niistä syytteenpano ei edellytä terrorismin uhrin tai rikoksen kohteena olevan muun henkilön tekemää ilmoitusta tai esittämää syytöstä ainakaan silloin, kun teot on tehty jäsenvaltion alueella.

Suomessa rikokset ovat virallisen syytteen alaisia, jollei niitä ole nimenomaisesti säädetty asianomistajarikoksiksi, joiden tutkiminen ja joista syyttäminen edellyttävät asianomistajan rangaistusvaatimusta. Rikoslain 34 a luvussa mitään terrorismirikosta ei ole säädetty asianomistajarikokseksi eikä sitä ehdoteta myöskään tässä esityksessä. Virallisen syytteen alaisen rikoksen tutkinta ja syytteenpano siitä eivät edellytä rikoksen uhrin tai muun rikoksen kohteena olevan henkilön ilmoitusta tai esittämää rangaistusvaatimusta. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikoksen tutkinta ei edellytä esitutkintaviranomaiselle tehtyä ilmoitusta, vaan viranomainen voi tutkia muullakin tavalla sen tietoon tulleen tehdyksi epäillyn rikoksen.

Kansainvälisinä rikoksina terrorismirikokset kuuluvat Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan tekopaikasta riippumatta. Ulkomailla tehdyn rikoksen tutkiminen Suomessa riippuu esitutkintalain 3 luvun 8 §:n 1 momentissa säädetystä edellytyksestä. Mainitun säännöksen mukaan esitutkintaviranomainen voi tutkia ulkomailla tehdyksi epäillyn rikoksen, jos rikokseen rikoslain 1 luvun säännösten nojalla voidaan soveltaa Suomen lakia ja jos esitutkinnan toimittaminen Suomessa on tutkinnallisista syistä ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Jos tällaisen rikoksen tutkiminen Suomessa edellyttää rikoslain 1 luvun 12 §:ssä tarkoitettua valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, syyttäjä päättää esitutkinnan aloittamisesta.

Artiklan 1 kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on terrorismin uhrien erityistarpeisiin vastaavia direktiivin 2012/29/EU mukaisia tukipalveluja ja että ne ovat terrorismin uhrien saatavilla välittömästi terrori-iskun jälkeen ja niin kauan kuin tarpeellista. Tällaisia palveluja on tarjottava lisänä uhrien yleisille tukipalveluille, joissa voidaan käyttää erityistukea antavia olemassa olevia yksiköitä, tai näiden yleisten tukipalvelujen erottamattomana osana.

Tähän kohtaan kuten myöskin seuraaviin kohtiin ja artikloihin liittyy direktiivin johdantokappale 27, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi hyväksyttävä suojelu-, tuki- ja avustustoimenpiteitä, joilla vastataan terrorismin uhrien erityistarpeisiin, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/29/EU mukaisesti ja kuten tässä direktiivissä on tarkemmin määritelty. Terrorismin uhri on direktiivin 2012/29/EU 2 artiklassa määritelty luonnollinen henkilö, jolle on aiheutunut terrorismirikoksesta välitön vahinko, kuten fyysinen, henkinen tai emotionaalinen haitta taikka taloudellinen menetys, tai sellaisen henkilön, jonka kuolema on välitön seuraus terrorismirikoksesta, perheenjäsen, jolle on aiheutunut vahinkoa kyseisen henkilön kuolemasta. Kyseisessä 2 artiklassa määritellyillä eloonjääneiden terrorismin uhrien perheenjäsenillä on oikeus käyttää uhrien tukipalveluja ja suojelutoimenpiteitä kyseisen direktiivin mukaisesti.

Artiklan 2 kohdassa ja johdantokappaleessa 27 viitattu direktiivi on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta (EUVL, N:o L 315, 14.11.2012, s. 57—73; jäljempänä ”uhridirektiivi”). Jäsenvaltioiden on tullut saatava uhridirektiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 16 päivänä marraskuuta 2015.

Artiklan 2 kohta liittyy uhridirektiivin 8 artiklaan, jonka 1 kohdan ensimmäisen virkkeen mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on tarpeidensa mukaisesti mahdollisuus käyttää maksutta luottamuksellisia uhrin etua edistäviä uhrien tukipalveluja ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen. Mainitun artiklan 3 kohdan ensimmäisen virkkeen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava toimenpiteitä maksuttomien ja luottamuksellisten erityistukipalvelujen perustamiseksi uhrien yleisten tukipalvelujen lisäksi tai niiden erottamattomina osina taikka annettava uhrien tukijärjestöille mahdollisuus ottaa yhteyttä tällaista erityistukea antaviin erikoisyksiköihin. Uhridirektiivin 8 artiklan 4 kohdan mukaan uhrien tukipalvelut ja mahdolliset erityistukipalvelut voidaan perustaa julkisina tai valtiosta riippumattomina järjestöinä, ja ne voidaan järjestää ammatillis- tai vapaaehtois- pohjalta.

Uhridirektiivin täytäntöönpanoa on sen direktiivin 8 artiklan ja mainittuun artiklaan liittyvän 9 artiklan osalta edistetty rikosuhrimaksusta (669/2015) annetulla lailla, joka tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 2016. Lain tarkoituksena on rikoksen uhrien tukipalveluihin kohdennettavan valtionrahoituksen vahvistaminen rikosuhrimaksujen tuottoa vastaavalla määrällä. Valtiontalouden kehyksissä vuosille 2018—21 on tuottoarvioon perustuen varattu rikosuhrien tukipalveluita tuottaville yhteisöille enintään noin 4,8 miljoonaa euroa vuosittain. Oikeusministeriön menomomentilta rahoitetaan pääasiassa uhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut (Rikosuhripäivystyksen toiminta) sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Istanbulin sopimus; SopS 53/2015) mukainen puhelinpalvelu (Nollalinja). Uhridirektiivin mukaisten yleisten tukipalveluiden turvaaminen pitkällä aikavälillä on hoidettu siten, että oikeusministeriö on joulukuussa 2017 antanut julkisen palveluvelvoitteen näiden palveluiden tuottamisesta Rikosuhripäivystyksen toiminnassa vuosina 2018—27. Palveluiden tuottamisesta maksetaan vuosittain korvaus valtionavustuksena. Vuonna 2018 korvaus on 3,95 miljoonaa euroa.

Uhridirektiivin mukaiset uhrien tarpeisiin vastaavat yleiset tukipalvelut toteutuvat nykyisellään Rikosuhripäivystyksen palveluiden kautta. Rikosuhripäivystyksellä ei ole toistaiseksi terrorismin uhreille kehitettyjä erityisiä palvelumalleja eikä hälytysjärjestelmää, joka takaisi laajennetun avun hyvin lyhyen ajan sisällä. Rikosuhripäivystyksen on jo nyt mahdollista iskun tapahtuessa laajentaa puhelin- ja chat-palveluitaan ja tiedottaa verkkosivullaan terrorismin uhreille heidän tarvitsemistaan erityistiedoista kohtuullisen ajan kuluessa tapahtuman jälkeen, viimeistään seuraavana arkipäivänä.

Terrorismin uhreille kehitettävien palvelumallien valmistelu on sisällytetty Rikosuhripäivystyksen vuoden 2018 toimintasuunnitelmaan siten, että ne voidaan hoitaa osana yleistä tukipalvelua. Rikosuhripäivystyksen valmiustoiminta nopean palvelun mahdollistamiseksi vaatii kehittämistä. Henkilökunnan ja tarvittaessa vapaaehtoisten täydennyskoulutukset koskien terrorismin uhrien erityistarpeita toteutetaan vuosina 2018 ja 2019.

Psykososiaalisen tuen järjestäminen suuronnettomuustilanteissa on sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla. Tämä koskee myös terrori-iskuja.

Sosiaali- ja kriisipäivystykset ja sosiaalipäivystykset osallistuvat yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittamiseen viranomaisvastuulla ja antavat kiireellistä kriisi- ja sosiaalityön apua psykososiaalisen tuen ja kiireellisten sosiaalipalvelujen kautta (esimerkiksi majoitus, kiireellinen toimeentulotuki ja muut välttämättömät sosiaalipalvelut). Apua järjestetään heti tapahtuneen jälkeen uhreille ja heidän läheisilleen sekä tilanteessa muuten altistuneille henkilöille. Jo tilanteen alkuvaiheessa suunnitellaan seuranta ja jälkihoito sekä yhteisöllinen tuki. Kriisiapua antavat lisäksi kunnalliset kriisiryhmät, terveysasemien psykiatriset sairaanhoitajat sekä Suomen Mielenterveysseuran kriisikeskukset 22 paikkakunnalla. Mahdollisesti

perustettavien kriisikeskusten toimintamuotoina ovat kriisivastaanotto, ryhmät sekä puhelin- ja verkkokriisityö. Kriisikeskus voi olla sopimuksen mukaan apuna mm. akuutin vaiheen jälkeen tapahtuvassa kriisiavun järjestämisessä. Kriisikeskusten työntekijät ovat kriisityön ammattilaisia. Lisäksi kriisikeskuksessa toimii vapaaehtoisia, joiden toimintaa kriisityöntekijät tiiviisti tukevat.

Yhteistyötä tehdään viranomaisten, yksityisten palveluntuottajien, järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen kesken. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys on psykososiaalisen tuen valtakunnallinen toimija, joka sosiaali- ja terveysministeriön valtuuttamana tarvittaessa koordinoi psykososiaalisen tuen järjestymistä uhrien kotipaikkakunnalle, toimii asiantuntijana paikallisten toimijoiden tukena sekä varmistaa, että jälkihoitosuunnitelman teko käynnistetään. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa), Suomen Punainen Risti (SPR) ja muut järjestöt sekä Kirkon henkinen huolto (HeHu) ovat viranomaisten tukena.

Artiklan 2 kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan 3 kohdan mukaan tukipalveluilla on pystyttävä tarjoamaan apua ja tukea terrorismin uhreille heidän erityistarpeidensa mukaisesti. Palvelujen on oltava luottamuksellisia, maksuttomia ja helposti kaikkien terrorismin uhrien saatavilla. Palveluihin kuuluvat erityisesti

- a) emotionaalinen ja psykologinen tuki, kuten apu ja neuvonta trauman yhteydessä;
- b) neuvonta ja tietojen antaminen asiaan liittyvistä oikeudellisista, käytännöllisistä tai taloudellisista asioista, mukaan lukien terrorismin uhrien 26 artiklassa säädetyn tiedonsaantioikeuden käyttämisen helpottaminen;
- c) korvausvaatimusten esittämiseen liittyvä apu asianomaisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti terrorismin uhreille saatavilla olevien korvausten osalta.

Artiklan 2 kohdassa olevan viittauksen vuoksi myös 3 kohdan osalta merkityksellisiä ovat uhridirektiivin määräykset. Artiklan 3 kohta liittyy ensinnäkin uhridirektiivin 8 artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan uhrilla on oikeus käyttää maksuttomia erityistukipalveluja erityistarpeidensa mukaisesti. Uhridirektiivin johdantokappaleen 16 perusteella on selvää, että terrorismin uhrien tukemista määrittävät terrorismin uhrien erityistarpeet. Uhrien erityistukipalvelujen sisällöstä ovat tarkemmat määräykset uhridirektiivin 9 artiklan 3 kohdassa. Sen mukaan 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen erityistukipalvelujen on kehitettävä ja tarjottava vähintään seuraavia palveluja, jolleivät muut julkiset tai yksityiset tahot niitä muuten tarjoa:

- a) suojan tai muun sopivan väliaikaisen majoituksen antaminen uhreille, jotka tarvitsevat turvallisen paikan toissijaisen ja toistuvan uhriksi joutumisen, pelottelun ja kostotoimien välittömän riskin johdosta;
- b) kohdennettu ja yhdenmukainen tuki uhreille, joilla on erityistarpeita, kuten seksuaalisen väkivallan, sukupuoleen perustuvan väkivallan ja läheisväkivallan uhrit, mukaan lukien psykologinen apu ja neuvonta.

Toisaalta kohdalla on sisältönsä perusteella kytkenä myös uhridirektiivin uhrien yleisiä tukipalveluja koskevaan 9 artiklan 1 kohtaan, jonka mukaan 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen uhrien tukipalvelujen on tarjottava vähintään:

- a) uhrien oikeuksien käyttämisen kannalta olennaisia tietoja, neuvontaa ja tukea, jotka liittyvät esimerkiksi rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaamisesta koskevien kansallisten järjestelmien

hyödyntämiseen tai uhrin asemaan rikosoikeudellisissa menettelyissä, mukaan lukien valmistautuminen oikeuden istuntoon osallistumiseen;

b) tietoa olemassa olevista asiaankuuluvista erityistukipalveluista ja välittömän ohjaamisen tällaiseen palveluun;

c) emotionaalista ja, jos sitä on saatavilla, psykologista tukea;

d) rikoksesta johtuviin taloudellisiin ja käytännön kysymyksiin liittyvää neuvontaa;

e) toissijaisen ja toistuvan uhriksi joutumisen, pelottelun ja kostotoimien riskiä ja ehkäisemistä koskevaa neuvontaa, jolleivät muut julkiset tai yksityiset palvelut sitä muuten tarjoa.

Artiklan 3 kohdan a alakohta poikkeaa uhridirektiivin 9 artiklan 1 kohdan c alakohdasta siten, että psykologista tukeakin on oltava saatavilla. Artiklan 3 kohdan yleiset neuvontaa, tietojen antamista ja apua koskevat b ja c alakohta saavat tarkempaa sisältöä uhridirektiivin 9 artiklan 1 kohdan a, b, d ja e alakohdasta. Artiklan 3 kohdan b alakohdassa viitataan 26 artiklaan, jonka yhteydessä jäljempänä käsitellään yleisesti kaikkien uhrien tiedonsaantia oikeuksistaan, tarjolla olevista tukipalveluista ja käytettävissä olevista korvausjärjestelmistä.

Pääosa etenkin b ja c alakohdan mukaisesta avusta ja tuesta voidaan tarjota uhrien yleisten tukipalveluiden puitteissa Rikosuhripäivystyksen toteuttamana. Tätä tukee Rikosuhripäivystyksen toiminta eurooppalaisten rikosuhrijärjestöjen yhteistyöjärjestössä (Victim Support Europe, VSE). Alakohdan a osalta Rikosuhripäivystyksen toiminta kattaa emotionaalisen tuen, johon sisältyy keskusteluapua sekä neuvontaa. Rikosuhripäivystys ei tarjoa psykologi- tai muita traumapalveluita vaan ohjaa asiakkaat saatavilla olevan tuen pariin. Rikosuhripäivystyksellä on laajan toimipisteverkostonsa kautta hyvät yhteydet paikallisiin kriisipalveluihin. Kaikki Rikosuhripäivystyksen palvelut ovat luottamuksellisia ja maksuttomia, tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita.

Alakohdan a mukainen emotionaalinen ja psykologinen tuki, kuten apu ja neuvonta trauman yhteydessä, tarkoittaa julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmän osalta psykososiaalista tukea. Tähän liittyvää sääntelyä on seuraavasti:

1) Pelastuslain (379/2011) 46 §:n mukaan valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun siten kuin 47 §:ssä säädetään sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Todetussa tarkoituksessa sosiaali- ja terveystoiminnat ja hallinnonalan laitokset vastaavat niitä koskevilla sääöksillä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä ja psykososiaalisen tuen palveluista.

2) Terveystoimintalain (1326/2010) 27 §:ssä säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää alueensa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tarpeellinen mielenterveystyö, johon kuuluu muun ohessa yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa.

3) Terveystoimintalain 32 §:n mukaan kunnan perusterveydenhuollon tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on oltava terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä kyseisen lain mukaisia terveydenhuoltopalveluja järjestäessään sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon ja lasten päivähoidon kanssa, jota tehtävien asianmukainen hoitaminen sekä potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve edellyttävät. Jos sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttää terveydenhuollon palveluja,

on terveydenhuollosta vastaavan kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevan terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. Tämä koskee myös artiklan 4 kohdan mukaista koordinaatiota.

4) Terveydenhuoltolain 40 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ensihoitopalveluun sisältyy tarvittaessa potilaan, hänen läheisensä ja muiden tapahtumaan osallisten ohjaaminen psykososiaalisen tuen piiriin.

5) Terveydenhuoltolain 50 §:n mukaan kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien muun ohessa psykososiaalinen tuki, on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista.

6) Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 11 §:n mukaan sosiaalipalveluja tulee järjestää äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen. Tällöin on kyse tuen tarpeesta sellaisessa muutoksessa, jonka jälkeen yksilön tai perheen elämä ei palaa enää entiselleen. Tällaisissa tilanteissa sosiaalihuollolla voi olla rooli sosiaalipäivystyksen toteuttamisessa, sosiaalityössä, sosiaalisessa kuntoutuksessa, suoriutumisen ja osallistumisen tukemisessa sekä psykososiaalisen tuen palveluissa tai kriisitilanteen johdosta hätään joutuneiden huollossa ja majoituksessa.

7) Sosiaalihuoltolain 12 §:n mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Lain 14 §:ssä säädetään tuen tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista. Sen mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä myös mielenterveystyötä. Saman lain 25 §:n mukaan laissa tarkoitettuun mielenterveystyöhön kuuluu yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa.

8) Sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaan sosiaalipäivystys on järjestettävä ympärivuorokautisesti kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi kaiken ikäisille. Päivystys on toteutettava siten, että palveluun voi saada yhteyden ympäri vuorokauden ja kiireelliset sosiaalipalvelut voidaan antaa siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Päivystävissä yksiköissä on oltava riittävät voimavarat ja osaaminen, jotta palvelun laatu ja asiakasturvallisuus toteutuvat. Sosiaalipäivystystä toteutettaessa on toimittava yhteistyössä ensihoitopalvelun, terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin, hätäkeskuksen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa. Tämä koskee myös artiklan 4 kohdan mukaista koordinaatiota.

9) Sosiaalihuoltolain 29 a §:n mukaan sosiaalipäivystystä on järjestettävä terveydenhuoltolaisessa tarkoitettuna laajan ympärivuorokautisen päivystysyksikön yhteydessä ja perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksen yhteydessä. Sosiaalipäivystyksen järjestämisestä vastaavat yhteistyössä sairaanhoitopiirien kanssa ne kunnat, joiden alueella momentissa tarkoitettujen terveydenhuollon yksiköt sijaitsevat. Sosiaalipäivystys osallistuu tarvittaessa psykososiaalisen tuen antamiseen kiireellisissä tilanteissa.

Maksuttomat sosiaali- ja terveystyöpalvelut on määritelty sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:ssä. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan terveydenhuollon palveluista maksuttomia ovat muun ohessa terveydenhuoltolain 40 §:n perusteella järjestetty ensihoito lukuun ottamatta ensihoitoon liittyvää sairaankuljetusta ja psykiatrisen avohoidon toimintayksikössä annettu hoito siihen liittyvää osittaista ylläpitoa lukuun ottamatta. Terveydenhuollon osana tarjottava psykososiaalinen tuki lukuun ottamatta ohjaamista psy-

kososiaalisen tuen piiriin ensihoidossa ja psykiatrisen avohoidon toimintayksikössä annettua tukea on maksullista. Osana sosiaalipäivystystä ja sosiaalityötä tarjottava psykososiaalinen tuki on maksutonta. Tämä perustuu siihen, että sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat maksuttomia palveluita. Kunnilla on lisäksi mahdollisuus määritellä palvelu maksuttomaksi, ja käytännössä palveluja on myös tarjottu niin, ettei niistä ole koitunut maksuja asiakkaille.

Direktiivin täytäntöönpanoon liittyen on vielä tarvetta selventää ja pohtia kansallisia käytäntöjä palveluiden maksuttomuuden suhteen. Jatkossa saattaa olla aihetta harkita, tulisiko psykososiaalisen tuen käsitettä, sisältöä ja maksuun liittyviä kysymyksiä selventää lainsäädännössä tai ainakin ottaa huomioon ohjeistuksessa. Alakohta a ei kuitenkaan suoranaisia lainsäädäntömuutoksia edellytä.

Valtiokonttori neuvoo c alakohdan mukaisessa korvauksen hakemisessa ja tiedottaa rikoksen uhrin oikeudesta korvaukseen asiakaspalvelussa ja internet-sivuillaan. Valtiokonttori toimii rikoksen uhreille maksettavista korvauksista tehdyn neuvoston direktiivin 2004/80/EY mukaisena avustavana ja päättävänä viranomaisena ja neuvoo muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden viranomaisia niiden avustaessa maassaan asuvia rikoksen uhreja. Valtiokonttorin ja toisen jäsenvaltion viranomaisen välisestä yhteistyöstä säädetään rikosvahinkolaissa (1204/2005) sekä Valtiokonttorin ja toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen välisestä yhteistyöstä rikosvahinkojen korvaamisessa annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1207/2005).

Artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niillä on olemassa kansallisen pelastuspalveluinfrastruktuurinsa puitteissa mekanismit tai toimintatavat tukipalvelujen aktivoimiseksi terrorismin uhreja varten. Mekanismeissa tai toimintatavoissa on otettava asiainkuuluvien viranomaisten, virastojen ja elinten välinen koordinaatio huomioon, jotta uhrien ja heidän perheenjäsentensä tarpeisiin voidaan vastata kattavasti heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen, mukaan lukien riittävät keinot, joilla helpotetaan uhrien ja heidän perheenjäsentensä tunnistamista ja heille tiedottamista.

Artiklan 4 kohtaa selostetaan tarkemmin direktiivin johdantokappaleessa 29. Sen mukaan tukipalveluissa olisi otettava huomioon, että terrorismin uhrien erityistarpeet voivat muuttua ajan myötä. Tältä osin jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tukipalveluilla vastataan ensiksi vähintään haavoittuvimpien terrorismin uhrien emotionaalisiin ja psykologisiin tarpeisiin ja ilmoitetaan kaikille terrorismin uhreille emotionaalisen ja psykologisen lisätuen saatavuudesta, apu ja neuvonta trauman yhteydessä mukaan lukien.

Pelastuslain 46 §:n mukaan valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun siten kuin 47 §:ssä säädetään sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Kriisitilanteessa toimitaan etukäteen suunniteltujen ja harjoiteltujen toimintamallien ja viranomaisvastuiden ja -rakenteiden mukaisesti. Esimerkiksi turvallisuuden varmistaminen voi rajoittaa heti terrori-iskun jälkeen tarjottavien tukipalveluiden tarjoamista tapahtumapaikan välittömässä läheisyydessä. Olemassa olevien rakenteiden ja mekanismien puitteissa hälytetään ensihoitopalvelun lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon psykososiaalisen tuen toimijat. Käytännöt tämän osalta vaihtelevat paikkakunnittain. Hälytettävä taho on psykososiaalisen tuen osalta sosiaalipäivystys ja/tai perusterveydenhuollon osana järjestetty kriisityön yksikkö. Paikalle hälytetty alueellinen tai paikallinen psykososiaalisen tuen toimija hälyttää alueellisen valmiussuunnitelman mukaisesti paikalliset kolmannen sektorin ja mahdolliset henkisen huollon eli seurakunnan toimijat. Tavoitteena on yhdenvertaisen avun järjestäminen asuinpaikkakunnasta riippumatta. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys tukee paikallisia ja alueellisia psykososiaalisen tuen toimijoita, mikäli se on saanut toimeksiannon sosi-

aali- ja terveysministeriöltä. Toimeksianto annetaan tilanteissa, joissa paikallisen tai alueellisen toimijan resurssit eivät yksin riitä tai mikäli tuki nähdään muuten tarpeelliseksi.

Sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloilla toimintaa kehitetään jatkuvasti yhdessä muiden keskeisten viranomaisten kanssa esimerkiksi säännöllisen harjoittelun kautta saaduilla kokemuksilla. Valtakunnallisessa ja alueellisessa valmiussuunnittelussa huomioidaan muuttuva toimintaympäristö.

Myös sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisvelvollisuus ja valmiussuunnittelu perustuvat valmiuslain (1552/2011) 12 §:ään, jonka mukaan muiden ohessa viranomaisten ja kuntien tulee valmiussuunnitelmin ja muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvän hoitaminen myös poikkeusoloissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten ja laitosten osalta noudatettavia ovat pelastuslain säännökset, jotka koskevat osallistumista pelastustoiminnan suunnitteluun ja vastuuta niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä psykososiaalisen tuen palveluista ja onnettomuuden johdosta hätään joutuneiden huollosta ja majoituksesta.

Psykososiaalisen tuen antamiseen varautuminen ja valmiussuunnittelu ovat kuntien vastuulla ja tehtävät on huomioitu osana sosiaalitoimen ja terveystoimen valmiussuunnittelua. Kuntien tueksi sosiaali- ja terveysministeriö on nimennyt Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen. Sen tehtävänä on vastata siitä, että psykososiaalisen tuen asiantuntemus on valtakunnallisesti käytettävissä konsultointia ja tuen toteuttamista varten Suomessa ja tarvittaessa ulkomailla.

Terveydenhuoltolain 46 §:n ja sosiaalihuoltolain 29 a §:n mukaan erityisvastuualueen ensihoitokeskuksen ja alueen sosiaalipäivystyksen on tehtävä yhteistyötä muun ohessa varautumis- ja valmiussuunnitelmien laatimisessa häiriötilanteiden ja suuronnettomuuksien varalle yhdessä muiden viranomaisten, toimijoiden ja erityisvastuualueiden kanssa siten, että suunnitelmat muodostavat kansallisen kokonaisuuden.

Suuronnettomuustilanteessa alueellisen valmiussuunnitelman ja terveydenhuoltolain mukaisesti psykososiaalisen tuen valmiussuunnitelmissa on sovittu, että viranomaistoimija ottaa tilanteesta johtovastuun ja organisoii psykososiaalisen tuen järjestämisen kolmannen sektorin ja mahdollisesti uskonnollisten yhteisöjen tuella. Tämänkaltaisissa tilanteissa Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystykselle voidaan antaa toimeksianto sosiaali- ja terveysministeriöltä, ja se voi tukea paikallista psykososiaalisen tuen johtajaa asiantuntija- ja resurssiapuna. Toimintaan kuuluu tilanteen mukaan kriisi- ja/tai evakuoitokeskuksen perustaminen, omaispisteen perustaminen, yhteydenotot uhreihin ja heidän omaisiinsa, kriisiavun organisointi, kiireellinen sosiaalitoiminta, mahdollinen auttavan puhelimen avaaminen paikallisesti tai Suomen Punaisen Ristin toimesta sekä sosiaalisen median seuraaminen ja siellä tiedottaminen. Suomen Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän rooli ja toiminta pohditaan aina tilannekohtaisesti. Jälkihoitosuunnittelu käynnistetään jo alkuvaiheessa.

Viranomaispäätöksellä voidaan perustaa auttava puhelin joko viranomaistoimin tai esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin toimesta. Sitä hoitamaan kutsutaan Suomen Punaisen Ristin koulutetut vapaaehtoiset. Järjestöllä on sosiaali- ja terveysministeriön kanssa yhteistyöpöytäkirja valmiudesta ja varautumisesta, johon liittyy myös koordinoiva rooli sosiaali- ja terveysalan järjestöjen valmiustoiminnassa. Suomen Punainen Risti on perustanut esimerkiksi kouluampumisten yhteydessä lähiyhteisön tarpeita varten tukikeskuksia. Ne ovat olleet pitkälti järjestölähtöisiä keskuksia, joiden päätehtävänä on antaa ihmisille mahdollisuus keskustella tapahtuneesta ja tavata muita ihmisiä asian tiimoilta. Suomen Punaisella Ristillä on lisäksi käytössä psykologien valmiusryhmä, joka on otettavissa käyttöön psykososiaalisen tuen tehtäviin kriisitilanteissa kuntien järjestämän psykososiaalisen tuen vahvistukseksi.

Useiden järjestöjen pysyvänä toimintamuotona on puhelin- ja verkkoauttaminen kriisissä oleville. Vuonna 2017 käynnistettiin järjestöjen yhteistyönä nuorille suunnattu, päivittäin avoinna oleva verkkoauttamisen palvelu, jossa Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalot ovat mukana. Päivystäjät ovat kriisityön ammattilaisia ja koulutettuja vapaaehtoisia. Tukinet (www.tukinet.net) tarjoaa chat-keskustelua joka päivä sekä puolen vuoden tukisuhteita. Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalot ja Pelastakaa Lapset ry toteuttavat kriisi-chat-toimintaa nuorille sosiaalisessa mediassa häiriötilanteissa. Rikosuhripäivystyksellä on mahdollisuus oman puhelin- ja chat-palvelunsa lisäksi tai sen vaihtoehtona tukea muiden toimijoiden kriisitilanteessa avattavien auttavien puhelinten tai tukikeskusten toimintaa. Tätä tukee Rikosuhripäivystyksen valtakunnallinen rakenne (30 palvelupistettä).

Direktiivin täytäntöönpanoa valmisteltaessa on ilmennyt näkemyksiä artiklan 4 kohtaan liittyvistä toiminnan mahdollisista kehittämistarpeista. Kysymys on esimerkiksi uhrien tukipalveluiden koordinoinnista osana eri tasojen (valtakunnallinen, alueellinen ja paikallinen) valmiussuunnittelua, tarpeesta ottaa Rikosuhripäivystys mukaan valmiussuunnittelun yhteistyöhön, järjestöjen osallistumisesta valmiusharjoituksiin, tietojen siirrosta ja saatavuudesta viranomaisten välillä suuronnettomuutta vastaavien erityistilanteiden yhteydessä, systemaattisen järjestelmän luomisesta koskien yhteydenottoa tukipalveluiden tarjoamiseksi uhreille sekä tarpeesta kehittää valtakunnallista tiedottamista sellaisissa tilanteissa. Tarvetta voi esimerkiksi olla uhrin tukipalveluista kertoville nettisivustoille ja tiedotteille, joista informaatiota voidaan jakaa terrori-iskun tapahtuessa. Yksi pohdittava kysymys on, voitaisiinko valtakunnallisessa koordinoinnissa hyödyntää valtioneuvoston kansliassa olevaa tilannekeskusta. Tärkeää on kolmannen sektorin toimijoiden kytkeminen mukaan kehittämistyöhön alusta lähtien. Näiden mahdollisten kehittämistarpeiden osalta ei ole tässä vaiheessa nähtävissä lainsäädännön muuttamistarpeita.

Artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että terrorismin uhrit saavat riittävää lääketieteellistä hoitoa heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen. Jäsenvaltiot säilyttävät oikeutensa järjestää terrorismin uhreille annettava lääketieteellinen hoito kansallisten terveydenhoitojärjestelmiensä mukaisesti.

Terveydenhuoltolain 39 §:n mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on järjestettävä alueensa ensihoitopalvelu. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä voi järjestää ensihoitopalvelun alueellaan tai osassa sitä hoitamalla toiminnan itse, järjestämällä ensihoitopalvelun yhteistoiminnassa alueen pelastustoimen tai toisen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kanssa taikka hankkimalla palvelun muulta palvelun tuottajalta. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä tekee ensihoidon palvelutasopäätöksen. Palvelutasopäätöksessä määritellään ensihoitopalvelun järjestämistapa, palvelun sisältö, ensihoitopalveluun osallistuvilta edellytetty koulutus, erityisvastuualueen ensihoitokeskusten valmistelemaat tavoitteet ajasta, jossa väestö tavoitetaan, ja muut alueen ensihoitopalvelun järjestämisen kannalta tarpeelliset seikat.

Kiireellinen lääketieteellinen hoito annetaan julkisissa terveystalouksissa kaikille (terveydenhuoltolain 50 §) ja jatkohoito järjestetään kansallisen terveystalouksijärjestelmän mukaisesti.

Lääketieteellisen hoidon saamiseen nyt kysymyksessä olevissa tilanteissa on varauduttu hyvin. Sairaanhoitopiireillä on valmiuslakiin perustuen valmiussuunnitelmat monipotilastilanteisiin (normaaliolojen häiriötilanteet ja suuronnettomuustilanteet) ja perusterveydenhuollolla on omat valmiussuunnitelmansa. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri on nimetty valtakunnalliseksi toimijaksi lääkinnällisen evakuoinnin osalta, ja sillä on valmiudet evakuointiin sekä Suomessa että ulkomailta Suomeen. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys on tässä toiminnassa mukana psykososiaalisen tuen osalta. Lääkinnällisen evakuoinnin toteuttamisen keskeisin

haaste on evakointilennon rahoitus. Tilannekohtaisen rahoituspäätöksen tekemiseen saattaa mennä paljon aikaa.

Artiklan 6 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että terrorismin uhrilla on direktiivin 2012/29/EU 13 artiklan mukaisesti mahdollisuus oikeusapuun, jos hänellä on rikosoikeudellisen menettelyn osapuolen asema. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että rikoksen vakavuus ja olosuhteet otetaan asianmukaisesti huomioon edellytyksissä ja menettelymääräyksissä, joiden nojalla terrorismin uhrilla on mahdollisuus oikeusapuun kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Artiklan 6 kohdassa viitatussa uhridirektiivin 13 artiklassa todetaan, että jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on mahdollisuus oikeusapuun, jos hänellä on rikosoikeudellisen menettelyn osapuolen asema. Artiklan toisen virkkeen mukaan edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla uhri voi saada oikeusapua, määritetään kansallisessa oikeudessa.

Artiklan 6 kohta poikkeaa uhridirektiivin 13 artiklasta siten, että ensiksi mainitun toisessa virkkeessä painotetaan rikoksen vakavuuden ja olosuhteiden asianmukaista huomioon ottamista. Toisaalta tarkempi sääntely jätetään myös kohdan mukaan kansallisen lainsäädännön varaan. Uhridirektiivin 13 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä todetun (HE 66/2015 vp, s. 25) mukaisesti tässäkin yhteydessä merkityksellisiä ovat eräät oikeusapulain (257/2002) ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännökset.

Oikeusapulain mukaan asianomistajan varallisuusolojen sitä edellyttäessä oikeusapua annetaan kokonaan tai osittain maksuttomasti. Oikeusapulain 1 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapuun kuuluu mainitun pykälän 2 momentin mukaan oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä vapautus eräistä asian käsittelyyn liittyvistä menoista siten kuin oikeusapulaissa säädetään.

Oikeusapulain 4 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan mukaan oikeusavun myöntäminen vapauttaa edun saajan esimerkiksi velvollisuudesta suorittaa palkkiota ja korvausta oikeusapulain nojalla määrätylle tai hyväksytylle avustajalle kokonaan tai osittain sekä velvollisuudesta suorittaa palkkiota ja korvausta asian käsittelyssä tarvitsemastaan tulkkaus- ja käännösavusta.

Oikeusapulain 2 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa taikka koti- tai asuinpaikka toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lisäksi pykälän 2 momentin mukaan oikeusapua annetaan 1 momentissa säädetystä edellytyksistä riippumatta, jos henkilön asia käsitellään Suomen tuomioistuimessa tai oikeusapuun on erityistä syytä. Lain esitöiden (HE 82/2001 vp, s. 74/II) mukaan erityisten syiden voidaan katsoa olevan esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkomaalainen henkilö oleskelee Suomessa ja tarvitsee Suomessa oleskeluunsa liittyvässä asiassa oikeudellisia neuvoja tai muuta oikeudellista apua.

Artiklan 6 kohdassa mainittuun rikoksen vakavuuden ja olosuhteiden asianmukaiseen huomioon ottamiseen liittyy se, että terrorismirikokset ovat luonteeltaan ja erityisesti vakavuudeltaan sellaisia, että niiden käsittelyssä eivät käytännössä tule kysymykseen oikeusapulaissa säädetty oikeusavun sisällön (6 §) ja oikeusavun antamisen (7 §) rajoitukset, joiden mukaan esimerkiksi oikeusapuun ei kuulu avustaminen yksinkertaisessa rikosasiassa ja oikeusapua ei anneta hakijan kannalta vähämerkityksisessä asiassa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n 3 kohdan mukaan tuomioistuin voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa, jos sitä rikoksen vakavuus, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna. Nämä edellytykset käytännössä täyttyvät terrorismirikosasioissa. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan luvun mukaan määrätyle asianomistajan oikeudenkäyntiavustajalle maksetaan valtion varoista palkkio ja korvaus.

Artiklan 6 kohta ei edellytä, ottaen huomioon viittaus uhridirektiivin 13 artiklaan, että uhrilla olisi oikeus kaikissa tapauksissa valtion varoista maksettavaan oikeusapuun, vaan oikeusavun myöntämisen edellytykset ovat jäsenvaltioiden päätettävissä. Kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista. Uhirpoliittinen toimikunta on loppuraportissaan (Lainsäädännöstä hyviin käytäntöihin — esitys rikoksen uhrin aseman kehittämiseksi. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 13/2015) todennut (raportin sivu 73), että uhridirektiivin 13 artiklan tavoitteiden toteutusta voidaan edistää viestinnällä.

Artiklan 7 kohdassa todetaan, että tätä direktiiviä sovelletaan direktiivissä 2012/29/EU säädettyjen toimenpiteiden lisäksi ja niitä rajoittamatta. Kohta liittyy siihen, että sääntely on jo toteutun mukaisesti jossakin määrin uhridirektiivistä poikkeavaa.

25 artikla. *Terrorismin uhrien suojelu.* Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytettävissä on toimenpiteitä terrorismin uhrien ja heidän perheenjäsentensä suojelemiseksi direktiivin 2012/29/EU mukaisesti. Päätettäessä, sovelletaanko heihin suojelutoimenpiteitä rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa ja missä määrin, erityistä huomiota on kiinnitettävä pelottelun ja kostotoimien vaaraan sekä tarpeeseen suojella terrorismin uhrien ihmisarvoa ja ruumiillista koskemattomuutta, myös kuulemisen ja todistajanlausunnon antamisen yhteydessä.

Oikeutta suojeluun koskee uhridirektiivin 18 artikla. Sen mukaan puolustukselle kuuluvia oikeuksia rajoittamatta jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niillä on käytössään toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä suojelemiseksi toissijaiselta ja toistuvulta uhriksi joutumiselta, pelottelulta ja kostotoimilta, myös siltä riskiltä, että heille aiheutuu emotionaalista tai psyykkistä haittaa, ja uhrin ihmisarvon suojelemiseksi kuulustelun ja hänen todistelutarkoituksessa antamansa lausunnon antamisen yhteydessä. Tällaiset toimenpiteet käsittävät tarvittaessa myös kansallisen oikeuden mukaisia menettelyjä uhrin ja hänen perheenjäsentensä fyysisesti suojelemiseksi.

Kuten uhridirektiivin 18 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä on todettu (HE 66/2015 vp, s. 28), voimassa oleva lainsäädäntö sisältää useita keinoja, joilla uhria ja hänen perheenjäseniään voidaan suojella toissijaiselta ja toistuvulta uhriksi joutumiselta, pelottelulta ja kostotoimilta. Tältä osin mainitun artiklan yhteydessä viitataan todistelulainsäädännön uudistamisen yhteydessä (HE 46/2014 vp, s. 16 ja 17) ja todistajansuojeluohjelmaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 65/2014 vp, s. 5—9) todettuun. Kun otetaan lisäksi huomioon viittausten tekemisen jälkeiset lainsäädännön muutokset ja se, että oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 29 §:n 2 momentin mukaan asianomistajaa, jolla ei ole vaatimuksia, voidaan kuulla todistajana, keskeisiä lainkohtia ja lakeja ovat seuraavat:

- oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 § todistajan kuulemisesta anonyymisti,

HE 30/2018 vp

- oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 51 § todistelutarkoituksessa kuultavan asianosaisen sekä todistajan ja asiantuntijan kuulemisesta pääkäsittelyssä näkösuojan takaa taikka asianomaisen tai muun henkilön läsnäolematta,
- oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 52 § todistelutarkoituksessa kuultavan asianosaisen sekä todistajan ja asiantuntijan kuulemisesta pääkäsittelyssä hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa,
- oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 20 § todistajan, muun kuultavan tai asianosaisen kuulemisesta yleisön läsnä olematta,
- oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 ja 9 § asianosaisen, todistajan tai muun kuultavan yhteystietojen ilmoittamatta jättämisestä vastapuolelle haastamiseen liittyen,
- oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n 1 momentin 5 kohta ja 24 §:n 1 momentin 1 kohta todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot sisältävän oikeudenkäyntiasiakirjan ja tuomion osan julistamisesta salaiseksi,
- viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 7 kohta ja 24 §:n 1 momentin 31 kohta todistajan tai muun kuultavan yhteystietojen luovuttamatta jättämisestä esitutkinnassa,
- rikoslain 15 luvun 9 § oikeudenkäytössä kuultavan ja hänen läheisensä uhkaamisen säättämisestä rangaistavaksi,
- rikoslain 25 luvun 7 § laittoman uhkauksen säättämisestä rangaistavaksi,
- lähestymiskiellosta annettu laki (898/1998) henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan tai muun vakavan häirinnän torjumisesta ja rikoslain 16 luvun 9 a § lähestymiskiellon rikkomisen säättämisestä rangaistavaksi,
- nimilain (694/1985) 10, 32 c ja 32 d § suku- ja etunimen muuttamisesta,
- väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 12, 36 ja 37 § henkilötunnuksen muuttamisesta ja tietojen luovuttamisen estävästä turvakiellosta,
- poliisilain 2 luvun 10 § uhkaavasti käyttäytyvän henkilön poistamisesta tai kiinniottamisesta sekä henkilön suojelemisesta tai paikan vartioimisesta uhkaavissa tilanteissa tai rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi,
- vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §, tutkintavankeuslain (768/2005) 16 luvun 1 §:n 9 kohta ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 16 luvun 2 § vapautensa menettäneen henkilön vapauttamisesta tai laitoksesta poistumisesta ilmoittamisesta henkilölle,
- turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettu laki (1121/1999) ja
- todistajansuojeluohjelmasta annettu laki (88/2015), joka koskee kaikkia henkilöitä, joihin tai joiden läheiseen kohdistuu vakava hengen tai terveyden uhka rikosasiassa kuulemisen tai muun syyn vuoksi tilanteissa, joissa uhkaa ei voida tehokkaasti torjua muilla toimenpiteillä.

Uhridirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä esitutkintalakiin lisättiin säännökset asianomistajalle tehtävästä henkilökohtaisesta arvioinnista (11 luvun 9 a §). Uhridirektiivin 22 artiklassa edellytetyn arvioinnin tarkoituksena on asianomistajan erityisen suojelun tarpeen tunnistaminen ja sen arvioiminen, mitä erityistoimenpiteitä tarvitaan asianomistajan suojelemiseksi lisäkäsitykseltä, kun asiaa käsitellään esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä. Uhridirektiivin 22 artiklan 3 kohdan ja lain esitöiden (HE 66/2015 vp, s. 46) mukaan suojelutarpeen arviointimenettelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota terrorismirikosten uhreihin.

Esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on ilman aiheutonta viivytystä arvioitava, onko asianomistaja asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä erityisen suojelun tarpeessa sekä arvioitava, ovatko pykälän 2 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tarpeen. Arvioinnissa on otettava huomioon etenkin asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu. Viitatussa momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä ovat esimerkiksi asianomistajan kuulusteleminen 7 luvun 21 §:ssä tarkoitettulla tavalla, asianomistajan kuuleminen pääkäsittelyssä näkösuojan takaa tai vastaajan läsnä olematta ja asianomistajan kuuleminen pääkäsittelyssä hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta.

Artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista. Uhripoliittinen toimikunta on kuitenkin loppuraportissaan arvioinut (s. 73), että uhridirektiivin 18 artiklan tavoitteiden saavuttaminen edellyttää menettelytapojen kehittämistä ja koulutusta. Lisäksi rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelystä on laadittu sisäministeriön asettamassa työryhmässä käsikirja (sisäministeriön julkaisu 14/2016). Arviointimenettely liittyy esitutkintalain 11 luvun 9 a §:ään. Käsikirjan mukaan jonkin seikan tukiessa erityisten suojelutoimien määrittämistä, asianomistajan kanssa täytetään lomake asianomistajan suojelutarpeesta. Käsikirja ohjeistaa, että uhrin tiedot on välitettävä aina tukipalvelujen tarjoajalle, jos arvioinnissa todetaan hänen olevan erityisten suojelutoimien tarpeessa ja hän suostuu yhteystietojen välittämiseen.

Oikeusministeriö on 15 päivänä maaliskuuta 2017 asettanut työryhmän edistämään rikoksen uhrin tarpeet huomioon ottavia hyviä käytäntöjä rikosprosessissa. Työryhmän toimikausi päättyy 30 päivänä syyskuuta 2018. Työryhmän tehtäviin kuuluu asettamispäätöksen mukaan muun ohessa sen arvioiminen, kuinka suojelutoimet esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana toteutetaan.

26 artikla. *Toisessa jäsenvaltiossa asuvien terrorismin uhrien oikeudet.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että terrorismin uhreilla, jotka asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa terrorismirikos tehtiin, on mahdollisuus saada tietoja oikeuksistaan, tarjolla olevista tukipalveluista ja käytettävissä olevista korvausjärjestelmistä siinä jäsenvaltiossa, jossa terrorismirikos tehtiin. Tältä osin asianomaisten jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaisia toimia helpottaakseen toimivaltaiten viranomaistensa tai asiantuntijatukea antavien yksiköidensä välistä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että terrorismin uhreilla on tosiasiallinen mahdollisuus saada näitä tietoja.

Kohtaa vastaavaa kohtaa ei ole uhridirektiivissä, jonka 4 artiklassa kylläkin on määräyksiä oikeudesta saada tietoja alkaen ensimmäisestä yhteydenotosta toimivaltaiseen viranomaiseen. Artiklassa ei tehdä eroa uhrien osalta sen suhteen, asuvatko he vai eivätkö he asu siinä jäsenvaltiossa, jossa terrorismirikos tehtiin. Kyseisen artiklan mukainen tiedonsaantioikeus koskee artiklan 1 kohdan mukaan esimerkiksi sitä, minkälaista tukea uhri voi saada (a alakohta), miten ja millä edellytyksin uhri voi saada suojelua (c alakohta), miten ja millä edellytyksin uhri voi saada oikeudellista neuvontaa, oikeusapua ja muuta neuvontaa (d alakohta) ja miten ja millä edellytyksin uhri voi saada korvausta (e alakohta). Uhridirektiivissä on artikla toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksista (17 artikla), mutta se koskee oikeudellisten menette-

lyjen järjestämistä, muun ohessa lausunnon ottamista uhrilta ja rikosilmoituksen tekemiseen liittyviä kysymyksiä.

Uhridirektiivin 4 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä kartoitettiin siihen liittyvä lainsäädäntö ja sen muuttamistarpeet (HE 66/2015 vp, s. 16 ja 17). Tuossa yhteydessä todettiin, että esitutkintalaissa on lukuisasti säännöksiä, jotka koskevat esitutkintaviranomaisten velvollisuutta ilmoittaa asianomistajalle hänen oikeuksistaan. Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle muun ohessa hänen asemansa esitutkinnassa (4 luvun 9 § ja 7 luvun 10 §), oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa (4 luvun 10 §), mahdollisuudesta saada oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa tarkoitettu oikeudenkäyntiavustaja tai tukihenkilö (7 luvun 10 §), kielellisistä oikeuksista (4 luvun 12 ja 13 § sekä 7 luvun 10 §) sekä mahdollisuuksien mukaan siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksen johdosta ryhdytään, ja oikeudesta korvaukseen rikosvahinkolain nojalla (11 luvun 9 §).

Uhridirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momenttia muutettiin niin, että muutetun momentin mukaan, jos asianomistajan 11 luvun 9 a §:n nojalla arvioidaan olevan erityisen suojelun tarpeessa taikka rikoksen luonne tai asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet sitä muuten edellyttävät, esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytystä. Poliisihallitus on antanut ohjeen ”Rikoksen kohteeksi joutuneen ohjaaminen palveluihin” (Nro 2020/2012/1916), joka on voimassa 15.6.2012 alkaen toistaiseksi. Siinä ohjeistetaan tiedon välittämistä rikoksen uhrille olemassa olevista viranomaisten ja järjestöjen tuki- ja auttamispalveluista.

Uhridirektiivin täytäntöönpanoon liittyy myös tuolloin säädetty esitutkintalain 4 luvun 18 § ilmoituksesta asianomistajan oikeuksista. Pykälää säädettäessä on otettu huomioon myös uhridirektiivin 6 artikla, joka koskee uhrin oikeutta saada tietoja asiansa käsittelystä. Pykälän mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheetonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen:

- 1) käytettävissä olevista tukipalveluista;
- 2) oikeudesta oikeudenkäyntiavustajaan tai tukihenkilöön oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa säädetyillä edellytyksillä;
- 3) oikeudesta maksuttomaan oikeusapuun ja avustajaan oikeusapulaissa säädetyillä edellytyksillä;
- 4) oikeudesta tulkkaukseen sekä olennaisten asiakirjojen käännöksiin 13 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvun 3 §:ssä säädetyillä edellytyksillä;
- 5) oikeudesta esittää yksityisoikeudellinen vaatimus syyteasian käsittelyn yhteydessä sekä mahdollisuudesta siihen, että syyttäjä ajaa vaatimusta, jos oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät;
- 6) käytettävissä olevista keinoista asianomistajan suojelemiseksi terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalta uhalta;
- 7) oikeudesta saada tieto päätöksestä, joka koskee esitutkinnan toimittamatta jättämistä, lopettamista tai päättämistä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi taikka syyttämättä jättämistä;

8) asian selvittämiseksi tuomioistuimeen kutsutun asianomistajan oikeudesta korvaukseen valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetyillä edellytyksillä;

9) oikeudesta saada tieto asian käsittelystä, tuomioistuinkäsittelyn ajasta ja paikasta sekä rikosasiassa annetusta tuomiosta.

Lainsäädäntömuutosten lisäksi on 15 päivänä kesäkuuta 2016 julkaistu oikeusministeriön asettaman työryhmän ehdotus rikoksen uhrin tiedonsaannin edistämisestä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 23/2016). Sen toimenpiteet koskevat esimerkiksi uusia esitteitä ja lomakkeita uhrin oikeuksista tiedottamisen tueksi, sähköistä pääsyä tietoon ja tukipalveluihin ohjaamisen tehostamista (erityisen huomion kiinnittäminen poliisin ja muiden uhreja kohtaavien viranomaisten koulutukseen). Oikeusministeriö on julkaissut maaliskuussa 2016 Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista -esitteen, josta on sittemmin julkaistu oikeus.fi -sivustolla useita eri kieliversioita.

Edellä 25 artiklan kohdalla mainitun oikeusministeriön asettaman työryhmän suorittamassa arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota muun ohessa siihen, kuinka rikoksen uhrille annetaan tietoa uhrin oikeuksista ja mahdollisuuksista saada tukea ja suojelua sekä kuinka tukipalveluihin ohjaaminen suoritetaan.

Esitutkintalain säännökset eivät tee eroa sen suhteen, asuuko rikoksen uhri Suomessa vai muualla. Kuulustelujen yhteydessä ja muutenkin esitutkinnassa poliisi antaa uhrille tietoja säännösten mukaisesti keskeisistä rikosprosessiin liittyvistä asioista ja uhrin tukipalveluista tarvittaessa tulkkia käyttäen. Siinä yhteydessä uhrille on mahdollista antaa ulkomaalaiselle soveltuva uhriopas, joka sisältää kohdan edellyttämät tiedot.

Valtiokonttorilta saa tietoja uhrin oikeudesta korvaukseen suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Myös Valtiokonttorin internet-sivuilta tiedot ovat saatavissa samoilla kielillä. Suomen järjestelmää koskevia tietoja on saatavissa myös Euroopan komission ylläpitämiltä portaaleilta.

Rikosuhripäivystyksellä on suorat yhteydet Victim Support Europen jäsenjärjestöihin, joita toimii lähes kaikissa EU-maissa. Sitä kautta saadaan tietoa uhrien oikeuksista, tukipalveluista sekä korvausjärjestelmistä. Tarvittaessa uhri voidaan myös ohjata suoraan toisen jäsenvaltioiden palveluiden piiriin.

Oikeusministeriö kuuluu jäsenenä Euroopan uhrioikeuksien verkostoon (Association of the European Network on Victims' Rights, AENVR). Verkosto on perustettu uhrin oikeuksiin liittyvän yhteistyön mahdollistamiseksi ja hyvien käytäntöjen levittämiseksi EU-jäsenmaiden kesken. Keskeistä on EU-lainsäädännön käytännön täytäntöönpanon edistäminen.

Suomen edustustojen toimintaa tilanteissa, joissa suomalainen joutuu toisessa valtiossa terrorismirikoksen uhriksi, käsitellään seuraavassa 2 kohdan yhteydessä, koska toiminta olennaisesti edistää uhrin pääsemistä avun ja tuen piiriin asumisvaltiossaan.

Kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. Käytännön toiminnassa saattaa kuitenkin olla vielä kehittämistarpeita. Tärkeä on esimerkiksi varmistaa se, että terrorismin uhreille ja heidän perheenjäsenilleen kohdennettavaa tietoa on saatavana eri kielillä. Myös tiedottamisessa ja eri toimijoiden välisessä yhteistyössä saattaa olla tehostamisen tarvetta. Yksi mahdollisesti pohdittava kysymys on se, tarvitaanko uhriopasta tai verkkosivustoa erityisesti niitä tilanteita varten, joissa ulkomaalaiset joutuvat Suomessa terrorismirikosten uhreiksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikilla terrorismin uhreilla on mahdollisuus käyttää 24 artiklan 3 kohdan a ja b alakohdassa säädettyjä avustus- ja tukipalveluja sen jäsenvaltion alueella, jossa he asuvat, vaikka terrorismirikos olisi tapahtunut toisessa jäsenvaltiossa. Viitatuissa alakohdissa tarkoitettujen palvelujen liittyvät emotionaaliseen ja psykologiseen tukeen, kuten apuun ja neuvontaan trauman yhteydessä, sekä neuvontaan ja tietojen antamiseen asiaan liittyvistä oikeudellisista, käytännöllisistä tai taloudellisista asioista.

Kohdassa viitattuja 24 artiklan 3 kohdan a ja b alakohdan mukaisia avustus- ja tukipalveluja on käsitelty edellä. Rikosuhripäivystyksen palvelut ovat myös toisessa jäsenvaltiossa terrorismirikoksen uhreiksi joutuneiden Suomessa asuvien henkilöiden käytettävissä. Tätä tarkoitusta varten Rikosuhripäivystys on toimittanut tietoa palveluistaan Suomen ulkomaan edustustoille ulkoministeriön välityksellä.

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys valtakunnallisena psykososiaalisen tuen toimijana voi auttaa akuutisti ja jälkihoidon saamisessa uhreja, jotka asuvat Suomessa mutta jotka ovat joutuneet terrorismirikoksen uhriksi toisessa jäsenvaltiossa. Apu organisoidaan viranomaisyhteistyönä ulkoasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen ja asuinpaikkakunnan välillä.

Suomen edustustot laativat kriisien varalta valmiussuunnitelman, mikä tarkoittaa varautumista asianomaisessa maassa mahdollisesti tapahtuvaan kriisiin kuten esimerkiksi terrorismiin. Valmiussuunnitelma käsittää ohjeistuksen edustuston toiminnasta kriisitilanteissa. Konsulipalvelulain (498/1999) 4 luvussa säädellään ulkoasiainministeriön ja edustustojen antamista konsulipalveluista kriisitilanteissa. Edustustot avustavat toimipiirissään oleskelevaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä hänen henkilökohtaisen turvallisuutensa suojaamiseksi.

Edustustot antavat asiakkaille Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen yhteystiedot, jos asiakkaat haluavat keskustella asiasta suomen kielellä. Muutoin edustustot ohjaavat asiakkaat paikallisten viranomaisten tai palvelunantajien puoleen. Kriisipalveluihin kuuluu lain 18 §:n mukainen yhteydenpito mahdollisuuksien mukaan asianomaisen ja hänen kotimaassa olevan lähiomaisensa välillä. Consulipalvelulain 16 §:n mukaan edustusto voi avustaa evakuoinnin järjestämisessä kriisialueelta lähimmälle turvalliselle alueelle tai kotimaahan, jos asianomaisen henkilökohtaisen turvallisuuden suojaaminen sitä edellyttää.

Konsulipalvelulain 3 luvussa säädetään palveluista hädänalaisessa asemassa olevalle. Lain 11 §:n mukaan konsulipalveluja voidaan antaa sellaiselle tilapäisesti ulkomailla edustuston toimipiirissä oleskelevälle 2 §:n 1 momentissa olevalle henkilölle jonka edustusto on todennut olevan hädänalaisessa asemassa. Edustusto neuvoo ja avustaa hädänalaisessa asemassa olevaa tarpeen mukaan yhteyden saamiseksi, Suomeen kotiuttamisen järjestämiseksi, oikeusavun saamiseksi, rikosilmoituksen tekemiseksi sekä välttämättömän, tilanteen vaatiman muun avun saamiseksi.

Konsulipalvelulain 6 luvussa säädetään palveluista kuolemantapauksessa. Jos edustusto on saanut ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä, edustusto ilmoittaa 23 §:n mukaisesti kuolemantapauksesta ulkoasiainministeriölle, joka välittää asian poliisin hoidettavaksi Suomessa. Mikäli lähiomaiset asuvat edustuston toimipiirissä, voi myös edustusto ilmoittaa asiasta lähiomaisille suoraan.

Konsulilakia on tarkoitus muuttaa lähiaikoina. Kaavaintujen muutosten mukaan palvelujen saajia olisivat Suomen kansalaiset ja 2 §:n 1 momentin nojalla myös Suomessa pysyvästi asuvat ulkomaalaiset. Lisäksi 2 §:n 3 momentin nojalla edustusto voisi kohtuusyistä avustaa myös muuta kuin Suomessa pysyvästi asuvaa ulkomaalaista.

Artiklan 2 kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. On kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että käytännössä pelisäännöt ovat selkeät sen suhteen, miten Suomeen palaava uhri ohjataan ja ohjautuu kotimaan tukipalveluihin.

Artiklat 27—31. Artiklat sisältävät melko tavanomaiset loppusäännökset puitepäätöksen korvaamisesta, direktiivin saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, raportoinnista, voimaantulosta ja direktiivin osoittamisesta jäsenvaltioille.

Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 8 päivänä syyskuuta 2018. Niiden on viipymättä ilmoitettava tästä komissiolle (28 artiklan 1 kohta).

Raportointia koskevan 29 artiklan 1 kohdan mukaan komissio antaa viimeistään 8 päivänä maaliskuuta 2020 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet direktiivin noudattamiseksi. Saman artiklan 2 kohdan mukaan komissio antaa viimeistään 8 päivänä syyskuuta 2021 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan direktiivin lisäarvoa terrorismin torjunnan kannalta. Kertomus kattaa myös direktiivin vaikutuksen perusoikeuksiin ja vapauksiin, mukaan lukien syrjimättömyyteen, oikeusvaltioperiaatteeseen ja terrorismin uhreille annettavan suojelun ja avun tason.

2 Lakiehdotusten perustelut

2.1 Laki rikoslain muuttamisesta

1 luku Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §. *Kansainvälinen rikos.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi niin, että Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyihin tiettyihin ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikoksiin. Momentin muuttaminen perustuu direktiivin 19 artiklan 1 kohtaan, joka velvoittaa jäsenvaltiot ulottamaan tuomiovaltansa kattavasti myös 12 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin.

Momentin muuttaminen toteutettaisiin tekemällä momenttiin lisäys, joka vastaisi 34 a luvun 8 §:n 2 momenttia sen tässä esityksessä ehdotetulla muutetulla sisällöllä. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevan viimeksi mainitun momentin muuttamista edellyttää direktiivin 18 artikla. Siihen liittyviä sääntelyn muuttamistarpeita arvioitaessa on harkittu, jo aikaisemmin tapahtunut vuoden 2002 puitepäätöksen täytäntöönpano ja direktiivin 12 artikla huomioon ottaen, mitkä ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikokset ovat direktiivin kannalta merkityksellisiä. Lainsäädännön selkeyden edistämiseen liittyvistä syistä momentti jaettaisiin kohtiin.

Momentin muutetun sisällön mukaan Suomen lakia sovellettaisiin tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn: 1) ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan; 2) 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyyn rikokseen; 3) 34 a luvun 1 tai 1 a §:ssä taikka 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettujen rikosten tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen; sekä 4) 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä, 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä tarkoitettujen rikosten tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen. Nämä ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikokset tulisivat siis kansainvälisiksi rikoksiksi, jotka kuuluvat Suomen lainkäyttövaltaan tekopaikasta, tekijästä tai tekopaikan lainsäädännöstä riippumatta.

11 luku **Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan**

8 §. *Kemiallisen aseiden kiellon rikkominen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka toimittaa 1 momentissa tarkoitettua kemiallisen aseiden tai harjoittaa tutkimustoimintaa sen tuottamista varten. Momentin lisääminen perustuu direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohdan, joka velvoittaa säätämään rangaistavaksi myös terroristisessa tarkoituksessa tehtävän kemiallisia aseita koskevan tutkimuksen ja aseiden toimittamisen. Yleisperusteluissa mainitun alakohdan yhteydessä esitetyistä syistä tämä velvoite ehdotetaan toteutettavaksi muuttamalla tätä pykälää.

Uudessa momentissa viitattaisiin pykälän 1 momentin 2 kohtaan, jonka mukaan kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta on tuomittava se, joka kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 19/1997) vastaisesti kehittää, tuottaa, muutoin hankkii, varastoi, pitää hallussaan tai kuljettaa kemiallisen aseiden. Uudet tekoavat otettaisiin uuteen momenttiin sen takia, että rangaistavaksi säätäminen ei perustuisi mainittuun sopimukseen. Tutkimustoiminta on varsin lähellä viitatussa kohdassa mainittua kehittämistä, mutta direktiivin velvoitteiden kattavaksi täyttämiseksi tutkimustoiminta on aiheellista mainita pykälässä erikseen.

Kemiallisen aseiden kiellon rikkominen mainitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Sen mukaan mainitussa tarkoituksessa tehdystä kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan neljän kuukauden ja enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus, mikä tulisi koskemaan myös pykälän uuteen 2 momenttiin lisättäväksi ehdotettuja tekoja.

9 §. *Biologisen aseiden kiellon rikkominen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka harjoittaa tutkimustoimintaa 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua biologisen aseiden valmistamista tai 3 kohdassa tarkoitettua sellaisen aseiden tuottamista varten. Edelliseen pykälään ehdotettavan muutoksen tavoin tämä muutos perustuu direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohdan, joka velvoittaa säätämään rangaistavaksi myös terroristisessa tarkoituksessa tehtävän biologisia aseita koskevan tutkimuksen. Yleisperusteluissa mainitun alakohdan yhteydessä esitetyistä syistä tämä velvoite ehdotetaan toteutettavaksi muuttamalla tätä pykälää.

Uudessa 2 momentissa viitattaisiin ensinnäkin pykälän 1 momentin 2 kohtaan, jonka mukaan biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan se, joka laittomasti valmistaa, kuljettaa tai toimittaa biologisen aseiden tai toksiiniaseiden. Viitatussa 3 kohdan mukaan rangaistavaa on se, että tekijä bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoinnin kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen vastaisesti kehittää, tuottaa, muutoin hankkii, varastoi tai pitää hallussaan biologisia aseita tai toksiiniaseita taikka aseita, laitteita tai välineitä biologisen aseiden tai toksiiniaseiden levittämiseksi. Edelliseen pykälään lisättäväksi ehdotettavasta 2 momentista poiketen tämän pykälän 2 momentissa mainittaisiin kohtiin viitaten erikseen valmistaminen ja tuottaminen, koska myös tuottamista voidaan pitää direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohdassa tarkoitettuna biologisen aseiden valmistuksena. Tutkimustoiminnasta säädettäisiin omassa momentissa sen vuoksi, että teon rangaistavaksi säätäminen ei perustuisi 1 momentin 3 kohdassa mainittuun sopimukseen.

Myös biologisen aseiden kiellon rikkominen mainitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Näin ollen kohdassa mainittu rangaistusuhka eli vähintään neljän kuukauden ja enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus tulisi koskemaan niitä tilanteita, joissa tutkimustoimintaa harjoitetaan terroristisessa tarkoituksessa biologisen aseiden valmistamista tai tuottamista varten.

34 luku **Yleisvaarallisista rikoksista**

6 §. *Ydinräjähdერიკος.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä siihen ydinräjähdერიკoksen tekotapoja. Muutetun momentin mukaan ydinräjähdერიკoksesta tuomittaisiin vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi se, joka tuo Suomeen taikka hankkii, valmistaa, kuljettaa, toimittaa, pitää hallussaan, kehittää tai räjäyttää ydinräjähteiden tai harjoittaa tutkimustoimintaa sen valmistamista varten. Nykyisin momentissa mainitaan ainoastaan Suomeen tuominen sekä valmistaminen, räjäyttäminen ja hallussapito.

Kahteen edelliseen pykälään ehdotettavien muutosten tavoin pykälän 1 momentin muuttaminen perustuu direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohtaan, joka velvoittaa säätämään kattavasti rangaistaviksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyt ydinräjähteitä koskevat teot. Yleisperusteissa mainitun alakohdan yhteydessä esitetyistä syistä tämä velvoite ehdotetaan toteutettavaksi muuttamalla tätä pykälää.

Ydinräjähdერიკος mainitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdassa. Sen mukaan mainituksessa tehdystä ydinräjähdერიკoksesta tuomitaan vähintään kahden ja enintään kahdentoista vuoden vankeusrangaistus, mikä tulisi koskemaan myös pykälän 1 momenttiin lisättäviä tekoja.

34 a luku **Terrorismirikoksista**

1 §. *Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan ensinnäkin muutettavaksi niin, että momentin alun mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen on oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle. Nykyisen säännöksen mukaan kysymys on vakavan vahingon aiheutumisesta jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle.

Direktiivin 3 artiklan yhteydessä todetun mukaisesti ”valtion” muuttamisella ”maaksi” olisi tarkoitus korostaa sitä, että terroristisessa tarkoituksessa tehdyllä rikoksella aiheutettava vahinko voi rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentissa säädetyn terroristisen tarkoituksen mukaisesti olla sitä, että aiheutetaan vakavaa pelkoa väestön keskuudessa (momentin 1 kohta), pakotetaan oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomaisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin (momentin 2 kohta) taikka oikeudettomasti kumotaan jonkin valtion valtiosääntö tai muutetaan sitä tai horjutetaan vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheutetaan erityisen suurta vahinkoa valtionaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille (momentin 3 kohta). Näissä tilanteissa voidaan katsoa, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa maalle. Muutoksella korostettaisiin sitä, että terrorismirikokset ovat laajasti yhteiskuntaan kohdistuvia rikoksia, joiden ei voida juurikaan katsoa aiheuttavan vahinkoa pelkästään valtion viranomaisille ja rakenteille.

Pykälän 1 momentin 4 kohta ehdotetaan muutettavaksi koskemaan tiettyjä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä tietoverkkorikoksia. Muutoksen myötä momentin nykyiset 4—7 kohta siirtyisivät 5—8 kohdaksi.

Muutoksen jälkeen 1 momentin 4 kohdan mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi se, joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, tekee 35 luvun 3 b § §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua törkeää datavahingonteon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitettua törkeää tietoliikenteen häirinnän tai 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettua törkeää tietojärjestelmän häirinnän. Kohdan muuttaminen perus-

tuu direktiivin 3 artiklan 1 kohdan i alakohtaan. Momentin sisältöön ja rangaistusasteikkoon vaikuttavia seikkoja on jo käsitelty edellä alakohdan yhteydessä.

1 a §. *Terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos.* Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohtaan perustuvan uuden pykälän mukaan vähintään neljän kuukauden ja enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistukseen tuomittaisiin terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta se, joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, valmistaa, hankkii, kuljettaa, toimittaa tai kehittää ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/2009) 1 artiklan 4 kappaleen b kohdassa tarkoitettua laitteen, pitää sellaista laitetta hallussaan tai harjoittaa tutkimustoimintaa sellaisen laitteen valmistamista varten.

Radiologisen aseiden osalta pykälässä siis viitattaisiin yleissopimuksen määritelmään. Sen mukaan siinä yleissopimuksessa laitteella tarkoitetaan radioaktiivisen aineen hajotuslaitetta tai säteilylaitetta, joka voi radiologisten ominaisuuksiensa vuoksi aiheuttaa kuoleman, vakavan ruumiinvamman tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle tai ympäristölle.

Pykälässä ei todettaisi rangaistavana tekotapana 3 artiklan 1 kohdan f alakohdassa mainittua radiologisen aseiden käyttämistä, koska se tulee katetuksi jo 1 §:n 1 momentissa mainittujen terveyden vaarantamisen (3 kohta), törkeän ympäristön turmelemisen (4 kohta) ja törkeän terveyden vaarantamisen (5 kohta) kautta. Laitteen määritelmässä mainitun huomattavan omaisuusvahingon kannalta merkityksellinen on myös törkeä vahingonteko, joka mainitaan 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa.

2 §. *Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu.* Pykälää muutettaisiin niin, että kyseisestä rikoksesta tuomitaan se, joka toimii pykälässä kuvatulla tavalla tehdäkseen 1 §:n 1 tai 2 momentissa tai 1 a §:ssä tarkoitettua rikoksen. Voimassa olevan pykälän mukaan valmistelun tarkoituksena on 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua rikoksen tekeminen. Muuttamisen jälkeen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu tulisi siis kysymykseen myös tilanteissa, joissa tekijällä on tarkoitus tehdä 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos tai uudessa 1 a §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Näiden muutosten taustalla ovat toisaalta 4 artiklan a alakohtaan liittyvät terroristiryhmän johtamista koskevat direktiivin velvoitteet ja toisaalta se, että 1 §:n 1 momentin 1 kohdan ja uuden 1 a §:n mukaiset teot ovat vakavia rikoksia, joiden tekemistä varten voidaan tehdä tässä pykälässä tarkoitettuja valmistelutoimia.

3 §. *Terroristiryhmän johtaminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että momentin mukaan rangaistavaa on johtaa terroristiryhmää, jonka toiminnassa on tehty 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tai 1 a §:ssä tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos. Momenttia muutettaisiin niin, että 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdan asemesta siinä viitattaisiin 1 §:n 1 momentin 2—8 kohtaan. Tämä muutos liittyy uuden vakavia tietoverkkorikoksia koskevan kohdan lisäämiseen 1 §:n 1 momenttiin. Lisäksi momentissa ehdotetaan viitattavaksi myös uudessa 1 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Näitä muutoksia edellyttävät terrorismirikoksia koskeva direktiivin 3 artikla ja terroristiryhmän määritelmää koskeva direktiivin 2 artiklan 3 alakohta.

4 §. *Terroristiryhmän toiminnan edistäminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan ensinnäkin täydennettäväksi niin, että terroristiryhmän toiminnan edistäminen voi tapahtua myös 1 a §:ssä tarkoitettua rikollisen toiminnan edistämiseksi. Tätä muutosta edellyttää terrorismirikoksia koskeva direktiivin 3 artikla ja terroristiryhmän määritelmää koskeva direktiivin 2 artiklan

3 alakohta. Tekijää ei toisen momenttiin tehtävään muutoksen perusteella tuomittaisi terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, jos teko on 1 a §:n mukaan rangaistava.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan terroristiryhmän toiminnan edistämisessä voi olla kysymys siitä, että tekijä hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää, luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että sana ”valtiolle” korvataan sanalla ”maalle”. Tämä muutos seuraisi siitä, että 3 artiklan yhteydessä todetun mukaisesti terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan 1 §:n 1 momentin alkua muutettaisiin vastaavasti. Muutoksen jälkeen terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tunnusmerkistöön kuuluisi se, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle. Muutos liittyisi siihen, että terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos voi, paitsi kohdistua valtioon taikka sen rakenteisiin tai viranomaisiin, myös aiheuttaa vakavaa pelkoa väestössä. Sitä voidaan myös pitää terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta aiheutuvana vahinkona.

4 a §. *Koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten.* Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi ensinnäkin niin, että koulutuksen antamisen tarkoituksena voi myös olla 1 a §:ssä tarkoitettun rikollisen toiminnan edistäminen. Tämä muutos liittyisi direktiivin 7 artiklaan ja siihen, että terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos säädettäisiin rangaistavaksi uudessa 1 a §:ssä eikä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevassa 1 §:ssä. Tekijää ei tuomittaisi koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teko on 1 a §:n mukaan rangaistava.

4 b §. *Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten.* Pykälää ehdotetaan direktiivin 8 artiklan vuoksi muutettavaksi niin, että säännöksen mukaan se, joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa taikka 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettun rikoksen koulututtuu räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muiden näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä, on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Voimassa olevan säännöksen mukaan teon tarkoituksena on 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettun rikoksen tekeminen. Pykälään ehdotettavien muutosten taustalla on se, että 1 §:n 1 momenttiin lisättäisiin uusi vakavia tietoverkkorikoksia koskeva kohta, jolloin momentin nykyiset 4—7 kohta siirtyisivät 5—8 kohdaksi, ja siihen, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta säädettäisiin uudessa 1 a §:ssä. Direktiivin 8 artiklan mukaan koulutuksen vastaanottamisen tarkoituksena voi olla myös direktiivin 3 artiklan mukaisen rikoksen edistäminen, minkä vuoksi pykälän mukaan kouluttautumisen tarkoituksena voisi olla myös 2 §:ssä tarkoitettun terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekeminen. Muutosta nykyiseen säännökseen tarkoittaisi myös se, että tekijää ei tuomita kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teko on 1 a §:n mukaan rangaistava.

Pykälän alussa on nykyisin sanan ”koulututtuu” jälkeen ilmaisu ”4 a §:ssä tarkoitettulla tavalla”. Kuten edellä 8 artiklan yhteydessä todetaan, ilmaisulla osoitetaan, että henkilön tulee koulututtua koulutuksen antajan ohjauksessa. Nykyisen säännöksen mukaan toisen henkilön tulee vähintäänkin ohjata koulutuksen ottaja tiedon lähteelle, vaikka henkilö ei itse suoranaisesti koulutusta antaisikaan. Mainitun artiklan ja sitä täsmentävän direktiivin johdantokappaleen

11 vuoksi pykälästä ehdotetaan poistettavaksi ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”, mikä tarkoittaisi sitä, että rangaistavaksi tulee myös ns. itseopiskelu.

Myös itsekouluttautumisen osalta merkityksellisiä ovat ne perustelulausumat, joita käytettiin, kun toisen ohjauksessa tapahtuva koulutuksen ottaminen säädettiin rangaistavaksi (HE 18/2014 vp, s. 26—28). Kouluttautumisen luonne terrorismirikoksena ja valmistelutyypisenä tekona ilmaistaan tunnusmerkistöön keskeisenä elementtinä sisältyvällä subjektiivisella tunnusmerkillä. Sen mukaan rikosoikeudellinen vastuu edellyttäisi, että koulutuksen ottaja menettelee tunnusmerkistössä mainitulla tavalla tehdäkseen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa taikka 1 a tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen. Subjektiivinen tunnusmerkki ilmentää sitä, että kouluttautuminen tähtää nimenomaan mainitun rikoksen tekemiseen. Kouluttautujan tulee olla päättänyt, että hän tekee jonkin sellaisen rikoksen. Kyseessä täytyy olla konkreettinen, riittävällä tavalla yksilöity teko. Pelkästään yleinen valmius tarpeen tullen tehdä lainkohdissa mainittu rikos ei ole riittävää. Kouluttautumisen tarkoituksena olevan rikoksen ei tarvitse olla kouluttautumisvaiheessa yksityiskohdiltaan yksilöity esimerkiksi tekoajan taikka teon kohteena olevan henkilön tai paikan osalta taikka muiden vastaavien seikkojen osalta. Arvioitaessa sitä, onko rikos konkretisoitu riittävästi, voidaan tulkin-ta-apuvälineenä hyödyntää niitä lähtökohtia, joiden pohjalta arvioidaan, onko yllytyksen ja avunannon kohteena oleva päärikos riittävästi yksilöity.

Nykyisen pykälän perustelujen mukaisesti myös itsekouluttautumisen osalta kouluttautumisrikkoksen tunnusmerkistö täytyisi, kun henkilö on ryhtynyt ottamaan säännöksessä tarkoitettua koulutusta siinä mainitussa tarkoituksessa. Edellytyksenä rangaistavuudelle ei ole, että henkilö saavuttaa tietyn osaamisen tai tietyt valmiudet. Tunnusmerkistön täyttymistä ei myöskään itsekouluttautumisen tilanteissa estäisi esimerkiksi se, että kouluttautuminen keskeytyy ennen koulutuksen päättymistä viranomaistoimenpitein.

Pykälän perusteluista ilmenevän mukaisesti myös rangaistava itsekouluttautuminen edellyttäisi tahallisuutta, jonka sisältö määräytyy yleisten sitä koskevien sääntöjen perusteella. Koulutuksen ottajan tulee olla tahallisuuden edellyttämällä tavalla selvillä tunnusmerkistön toteuttavista seikoista. Lisäksi rikoksessa täytyy myös nyt kysymyksessä olevissa tilanteissa toteutua edellä todetun mukaisesti aikaisemman hallituksen esityksen perusteluissa kuvattu tarkoitustunnusmerkistö, joka sisältää korotetun tahallisuusvaatimuksen.

Direktiivin johdantokappaleessa 11 täsmennetään sitä, mitä itsekouluttautuminen 8 artiklan mukaan on. Sen tulee olla aktiivisen toiminnan seurausta ja sen tulee olla tehty tarkoituksessa tehdä terrorismirikos tai edistää sen tekemistä. Tapauksen kaikkien erityisolosuhteiden yhteydessä tällainen tarkoitus voidaan päätellä esimerkiksi aineiston tyypistä ja sivuilla käyntien määrästä. Johdantokappaleessa todetaan, että esimerkiksi käsikirjan lataamista verkosta räjähteiden valmistamiseksi terrorismirikoksen tekemistä varten voitaisiin pitää terrorismikoulutuksen vastaanottamisena. Sen sijaan pelkkää verkkosivuilla käyntiä tai aineiston keräämistä lailisiin tarkoituksiin kuten akateemisiin tai tutkimustarkoituksiin ei direktiivin johdantokappaleen mukaan pidetä terrorismikoulutuksen vastaanottamisena.

Pykälän käsittämän itsekouluttautumisen kannalta merkitystä olisi perehtymisellä kaikenlaisiin sellaisiin tiedonlähteisiin, joista on saatavissa tietoa pykälässä tarkoitetusta valmistuksesta tai käytöstä. Toisen henkilön ohjauksessa tapahtuvan koulutuksen tavoin itsekouluttautumisessa kysymys voisi olla tiedon omaksumisesta (esimerkiksi räjähteiden valmistusta koskevan teoreettisen tiedon opiskelu) tai tiedon soveltamisesta käytäntöön (esimerkiksi räjähteiden käytön harjoittelu). Itsekouluttautumisen eräs erityistapaus olisi se, että koulutusta sinällään otetaan toiselta henkilöltä, mutta kyseinen henkilö ei itse tiedä antavansa koulutusta terroristisiin tarkoituksiin. Tällaista koulutusta terrorismirikoksen tekemiseen valmistautuva saattaa

hankkia esimerkiksi asepalveluksessa ollessaan. Rangaistava kouluttautuminen voisi siis olla osa laillisesti tapahtuvaa kouluttautumista, jos tekijän tarkoituksen perusteella on osoitettavissa, että kouluttautuminen myös tapahtuu terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekemistä varten. Kouluttautumistar-koituksen näyttämisestä toteen näissä tilanteissa voi kuitenkin liittyä merkittäviä vaikeuksia.

Myös itsekouluttautumista koskisi se, mitä voimassa olevan pykälän perusteluissa (HE 18/2014 vp) todetaan säännöksessä mainituista erityisistä menetelmistä tai tekniikoista. Kysymys on sellaisten erityisten tietojen tai taitojen opettelusta, jotka ovat esimerkiksi räjähteiden valmistusta tai käyttöä vastaavalla tavalla omiaan edistämään vakavaa vaaraa tai suurta vahinkoa aiheuttavan terroristisen rikoksen tekemistä. Esimerkkeinä tällaisten erityisten tietojen ja taitojen opettelusta voimassa olevan pykälän perusteluissa mainitaan yleisen liikenteen tai ydinvoimalan ohjausjärjestelmiin puuttumisen mahdollistavien tietokonejärjestelmiä tai –ohjelmia koskevien erityisten tietoteknisten taitojen opettelu sekä terrori-iskussa käytettävän erityisen välineen kuten lentokoneen ohjaamisen opettelu. Jo pykälän sanamuoto edellyttää, että menetelmien tai tekniikoiden käyttämistä koskevan kouluttautumisen tulee terroristisen teon toteuttamisen näkökulmasta merkitykseltään rinnastua kouluttautumiseen räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä.

Kuten direktiivin 8 artiklaan liittyvästä johdantokappaleesta 11 ilmenee, tekijän tahallisuutta ja tarkoitusta ei voitaisi käytännössä päätellä pelkästään jostakin yksittäisestä seikasta, vaan kysymys olisi kaikkien epäillyn kouluttautumisrikoksen tutkinnassa ja myöhemmässä rikosprosessuaalisessa käsittelyssä ilmenneiden seikkojen kokonaisarviointista. Muiden seikkojen ohessa arvioinnissa voidaan ottaa huomioon sen aineiston laatu, johon epäilty on perehtynyt tai jota hän on hankkinut käyttöönsä.

Direktiivin 23 artiklaan liittyvän johdantokappaleen 36 mukaisesti on erityisesti itsekouluttautumisen mutta myös muiden direktiivin mukaisten rikosten kohdalla syytä korostaa epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden prosessuaalisia oikeuksia rikosoikeudellisissa menettelyissä. Esitut- kintaviranomaisia ohjaavat esitutkintalain 4 luvun esitutkintaperiaatteet, joista tasapuolisuus- periaatteen mukaan esitutkinnassa on selvittettävä ja otettava huomioon sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet (1 §), syyttömyysolettama, jonka mukaan rikoksesta epäiltyä on kohdeltava esitutkinnassa syyttömänä (2 §), ja rikoksesta epäillyn oikeus olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään (3 §).

Tekijän tarkoituksen selvittämisen kannalta tärkeässä asemassa ovat pakkokeinolain 10 luvun salaiset pakkokeinot, jotka ovat myös kouluttautumisrikoksen selvittämisessä käytettävissä. Huomioon on kuitenkin otettava kunkin pakkokeinon käytön laissa säädetyt edellytykset ja erityisesti suhteellisuusperiaatteen liittyen epäillyn kouluttautumisrikoksen vakavuus. Kou- luttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten kuuluu niihin terrorismirikoksiin, joiden kohdalla tiettyjen salaisten pakkokeinojen käyttäminen edellyttää sitä, että teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Näihin pakkokeinoihin kuuluu muiden ohessa telekuuntelu (pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohta). Kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tuomitaan sakkoo tai enintään kolme vuotta vankeutta.

4 c §. Värväys terrorismirikoksen tekemiseen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että vär- väyksen tarkoituksena voisi myös olla 1 a §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan edistäminen. Tämä muutos liittyisi direktiivin 6 artiklaan ja siihen, että terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos säädettäisiin rangaistavaksi uudessa 1 a §:ssä eikä terroristi- sessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevassa 1 §:ssä. Toisen pykälään ehdotettavan muu-

toksen mukaan tekijää ei tuomittaisi värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, jos teko on 1 a §:n mukaan rangaistava.

5 §. *Terrorismin rahoittaminen.* Direktiivin 11 artiklan 1 kohtaan liittyen pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että terrorismin rahoittamisena olisi rangaistavaa myös se, että tekijä suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1 a tai 5 c §:ssä tarkoitettua rikosta. Viitatuissa pykälissä säädettäisiin rangaistaviksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos ja matkustamisrikoksen edistämisrikos.

Edellä jo on 11 artiklan yhteydessä käsitelty sitä, että terrorismin rahoittamisen kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus on merkittävästi korkeampi kuin matkustamisrikoksen edistämisrikoksen yhden vuoden enimmäisrangaistus tulisi olemaan. Rahoittamisrikoksen vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta vankeutta, 5 c §:n mukaisesta rikoksesta voitaisiin tuomita sakkoakin. Edellä todetun mukaisesti aikaisemmissa hallituksen esityksissä on korostettu rahoittamisrikoksen rangaistuksen suhteuttamista siihen, kuinka vakavaa terrorismirikosta rahoitetaan. Aikaisemmissa hallituksen esityksissä on myös nostettu vähäisiä rahoittamisrikoksia koskien esiin mahdollisuus tuomita rangaistusasteikko alittaen tai jättää rangaistus tuomitsematta. Tämä liittyy siihen, että terrorismin rahoittamisen tunnusmerkistö ei edellytä annettavilta tai kerättäviltä varoilta vähimmäismäärää. Pienelläkin varojen määrällä voidaan edistää hyvinkin vakavan terrorismirikoksen tekemistä, jos esimerkiksi matkustamisrikoksen edistämässä ja edistämisen rahoittamisessa on tarkoitus suoraan myötävaikuttaa terrori-iskun tekemiseen.

5 b §. *Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi direktiivin 9 artiklan mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi niin, että siitä poistetaan nykyiset tekijää ja matkustamisen kohdetta koskevat rangaistavuuden rajaukset. Rangaistavaksi tulisi yleisesti matkustaminen toiseen valtioon terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa.

Pykälän 1 momentin muutetun sisällön mukaan se, joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitetun rikoksen, olisi tuomittava, jollei teko ole jonkin mainitun pykälän mukaan rangaistava, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Voimassa olevan momentin mukaan rangaistukseen sellaisesta matkustamisesta tuomitaan Suomen kansalainen tai hänen 1 luvun 6 §:n 3 momentin nojalla rinnastettava henkilö taikka Suomen alueelta matkustava henkilö, joka matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen hän ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu. Matkustamisen tarkoituksena olevien rikosten piiri pysyisi samana lukuun ottamatta sitä, että momentissa viitattaisiin myös 1 a §:ään, jossa säädettäisiin rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Matkustamisrikoksesta ei edelleenkään erikseen tuomittaisi sitä, joka tekee matkustamiskohteessa viitatuissa pykälissä tarkoitetun rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen.

Pykälän 1 momentin soveltamisalan laajentamisesta huolimatta merkityksellisiä ovat edelleen momentin säättämisen yhteydessä esitetyt näkökohdat (HE 93/2016 vp, s. 36 ja 37). Niiden mukaan matkustamisen katsominen rangaistussäännöksen piiriin kuuluvaksi edellyttää sitä, että matkustaminen jatkuu yhtenäisesti sen aloittamisen jälkeen. Saman matkan eri osista ei rangaista useina rikoksina osien muodostaessa kiinteän kokonaisuuden. Tällaisen matkustamisen piiriin kuuluvat, paitsi liikennevälineiden vaihtamiset, myös tilanteet, joissa matkustaja joutuu lyhyeksi aikaa pysähtymään esimerkiksi matkan jatkamisen edellytysten selvittämiseksi tai esteiden poistamiseksi.

Aikaisempien perustelujen mukaisesti valtiolla tarkoitetaan matkustamisrikoksen yhteydessä myös alueita, joissa esimerkiksi terroristijärjestön toimintaan liittyvän aseellisen konfliktin johdosta valtiolliset rakenteet eivät toimi normaalilla tavalla tai joissa alueen ei voida katsoa olevan laillisen hallinnon hallinnassa. Toisaalta matkustamisrikoksen kohdalla on erityistä syytä kiinnittää huomiota niihin näkökohtiin, joita on aikaisemmin käsitelty 23 artiklan yhteydessä ja jotka koskevat direktiivin johdantokappaleita 37 ja 38 erityisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden näkökulmasta.

Henkilön katsotaan rikoksen täyttymisen edellyttämällä tavalla saapuneen valtioon, jossa hänellä on tarkoitus tehdä terrorismirikos, kun hänellä on mahdollisuus astua valtion maaperälle. Tämä riippuu matkustustavasta, jonka perusteella rikos täyttyy esimerkiksi henkilön saapuessa lentokoneella lentokentälle, laivalla satamaan tai muulla matkustustavalla maarajan yli. Siihen asti teko on pykälän 2 momentin mukaisesti rangaistavassa yritysvaiheessa.

Matkustamisrikoksen tarkoituksena tulee nimenomaan olla terrorismirikoksen tekeminen. Voimassa olevan 1 momentin perustelujen tavoitin on syytä tässä yhteydessäkin kiinnittää huomiota siihen, että rikoslain 34 a luvun säännösten mukaan terrorismirikoksiin liittyy luvun 6 §:n 1 momentissa määritetty terroristinen tarkoitus. Luvun 1 §:n mukaiseen terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen tämä tarkoitus liittyy suoraan ja muihin luvussa rangaistaviksi säädettyihin rikoksiin välillisesti sitä kautta, että niillä edistetään terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä.

5 c §. *Terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen.* Uuden pykälän 1 momentin mukaan se, joka edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista, olisi tuomittava terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Pykälän 2 momentissa todettaisiin selvyuden vuoksi, että 1 momentissa tarkoitettuun tekoon ei sovelleta 5 luvun 6 §:n säännöksiä avunannosta. Jälkimmäisellä momentilla tarkoitetaan sitä, että henkilöä ei voida samanaikaisesti tuomita sekä avunannosta että edistämisrikoksesta.

Uuden terrorismirikoksen rangaistavaksi säätäminen perustuisi direktiivin 10 artiklaan ja 13 artiklaan, jonka mukaan 10 artiklassa tarkoitetun rikoksen osalta ei ole välttämätöntä todeta yhteyttä tiettyyn toiseen direktiivissä säädettyyn rikokseen eli tässä tapauksessa 9 artiklan mukaiseen matkustamisrikokseen. Kysymyksessä olisi kuitenkin avunantotyyppinen teko, minkä vuoksi 1 momentin tunnusmerkistössä on hyödynnetty 5 luvun 6 §:ssä säädettyä avunannon tekotapojen kuvausta. Mainitusta säännöksestä poiketen ei matkustamisrikoksen edistämisrikoksen rangaistavuus kuitenkaan edellyttäisi sitä, että edistettävä teko eli matkustamisrikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Matkustamisrikoksen edistämisrikoksen tekijän tarkoituksena olisi edistää 5 b §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen eli matkustamisrikoksen tekemistä. Tämä edellyttäisi paitsi tahallisuutta sitä koskevien yleisten sääntöjen perusteella, myös korotettua tahallisuusvaatimusta tarkoitustunusmerkin vuoksi. Tahallisuuden tulisi ulottua matkustamisen tarkoitukseen asti.

Rikoslain 5 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädetyn avunannon tavoitin pykälän 1 momentin sanamuodon (”tai muilla tavoin”) perusteella rangaistaviksi voisivat tulla moninaiset matkustamisrikoksen tekemistä edistävät matkajärjestelyihin liittyvät toimet. Niihin voivat kuulua esimerkiksi matkalippujen hankkiminen ja matkustusreitin suunnitteleminen niin, että tekijän osalta täyttyy 3 luvun 6 §:n mukainen tahallisuus matkustamisen tarkoituksen suhteen. Avunantotyyppinen matkustamisrikoksen rahoittaminen on rangaistavaa terrorismin rahoittamisena 5 §:n 2 momentin nojalla.

Matkustamisrikoksen edistämiskoksen rangaistavuus ei edellyttäisi sitä, että edistettävä matkustamisrikos on yksityiskohtaisesti yksilöity tekoajan eli matkustamisen ajankohdan suhteen. Myöskään matkustamiskohteen ei tarvitsisi olla vielä selvillä esimerkiksi tilanteessa, jossa matkustamisrikoksen tarkoituksena olevan terrorismirikoksen toteuttamispaikaksi on vaihtoehtoisia kohteita. Matkustamisrikosta edistävä henkilö saattaisi toimia siis rikosoikeudellisesti merkityksellisellä tavalla jo silloin, kun matkustamisrikoksen kohdevaltio ei vielä ole tarkkaan tiedossa. Matkustamisrikoksen edistämiskoksen rangaistavuus ei edellyttäisi sitä, että matkustamiskohteessa tehtävän terrorismirikoksen yksityiskohdat olisivat selvillä tai tekijän tiedossa edistämiskoksesta tehtäessä. Jos matkustamisrikosta edistävä henkilö tekisi muita rikoksia matkaa edistääkseen (esimerkiksi väärentää matkustusasiakirjoja), hänet olisi tuomittava sekä edistämiskoksesta että niistä muista rikoksista, joita hän tekee matkustamisen edistämisen tarkoituksessa. Matkustamisrikoksen edistäminen saattaisi olla osa sellaista usean henkilön laatimaa suunnitelmaa, jonka tekeminen on rangaistavaa 2 §:n 1 kohdan mukaisena terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen valmisteluna. Tällöin matkustamisrikoksen edistämiskoksesta sisältyisi valmistelurikokseen, eikä tekijää erikseen tuomittaisi ensiksi mainitusta rikoksesta.

Pykälän 1 momentin mukaan matkustamisrikoksen edistämiskoksesta autettaisiin ”toista”. Tämä ei tarkoita sitä, että myöskään avustettavan henkilön tarvitsisi olla välttämättä yksilöity. Esimerkiksi terroristiorganisaation puitteissa tapahtuvassa toiminnassa matkasuunnitelman tekijän tiedossa ei välttämättä ole se, kuka matkustamisrikoksen loppujen lopuksi tulee tekemään. Toisaalta rangaistavalta edistämiskoksesta kuitenkin edellytettäisiin, että sen voidaan perustellusti olettaa edistävän konkreettisen matkustamisrikoksen tekemistä.

Matkustamisrikoksen edistämiskoksesta määrättävä rangaistus riippuisi siitä, kuinka merkittävästi matkustamista edistetään, ja erityisesti siitä, minkälaisessa yhteydessä edistämisteko on kaiken terrorismirikollisuuden tavoitteena olevaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen. Jo neuvojen antaminen saattaa vaihdella jonkin yksittäisen matkaa koskevan yksityiskohdan selvittämisestä laajan ja perusteellisen matkasuunnitelman tekemiseen. Matkustamisrikoksen edistämiskoksesta saattaisi toisaalta liittyä matkustamisrikokseen, joka on vielä suhteellinen etäinen suhteessa terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen (matkustaja on esimerkiksi menossa keräämään varoja koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten), mutta toisaalta matkustaminen saatetaan tehdä jo tarkoituksessa tehdä suoraan kohdevaltiossa laajamittainen terrori-isku. Ehdotetun rangaistusasteikon perusteella tekijä voitaisiin vakavimmissa tapauksissa tuomita vankeusrangaistukseen.

6 §. Määritelmät. Pykälän 2 momentin mukaan terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että yhteenliittymän tarkoituksena voi olla myös 1 a §:ssä tarkoitettujen rikosten tekeminen. Direktiivin 2 artiklan 3 alakohdassa olevan määritelmän mukaan terroristiryhmä toimii yhdessä terrorismirikosten tekemiseksi. Alakohdassa tarkoitettuja terrorismirikoksia olisivat myös rikoslain 34 a luvun uudessa 1 a §:ssä rangaistaviksi säädettyvät rikokset.

8 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu. Direktiivin 18 ja 19 artiklaan liittyvistä syistä ja myös kieliasun korjaamiseen liittyvistä syistä pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä muutoksia. Momentista poistettaisiin kahdesta paikasta 2 §:n yhteydestä ”1 momentin”, koska mainitussa pykälässä on vain yksi säännös. Oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädettyä sovellettaisiin myös 1 a §:ssä tarkoitettujen rikosten tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen. Väärennyksen ja törkeän väärennyksen osalta 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdan asemesta viitattaisiin 1 §:n 1 momentin 2—8 kohtaan 1 §:ään tehtä-

väksi ehdotettujen muutosten vuoksi. Lisäksi väärennyksen ja törkeän väärennyksen osalta ehdotetaan viitattavaksi myös terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaan 1 a §:ään ja matkustamisrikosta koskevaan 5 b §:ään. Momentin kolmanneksi viimeinen sana ”tai” ehdotetaan muutettavaksi sanaksi ”ja”, koska viimeksi mainittua käytetään aikaisemmin momentissa ryöstö- ja kiristysrikosten yhteydessä ja koska sitä voidaan muutenkin pitää paremmin säännökseen sopivana.

2.2 Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

10 luku Salaiset pakkokeinot

3 §. Telekuuntelu. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 11 kohdassa otetaan huomioon vakavia tietoverkkorikoksia koskevan uuden kohdan lisääminen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi. Muuttamisen jälkeen telekuuntelun perusterikoksia olisivat rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tarkoitettut terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Kuten muidenkin salaisten pakkokeinojen kohdalla, myös telekuuntelun käyttäminen edellyttäisi perusterikosta koskevan edellytyksen lisäksi muiden pakkokeinolaissa säädettyjen pakkokeinon käytön edellytysten täyttymistä. Osa näistä muista edellytyksistä on yleisiä (esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen noudattaminen), osa keinokohtaisissa säännöksissä olevia. Muutoksen vaikutukset ulottuisivat 4 §:n 1 momentissa ja 27 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi myös telekuuntelun sijasta tapahtuvaan tietojen hankkimiseen ja peitetoimintaan.

6 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että televalvonnan perusterikokseksi tulee rikoslain 34 a luvun uudessa 5 c §:ssä rangaistavaksi säädettävä matkustamisrikoksen edistämisrikos. Muutoksen vaikutukset ulottuisivat 8 §:ssä ja 10 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi myös sijaintitietojen hankkimiseen ja tukiasematietojen hankkimiseen.

7 §. Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että matkustamisrikoksen edistämisrikos tulee kysymyksessä olevan televalvonnan perusterikokseksi.

12 §. Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että matkustamisrikoksen edistämisrikos tulee suunnitelmallisen tarkkailun perusterikokseksi.

17 §. Asuntokuuntelu ja sen edellytykset. Pykälän 9 kohtaan ehdotetaan tehtäviksi 3 §:n 2 momentin 11 kohtaan ehdotettavia muutoksia vastaavat muutokset.

2.3 Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta

5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot

3 §. Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi. Pykälään ehdotetaan tehtäviksi pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohtaan ehdotettavia muutoksia vastaavat muutokset, joissa otetaan huomioon vakavia tietoverkkorikoksia koskevan kohdan lisääminen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi mainitun luvun uudessa 1 a §:ssä. Pykälän 7 kohdassa viitattaisiin rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen ja pykälän 8 kohdassa mainittaisiin terroristisessa tar-

koituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Pykälän 7 kohdasta ehdotetaan tarpeettomina poistettaviksi sanat ”mainitun pykälän”.

5 §. Telekuuntelu ja sen edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että myös siinä tulevat otetuiksi huomioon vakavia tietoverkkorikoksia koskevan kohdan lisääminen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi mainitun luvun uudessa 1 a §:ssä. Pykälän 2 momentin 7 kohta muutettaisiin koskemaan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehtyä rikosta ja 8 kohta muutettaisiin koskemaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaa rikosta. Momentin 7 kohdasta ehdotetaan tarpeettomina poistettaviksi sanat ”mainitun pykälän”.

Kuten muidenkin luvun mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen kohdalla, myös telekuuntelun käyttäminen edellyttäisi perusterikosta koskevan edellytyksen lisäksi muiden poliisilaisissa säädettyjen tiedonhankintakeinon käytön edellytysten täyttymistä. Osa näistä muista edellytyksistä on yleisiä (esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen noudattaminen), osa keinokohtaisissa säännöksissä olevia. Muutoksen vaikutukset ulottuisivat 6 §:n 1 momentissa ja 28 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi telekuuntelun sijasta tapahtuvaan tietojen hankkimiseen ja peitetoimintaan.

8 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että televalvonnan perusterikokseksi tulee rikoslain 34 a luvun uudessa 5 c §:ssä rangaistavaksi säädettävä matkustamisrikoksen edistämisrikos. Muutoksen vaikutukset ulottuisivat 11 §:n 2 momentissa olevan viittauksen vuoksi myös tukiasematietojen hankkimiseen.

9 §. Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella. Pykälää muutettaisiin niin, että matkustamisrikoksen edistämisrikos tulisi kysymyksessä olevan televalvonnan perusterikokseksi.

13 §. Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että matkustamisrikoksen edistämisrikos tulisi suunnitelmallisen tarkkailun perusterikokseksi.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan viimeistään 8 päivänä syyskuuta 2018, jolloin direktiivi on sen 28 artiklan 1 kohdan mukaan viimeistään pantava täytäntöön.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

4.1 Arvioinnin lähtökohdat

Direktiivin täytäntöönpanoon liittyvässä esityksessä ehdotetaan lukuisia rikoslain muutoksia, jotka laajentavat rangaistavan käyttäytymiseen alaa. Lisäksi ehdotetaan eräitä muutoksia rikosten selvittämisessä (pakkokeinolain 10 luku) sekä rikosten paljastamisessa ja estämisessä (poliisilain 5 luku) käytettäviä toimivaltuuksia koskeviin säännöksiin.

Ehdotettu sääntely perustuu Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Tällaisen yhteyden perustuslakivaliokunta on todennut sääntelyn hyväksyttävyyttä tukevaksi seikaksi, kun YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373(2001) edellyttämää lakia varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013) säädettiin (PeVL 38/2012 vp, s. 3/I).

Toisaalta myös kansainväliset velvoitteet on toteutettava perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla. Tätä edellyttää myöskin direktiivin 23 artiklan 1 kohta. Sen mukaan direktiivi ei aiheuta muutoksia veloitteeseen kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa vahvistettuja perusoikeuksia ja oikeudellisia perusperiaatteita. Kohtaan liittyvän direktiivin johdantokappaleen 35 mukaan huomioon on otettava erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet, myös sen II, III, V ja VI osastoon sisältyvät periaatteet. Samassa johdantokappaleessa todetaan, että direktiivi on pantava täytäntöön ottaen myös huomioon ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus, kansalaisyhteiskunta ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja muut kansainvälisen oikeuden mukaiset ihmisoikeuksiin liittyvät velvoitteet.

Myös tässä tapauksessa terrorismirikoksiin liittyvillä rikoslainsäädännön muutoksilla on tarkoitus tehostaa perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattujen elämän sekä henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaa.

Perustuslakivaliokunta käsittelee direktiiviehdotusta sitä koskevien neuvottelujen loppuvaiheessa (PeVL 56/2016 vp). Tuolloin tarkasteltavana oli puheenjohtajavaltion kompromissiehdotus, jonka mukaisena direktiivi sen jälkeen myös hyväksyttiin. Tuolloin antamansa lausunnon arvio perusteita koskevassa osassa (s. 5 ja 6) valiokunta aikaisempiin terrorismirikoksia koskeviin kannanottoihinsa (esimerkiksi PeVL 26/2014 vp ja PeVL 37/2016 vp) viitaten ensinnäkin kiinnitti huomiota perustuslain 8 §:ssä säädettyyn rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteen, joka edellyttää rikoksen tunnusmerkistön ilmaisemista laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on kohtuudella ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen käytännössä on valiokunnan mukaan korostettu rikossääntelyn ennustettavuutta. Perustuslakivaliokunta toteaa, että sen mielestä ehdotuksen mukainen sääntely voidaan pääosin toteuttaa laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus huomioiden.

Perustuslakivaliokunta huomautti direktiiviehdotuksen käsittelyn yhteydessä siitä, että rikosoikeudelliseksi sääntelyksi terrorismirikokset muodostavat monimutkaisen ja vaikeaselkoisen kokonaisuuden. Koska kysymys on sääntelystä, jonka yhteydessä täsmällisyyttä koskeva vaatimus on erityisen korostunut, terrorismirikoksia koskevan sääntelyn kokonaisuutta on valiokunnan mukaan syytä pyrkiä yksinkertaistamaan. Sen suorittamisen edellyttämää uudelleenarviointia ei ole ollut mahdollista tehdä direktiivin täytäntöönpanoajaksi, vaan esityksessä on keskitytty direktiivin edellyttämien lainsäädäntömuutosten tekemiseen. Tästä on ollut seurauksena rangaistussäännösten määrän lisääntyminen, mutta toisaalta lisääntymisen ilmentämällä sääntelyn yksityiskohtaisuudella voidaan edistää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämää sääntelyn tarkkarajaisuutta.

Direktiiviehdotuksesta antamassaan lausunnossa perustuslakivaliokunta aikaisemmin antamiin lausuntoihinsa viitaten toteaa painottaneensa sitä, että rangaistussäännösten ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset. Myös Euroopan unionin perusoikeuskirja edellyttää rikoksen ja siitä seuraavan rangaistuksen oikeasuhtaisuutta, kun perusoikeuskirjan 49 artiklan 3 kohdan mukaan rangaistus ei saa olla epäsuhteessa rikoksen vakavuuteen. Valiokunta myös toteaa, että sen vakiintuneen kannan mukaan terrorismissa on kysymys yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta hyvin vakavasti vaarantavasta rikollisuudesta, jonka estämiselle ja keskeyttämiselle on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttävät ja hyvin painavat perusteet. Toiminnan poikkeuksellisen vakavalle luonteelle on annettava merkitystä arvioitaessa sitä vastaan käytettävien keinojen oikeasuhtaisuutta.

4.2 Rangaistussäännöksiä koskevat muutokset

Rikoslain 11 luvun 8 ja 9 §, 34 luvun 6 § sekä 34 a luvun 1 ja 1 a §

Kemiallisen aseiden kiellon rikkomista koskevaa rikoslain 11 luvun 8 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi niin, että rangaistavaa olisi pykälän uuden 2 momentin mukaan myös kemiallisen aseiden toimittaminen ja tutkimustoiminnan harjoittaminen sen tuottamista varten. Rikoslain 11 luvun 9 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan biologisen aseiden kiellon rikkomisena tulisi rangaistavaksi myös tutkimustoiminnan harjoittaminen aseiden valmistamista tai tuottamista varten. Rikoslain 34 luvun 6 §:n 1 momentissa rangaistavaksi säädetyn ydinräjähdetöiden tekotapoja puolestaan täydennettäisiin niin, että rangaistavaksi tulisi myös ydinräjähteen hankkiminen, kuljettaminen, toimittaminen ja kehittäminen sekä tutkimustoiminnan harjoittaminen ydinräjähteen valmistamista varten.

Täydentävän sääntelyn sijoittaminen rikoslain 11 luvun 8 §:ään ja 9 §:ään sekä 34 luvun 6 §:ään tarkoittaisi sitä, että uudet tekotavat tulisivat rangaistaviksi silloinkin, kun niitä ei tehdä terroristisessa tarkoituksessa. Näin laajalle ulottuvaa rangaistavuutta ei kemiallisia aseita, biologisia aseita ja ydinaseita koskeva direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohta edellytä. Ehdotus ei perustuisi pelkästään terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa käytettyyn lainsäädäntötekniikkaan vaan myös siihen, että kemiallisiin ja biologisiin aseisiin sekä ydinräjähteisiin liittyviä tekoja voidaan yleisesti ottaen pitää vakavina ja vaarallisina rikoksina ja että pykälään lisättäviksi ehdotetut uudet teot ovat merkitykseltään ja moitittavuudeltaan rinnastettavissa niissä jo nykyisin rangaistaviksi säädettyihin tekoihin. Mitä tulee rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen, uudet tekotavat kuvattaisiin samalla tarkkuudella kuin jo nykyisin rangaistaviksi säädettyt teot.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevaa rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa muutettaisiin niin, että sen mukaan mainittuina rikoksina tulisivat rangaistaviksi eräät vakavat tietoverkkorikokset terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä. Kohdan muuttaminen rajattaisiin siihen, mitä direktiivin 3 artiklan 1 kohdan i alakohta edellyttää. Kysymyksessä ovat laajamittaiset, erityisen tuntuva haittaa tai taloudellista vahinkoa aiheuttavat taikka yhteiskunnan tärkeän toiminnan vaarantavat törkeät datavahingonteot, törkeät tietoliikenteen häiriinnot tai törkeät tietojärjestelmän häiriinnot. Kun mainituista rikoksista voidaan ilman terroristista tarkoitusta tuomita enintään viiden vuoden vankeusrangaistus, kohdan mukaisissa ja tavanomaisia tapauksia vakavammissa tapauksissa niistä voitaisiin tuomita enintään seitsemän vuoden vankeusrangaistus. Vähimmäisrangaistus olisi neljä kuukautta vankeutta. Ehdotettava rangaistusasteikko olisi oikeassa suhteessa tekojen moitittavuuteen, kun otetaan lisäksi huomioon rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa rangaistavaksi säädettyjen muiden rikosten asteikot.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan f alakohtaan vuoksi rikoslain 34 a luvun uudessa 1 a §:ssä säädetäisiin rangaistaviksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos (valmistaminen, hallussa pitäminen, hankkiminen, kuljettaminen, toimittaminen ja kehittäminen sekä tutkimustoiminnan harjoittaminen radiologisen aseiden valmistamista varten). Tällaisesta rikoksesta tuomittaisiin vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kahdeksan vuotta. Radiologisen aseiden määritelmä perustuisi ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen 1 artiklan 4 kappaleen b kohdassa olevaan laitteen määritelmään, jonka mukaan sillä tarkoitetaan radioaktiivisen aineen hajotuslaitetta tai säteilylaitetta, joka voi radiologisten ominaisuuksiensa vuoksi aiheuttaa kuoleman, vakavan ruumiinvamman tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle tai ympäristölle. Rangaistusasteikon laajuutta ja enimmäisrangaistuksen ankaruutta puoltaa se, että kysymyksessä olevat teot vaihtelisivat vaarallisuudeltaan ja toisaalta voisivat vaarantaa esimerkiksi suuren ihmisjoukon hengen ja terveyden.

Enimmäisrangaistus olisi matalampi kuin radioaktiivista ainetta levittämällä tehdyn terroristisessa tarkoituksessa tehdyn törkeän terveyden vaarantamisen enimmäisrangaistus, joka on rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kaksitoista vuotta vankeutta.

Rikoslain 34 a luvun 4 b § (kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten)

Direktiivin 8 artiklan vuoksi kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevaa rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää muutettaisiin ensinnäkin niin, että kouluttautumisen tarkoituksena voisi olla myöskin luvun 2 §:ssä tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekeminen. Se on keskeisin rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädettyistä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä edistävästä teosta, minkä vuoksi se on jo säädetty usean luvussa rangaistavaksi säädetyn teon tekemisen tarkoituksiksi. Lisäyksen käytännön merkitystä ei voida pitää oleellisena, koska kouluttautuminen on lähellä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua, ja rikoslain 34 a luvun 4 b §:n mukaan kouluttautumisesta ei erikseen tuomita sitä, jonka toiminnan voidaan katsoa samalla olevan 2 §:ssä tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua. Lisäksi rikoslain 34 a luvun 4 b §:ää täydennettäisiin niin, että kouluttautumisrikoksen tarkoituksena voisi myös olla mainitun luvun 1 a §:ssä tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen tekeminen.

Olennaista muutosta rikoslain 34 a luvun 4 b §:ään merkitsisi se, että rangaistussäännöksen soveltamisalaan tulisi myös ns. itsekouluttautuminen. Rangaistavaa on nykyisin se, että tällaista koulutusta otetaan toiselta henkilöltä tai ainakin hänen ohjauksessaan.

Tiettyjen tietojen ja taitojen hankkimisen säätäminen rangaistavaksi jo rikoslain 34 a luvun 4 b §:n nykyisen sisällön mukaisesti on poikkeuksellista. Koulutuksen ottamista koskeva rangaistussäännös on merkityksellinen tietojen saamista koskevan oikeuden kannalta. Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus, johon säännöksen mukaan kuuluu muun ohessa oikeus vastaanottaa tietoja. Momentin mukaan tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen mukaan sananvapaus pitää sisällään vapauden vastaanottaa tietoja viranomaisten siihen puuttumatta. Artiklan 2 kappaleen mukaan sananvapauden käyttö voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa muun ohessa yleisen turvallisuuden vuoksi tai rikollisuuden estämiseksi. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 11 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus sananvapauteen, johon kuuluu muun ohessa vapaus vastaanottaa tietoja.

Rikoslain 34 a luvun 4 b §:n säätämiseen liittyvästä perustuslakivaliokunnan lausunnosta ei ilmene, että tuolloin ehdotettu rangaistussäännös olisi ongelmallinen tietojen vastaanottamisoikeuden kannalta (PeVL 26/2014 vp, s. 2/II ja 3/I). Valiokunta kiinnitti huomiota rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen, teon tahalliseen luonteeseen ja siihen, että kysymys on oman rikollisen toiminnan eli terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen rangaistavaksi säädetystä esivaiheesta.

Direktiiviehdotuksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta totesi (PeVL 56/2016 vp, s. 8), että ehdotetun sääntelyn perusteella on varsin vaikea ennakoida, minkälaisissa tilanteissa tiedon hankkiminen tai vastaanottaminen on rangaistavaa. Valiokunta lisäksi totesi nimenomaisesti pitäneensä ongelmallisen avoimena tunnusmerkistöä, jossa rangaistava kouluttautuminen voisi tapahtua ”muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä.”

Tietojen vastaanottamisoikeuden kannalta olennaista eroa ei aiheudu siitä, otetaanko terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemisessä tai sellaisen rikoksen valmistelussa tarvitta-

via tietoja vastaan toiselta henkilöltä vai itsenäisesti. Jo nykyisen rangaistussäännöksen voi katsoa kattavan sellaisen toiminnan, jossa koulutuksen antajaksi katsottava henkilö ohjaa toisen henkilön eli koulutuksen ottajan hankkimaan tietoja esimerkiksi tietyiltä verkkosivustoilta. Sekä toiselta henkilöltä saatava koulutus että yksin tapahtuva kouluttautuminen voivat yhtä merkityksellisesti edistää hyvin vakavan rikoksen tekemistä. Nimenomaan kouluttautumisessa ollaan tekijällä olevan kouluttautumisen tarkoitus huomioon ottaen jo usein lähellä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä. Yhteys terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen voi useissa tapauksissa olla merkittävästi läheisempi ja konkreettisempi kuin muilla mainitun rikoksen tekemistä edistävillä terrorismirikoksilla. Myös itsekouluttautumisessa on kysymys tahallisesta oman rikollisen toiminnan rangaistavaksi säädettävästä esivaiheesta, josta tekijää ei erikseen rangaista, jos hän tekee terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun. Nämä seikat eivät sinänsä poista sitä tosiasiaa, että kouluttautumistarkoituksen näyttäminen toteen voi olla haasteellista, mihin ja mistä aiheutuvaan epäiltyjen ja syytettyjen rikosprosessuaalisten oikeuksien korostumiseen on edellä kiinnitetty huomiota rikoslain 34 a luvun 4 b §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Rikoslain 34 a luvun 4 b §:n muuttamistarpeet on myös arvioitu rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Itsekouluttautumista koskeva lainsäädäntömuutos ehdotetaan tehtäväksi niin, että pykälästä poistetaan ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”, joka viittaa koulutuksen tapahtumiseen koulutuksen antajan ohjauksessa. Koulutuksen ottamisen tapojen tyhjentävä kuvaaminen rangaistussäännöksessä ei ole mahdollista. Toisaalta tiettyjen tekotapojen kuvaamista tilanteessa, jossa tavanomaiset itsekouluttautumisen tavat ovat kuitenkin varsin hyvin tiedossa, ei voida pitää välttämättömänä. Joiltakin osin avoimeksi jäävän tekotapojen luettelon ongelma olisi myös se, että mainittujen tekotapojen lisäksi jouduttaisiin käyttämään puuttuvien tekotapojen kuvaamiseksi jotakin yleisluonteista laillisuusperiaatteen kannalta kyseenlaista ilmausta.

Perustuslakivaliokunnan vuonna 2014 tekemien huomautusten johdosta rikoslain 34 a luvun 4 b §:ssä säädetään rangaistavaksi tiettyihin räjähteisiin, aseisiin ja aineisiin liittyvien tekojen lisäksi kouluttautuminen näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä. Ilmaisusta ”näihin merkitykseltään rinnastuvien” ei ehdoteta luovuttavaksi, koska direktiivin 8 artiklan voi katsoa sallivan sen mukana pitämisen.

Rikoslain 34 a luvun 5 b § (matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten)

Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 37/2016 vp) on rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä säädetty rangaistavaksi matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten. Pykälän 1 momentissa säädetään rangaistavaksi se, että Suomen kansalainen tai häneen 1 luvun 6 §:n 3 momentissa nojalla rinnastettava henkilö (käytännössä Suomessa pysyvästi asuva henkilö) taikka Suomen alueelta joku matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen matkustaja ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu tehdäkseen siellä rikoslain 34 a luvussa rangaistavaksi säädetyn terrorismirikoksen.

Direktiivin 9 artiklan 2 kohta edellyttää, että vastataan myös sellaisten henkilöiden muodostamaan uhkaan, jotka tulevat kysymyksessä olevaan jäsenvaltioon tehdäkseen siellä terrorismirikoksen. Tämä voidaan tehdä joko laajentamalla matkustamisrikosta koskevan rangaistussäännöksen soveltamisalaa (a alakohta) tai säätämällä rangaistaviksi valtioon tulevan henkilön suorittamat valmistelutoimet (b alakohta). Rangaistavuuden piiriin tulisivat näin ollen terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa Suomeen palaava kansalainen tai täällä asuva henkilö sekä muutkin tänne kysymyksessä olevassa tarkoituksessa matkustavat henkilöt.

Suomen kannalta merkittävän, korostuneen ja konkreettisen uhan muodostaa nimenomaan se, että joku henkilö palaa tänne tai muuten matkustaa tänne tehdäkseen täällä terrorismirikoksen. Siihen on perusteltua ja johdonmukaista vastata rikosoikeuden keinoin. Vaihtoehdoista esityksessä ehdotetaan valittavaksi direktiivin 9 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukainen. Rikoslain 34 a luvun 5 b §:n 1 momenttia muutettaisiin niin, että sen mukaan rangaistaisiin henkilöä, joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä mainitun luvun 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitetun rikoksen. Matkustamisen tarkoituksena olevien rikosten piiri säilyisi ennallaan lukuun ottamatta sitä, että pykälässä viitattaisiin myös 1 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen (terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos). Matkustamisrikoksesta ei myöskään edelleenkaan tuomittaisi henkilöä, joka matkakohteessa tekee jonkin mainitun pykälän mukaisen rikoksen.

Direktiiviehdotuksen käsittelyn yhteydessä (PeVL 56/2016 vp, s. 7 ja 8) perustuslakivaliokunta toisti matkustamisrikoksen säätämisen yhteydessä esittämänsä kriittiset näkökohdat rangaistusvastuun ulottamisesta pääteosta etäisiin aikomuksiin. Toisaalta valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että kyse on kokonaisuudessaan tekijältä huomattavaa aktiivisuutta vaativasta toiminnasta. Laillisuusperiaatteen osalta valiokunta totesi keskeistä olevan, että direktiiviehdotuksen mukainen kriminalisointi edellyttäisi tekijältä tahallisuutta ja sitä, että matkustaminen tapahtuu nimenomaan terrorismirikosten tekemistä varten. Myös ne terrorismirikokset, joiden tarkoituksessa matkustaminen tapahtuu, lueltaisiin tyhjentävästi säännösviittauksin. Nämä näkökohdat ovat merkityksellisiä direktiivin 9 artiklan tultua hyväksytyksi sellaisena kuin sen sisältö oli tiedossa direktiiviehdotuksen eduskuntakäsittelyn aikaan.

Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Pykälän 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Direktiiviehdotusta käsiteltäessä perustuslakivaliokunta viittasi siihen, mitä se lausui matkustamisrikoksen säätämisen yhteydessä perustuslain 9 §:n 2 momentissa säädetystä maastalähtemisen oikeudesta (PeVL 37/2016 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta totesi tuolloin, että matkustamiskriminalisointi ei sellaisenaan estä henkilöä lähtemästä maasta. Perustuslain säännös oikeudesta lähteä maasta ei valiokunnan käsityksen mukaan suojaa henkilön oikeutta matkustaa erittäin vakavan rikoksen tekemistä varten. Direktiiviehdotuksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta totesi, että sen mielestä edellä mainitut matkustamisrikosta koskevat näkökohdat voidaan omaksua myös direktiiviehdotuksen mukaisen kriminalisoinnin suhteesta perustuslain 9 §:ään, eikä ehdotus ole tältä osin perustuslain vastainen.

Rikoslain 34 a luvun 5 ja 5 c § (terrorismin rahoittaminen ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen)

Direktiivin 10, 11 ja 13 artiklaan liittyvistä syistä rikoslain 34 a lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 c §, jonka mukaan rangaistavaa olisi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. Luvun 5 §:n 2 momentin muuttamisen kautta sen rahoittaminen tulisi rangaistavaksi terrorismin rahoittamisena.

Matkustamisrikoksen edistämisrikokseen syyllistyisi se, joka edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista. Rangaistukseksi tuomittaisiin sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Tekoon ei sovellettaisi rikoslain 5 luvun 6 §:n säännöksiä avunannosta.

Rikoslain 34 a luvun 5 §:n 2 momentin muuttaminen ja uuden 5 c §:n säätäminen lähtökohtaisesti ulottavat rikosoikeudellisen vastuun pitkälle. Direktiiviehdotuksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta totesi (PeVL 56/2016 vp, s. 8), että valmisteluluonteisiin tekoihin liittyvät valtiosääntöiset näkökohdat huomioiden rangaistava sääntely ulotettaisiin huomattavan

etäälle varsinaisesta terrorismirikoksesta ilman, että minkäänlaista vaaraa terrorismirikoksen toteutumisesta olisi käsillä. Valiokunta piti perusteltuna pyrkimystä edelleen vaikuttaa direktiiviehdotuksen sisältöön tältä osin, mutta myönteiseen tulokseen ei ollut mahdollista päästä.

Matkustamisrikoksen edistämisrikoksen ja sen rahoittamisen suhde toiminnan tavoitteena olevaan terrori-iskuun tai muuhun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen riippuu tapauksen olosuhteista. Yhteys terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen ei ole välttämättä erityisen etäinen eikä etäisempi kuin muilla rikoslain 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyillä rikoksilla. Näin on etenkin silloin, kun edistetään matkustamista, jonka tarkoituksena on suoraan tehdä terrori-isku matkustamisen määränpäässä. Yhteys terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen saattaa olla jopa etäisempi sellaisissa teoissa, jotka jo säädetään rangaistaviksi mainitussa luvussa.

Rikoslain 34 a lukuun ehdotettavassa uudessa 5 c §:ssä on rangaistava käyttäytyminen kuvattu rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla. Vastaavaa kirjoitustapaa on käytetty avunantoa koskevassa rikoslain 5 luvun 6 §:ssä. Direktiivin 10 artiklan yhteydessä todetuista syistä avunannon rangaistavuus ei ole kuitenkaan tässä tapauksessa riittävää, minkä vuoksi joudutaan säätämään erillinen edistämistä koskeva rangaistussäännös.

Mitä tulee matkustamisrikoksen edistämisrikoksen rangaistusasteikon suhteeseen teon moitittavuuteen, yhden vuoden enimmäisrangaistus olisi alempi kuin edistettävällä matkustamisrikoksella on. Toisaalta rangaistusasteikon on oltava jossakin määrin laaja ja mahdollistettava myös vankeusrangaistuksen tuomitseminen koskien erityisesti niitä tilanteita, joissa edistetään terrori-iskun tekemiseksi tapahtuvaa matkustamista. Matkustamisrikoksen edistämisrikoksen moitittavuus riippuisi siitä, minkälaisessa tarkoituksessa tehtävää matkustamisrikosta edistetäisiin.

4.3 Salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot

Salaisia pakkokeinoja koskevan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohtaa ja 17 §:n 9 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että telekuuntelun ja asutokuuntelun käyttäminen tulisi mahdolliseksi selvittäessä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä vakavia tietoverkkorikoksia (rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohta) ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä radiologisia aseita koskevia rikoksia (rikoslain 34 a luvun uusi 1 a §). Telekuuntelua koskevan muutoksen vaikutukset ulottuisivat pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentissa ja 27 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi myös telekuuntelun sijasta tapahtuvaan tietojen hankkimiseen ja peitetoimintaan.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momenttiin, 7 §:n 1 momenttiin ja 12 §:n 3 momenttiin tehtävien muutosten kautta televalvontaa, televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja suunnitelmallista tarkkailua voitaisiin käyttää selvittäessä matkustamisrikoksen edistämisrikosta. Televalvontaa koskevan muutoksen vaikutukset ulottuisivat 8 §:ssä ja 10 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi myös sijaintitietojen hankkimiseen ja tukiasematietojen hankkimiseen.

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttiin ja 17 §:ään tehtäväksi ehdotettuja muutoksia vastaavat muutokset ehdotetaan tehtäviksi rikosten paljastamista koskevien toimivaltuuksien osalta poliisilain 5 luvun 3 §:ään (salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi) ja rikosten estämistä koskevien toimivaltuuksien osalta poliisilain 5 luvun 5 §:ään (telekuuntelu). Lisäksi pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momenttiin, 7 §:n 1 momenttiin ja 12 §:n 3 momenttiin tehtäviksi ehdotettuja muutoksia vastaavat muutokset ehdotetaan rikosten estämistä koskevien toimivaltuuksien osalta tehtäviksi poliisilain 5 luvun 8 §:n 2 momenttiin (televalvonta),

9 §:ään (televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella) ja 13 §:n 3 momenttiin (suunnitelmallinen tarkkailu). Tässä tapauksessa telekuuntelua koskevan muutoksen vaikutukset ulottuisivat poliisilain 5 luvun 6 §:n 1 momentissa ja 28 §:n 2 momentissa olevien viittausten vuoksi telekuuntelun sijasta tapahtuvaan tietojen hankkimiseen ja peitetointaan ja televalvontaa koskevan muutoksen vaikutukset ulottuisivat 11 §:n 2 momentissa olevan viittauksen vuoksi myös tukiasematietojen hankkimiseen.

Direktiivin 20 artiklan 1 kohta edellyttää sitä, että terrorismirikosten tutkinnassa ovat käytettävissä tehokkaat tutkintakeinot, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten tutkinnassa käytettävät keinot. Kohta ei siis koske rikosten estämisessä käytettäviä toimivaltuuksia. Jo tehdyn mahdollisen rikoksen paljastaminen on sen sijaan jo lähellä rikostutkintaa. On syytä korostaa sitä, että terrorismirikoksina säädetään rangaistaviksi erilaisia terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia edistäviä rikoksia, jolloin näiden edistävien tekojen selvittämisellä voidaan samalla estää terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia. Muutoksia ehdotetaan myös poliisilain 5 lukuun sen takia, että luvun säännökset nykyisin mahdollisimman pitkälle vastaavat pakkokeinolain 10 luvun säännöksiä ja että terrorismirikosten vakava ja vaarallinen luonne huomioon ottaen riittävästä ja asianmukaisista estämistoimivaltuuksista on huolehdittava.

Ehdotetut pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muutokset liittyvät perustuslain 10 §:ssä, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattuun yksityiselämän suojaan. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä ja kotirauha on turvattu ja 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleen mukaan kysymyksessä olevien oikeuksien käyttämiseen voidaan puuttua silloin, kun se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi tai rikollisuuden estämiseksi.

Terrorismirikoksia on pidetty perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavina rikoksina (PeVL 37/2016 vp, s. 5 ja siinä viitattu PeVL 26/2014 vp, s. 4/II). Momentissa mainittua rikosten tutkintaa on tulkittu perustuslakivaliokunnan käytännössä siten, että se käsittää myös sellaiset toimenpiteet, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi edennyt vielä toteutuneen teon asteelle (PeVL 49/2014 vp, s. 3/I sekä siinä yhteydessä viitattut lausunnot). Tästä vaiheesta on kysymys poliisilain 5 luvun mukaisessa rikosten estämisessä. Rikoksen paljastamisesta on poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan kysymys silloin, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on jo tehty.

Telekuuntelua ja asuntokuuntelua koskevien toimivaltuussäännösten täydentämisen osalta on syytä korostaa sitä, että rangaistusasteikkojensa perusteella rikoslain 34 a luvun 1 momentin 4 kohdassa ja uudessa 1 a §:ssä rangaistaviksi säädettyvät teot olisivat vakavia rikoksia, joilla voitaisiin aiheuttaa vakavaa vaaraa sekä vakavia ja laajamittaisia vahinkoja. Kun lisäksi otetaan huomioon näiden tekojen terroristinen tarkoitus, perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaisista viestin salaisuuteen kohdistuvista rajoituksista ja kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä säätäminen on ehdotetulla tavalla mahdollista.

Terrorismirikokset ovat perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan yhteiskunnan tai yksilön turvallisuutta vaarantavia rikoksia. Televalvonnan käyttöedellytyksiä koskevissa säännöksissä televalvonta on mahdollistettu koskemaan myös rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta tai yksi vuosi vankeutta. Matkustamisrikoksen edistämisrikoksen enimmäisrangaistus olisi yksi vuosi vankeutta, minkä vuoksi se vakavuudeltaan rinnastuisi eräisiin rikoksiin, joiden kohdalla televalvonnan käyttäminen on jo mahdollista.

Suunnitelmallinen tarkkailu on tiedonhankintakeino, jolla seurataan henkilön toimintaa ja puututaan perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämään. Suunnitelmallista tarkkailua voidaan käyttää, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on varkaus tai kätkemisrikos. Pakkokeinolain 10 luvun 12 §:n ja poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaan suunnitelmallista tarkkailua ei saa kohdistaa vakituisen asumiseen käytettävään tilaan. Muuhun rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan (esimerkiksi piha-alueet) sitä voi kohdistaa, mutta tällöin ei saa käyttää teknistä laitetta.

Yksityiselämän suojaan puuttuvia salaisia pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja on mahdollista säätää käytettäväksi perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten (PeVM 25/1994 vp, s. 5) puitteissa. Niitä ovat esimerkiksi rajoitusten tarkkarajaisuus ja riittävä täsmällisyys, rajoitusperusteiden hyväksyttävyyys (painava yhteiskunnallinen tarve) ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisuus. Matkustamisrikoksen edistämisrikos olisi rangaistusasteikkonsa perusteella lievempi rikos kuin ne, joiden tutkinnassa ja estämisessä suunnitelmallista tarkkailua voidaan pääsääntöisesti käyttää. Pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä ja poliisilain 1 luvun 3 §:ssä säädetystä suhteellisuusperiaatteesta kuitenkin seuraa, että arvioitaessa salaisen pakkokeinon ja salaisen tiedonhankintakeinon käyttömahdollisuuksia huomioon otetaan myös kysymyksessä olevan tehdyksi epäillyn tai estettävän teon konkreettinen ilmenemismuoto ja ennen kaikkea vakavuustaso. Painava yhteiskunnallinen tarve liittyy paitsi matkustamisrikoksen edistämisrikoksen luonteeseen terrorismirikoksena, myös sen selvittämisen ja estämisen kautta tapahtuvaan muiden ja vakavampien terrorismirikosten tekemistä estävään vaikutukseen.

Mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Asiassa on kuitenkin perusteltua hankkia perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 7 §:n 3 momentti, 34 luvun 6 §:n 1 momentti sekä 34 a luvun 1:n 1 momentti, 2 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 4 a—4 c §, 5 §:n 2 momentti, 5 b §:n 1 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 7 §:n 3 momentti laissa 650/2004, 34 luvun 6 §:n 1 momentti laissa 841/2003 sekä 34 a luvun 1 §:n 1 momentti laeissa 17/2003, 1161/2005, 1370/2007 ja 283/2012, 2 §, 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti laissa 17/2003, 4 §:n 1 momentti ja 4 a § laissa 1370/2007, 4 b ja 4 c § laissa 1068/2014 sekä 5 §:n 2 momentti ja 5 b §:n 1 momentti laissa 919/2016, sekä
lisätään 11 luvun 8 ja 9 §:ään, sellaisina kuin ne ovat laissa 212/2008, uusi 2 momentti sekä 34 a lukuun uusi 1 a ja 5 c § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §

Kansainvälinen rikos

Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn:

- 1) ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan;
- 2) 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyyn rikokseen;
- 3) 34 a luvun 1 tai 1 a §:ssä taikka 2 §:n 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen; sekä
- 4) 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä, 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

11 luku

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

8 §

Kemiallisen aseiden kiellon rikkominen

Kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka toimittaa 1 momentissa tarkoitettua kemiallisen aseiden tai harjoittaa tutkimustoimintaa sen tuottamista varten.

9 §

Biologisen aseiden kiellon rikkominen

Biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka harjoittaa tutkimustoimintaa 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua biologisen aseiden valmistamista tai 3 kohdassa tarkoitettua sellaisen aseiden tuottamista varten.

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

6 §

Ydinräjähdერიkos

Joka tuo Suomeen taikka hankkii, valmistaa, kuljettaa, toimittaa, pitää hallussaan, kehittää tai räjäyttää ydinräjähteiden tai harjoittaa tutkimustoimintaa sen valmistamista varten, on tuomittava *ydinräjähdერიkoksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

34 a luku

Terrorismirikoksista

1 §

Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset

Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, tekee

1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua törkeän julkisrauhan rikkomisen tai 44 luvun 10 §:ssä tarkoitettua ydinenergian käyttörikkoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi,

2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähdერიkoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai 17 luvun 1 §:ssä tarkoitettua julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi,

3) törkeän varkauden tai törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuhotyön, liikennetuhotyön, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingonteon, törkeän ampuma-aserikoksen tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi,

4) 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun törkeän datavahingonteon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitetun törkeän tietoliikenteen häirinnän tai 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 tai 5 kohdassa tarkoitetun törkeän tietojärjestelmän häirinnän, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi.

5) kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen tai tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi,

6) törkeän pahoinpitelyn, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdერიkoksen tai kaappauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi,

7) surman, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi, tai

8) tapon, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksaksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

1 a §

Terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos

Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, valmistaa, hankkii, kuljettaa, toimittaa tai kehittää ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/2009) 1 artiklan 4 kappaleen b kohdassa tarkoitetun laitteen, pitää sellaista laitetta hallussaan tai harjoittaa tutkimustoimintaa sellaisen laitteen valmistamista varten, on tuomittava *terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

2 §

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1 §:n 1 tai 2 momentissa tai 1 a §:ssä tarkoitetun rikoksen

1) sopii toisen kanssa tai laatii suunnitelman sellaisen rikoksen tekemisestä,

2) valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden, ampuma-aseiden taikka vaarallisen esineen tai aineen tai

3) hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen,

on tuomittava *terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

3 §

Terroristiryhmän johtaminen

Joka johtaa terroristiryhmää, jonka toiminnassa on tehty 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tai 1 a §:ssä tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos, on tuomittava *terroristiryhmän johtamisesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

4 §

Terroristiryhmän toiminnan edistäminen

Joka edistääkseen terroristiryhmän 1, 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä,

1) varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

2) hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

3) hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa maalle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää, luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon,

4) hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

5) tekee 32 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettun rikoksen,
on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *terroristiryhmän toiminnan edistämisestä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

4 a §

Koulutuksen antaminen terrorisimirikoksen tekemistä varten

Joka edistääkseen 1, 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muulla vastaavalla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta, on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *koulutuksen antamisesta terrorisimirikoksen tekemistä varten* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

4 b §

Kouluttautuminen terrorisimirikoksen tekemistä varten

Joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa taikka 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettun rikoksen kouluttautuu räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka

myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muiden näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä, on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava, *kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

4 c §

Värväys terrorismirikoksen tekemiseen

Joka edistääkseen 1, 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, perustaa tai organisoii terroristiryhmän taikka värvää tai yrittää värvätä väkeä terroristiryhmään tai muuten tekemään mainituissa pykälissä tarkoitettua terrorismirikoksen, on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

5 §

Terrorismin rahoittaminen

Terrorismin rahoittamisesta tuomitaan myös se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 b tai 5 c §:ssä tarkoitettua rikosta.

5 b §

Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitettua rikoksen, on tuomittava, jollei teko ole jonkin mainitun pykälän mukaan rangaistava, *matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

5 c §

Terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen

Joka edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista, on tuomittava *terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun tekoon ei sovelleta 5 luvun 6 §:n säännöksiä avunannosta.

6 §

Määritelmät

Terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

8 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 1 tai 1 a §:ssä tai 2 §:n 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä tai 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

2.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 3 §:n 2 momentti, 6 §:n 2 momentti, 7 §:n 1 momentti, 12 §:n 3 momentti ja 17 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti laeissa 1069/2014, 369/2015, 1719/2015 ja 920/2016, 6 §:n 2 momentti laissa 920/2016, 7 §:n 1 momentti laissa 880/2013 ja 17 § osaksi laissa 1719/2015, seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta, rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua kyseisen luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyden kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, panttivangin ottamisen valmistelusta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta, törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä

varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta, terroristiryhmän rahoittamisesta, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

- 12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;
- 13) törkeästä petoksesta, törkeästä kiskonnasta;
- 14) törkeästä rahanväärennyksestä;
- 15) törkeästä ympäristön turmelemisesta; tai
- 16) törkeästä huumausainerikoksesta.

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvattomasta käytöstä;
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tai parituksesta;
- 5) huumausainerikoksesta;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamisesta, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä;
- 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 8) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä;
- 9) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka
- 10) törkeän ryöstön valmistelusta.

7 §

Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 1) rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikosta, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
- 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä lähestymiskiellon rikkomista, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ilkivaltaa tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettua viestintärauhan rikkomista;
- 4) muuta kuin 3 kohdassa tarkoitettua telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta;
- 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä; tai

6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

12 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaisella saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn suunnitelmallista tarkkailua, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaudesta, kätkemisrikoksesta tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä.

17 §

Asuntokuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseensa kiellon rikkomisesta, biologisen aseensa kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta;

4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

5) taposta, murhasta, surmasta;

6) törkeästä ihmiskaupasta;

7) törkeästä ryöstöstä;

8) törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta;

9) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta; tai

10) törkeästä huumausainerikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

3.

Laki

poliisilain 5 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 3 §, 5 §:n 2 momentti, 8 §:n 2 momentti, 9 § ja 13 §:n 3 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 3 §, 5 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti laissa 921/2016 sekä 9 § laissa 881/2013, seuraavasti:

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

3 §

Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi

Tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää seuraavien rikosten paljastamisessa:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;
- 2) sotaan yllyttäminen;
- 3) maanpetos, törkeä maanpeto;
- 4) vakoilu, törkeä vakoilu;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen;
- 6) luvaton tiedustelutoiminta;
- 7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos;
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos;
- 9) terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen valmistelu;
- 10) terroristiryhmän johtaminen;
- 11) terroristiryhmän toiminnan edistäminen;
- 12) koulutuksen antaminen terrorismirikosten tekemistä varten;
- 13) kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 14) värväys terrorismirikoksen tekemiseen;
- 15) terrorismin rahoittaminen;
- 16) terroristiryhmän rahoittaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 17) matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen,

jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen;
- 2) sotaan yllyttämiseen;
- 3) maanpetokseen, törkeään maanpetokseen;
- 4) vakoiluun, törkeään vakoiluun;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastamiseen;
- 6) luvattomaan tiedustelutoimintaan;
- 7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 8) terroristisessa tarkoitukseen tehtyyn radiologista asetta koskevaan rikokseen;
- 9) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun;
- 10) terroristiryhmän johtamiseen;
- 11) terroristiryhmän toiminnan edistämiseen;
- 12) koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten;
- 13) kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 14) värväykseen terrorismirikoksen tekemiseen;
- 15) terrorismin rahoittamiseen;
- 16) terroristiryhmän rahoittamiseen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta; tai
- 17) matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
 - 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
 - 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön;
 - 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin tai paritukseen;
 - 5) huumausainerikokseen;
 - 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamiseen, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen; taikka
 - 7) törkeään tulliselvitysrikokseen.
-

9 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikokseen, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
- 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään lähestymiskiellon rikkomiseen, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun ilkivaltaan tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun viestintärauhan rikkomiseen;
- 4) muuhun kuin 3 kohdassa tarkoitettuun teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään rikokseen;
- 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen; tai
- 6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

13 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkauteen, kätkemisrikokseen tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ .

Helsingissä 5 päivänä huhtikuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 7 §:n 3 momentti, 34 luvun 6 §:n 1 momentti sekä 34 a luvun 1:n 1 momentti, 2 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 4 a—4 c §, 5 §:n 2 momentti, 5 b §:n 1 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 7 §:n 3 momentti laissa 650/2004, 34 luvun 6 §:n 1 momentti laissa 841/2003 sekä 34 a luvun 1 §:n 1 momentti laeissa 17/2003, 1161/2005, 1370/2007 ja 283/2012, 2 §, 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti laissa 17/2003, 4 §:n 1 momentti ja 4 a § laissa 1370/2007, 4 b ja 4 c § laissa 1068/2014 sekä 5 §:n 2 momentti ja 5 b §:n 1 momentti laissa 919/2016, sekä
lisätään 11 luvun 8 ja 9 §:ään, sellaisina kuin ne ovat laissa 212/2008, uusi 2 momentti sekä 34 a lukuun uusi 1 a ja 5 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §

7 §

Kansainvälinen rikos

Kansainvälinen rikos

Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn ihmiskauppaan, törkeään ihmiskauppaan ja 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen.

Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn:

1) ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan;

2) 34 a luvussa *rangaistavaksi säädettyyn* rikokseen;

3) 34 a luvun 1 tai 1 a §:ssä taikka 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristyk-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

seen ja törkeään kiristykseen; sekä

4) 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä, 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä tarkoitettuna rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

11 luku

11 luku

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

8 §

8 §

Kemiallisen aseiden kiellon rikkominen

Kemiallisen aseiden kiellon rikkominen

Kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka toimittaa 1 momentissa tarkoitettuna kemiallisen aseiden tai harjoittaa tutkimustoimintaa sen tuottamista varten.

9 §

9 §

Biologisen aseiden kiellon rikkominen

Biologisen aseiden kiellon rikkominen

Biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka harjoittaa tutkimustoimintaa 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna biologisen aseiden valmistamista tai 3 kohdassa tarkoitettuna sellaisen aseiden tuottamista varten.

34 luku

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

Yleisvaarallisista rikoksista

6 §

6 §

Ydinräjähdeterikos

Ydinräjähdeterikos

Joka tuo Suomeen taikka valmistaa tai räjäyttää ydinräjähteen tai pitää *sellaista* hallussaan, on tuomittava *ydinräjähdeteriksestä* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Joka tuo Suomeen taikka *hankkii*, valmistaa, *kuljettaa*, *toimittaa*, pitää hallussaan, *kehittää* tai räjäyttää ydinräjähteen tai *harjoittaa tutkimustoimintaa sen valmistamista varten*, on tuomittava *ydinräjähdeteriksestä*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

34 a luku

34 a luku

Terrorismirikoksista**Terrorismirikoksista**

1 §

1 §

*Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset**Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset*

Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, tekee

Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin *maalle* tai kansainväliselle järjestölle, tekee

1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua törkeän julkisrauhan rikkomisen tai 44 luvun 10 §:ssä tarkoitettua ydinenergian käyttörikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi,

1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua törkeän julkisrauhan rikkomisen tai 44 luvun 10 §:ssä tarkoitettua ydinenergian käyttörikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi,

2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähdeterikoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai 17 luvun 1 §:ssä tarkoitettua julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi,

2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähdeterikoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai 17 luvun 1 §:ssä tarkoitettua julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi,

3) törkeän varkauden tai törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljettukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuho työn, liikennetuho työn, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingon teon, törkeän ampuma-aserikoksen tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi,

3) törkeän varkauden tai törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljettukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuho työn, liikennetuho työn, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingon teon, törkeän ampuma-aserikoksen tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi,

4) kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen tai tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi,

4) 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua törkeän datavahingon teon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitettua törkeän tietoliikenteen häirinnän tai 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettua törkeän tietojärjestelmän häirinnän, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi.

5) törkeän pahoinpitelyn, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tu-

5) kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen tai tahal-

Voimassa oleva laki

hotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen tai kaappauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi,

6) surman, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi, tai

7) tapon, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksaksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Ehdotus

lisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi,

6) törkeän pahoinpitelyn, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen tai kaappauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi,

7) surman, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi, tai

8) tapon, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksaksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

1 a §

Terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos

(uusi)

*Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, valmistaa, hankkii, kuljettaa, toimittaa tai kehittää ydinterrorismin torjumisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/2009) 1 artiklan 4 kappaleen b kohdassa tarkoitetun laitteen, pitää sellaista laitetta hallussaan tai harjoittaa tutkimustointa sellaisen laitteen valmistamista varten, on tuomittava **terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta** vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

2 §

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen

1) sopii toisen kanssa tai laatii suunnitelman sellaisen rikoksen tekemisestä,

2 §

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1 §:n 1 tai 2 momentissa tai 1 a §:ssä tarkoitetun rikoksen

1) sopii toisen kanssa tai laatii suunnitelman sellaisen rikoksen tekemisestä,

Voimassa oleva laki

2) valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden, ampuma-aseiden taikka vaarallisten esineiden tai aineiden tai

3) hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen,

on tuomittava *terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

3 §

Terroristiryhmän johtaminen

Joka johtaa terroristiryhmää, jonka toiminnassa on tehty 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos, on tuomittava *terroristiryhmän johtamisesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

4 §

Terroristiryhmän toiminnan edistäminen

Joka edistääkseen terroristiryhmän 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä,

1) varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

2) hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

3) hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää,

Ehdotus

2) valmistaa, pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden, ampuma-aseiden taikka vaarallisten esineiden tai aineiden tai

3) hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen,

on tuomittava *terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

3 §

Terroristiryhmän johtaminen

Joka johtaa terroristiryhmää, jonka toiminnassa on tehty 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa *tai 1 a §:ssä* tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos, on tuomittava *terroristiryhmän johtamisesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

4 §

Terroristiryhmän toiminnan edistäminen

Joka edistääkseen terroristiryhmän 1, *1 a* tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä,

1) varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

2) hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

3) hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa *maalle* tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää,

Voimassa oleva laki

luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon,

4) hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

5) tekee 32 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitetun rikoksen,

on tuomittava, jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *terroristiryhmän toiminnan edistämisestä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

4 a §

Koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Joka edistääkseen 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muulla vastaavalla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta, on tuomittava, jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

4 b §

Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen kouluttautuu *4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla* räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka

Ehdotus

luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon,

4) hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

5) tekee 32 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitetun rikoksen,

on tuomittava, jollei teko ole 1, *1 a* tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *terroristiryhmän toiminnan edistämisestä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

4 a §

Koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Joka edistääkseen 1, *1 a* tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muulla vastaavalla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta, on tuomittava, jollei teko ole 1, *1 a* tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

4 b §

Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Joka tehdäkseen 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa *taikka 1 a tai 2 §:ssä* tarkoitetun rikoksen kouluttautuu räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka mui-

Voimassa oleva laki

ka muiden näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä, on tuomittava, jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava, *kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

4 c §

Värväys terrorismirikoksen tekemiseen

Joka edistääkseen 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, perustaa tai organisoii terroristiryhmän taikka värvää tai yrittää värvätä väkeä terroristiryhmään tai muuten tekemään mainituissa pykälissä tarkoitettua terrorismirikoksen, on tuomittava, jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

5 §

Terrorismin rahoittaminen

Terrorismin rahoittamisesta tuomitaan myös se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1—4, 4 a—4 c tai 5 b §:ssä tarkoitettua rikosta.

5 b §

Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Suomen kansalainen tai häneen 1 luvun 6 §:n 3 momentin nojalla rinnastettava henkilö taikka Suomen alueelta matkustava henkilö, joka matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen hän ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu, tehdäkseen siellä tämän luvun 1—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitettua rikosta.

Ehdotus

den näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä, on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava, *kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

4 c §

Värväys terrorismirikoksen tekemiseen

Joka edistääkseen 1, 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, perustaa tai organisoii terroristiryhmän taikka värvää tai yrittää värvätä väkeä terroristiryhmään tai muuten tekemään mainituissa pykälissä tarkoitettua terrorismirikoksen, on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

5 §

Terrorismin rahoittaminen

Terrorismin rahoittamisesta tuomitaan myös se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 b tai 5 c §:ssä tarkoitettua rikosta.

5 b §

Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten

Joka matkustaa *toiseen* valtioon tehdäkseen siellä 1, 1 a, 2—4, 4 a—4 c, 5 tai 5 a §:ssä tarkoitettua rikoksen, on tuomittava, jollei teko ole jonkin mainitun pykälän mukaan rangaistava, *matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

koksen, on tuomittava, jollei teko ole jonkin mainitun pykälän mukaan rangaistava, *matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

5 c §

Terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen

(Uusi)

Joka edistääkseen 5 b §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen tekemistä neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista, on tuomittava terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun tekoon ei sovelleta 5 luvun 6 §:n säännöksiä avunannosta.

6 §

Määritelmät

Terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

6 §

Määritelmät

Terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

8 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös *tämän luvun* 1 §:ssä tai 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä *tämän luvun* 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa, 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa taikka 4 tai

8 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 1 tai 1 a §:ssä tai 2 §:n 3 kohdassa *tarkoitettun* rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa, 1 a §:ssä tai 2 §:n 3 kohdassa taikka 4, 5 tai 5 b §:ssä *tarkoitettun* rikoksen

HE 30/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §:ssä mainitun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen tai törkeään väärennykseen.

tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 . _____

2.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 3 §:n 2 momentti, 6 §:n 2 momentti, 7 §:n 1 momentti, 12 §:n 3 momentti ja 17 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti laeissa 1069/2014, 369/2015, 1719/2015 ja 920/2016, 6 §:n 2 momentti laissa 920/2016, 7 §:n 1 momentti laissa 880/2013 ja 17 § osaksi laissa 1719/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

10 luku

Salaiset pakkokeinot

Salaiset pakkokeinot

3 §

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseenn kiellon rikkomisesta, biologisen aseenn kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseenn kiellon rikkomisesta, biologisen aseenn kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

Voimassa oleva laki

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta, rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua kyseisen luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, panttivangin ottamisen valmistelusta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta, törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderyöstä, kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta, terroristiryhmän rahoittamisesta, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;

13) törkeästä petoksesta, törkeästä kiskonnasta;

14) törkeästä rahanväärennyksestä;

15) törkeästä ympäristön turmelemisesta; tai

16) törkeästä huumausainerikoksesta.

Ehdotus

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta, rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua kyseisen luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, panttivangin ottamisen valmistelusta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta, törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderyöstä, kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, *terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta*, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta, terroristiryhmän rahoittamisesta, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;

13) törkeästä petoksesta, törkeästä kiskonnasta;

14) törkeästä rahanväärennyksestä;

15) törkeästä ympäristön turmelemisesta; tai

16) törkeästä huumausainerikoksesta.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6 §

6 §

*Televalvonta ja sen edellytykset**Televalvonta ja sen edellytykset*

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvattomasta käytöstä;
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tai parituksesta;
- 5) huumausainerikoksesta;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamisesta tai matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten;
- 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 8) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä;
- 9) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka
- 10) törkeän ryöstön valmistelusta.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvattomasta käytöstä;
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tai parituksesta;
- 5) huumausainerikoksesta;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamisesta, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tai *terrorisirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä*;
- 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 8) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä;
- 9) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka
- 10) törkeän ryöstön valmistelusta.

7 §

7 §

*Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella**Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella*

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 1) rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 1) rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus

Voimassa oleva laki

on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
2) rikosta, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä lähestymiskiellon rikkomista, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ilki-valtaa tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettua viestintärauhan rikkomista;
4) muuta kuin 3 kohdassa tarkoitettua tele-osoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta; tai
5) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

12 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn suunnitelmallista tarkkailua, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaudesta tai kätkemisrikoksesta.

17 §

Asuntokuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen ase-

Ehdotus

on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
2) rikosta, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä lähestymiskiellon rikkomista, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ilki-valtaa tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettua viestintärauhan rikkomista;
4) muuta kuin 3 kohdassa tarkoitettua tele-osoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta;
5) *terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä*; tai
6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

12 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn suunnitelmallista tarkkailua, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaudesta, kätkemisrikoksesta tai *terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä*.

17 §

Asuntokuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen ase-

Voimassa oleva laki

kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta;

4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

5) taposta, murhasta, surmasta;

6) törkeästä ihmiskaupasta;

7) törkeästä ryöstöstä;

8) törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta;

9) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistamisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta; tai

10) törkeästä huumausainerikoksesta.

Ehdotus

kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta;

4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

5) taposta, murhasta, surmasta;

6) törkeästä ihmiskaupasta;

7) törkeästä ryöstöstä;

8) törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta;

9) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, *terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta*, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistamisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta; tai

10) törkeästä huumausainerikoksesta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

3.

Laki**poliisilain 5 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 3 §, 5 §:n 2 momentti, 8 §:n 2 momentti, 9 § ja 13 §:n 3 momentti,
 sellaisina kuin niistä ovat 3 §, 5 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti laissa 921/2016 sekä 9 § laissa 881/2013, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

5 luku

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot**Salaiset tiedonhankintakeinot**

3 §

3 §

*Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi**Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi*

Tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää seuraavien rikosten paljastamisessa:

1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;

2) sotaan yllyttäminen;

3) maanpetos, törkeä maanpetos;

4) vakoilu, törkeä vakoilu;

5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen;

6) luvaton tiedustelutoiminta;

7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai *mainitun pykälän* 2 momentissa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos;

8) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu;

9) terroristiryhmän johtaminen;

10) terroristiryhmän toiminnan edistäminen;

11) koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten;

12) kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

13) värväys terrorismirikoksen tekemiseen;

Tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää seuraavien rikosten paljastamisessa:

1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;

2) sotaan yllyttäminen;

3) maanpetos, törkeä maanpeto;

4) vakoilu, törkeä vakoilu;

5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen;

6) luvaton tiedustelutoiminta;

7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos;

8) *terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos*;

9) terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen valmistelu;

10) terroristiryhmän johtaminen;

11) terroristiryhmän toiminnan edistäminen;

12) koulutuksen antaminen terrorismirikosten tekemistä varten;

13) kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyt-

Voimassa oleva laki

- 14) terrorismin rahoittaminen;
 15) terroristiryhmän rahoittaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
 16) matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkusten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen;
- 2) sotaan yllyttämiseen;
- 3) maanpetokseen, törkeään maanpetokseen;
- 4) vakoiluun, törkeään vakoiluun;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastamiseen;
- 6) luvattomaan tiedustelutoimintaan;
- 7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai *mainitun pykälän* 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun;
- 9) terroristiryhmän johtamiseen;
- 10) terroristiryhmän toiminnan edistämiseen;
- 11) koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten;
- 12) kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 13) värväykseen terrorismirikoksen tekemiseen;
- 14) terrorismin rahoittamiseen;
- 15) terroristiryhmän rahoittamiseen, jos te-

Ehdotus

- täisi vankeusrangaistusta;
 14) värväys terrorismirikoksen tekemiseen;
 15) terrorismin rahoittaminen;
 16) terroristiryhmän rahoittaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
 17) matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkusten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen;
- 2) sotaan yllyttämiseen;
- 3) maanpetokseen, törkeään maanpetokseen;
- 4) vakoiluun, törkeään vakoiluun;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastamiseen;
- 6) luvattomaan tiedustelutoimintaan;
- 7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 8) *terroristisessa tarkoitukseen tehtyyn radiologista asetta koskevaan rikokseen*;
- 9) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun;
- 10) terroristiryhmän johtamiseen;
- 11) terroristiryhmän toiminnan edistämiseen;
- 12) koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten;
- 13) kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 14) värväykseen terrorismirikoksen tekemiseen;
- 15) terrorismin rahoittamiseen;

Voimassa oleva laki

on vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
tai

16) matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

Ehdotus

16) terroristiryhmän rahoittamiseen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
tai

17) matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkusten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön;
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin tai paritukseen;
- 5) huumausainerikokseen;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamiseen tai matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten; taikka

7) törkeään tulliselvitysrikokseen.

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkusten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön;
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin tai paritukseen;
- 5) huumausainerikokseen;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamiseen, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten tai *terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen*; taikka
- 7) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Voimassa oleva laki

9 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikokseen, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
- 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään lähestymiskiellon rikkomiseen, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun ilkevaltaan tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun viestintärauhan rikkomiseen;
- 4) muuhun kuin 3 kohdassa tarkoitettuun teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään rikokseen; tai
- 5) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

13 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkauteen tai kätkemisrikokseen.

Ehdotus

9 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikokseen, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
- 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään lähestymiskiellon rikkomiseen, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun ilkevaltaan tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun viestintärauhan rikkomiseen;
- 4) muuhun kuin 3 kohdassa tarkoitettuun teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään rikokseen;
- 5) *terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen*; tai
- 6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

13 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkauteen, kätkemisrikokseen tai *terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .
